

A
SMALLER SANSKRIT GRAMMAR

FOR THE USE OF SCHOOLS,

BY

Moreshvara Râmchandra Kâle, B. A.,

Author of the 'Higher Sanskrit Grammar,' &c. &c.

~~~~~
4th Edition, revised.

BOMBAY:

GOPAL NARAYEN & Co.

BOOKSELLERS & PUBLISHERS, KALBADEVI ROAD.

—
1924.

REGISTERED UNDER ACT XXV OF 1867.
ALL RIGHTS RESERVED BY THE PUBLISHERS,
GOPAL NARAYEN & Co.

Printed by C. S. Deole, at the Bombay Vaibhav Press,
Servants of India Society's Home, Sandhurst Road,
Girgaum, Bombay,
and
Published by D. V. & V. N. Mulgaokars, Proprietors,
Gopal Narayan & Co., Kalbadevi Road, Bombay.

PREFACE.

—:0:—

This Smaller Sanskr̥t Grammar, which is prepared at the request of Messrs. Gopal Narayen & Co., is specially intended for the Matriculation and the ordinary College students. Its plan of arrangement is the same as that of the 'Higher Sanskr̥t Grammar.' In it the more intricate rules and matter which was thought quite unnecessary for the students for whom it is intended have been omitted. The chapter on the Conjugation of Verbs has been almost the same as in the 'Higher Sanskr̥t Grammar', Frequentative verbs only being omitted. The last chapter contains but the commonest rules of Sanskr̥t Syntax. Those who desire a more thorough knowledge of Sanskr̥t Grammar may use 'Higher Sanskr̥t Grammar.' The wording of many rules has been the same in both, so that the two grammars may be used side by side. Any suggestions as to alteration or improvement will be thankfully received. The students will find reason to thank Mr. Vināyakrao Nārāyēn, proprietor of the firm of Messrs. Gopal Narayen & Co., for having published this Grammar which greatly facilitates their task. In conclusion I hope this Grammar will meet with the same success as the 'Higher Sanskr̥t Grammar.'

Girgaon, Bombay,

20th January, 1901.

}

M. R. KALE.

THE SECOND EDITION.

This is almost a revised reprint of the first edition. A few words of irregular declension and some unimportant roots have, however, been taken off. The wording of a few rules has been changed so as to make the sense clearer. My sincerest thanks are due to Prof. S. R. Bhandarkar, M.A. whose remarks in his report on the book made the work of revision considerably easy. The learned Prof. read the book with a care that at once bore testimony to his high sense of duty and sound scholarship (an accurate knowledge of Sanskrit Grammar, such as characterised the old Śāstris) and pointed out all the misprints and a few inaccuracies that had found their place in the book notwithstanding my best care and also made several important suggestions. All that was left to me, therefore, was to make the necessary corrections and act on those suggestions. I have also to thank Messrs. Gopal Narayan & Co., for their having carefully made a copy of the said report and sent the same to me for use. Any suggestions as to improvement, curtailment &c. will be most thankfully received.

Girgaon Back Rd., Bombay. }

15th July, 1913.

M. R. K.

CONTENTS.

CHAPTER.	—: o :—	PAGE.
I. The Alphabet and the Classification of Letters	1	1
II. Rules of Sandhi	9	9
1. Combination of Final and Initial Vowels ...	9	9
2. The Coalescence of Final Consonants with Initial Vowels and Consonants...	12	12
III. Declension	17	17
1. Bases ending in Vowels	19	19
2. Bases ending in Consonants	33	33
IV. Pronouns and their Declension	62	62
V. Numerals and their Declension	75	75
VI. Degrees of Comparison	82	82
VII. Compounds	84	84
1. Dvandwa or the Copulative Compounds ...	85	85
2. Tatpurusha or the Determinative Compounds.	89	89
3. Bahuvrīhi or the Attributive Compounds ...	103	103
4. Avyayibhāva or the Adverbial Compounds ...	109	109
5. General Rules Applicable to Compounds ...	111	111
VIII. Feminine Bases	112	112
IX. Taddhita Affixes	118	118
X. Indeclinables	125	125
XI. Conjugation of Verbs	131	131
Special or Conjugational Tenses and Moods ...	132	132
1. Roots with Unchangeable Bases	133	133
2. Roots with Changeable Bases	144	144
General or Non-Conjugational Tenses and Moods	181	181
The Two Futures and the Conditional ...	184	184

CHAPTER.	PAGE.
The Perfect	... 191
The Aorist	... 216
The Benedictive	... 240
The Passive	... 243
Derivative Verbs	... 252
3. Causals	... 252
4. Desideratives	... 258
5. Nominal Verbs	... 265
XII. Verbal Derivatives	... 270
Participles of the Present Tense	... 270
Participles of the Perfect	... 272
Past Passive Participles	... 274
Past Active Participles	... 281
Participles of the Future Tense	... 281
Potential Participles	... 282
Indeclinable P. Participles	... 287
Krdantas or Nouns formed by Kṛt Affixes	... 293
XIII. Syntax	... 295
Concord	... 296
Government or Cases of Nouns	... 299
Pronouns	... 314
Tenses and Moods	... 315
Participles	... 318
Dhātukosh	... 321

A

SMALLER SANSKRIT GRAMMAR.

CHAPTER I.

THE DEVANĀGARĪ ALPHABET.

§ 1. SANSKRIT, the sacred language of the Hindus, is written in the Devanāgarī Alphabet from left to right.

(a) Marāthī, Gujarāthī, Bengālī and other characters are also employed in writing Sanskrit in their respective provinces.

§ 2. The Devanāgarī alphabet consists of forty-six letters, thirteen vowels and thirty-three consonants, which represent nearly every kind of sound. These are represented by the following symbols—

Vowels—अ a, आ â, इ i, ई î, उ u, ऊ û, ऋ r, ॠ r', ए e, ऐ ai, ओ o, and औ au.

Consonants—क k, ख kh, ग g, घ gh, ङ ñ; च ç, छ çh, ज j, झ jh, ञ ñ; ट t, ठ th, ड d, ढ dh, ण ñ; त t, थ th, द d, ध dh, न n; प p, फ ph, ब b, भ bh, म m; य y, र r, ल l, व v, श ś, ष sh, स s, and ह h.

§ 3. The thirteen vowels consist of nine simple vowels, viz. अ, आ, इ, ई, उ, ऊ, ऋ, ॠ, and four diphthongs, viz. ए, ऐ, ओ, औ.

(a) The vowels are also divided into—

(1) Short vowels:—अ, इ, उ, ऋ, and ए; and

(2) Long vowels:—आ, ई, ऊ, ॠ; ए, ऐ, ओ, औ.

(b) Each of these vowels may be again of two kinds, viz.

अनुनासिक or nasalised, and अननुनासिक or without a nasal sound.

§ 4. The consonants are divided into *spars̥ha* or mutes, *antast̥ha* or intermediate (the semi-vowels) and *u's̥hmaṇ* or sibilants, arranged as below. An अ is added to these for the sake of pronunciation. (See § 13. a)

(a) Mutes, which for the sake of convenience are divided into five groups each of five letters, viz.—

- (1) कवर्ग or the group क—ख, ग, घ, ङ.
- (2) चवर्ग or the group च—छ, ज, झ, ञ.
- (3) टवर्ग or the group ट—ठ, ड, ढ, ण.
- (4) तवर्ग or the group त—थ, द, ध, न.
- (5) पवर्ग or the group प—फ, ब, भ, म.
- (b) Semivowels—य, र, ल, व.
- (c) Sibilants—श, ष, स.
- (d) Sonant aspirate ह.

§ 5. Besides the vowels and consonants given above there are in Sanskr̥t:—

(a) Two nasal sounds called '*anuswāra*' and '*anunāsika*'. The one is represented by $\cdot$ i. e. a dot placed above the letter after which it is to be pronounced; e. g. कं; the other, by $\circ$, i. e. a dot within a semi-circle placed above the letter after which it is pronounced; e. g. सँ.

(b) And a sort of hard breathing known as Visarga (generally called Visarjanīya by Sanskr̥t grammarians). It is denoted by the sign : i. e. two vertical dots placed after the letter after which it is to be pronounced. In pronunciation it is a harder aspirate than ह. The Visarga is not an original character but only a substitute for a final स, or र.

§ 6. The first two letters of the five classes and the sibilants are called *surds* or *hard consonants*. The rest are called *sonants* or *soft consonants*. All vowels are also soft.

§ 7. The first and third letters of the five classes are unaspirates, while the second and fourth ones are called aspirates.

§ 8. The organs of pronunciation are the five parts situated in the mouth, viz. the throat, the palate, the roof or upper part of the palate, the teeth and the lips.

§ 9. In the following table is given a complete classification of all these letters according to the organs with which they are pronounced.

Note—In this table the nether stroke is omitted. It should be supposed to be present.

	The Five Classes.					Semi-vowels.	Sibilants.	Simple vowels St. Lg.	Dip-thongs.
	Unaspirate.	Aspirate.	Unaspirate.	Aspirate.	Nasals.				
Gutturals.	क	ख	ग	घ	ङ	ह*	(Jiv.	अ, आ	} ए } ओ } ऐ } औ }
Palatals.	च	छ	ज	झ	ञ	य	श	इ ई	
Linguals.	ट	ठ	ड	ढ	ण	र	ष	ऋ ॠ	
Dentals.	त	थ	द	ध	न	ल {	स {	ऌ	
Labials.	प	फ	ब	भ	म	व }	†(Upa.	उ ऊ	

The linguals are called cerebrals in some European grammars. ए and ऐ are both guttural and lingual; ओ and औ are guttural and labial; व is dental and labial. The nose is the organ of pronunciation of the *anusvāra*.

* ह though not a semi-vowel is put here as it is a guttural.

† Jivhāmūliya and Upadhmanīya are terms given to a sort of half visarga pronounced before k, kh, and p, ph, respectively.

§ 10. Those letters are called **सवर्ण** or homogeneous whose place of pronunciation in the mouth and the effort required to pronounce them are the same or equal. Letters which are not **सवर्ण** or similar are called **असवर्ण** or heterogeneous.

§ 11. A *swara* or vowel is that which can be pronounced without the help of any other letter ; a *vyañjana* or consonant is that which is pronounced with the help of a vowel. The consonants, therefore, are written with a slanting nether stroke to denote their imperfect character.

(a) Hence the consonants are given, in the system of Pânini, with an **अ** added to them for the sake of pronunciation.

(b) It will be seen that there are no separate names for the letters of the Sanskrit alphabet, except the two mentioned before viz. Anuswâra and Visarga, and Ref which is the name sometimes given to **र**. The word **कैरि** is therefore used as an affix to denote a particular letter ; e. g. **अकार** the letter 'अ,' **ककार** the letter 'क', &c.

§ 12. A vowel by itself, or a consonant, simple or conjunct with a vowel added to it, is called an *Akshara* or syllable.

§ 13. The forms which the vowel signs assume when added to consonants and the changes which some letters undergo when compounded are given below, under (a) and (b).

(a) **अ** added to a consonant is denoted by the removal of the nether stroke ; as **क + अ = क** ka. The remaining vowels when compounded with consonants become **ऀ, ँ, ः, ऌ, ॡ**, respectively ; as **क + आ = का** kâ, **क + ई = कि** ki ; similarly **की** ki' **कु** ku, **कृ** kâ, **कृ** kr, **कृ** kr', **क्ल** kl. **के** ke, **कै** kai, **को** ko, **कौ** kau.

Exception:—**क** when following upon **र** remains unchanged, as **कै**,

(b) In compounding consonants they should be taken in the order in which they are pronounced; the last consonant takes a vowel, the preceding ones generally losing their perpendicular stroke when combined; *e. g.* 'tsna' ought to be written as **त्स**, 'ṇṇa' as **ण्ण**, &c. Some letters, however, change their form slightly and others entirely when compounded with other consonants; *e. g.* **ल्** lpa; **त्र** tra, **श्च** śca; **ग्र** gra, &c. **र** immediately preceding another consonant (or the vowel **क**) is denoted by the sign—written above the following consonant, as **कै** rka. It is then necessarily called a **रेफ** ref.

(c) In the conjuncts **क्ष** (**क्**+**ष**) ksh, and **ज्ञ** (**ज्**+**ञ**) jña, the component elements are scarcely discernible.

(d) A few consonants are written in two ways; *e. g.* **त्र**, **त्र** tra; **क्र**, **क**, kra; **स्थ**, **स**, stha; **क्त**, **क**, kta; **स्त**, **स**, stra.

(e) The following are the principal conjunct consonants:—

क k-ka, **क्ण** k-kṇa, **क्य** k-kya, **क्ख** k-kha, **क्त** k-ka, **क्थ** k-ktha, **क्त्य** k-ktya, **क्त्र** or **क्र** k-ktra, **क्त्व** k-k-tva, **क्थन** k-kth-na, **क** k-na, **कन्य** k-k-nyā, **कम** k-k-ma, **कय** k-k-ya, **क्र** or **क** k-ka, **कु** k-k-la, **क** k-k-va, **क्ष** k-k-sha, **क्षण** k-k-sh-ṇa, **क्षम** k-k-sh-ma, **क्षय** k-k-sh-ya, **क्ष्व** k-k-sh-va.

खन kh-na, **ख्य** kh-ya, **ख्र** kh-ra.

ग g-dha, **ग** g-na, **ग्य** g-gya, **गर** g-g-ra, **ग्य** g-g-ya, **गल** g-g-la, **ग्व** g-g-va, **गघ** gh-na, **गघ** gh-n-ya, **गम** gh-ma, **गय** gh-ya, **गघ** gh-ra, **गव** gh-va, **ङ** ṅ-ka, **ङ** ṅ-k-ta, **ङ** ṅ-k-sha, **ङ** ṅ-k-sh-va, **ङ** ṅ-kha, **ङ** ṅ-kh-ya, **ङ** ṅ-ga, **ङ** ṅ-ga, **ङ** ṅ-gh-ya, **ङ** ṅ-gh-ra, **ङ** ṅ-ṇa, **ङ** ṇ-ma, **ङ** ṇ-ya.

च ळga, छ ळgha, छ् ळgh-ra, छ् ळgh-va, च् ळñ-a, च ळ-ma,
च्य ळ-ya.

छय ळh-ya, छ् ळh-ra.

ज j-ja, ज् j-jha, ज् jñ-a, ज्य j-ñ-ya, जम j-ma, ज्य j-ya, ज j-ra,
जव j-va.

ञ ñ-ça, ञ् ऱ-cha, ञ् ऱ-ja.

ट t-ka, ट t-ta, ट्य t-ya, ट्य tñ-ya, ट् t-ra, ट् d-ga, ट् d-gha, ट्
द-ma, ट्य द-ya, ट्य दh-ya; ट् दh-ra.

ण n-ta, ण n-ta, ण् n-da, ण् n-dha, ण n-na, णम n-ma, ण्य
n-ya, णव n-va.

क t-ka, क t-k-ra, त t-ta, त्य t-t-ya, त t-t-ra, त्व t-t-va,
त्य t-tha, तन t-na, तन्य t-n-ya, तप t-pa, तम t-ma, तन्य t-m-ya, त्य
t-ya, त or त t-ra, त्य or त्य t-r-ya, त्व t-va, तस t-sa, तन t-s-na,
तन्य t-s-n-ya, तस्य t-s-ya.

थ th-na, थ्य th-ya, थ्व th-va.

द d-ga, द् d-gha, द d-da, द्य d-ya, द् d-dha, द्य द-dh-ya,
द् द-dh-va, द् d-na, द् द-ba, द् द-bra, द् द-bha, द्य द-bh-ya,
द द-ma, द्य द-ya, द् द-ra, द् द-r-ya, द् द-va, द्य द-v-ya, द् द-v-ra.

ध dh-na, धन्य dh-n-ya, धम dh-ma, ध्य dh-ya, ध्र dh-ra, ध्र्य
dh-rya, ध्व dh-va.

न n-ta, न्य n-t-ya, न्न n-t-ra, न् n-da, न् n-d-ra, न्ध n-dha,
न्य न-dh-ya, न्न न-dh-ra, न् n-na, न्न न-p-ra, नम n-ma, न्य n-ya,
न n-ra, न्स n-sa.

प p-ta, प्य t-p-ya, प p-na, प् प-pa, पम p-ma, प्य p-ya, प p-ra,
प् प-la, पस p-sa, प्व प-s-va.

ब b-ja, ब् b-da, ब्य b-dha, बन b-na, बव b-ba, बम b-bha, ब्य b-ya,
ब्र b-ra, ब्व b-va, भ bh-na, भ्य bh-ya, भ्र bh-ra, भ्व bh-va.

म m-na, म् m-pa, म्र m-p-ra, म्ब m-ba, म्भ m-bha, म्य m-ya, म्
m-ra, म्ल m-la, म्व m-va.

य्य y-ya, य्र y-ra, य्व y-va.

र्क r-ka, र्ख r-kha, र्ग r-ga, &c.; र्ष r-k-sha, र्य r-g-ya, र्य
r gh-ya, र्य r-t-ya, &c.; र्श्य r-k-sh-ya, र्य r-tt-ya, र्स्य r-t-s-ya,
र्द्ध r-d-dh-a.

ल्क l-ka, ल्व l-pa, ल्म l-ma, ल्य l-ya, ल्ल l-la, ल्व l-va.

व्म v-na, व्य v-ya, व्र v-ra, व्व v-va.

श्च śga, श्चय śg-ya, श्च ś-na, श्य ś-ya, श्र ś-ra, श्य ś r--ya, श्र ś-la,
श्व ś-va, श्वय ś-v-ya, श्रश्च ś-śa.

ष्ट sh-ta, श्ट्य sh-t-ya, श्ट्र sh-t-ra, श्ट्र्य sh-t-r-ya, श्ट्व sh-t-va,
श्ट्र sh-th-ra, श्ट्र्य sh-th-ya, शण sh-na, शण्य sh-n-ya, शप् sh-pa,
शप्र sh-pra, शम sh-ma, श्य sh-ya.

स्क s-ka, स्ख s-kh a, स्त s-ta, स्तय s-t-yâ, स्त्र or स्त्र s-tra,
स्त्व s-t-va, श्व sh va, स्थ s-tha, स्न s-na, स्न्य s-n-ya, स्प s-pa, स्फ
s-pha, स्म s-ma, स्य s-ya, स्त्र s-ra, स्व s-va, स्त s-sa.

ह्ल h-na, ह्ल h-na, ह्ल ma, ह्र r-ha, ह्र hra, ह्ल l-ha, ह्ल h-va.

Sometimes five consonants are found in conjunction; e. g.
स्त्वर्य r-t-s-n-ya, as in कात्स्वर्य.

§ 14. As *sandhi* is of primary importance in Sanskrit, *virāma*
or pause can be indicated only at the end of a sentence. The
signs of punctuation, therefore, are only two, | and ||. The
former is used to mark the close of a sentence or the first half
of a śloka, or poetical stanza; the latter is employed to denote
the close of a śloka.

(a) The sign called *Avagraha* (and which represents half अ
Ardhākāra) is generally employed to mark the elision of short

अ after ए or ओ *e. g.* तेऽपि (ते+अपि); कालोऽस्ति (कालो+अस्ति). The double mark ऽऽ is sometimes used to indicate the elision of आ after initial long आ; तथा+भास्ते=तथा ऽऽस्ते.

(b) The mark ० is sometimes used to show that something is omitted, and which is to be understood from the context; *e. g.* अ० may stand for अर्जुन, प्रार्थी for कवियशाः प्रार्थी; &c.

§ 15. Short vowels when followed by conjunct consonants are said to be *prosodially long*.

§ 16. The vowels अ, ए, ओ, and the syllables अर् and अल् are called Guṇa; the vowels आ, ऐ, औ and the syllables आर् and आल् are called Vṛdhi. The Guṇa and Vṛddhi vowels and syllables that are substituted for the simple vowels will appear from the following table:—

Simple V.	अ	इ & ई	उ & ऊ	ऋ & ॠ	ऌ
Guṇa.	अ	ए	ओ	अर्	अल्
Vṛdhi.	आ	ऐ	औ	आर्	आल्

§ 17. The three semivowels य्, र्, and व् are sometimes nasalised and then they are written with the *anunāsika* sign over them, as यँ, रँ, वँ.

§ 18. The numerical figures in Sanskrit are:—

१, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, ०.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 0.

These are combined to express figures precisely in the same way as in English; १२५, 125, ५४० 540, &c.

CHAPTER II.

RULES OF SANDHI OR EUPHONY.

§ 19. *Sandhi* (from सम् together and धृ to join) is the union or blending together of two letters coming in immediate contact with each other.

(a) *Sandhi* is necessary in the case of the internal structure of *pada*, i. e. a verbal root or a nominal base and the terminations, prepositions and roots, and a compound word; while in the case of sentences i. e. in the case of the final and initial letters of the different words occurring therein, observance of *Sandhi* rules depends upon the will of the writer.*

I COMBINATION OF FINAL AND INITIAL VOWELS.

§ 20. If a simple vowel, short or long, be followed by a similar vowel, short or long, the substitute for them both is the corresponding long vowel; e. g. दैत्य + अरिः = दैत्यारिः; अत्र + आसीत् = अत्रासीत्; सदा + भस्ति = सदास्ति; विद्या + आतुरः = विद्यातुरः eager to gain knowledge; इति + इव = इतीव; अपि + ईक्षते = अपीक्षते; श्री + ईशः = श्रीशः; भानु + उदयः = भानूदयः; साधु + ऊचुः = साधूचुः; चमू + ऊर्जः = चमूर्जः the strength of an army; कर्तृ + ऋजु = कर्तृजु; कृ + कृकारः = कृकारः

§ 21. When अ or आ is followed by इ, उ, ऋ or ॠ, short or long ए, ओ, अर् or अर् is substituted for both; e. g. उप + इन्द्रः = उपेन्द्रः; परम + ईश्वरः = परमेश्वरः; यथा + इच्छं = यथेच्छम्; रमा + ईशः = रमेशः; तव + उपेक्षा = तवोपेक्षा; कृष्ण + ऊरुः = कृष्णोरुः; गङ्गा + उर्वकं = गङ्गावर्कः; महा + ऊरुः = महोरुः; तव + ऋद्धिः = तवर्द्धिः; महा + ऋषिः = महर्षिः.

---

* संहितैकपदे नित्या नित्या धातूपसर्गयोः ।

नित्या समासे वाक्ये तु सा विवक्षामपेक्षते ॥

(a) Exceptions:—Vṛddhi substitute takes place in the following cases :—

(1) When प्र is followed by ऊढ or ऊढि; प्रौढः; प्रौढिः. (2) When अक्ष is followed by ऊहिनी; अक्षौहिणी an army consisting of a particular number of chariots, horse-warriors &c., (3) when स्व is followed by ईर and ईरिक्; स्वैरः; स्वैरी one acting wilfully; स्वैरम् wilfully; and (4) when the अ or आ of a preposition is followed by an initial क् of a root-form; प्र + क्च्छति = प्राच्छति.

§ 22. When अ or आ is followed by ए or ऐ and ओ or औ, ऐ or औ takes the place of both; तव + एव = तवैव; नृप + ऐश्वर्यं = नृपैश्वर्यं; सा + एव = सैव; भव + ओषधं = भवौषधं; विद्या + औत्सुक्यं = विद्यौत्सुक्यम्.

(a) Exceptions :—

(1) If a preposition ending in अ be followed by a radical ए or ओ, the latter is substituted; प्र + एजते = प्रेजते; उप + ओषति = उपोषति. (2) अ followed by औ and आ (prep.) is dropped; शिवाय + औ नमः = शिवायौ नमः; शिव + एहि (आ + इहि) = शिवोहि. (3) Vṛddhi substitute is optional when final अ is followed by ओष्ठ; e. g. विम्ब + ओष्ठ = विम्बोष्ठः or विम्बौष्ठः. (4) मन + ईषा = मनीषा.

(4) When the following sets of words are combined the final vowel or the final consonant with the preceding vowel of the first word is dropped; e. g. कुल + अटा = कुलटा one who roams from one house to another; a woman of bad character; सीमन् + अन्तः = सीमन्तः the white line left on the head by the hair parted on either side; (सीमान्त in other cases); पतन् + अञ्जलिः = पतञ्जलिः name of the celebrated writer of the Mahābhāṣya (a commentary on Pāṇini's grammar); सार + अङ्गः = सारङ्गः a spotted antelope or a kind of bird; (साराङ्ग in other cases).

§ 23. When इ, उ, क्, and ल, short or long, are followed by

dissimilar vowel, य्, व्, र्, and ल्, are respectively substituted for them *e. g.* इति + आह = इत्याह; इति + उवाच = इत्युवाच; दासी + एव = दास्येव; सुधी + उपास्यः = सुध्युपास्यः; मधु + अरिः = मध्वरिः; धातु + अंशः = धातुशः; ल + आकृतिः = लाकृतिः.

§ 24. When ए, ओ, ऐ, and औ are followed by a vowel, अय्, अव्, आय्, and आव्, are respectively substituted for them; हरे + ए = हरये, विष्णो + ए = विष्णवे; भानो + एहि = भानवेहि; पौ + अकः = पावकः &c.

(a) य् or व् at the end of a word and preceded by अ or आ is optionally dropped when followed by a vowel or a soft consonant; हरे + एहि = हरयेहि or हर एहि; विष्णो + इह = विष्णविह or विष्ण इह; अयै + उद्यतः = अय्याद्युद्यतः or अय्या उद्यतः intent on getting money; गुरौ + उत्कः = गुरावुत्कः or गुरा उत्कः longing to see the preceptor.

Note:—Two vowels brought together by the dropping of an intervening consonant or visarga do not combine.

§ 25 When ए or ओ at the end of a word is followed by अ the latter merges into the former, and the sign 'ऽ' is sometimes written in its place; *e. g.* हरे + अव = हरेऽव; विष्णो + अन्न = विष्णोन्न.

§ 26. The ओ of गो followed by यूति is changed to अव्, and to अव when followed by इन्द्र and अक्ष; गो + यूति = गव्यूति: a measure of length (generally four miles); गो + इन्द्रः = गवेन्द्रः a stout bull; गो + अक्षः = गवाक्षः a bull-eyed window.

§ 27. No *Sandhi* takes place in the following cases:—

(a) When a dual form (whether of a noun, pronoun or verb) ends in ई, ऊ, or ए *e. g.* हरी + एतौ = हरी एतौ; similarly विष्णू इमौ; गङ्गे अमू; पचते इमौ.

(b) अमी and अमू (forms of the pron. अहस्) followed by a vowel; *e. g.* अमी + ईशाः = अमी ईशाः; अमू आसाते.

(c) Particles consisting of one vowel, and those ending in ओ; e. g. अ + अपेहि = अ अपेहि; इ इन्द्र; उ उमेय; अहो ईशा.

Note:—These vowels are termed *pragṛhya*.

II. THE COALESCENCE OF FINAL CONSONANTS WITH INITIAL VOWELS AND CONSONANTS.

§ 28. When स् or a consonant of the dental class comes in contact with (i. e. whether it precedes or follows)—

(a) श् or a consonant of the palatal class, श् is substituted for स् (original or substituted for a visarga) and the corresponding letter of the latter class for the former; e. g. रामः + चिनोति = रामश्चिनोति; Rāma collects; सत् + चित् = सच्चित् Reality and knowledge; शार्ङ्गिर् + जय = शार्ङ्गिजय. Be victorious, or Kṛṣṇa; तत् + शिवं = तच्चिवं (see § 36).

(b) With ष् or a consonant of the lingual class, ष् is substituted for स् and the corresponding letter of the latter class for the former; रामः + षष्ठः = रामषष्ठः Rāma, who is sixth; रामस् + टीकते = रामटीकते Rāma goes; तत् = टीका = तटीका a commentary on that; चक्रिर् + दौकसे = चक्रिण्डौकसे O. Kṛṣṇa, thou goest; पेष् + ता = पेटा one who pounds.

§ 29. But if a letter of the lingual class coming at the end of a word followed by स् or a letter of the dental class, the स् and the dentals except the न in नाम्, नवति and नगरी remain unaffected as षट् + सन्तः = षट्सन्तः (see also § 40); षट् + ते षट्ते those six; but ईहे he praises (ईङ् + ते) since the ङ् is not at the end of a words; षट् + नाम् = षण्णाम्; so षण्णवति ninety-six, षण्णगर्हः six towns.

§ 30. If a letter of the dental class be followed by ष् it does not substitute its corresponding lingual; सत् + षष्ठः = सत्षष्ठः sixth good man.

§ 31. When a consonant, except a nasal or a semivowel, is followed by a soft consonant or a vowel, it is changed to the soft unaspirate (3rd letter) of its class; *e. g.* सम्यक्+वदति=सम्यग्वदति; परिव्राट्+गच्छति=परिव्राज्गच्छति; ग्रामात्+आगच्छति=ग्रामादागच्छति.

(a) If a consonant, except र् or ह्, coming at the end of a word, be followed by a nasal, the nasal of its class is optionally substituted for it; एतत्+मुरारिः=एतच्चुरारिः or एतन्मुरारिः this Murári; षट्+मासाः=षड्मासाः or षण्मासाः six months.

But if the nasal belong to a termination the change is necessary; तत्+मात्र=तन्मात्र that alone; वाक्+मय=वाङ्मय literature. ककुच्चत् 'a bull' is an exception.

§ 32. A letter of the dental class followed by ल् is changed to ल्, the nasalised लँ taking the place of न. तत्+लयः=तल्लयः dissolution into that; विद्वात्+लिखति=विद्वालँलिखति a learned man writes.

§ 33. Any consonant except a nasal or a semi-vowel, is changed to the first of its class when followed by a hard consonant, and to the first or third when followed by nothing; *e. g.* ककुम्+प्रान्त=ककुप्प्रान्त the end or border of a direction; वाक्-ग्.

§ 34. The स् of स्या and स्तम्भ् is dropped after the preposition उत्; उत्+स्थानं=उत्थानम्; उत्+स्तम्भनं=उत्तम्भनम्.

§ 35. ह् coming after any of the first four letters of a class is optionally changed to the fourth letter of that class; *e. g.* वाक्+हरिः=वाग्हरिः or वाग्घरिः the possessor of speech, Bṛhaspati.

§ 36. झ् preceded by a word ending in any of the first four letters of a class and followed by a vowel, a semi-vowel, a nasal, or ह् is optionally changed to छ्; *e. g.* तत्+शिवः=तच्छिवः and तच्छिवः; similarly तत्+श्लोकेन=तच्छ्लोकेन or तच्छ्लोकेन.

§ 37. स् at the end of a word is changed to an *anuswāra*

when followed by a consonant; देवम् + वन्दे = देवं वन्दे; but गम् + यते = गम्यते as it is not at the end of a word.

(a) स, and न् not at the end of a *pada*, are turned into an *anuswāra* when followed by a consonant except a nasal or a semi-vowel or ह्; आक्रम् + स्यते = आक्रमस्यते he will overcome, यशान् + सि = यशांसि. But मन्यते as न् is followed here by य which is a semi-vowel; ग्रामान् + गच्छति = ग्रामान्गच्छति as न् is at the end of a *pada*.

§ 38. An *anuswāra* followed by any consonant इ, ए, स् or ह् is changed to the nasal of the class to which the following letter belongs, necessarily when in the middle and optionally when at the end of a word; when followed by य्, व्, ल्, it is changed to the nasalised य्, व्, ल् respectively; e. g. अक् + इतः = अं + क् + इतः = अङ्कितः; so अश्वितः, कुण्डितः, शाम् + तः = शान्तः; गुम्फितः &c.; त्वम् + करोषि + त्वङ्करोषि or त्वङ्करोषि; सम् + यन्ता = संयन्ता or सय्यन्ता; संवत्सरः or सर्व्वत्सरः &c.

§ 39. If इ or ए be followed by a sibilant, क् and त् respectively are suffixed to them optionally; and the first letter of a class is optionally changed to the second letter when followed by a sibilant; प्राङ् + षष्ठः = प्राङ्षष्ठः, प्राङ्क्षष्ठः and प्राङ्ख्षष्ठः the sixth man gone before; सुगण् + षष्ठः = सुगण्षष्ठः, सुगण्ट्षष्ठः and सुगण्ट्षष्ठः the sixth good counter.

§ 40. If इ or ए at the end of a word be followed by स्, त् is optionally inserted between them; षङ् + सन्तः = षङ्सन्तः or षङ्सन्तः; सन् + सः = सन्तः or सन्तः that good man.

§ 41. इ, ए and न् at the end of a word and preceded by a short vowel are doubled when followed by a vowel; प्रत्यङ् + आत्मा = प्रत्यङ्ङात्मा the individual soul; सुगण् + ईशः = सुगण्णीशः the best counter; so सन्नच्युतः.

§ 42. र coming after क short or long, र or ष in the same word, is changed to ॠ even though a vowel, a semi-vowel except क्, a nasal or a letter of the guttural or palatal class, or ह्, comes between क्, र or ष and र; राम+इण+रामेण; वृष्+ना=वृष्णा; कर्द्+ना=कर्दणा. This change does not take place when र ends a word.

Note:—The number of intervening letters is not limited ;
e. g. रामायण.

§ 43. स्र preceded by any vowel except अ or आ, a semi-vowel, a letter of the guttural class or ह् generally becomes ष्र; रामे+स्र=रामेषु, वाक्+स्र=वाक्छु.

(a) The initial स्र of roots having a क्, क् or र generally remains unchanged, विस्मरन्; विस्तीर्ण.

§ 44. The स्र or सम् is changed to an *anuswāra* and visarga when followed by a form of the root कृ; सम्+कर्ता=संस्कर्ता; संस्कार; &c The same happens when पुस् is followed by कोकिल and पुत्र; पुंस्कोकिलः, पुंस्पुत्रः.

§ 45. न् at the end of a word (except प्रशान्,) is changed to *Anuswāra* and visarga when followed by च्, छ्, ट्, ड्, त्, थ themselves followed by a vowel, a semi-vowel, a nasal or ह्; तण्डुलान्+चिनोति=तण्डुलांश्चिनोति; वृक्षान्+छिन्धि=वृक्षांदिछिन्धि; चक्रिन्+त्रायस्व=चक्रिन्त्रायस्व; तान्+टङ्कान्=तांष्टङ्कान्; but प्रशान्तनोति.

(a) The न् of कान् followed by कार् undergoes the same change; कार्+कार्=कांस्कार्.

§ 46. छ् after any vowel becomes च्छ्; this change is optional when a long vowel at the end of a word or a grammatical form, except that of the particle मा and the preposition आ, precedes it; e. g. इक्षु+छाया=इक्षुच्छाया; चिच्छेद्; लक्ष्मीछाया or लक्ष्मीच्छाया; आच्छादयति; माच्छिनत्.

§ 47. स् at the end of a word, whether followed by any letter or not, the ष् of सञ्जुष् and र् followed by a hard consonant or by nothing are changed to visarga; देव + स् = देवः, पितर = पितः; भ्रातुः कन्या.

§ 48. Visarga followed by च्, छ्, is changed to झ्, by ट्, ठ्, to ष्, and by त्, थ्, to स्; हरिः + चरति = हरिश्चरति; रामजीकते; विष्णुः + ज्ञाता = विष्णुज्ञाता; and optionally to झ्, ष्, or स् when followed by these; रामः + स्थाता = रामःस्थाता or रामस्स्थाता; हरिः + शेते = हरिःशेते or हरिश्शेते.

§ 49. Visarga (except that substituted for र्) preceded by short अ and followed by short अ or a soft consonant is changed to उ; (which when combined with the preceding अ becomes ओ; शिवः + अर्च्यः = शिव + उ + अर्च्यः = शिवोऽर्च्यः, रामः + गच्छति = रामो गच्छति; but प्रातः (र) + अत्र = प्रातरत्र.

§ 50. Visarga preceded by आ and followed by a vowel or a soft consonant is dropped; it is also dropped when preceded by अ and followed by a vowel except अ; नराः + इह = नरा इह; देवाः + वन्द्याः = देवा वन्द्याः; नरः + आगच्छति = नर आगच्छति.

§ 51. Visarga preceded by a vowel except अ or आ and followed by a vowel or a soft consonant is changed to र्; हरिः + जयति = हरिर्जयति; भानुः + उदेति = भानुरुदेति. But the visarga of ओः is dropped before all vowels and soft consonants; भोः + अच्युत = भो अच्युत; भो गच्छ.

(a) The र् of अहर् not followed by a declensional termination is changed to र्; अहन् = अहर = अहः nom. sing.; अहरहः; when followed by पति the change is optional; अहर्पति or अहःपति the lord of the day; the sun.

§ 52. र् or ह् followed by र् or ह् respectively is dropped and the preceding अ, इ or उ, if short is made long; पुनर् + रमत = पुनारमत; हरिः + रम्यः = हरिर् रम्यः = हरी रम्यः.

§ 53. (a) The initial *वृ* of roots, except that of *वृ* 10 conj., *नन्द*, *नई*, *नाथ*, *नृत्* and a few others, is changed to *ण्* after a preposition containing *र* *e. g.* परिणयति; but प्रनृत्याति &c.

(b) When the *इ* of *नइ* is changed to *षू* the *वृ* is not changed to *ण्*; प्रनष्टः.

(c) The *वृ* of the preposition *नि* is similarly changed to *ण्*; प्रणिपतति.

Exercises :—(a) Join according to Sandhi rules :—अग्नाविष्णु इच्छेते इष्टौ अस्याम् । ऋत्विज् हरति । कः अन्यः पुनः ईश्वरात् शक्तः एतद् कर्तुम् । तस्मिन् तरौ अनेके पक्षिणः निवसन्ति । आचार्यान् शिष्याः अभिवाहयन्ते । वृक्ष + छाया; वनात् चौरः आगतः । आसन् अत्र ऋषयः । गङ्गा ऋषिम् ; समिध् हरण् ; संपद् लाभः ; अभि + सिञ्चति; वि + स्मरणम्.

(b) Separate the words :—

दृङ्मनोहरः; पिता रक्ष; परित्राडूतः; प्राङ्मुख; सञ्चय; रामायण; गवाक्ष; रम इह; रगभिभूत; चिल्लय; मृच्छट्या.

CHAPTER III.

SUBANTA OR DECLENSION.

§ 54. In the present chapter *Declension* or the inflection of nouns, substantive and adjective, will be considered.

§ 55. The crude form of a noun (any declinable word) not yet inflected is technically called a *Prâtipadika* (प्रातिपदिक).

§ 56. A noun has three genders; a masculine gender (mas.), a feminine gender (fem.) and a neuter gender (neu.). No definite rules can be laid down for the determination of gender in Sanskrit which, therefore, must be learnt from the dictionary.

§ 57. There are three numbers:—Singular (sing.), dual (du.) and plural (pl.). The singular number denotes one, the dual two, and the plural three or more.

§ 58. There are eight cases in each number:—Nominative (Nom. or N.), Vocative (Voc. or V.), Accusative (Acc. or A.), Instrumental (Ins. or I.), Dative (Dat. or D.), Ablative (Ab.), Genitive (Gen. or G.), and Locative (Loc. or L.). These express nearly all relations between words in a sentence.

N. B.—These genders, numbers and cases will, for the sake of convenience, be denoted by their abbreviations enclosed into brackets after each.

§ 59. Sup (सुप्) is the technical term for a case termination in Sanskr̥t. Declension consists in adding the case terminations to the crude form or base.

§ 60. The following are the normal case terminations—

Mas. and Fem.				Neu.			
	Sing.	Dual	Plural		Sing.	Dual	Plural
N. V.	स्	औ	अस्	N. A.	म्	ई	इ
A.	अम्	”	”	V.	”	”	”
I.	आ	भ्याम्	भिस्	The rest like the mas.			
D.	ए	”	भ्यस्				
Ab.	अस्	”	”				
G.	”	ओस्	आम्				
L.	इ	”	सु				

§ 61. The Vocative is considered to be a different aspect of the Nom. and is identical with it in the dual and plural. It is therefore supposed to have no separate terminations of its own. In the sing. it sometimes coincides with the original stem, sometimes with the Nom.; at other times it differs from both.

DECLENSION OF NOUNS AND ADJECTIVES.

§ 62. Declension is, for the sake of convenience, divided into two classes:—

I. BASES ENDING IN VOWELS.

II. BASES ENDING IN CONSONANTS.

§ 63. The declension of Adjectives does not, in general, differ from that of substantives. It will not, therefore, be given here separately; the points of difference only will be noted. Adjectives take the gender, number and case of the substantives they qualify.

SECTION I.

1 BASES ENDING IN VOWELS.

Note.—The variations and modifications, which the general terminations, given above, undergo when applied to several of the vowel bases are so numerous that it has been thought advisable not to notice them here, as being tedious, but simply to give the forms and leave the students to find them out for themselves. Every word declined here should be considered a model and words alike in form should be declined similarly to it.

Nouns ending in अ *Mas.* and *Neu.*

§ 64. राम <i>m.</i> Râma			ज्ञान <i>n.</i> knowledge.		
Sing.	Dual	Plural	Sing.	Dual	Plural
N. रामः	रामौ	रामाः	N. ज्ञानम्	ज्ञाने	ज्ञानानि
V. राम	”	”	V. ज्ञान	”	”
A. रामम्	”	रामान्	A. ज्ञानम्	”	”
1. रामेण रामाभ्याम्	रामैः		The rest like राम		

D. रामाय रामाभ्याम् रामेभ्यः

Ab. रामात्   "   "

G. रामस्य रामयोः रामाणाम्

L. रामे   "   रामेभ्यु

Decline all other nouns ending in अ् mas. and neu. similarly.

Nouns ending in आ Mas. and Neu.

§ 65. गोपा *mas.* a cow-herd.

(a) Mas. nouns ending in अ् take the general terminations. The final अ् is dropped before a vowel termination beginning with the Acc. plu.

N. V.	गोपाः	गोपौ	गोपाः
A.	गोपाम्	"	गोपः
I.	गोपा	गोपाभ्याम्	गोपाभिः
D.	गोपे	"	गोपाभ्यः
Ab.	गोपः	"	"
G.	"	गोपोः	गोपाम्
L.	गोपि	"	गोपासु

Decline similarly विश्वपा the protector of the world, शंखध्वज a couch-shell-blower, सोमपा one who quaffs the soma-juice, धूम्रपा one who inhales smoke, बलदा strength-giver or Indra, and other compound nouns derived from roots ending in आ.

§ 66. रमा *fem.* the goddess of wealth.

N.	रमा	रमे	रमाः
V.	रमे	"	"
A.	रमाम्	"	"

I.	रमया	रमाभ्याम्	रमाभिः
D.	रमायै	”	रमाभ्यः
Ab.	रमायाः	”	”
G.	”	रमयोः	रमाणाम्
L.	रमायाम्	”	रमासु

Decline all other fem. nouns in अ similarly.

§ 67. Irregular base:—The Voc. sing. of अम्बा, ‘a mother’ is अम्ब.

§ 68. Several adjectives in अ, follow the declension of pronouns, for which see the chap. on Pronouns.

Nouns ending in इ and उ mas. fem. and neu.

§ 69. हरि &c.—

हरि mas. Hari.

	Sing.	Dual	Plural
N.	हरिः	हरी	हरयः
V.	हरे	”	”
A.	हरिम्	”	हरीन्
I.	हरिणा	हरिभ्याम्	हरिभिः
D.	हरये	”	हरिभ्यः
Ab.	हरेः	”	”
G.	”	हर्योः	हरीणाम्
L.	हरौ	”	हरिषु

मति fem. intellect.

	Sing.	Dual	Plural
N.	मतिः	मती	मतयः
V.	मते	”	”
A.	मतिम्	”	मतीः

L.	मत्या	मतिभ्याम्	मातभिः
D.	मतये or मत्यै	,,	मतिभ्यः
Ab.	मतेः or मत्याः	,,	,,
G.	मतेः or मत्याः	मत्योः	मतीनाम्
L.	मतौ or मत्याम्	,,	मतिषु

गुरु mas. a preceptor.

N.	गुरुः	गुरू	गुरुवः
V.	गुरो	,,	,,
A.	गुरुम्	गुरू	गुरूम्
I.	गुरुणा	गुरुभ्याम्	गुरुभिः
D.	गुरुवे	,,	गुरुभ्यः
Ab.	गुरोः	,,	,,
G.	,,	गुर्वोः	गुरूणाम्
L.	गुरौ	,,	गुरुषु

धेनु fem. a cow.

N.	धेनुः	धेनू	धेनवः
V.	धेनो	,,	,,
A.	धेनुम्	,,	धेनूः
I.	धेन्वा	धेनुभ्याम्	धेनुभिः
D.	धेनवे, धेन्वै	,,	धेनुभ्यः
Ab.	धेनोः, धेन्वाः	,,	,,
G.	,, ,	धेन्वोः	धेनूनाम्
L.	धेनौ, धेन्वाम्	,,	धेनुषु

वारि neu. water.

N.	वारि	वारिणी	वारिणि
V.	वारे or वारि	,,	,,
A.	वारि	,,	,,

I.	वारिणा	वारिभ्याम्	वारिभिः
D.	वारिणे	"	वारिभ्यः
Ab.	वारिणः	"	"
G.	वारिणः	वारिणोः	वारीणाम्
L.	वारिणि	"	वारिष

मधु neu. honey.

N.	मधु	मधुनी	मधूनि
V.	मधो or मधु	"	"
A.	मधु	"	"
I.	मधुना	मधुभ्याम्	मधुभिः
D.	मधुने	"	मधुभ्यः
Ab.	मधुनः	"	"
G.	"	मधुनोः	मधूनाम्
L.	मधुनि	"	मधुषु

§ 70. Adjectives ending in इ and उ when used with neuter nouns are optionally declined like mas. nouns in इ and उ in the Dat. Ab. Gen. and Loc. singulars and Gen. and Loc. duals; e. g. शुचि neu. white, pure; गुरु neu., heavy.—

शुचि neu.

N.	शुचि	शुचिनी	शुचीनि
V.	शुचि or शुचे	"	"
Ac.	शुचि	"	"
I.	शुचिना	शुचिभ्याम्	शुचिभिः
D.	शुचये or शुचिने	"	शुचिभ्यः
Ab.	शुचेः or शुचिनः	"	"
G.	" "	शुच्योः, शुचिनोः	शुचीनाम्
L.	शुचौ or शुचिनि	" "	शुचिषु

गुरु neu.

N.	गुरु	गुरुणी	गुरूणि
V.	गुरु, गुरो	"	"
Ac.	गुरु	"	"
I.	गुरुणा	गुरुभ्याम्	गुरुभिः
D.	गुरुवे, गुरुणे	"	गुरुभ्यः
Ab.	गुरोः, गुरुनः	"	"
G.	" "	गुर्वोः, गुरुणोः	गुरूणाम्
L.	गुरौ or गुरुणि	" "	गुरुषु

Decline all other nouns and adjectives ending in इ and उ mas. fem. and neu. similarly.

§ 71. Irregular bases :—

सखि mas. a friend.

N.	सखा	सखायौ	सखायः
V.	सखे	"	"
A.	सखायम्	"	सखीन्
I.	सख्या	सखिभ्याम्	सखिभिः
D.	सख्ये	"	सखिभ्यः
Ab.	सख्युः	"	"
G.	"	सख्योः	सखीनाम्
L.	सख्यौ	"	सखिषु

पति mas. a master.

N.	पतिः	पती	पतयः
V.	पते	"	पतयः
A.	पतिम्	"	पतीन्

I. पत्न्या	पतिभ्याम्	पतिभिः
D. पत्न्ये	,,	पतिभ्यः
Ab. पत्न्युः	,,	,,
G. ,,	पत्न्योः	पतीनाम्
L. पत्न्यौ	,,	पतिषु

§ 72. Compound nouns ending in पति such as भूपति &c. are declined like हरि regularly.

Words ending in ई and ऊ mas. and fem.

§ 73. नदी *f.* a river; वधू *f.* a woman, a bride.

नदी fem.

N. नदी	नद्यौ	नद्यः
V. नदि	,,	,,
A. नदीम्	,,	नदीः
I. नद्या	नदीभ्याम्	नदीभिः
D. नद्यै	,,	नदीभ्यः
Ab. नद्याः	,,	,,
G. ,,	नद्योः	नदीनाम्
L. नद्याम्	,,	नदीषु

Decline all other fem. nouns in ई similarly.

(a) the words लक्ष्मी the goddess of wealth, तरी a boat, and तन्त्री a lute, do not drop the स् of the Nom. sing. *e. g.* लक्ष्मीः &c.

वधू fem.

N. वधूः	वध्वौ	वध्वः
V. वधु	,,	,,
A. वधूम्	,,	वधूः

I.	वध्वा	वधूभ्याम्	वधूभिः
D.	वध्वै	”	वधूभ्यः
Ab.	वध्वाः	”	”
G.	”	वध्वोः	वधूनाम्
L.	वध्वाम्	”	वधूषु

Decline श्वश्रू a mother-in-law, चसु an army, कर्कन्धू the jujube tree, कफेष्टु a phlegmatic woman, यवागू rice gruel, चम्पू a class of compositions, and other feminine nouns in ऊ similarly.

§ 74. Mas. nouns ending in ई:—

वातं प्रमिमीते असौ वातप्रमी: ‘an antelope as fleet as the wind’; fr. वात + प्रमा + ई Upadi IV. 1.—

N. V.	वातप्रमीः	वातप्रम्यौ	वातप्रम्यः
A.	वातप्रमीम्	”	वातप्रमीम्
I.	वातप्रम्या	वातप्रमीभ्याम्	वातप्रमीभिः
D.	वातप्रम्ये	”	वातप्रमीभ्यः
Ab.	वातप्रम्याः	”	”
G.	”	वातप्रम्योः	वातप्रम्याम्
L.	वातप्रमी	”	वातप्रमीषु

Decline (यान्ति अनेन इति) यवी a way or a horse, (पाति लोक इति) पपी the sun, &c. similarly.

Root nouns ending ई or ऊ mas. fem. neu.

§ 75. Rules of *Sandhi*—(a) The ending इ or उ, short or long of nouns derived from roots with the affix क्तिप् (o) and of भू is changed to इय् or उय् before the vowel terminations; the fem. nouns of this description are optionally declined like नदी in the Dat. Ab. Gen. and Loc. singulars and the Gen. plu.

(b) But if the ending इ or उ of a many-voweled noun having a root at the end be not preceded by a radical conjunct consonant

or the root noun has a preposition termed गति (i. e. as added to the root) or a word governed by the root preceding it, it is changed to वृ or वृ, except in the case of सुधि and nouns ending in भू.

धी fem.			भू fem.		
N. धीः	धियौ	धियः	N. भूः	भुवौ	भुवः
V. "	"	"	V. "	"	"
A. धियम्	"	"	A. भुवम्	"	"
I. धिया	धीभ्याम्	धीभिः	I. भुवा	भूभ्याम्	भूमिः
D. धिये-यै	"	धीभ्यः	D. भुवे-वै	"	भूभ्यः
Ab. धियः-याः	"	"	Ab. भुवः-वाः	"	"
G. " "	धियोः { धियाम् धीनाम्		G. " "	भूवोः { भुवाम् भूनाम्	
L. धिचि-याम्	"	धीषु	L. भुवि-वाम्	"	भूषु

Decline similarly ह्री, श्री, सुश्री, सुधी, भू, सुभू &c.

प्रधी mas. (प्रकृष्टं ध्यायति).

N. V. प्रधीः	प्रध्यो	प्रध्यः
A. प्रध्यम्	प्रध्यौ	प्रध्यः
I. प्रध्या	प्रधीभ्याम्	प्रधीभिः
D. प्रध्ये	"	प्रधीभ्यः
Ab. प्रध्यः	"	"
G. "	प्रध्योः	प्रध्याम्
L. प्रध्यि	"	प्रधीषु

Decline similarly ग्रामणी, सेनानी &c. mas. and fem.; the Loc. sing. of nouns ending in नी is made up by adding आम्; e. g. ग्रामण्याम्, सेनान्याम् &c.

Decline similarly पुनर्भू, वर्षाभू, &c. mas. and fem.

प्रधि neu. like वारि.	खलपु neu. like मधु
N. A. प्रधि प्रधिनी प्रधीनि	N. A. खलपु खलपुनी खलपूनि
V. प्रधि-धे " "	V. खलपो " "
I. प्रध्या-धिना &c. optionally like the mas. before the vowel terminations.	I. खलप्वा-पुना &c. optionally like the mas. before vowel terminations.

प्रधी fem.

(प्रकृष्टा धीः fem. प्रकृष्टा धीर्यस्याः fem.)

Voc. sing., Dat. Ab. Gen. and Loc. sing., Gen. plu. like नदी
the rest like प्रधी mas.; e. g.

N. प्रधीः	प्रधौ	प्रध्यः
V. प्रधि	"	"
A. प्रध्यम्	"	"
I. प्रध्या	प्रधीभ्याम्	प्रधीभिः
D. प्रधै	"	प्रधीभ्यः
Ab. प्रध्याः	"	"
G. "	प्रध्योः	प्रधीनाम्
L. प्रध्याम्	"	प्रधीषु

सुधी (सुष्ठु ध्यायति) mas.

N. V. सुधीः	सुधियौ	सुधियः
A. सुधियम्	"	"
I. सुधिया	सुधीभ्याम्	सुधीभिः
D. सुधिये	"	सुधीभ्यः
Ab. सुधियः	"	"
G. "	सुधियोः	सुधियाम्
L. सुधियि	"	सुधीषु

सुधि neu. like वारि.

N. A. सुधि	सुधिनी	सुधीनि
V. सुधि-धे	"	"

I. सुधिया-सुधिना, &c. optionally like the mas. before the vowel terminations; Gen. Dual सुधियोः-तोः.

स्वयंभू m. self-existent.

N. V.	स्वयंभूः	स्वयंभुवौ	स्वयंभुवः
A.	स्वयंभुवम्	„	„
I.	स्वयंभुवा	स्वयंभूभ्याम्	स्वयंभूभिः
D.	स्वयंभुवे	„	स्वयंभूभ्यः
Ab.	स्वयंभुवः	„	„
G.	„	स्वयंभुवोः	स्वयंभुवाम्
L.	स्वयंभुवि	„	स्वयंभुषु

वर्षाभू fem.

N.	वर्षाभूः	वर्षाभवौ	वर्षाभवः
V.	वर्षाभु	„	„
A.	वर्षाभवम्	„	„
I.	वर्षाभवा	वर्षाभूभ्याम्	वर्षाभूभिः
D.	वर्षाभवे	„	वर्षाभूभ्यः
Ab.	वर्षाभवाः	„	„
G.	„	वर्षाभवोः	वर्षाभूनाम्
L.	वर्षाभवाम्	„	वर्षाभूषु

Decline similarly प्रसू, वीरसू, पुनर्भू a widow remarried, &c.

स्त्री fem. a woman.

N.	स्त्री	स्त्रियौ	स्त्रियः	D.	स्त्रियै स्त्रीभ्याम् स्त्रीभ्यः
V.	स्त्रि	„	„	Ab.	स्त्रियाः „ „
A.	स्त्रियस्-स्त्रीम्	„	„ स्त्रीः	G.	स्त्रियाः स्त्रियोः स्त्रीणाम्
I.	स्त्रिया	स्त्रीभ्याम्	स्त्रीभिः	L.	स्त्रियाम् „ स्त्रीषु

§ 76. Mas. words ending in ऊ not derived from roots; e. g.

हह the name of a Gandharva.

N. V.	इहः	इहौ	इहः
A.	इहम्	"	इहम्
I.	इहा	इहभ्याम्	इहिभिः
D.	इहे	"	इहभ्यः
Ab.	इहः	"	"
G.	"	इहोः	इहाम्
L.	इहि	"	इह्यु

Nouns ending in ऋ mas. fem. and neu.

§ 77. Nouns derived from roots with the affix इ (तृच् and तृप् Pân. III. 1 133 and 2. 135.), such as कर्तृ a maker, &c. and the words स्वस्व f., नम्, नेष्टृ स्वष्टृ क्षत्, होत्, पोत्, and प्रशास्त् as also उद्गात् change their कृ to आ in the Nom. sing. and to आम् in the Nom. dual and pl. and Acc. sing. and dual.

धातृ mas. the creator.

N.	धाता	धातारौ	धातारः
V.	धातः-इ	"	"
A.	धातारम्	"	धातृन्
I.	धात्रा	धातृभ्याम्	धातृभिः
D.	धात्रे	"	धातृभ्यः
Ab.	धातुः	"	"
G.	"	धात्रोः	धातृणाम्
L.	धातरि	धात्रोः	धातृषु

Decline similarly कर्तृ, नेष्टृ, नम्, शास्त्, उद्गात् &c.

धातृ neu.

N.	धातृ	धातृणी	धातृणि
V.	धातः-त्	"	"
A.	धातृ	"	"

I. धात्रा-दृणा	धातृभ्याम्	धातृभिः
D. धात्रे-दृणे	,,	धातृभ्यः
Ab. धातुः-दृणः	,,	,,
G. ,,	धात्रोः-दृणोः	धातृणाम्
L. धातरि-दृणि	,,	धातृषु

Decline similarly कर्तृ, नेतृ, ज्ञातृ &c.

स्वसृ and other fem. nouns should be declined like धातृ except in the Acc. plu. which is formed by adding स् before which the कृ is lengthened; e. g. स्वसृः.

§ 78. Nouns expressive of relationship like पितृ m. a father, मातृ f. a mother, देवृ m, 'a husband's brother' &c. with the exception of नप्तृ a grandson, भर्तृ a husband, and स्वसृ a sister, as also the words शंसृ one who praises (Un. II. 92) नृ a man (Un. II. 98) and सव्येष्टृ a charioteer, change their कृ to आ in the Nom. sing. and to अर् in the N. dual and plural and Acc. sing. and dual; e. g.

N. पिता	पितरौ	पितरः	N. माता	मातरौ	मातरः
V. पितः-र्	,,	,,	V. मातः-र्	,,	,,
A. पितरम्	,,	पितॄन्	A. मातरम्	,,	मातॄन्

Decline similarly भ्रातृ a brother, जामातृ a son-in-law, देवृ, शंसृ, सव्येष्टृ and नृ. The Gen. plu. of नृ is नृणाम् or नृणाम्.

Decline similarly यातृ a husband's brother's wife, दुहितृ a daughter, and ननन्दृ or ननानन्दृ.

§ 79. The word क्रोष्टृ a jackal, is declined like a word ending in कृ necessarily in the first five inflections and optionally before the vowel terminations beginning with the Ins. sing. except that of the Gen. plu; the voc. sing. is क्रोष्टो; e. g.

N. क्रोष्टा	क्रोष्टरौ	क्रोष्टरः
V. क्रोष्टो	,,	,,
A. क्रोष्टरम्	,,	क्रोष्टॄन्

I. क्रोष्टा-ष्टना	क्रोष्टुभ्याम्	क्रोष्टुभिः
D. क्रोष्टे-ष्टवे	,,	क्रोष्टुभ्यः
Ab. क्रोष्टुः-क्रोष्टोः	,,	,,
G. ,,	क्रोष्ट्रोः-ष्ट्रोः	क्रोष्टूनाम्
L. क्रोष्टरि, क्रोष्टौ	,,	क्रोष्टुषु.

(a) क्रोष्टु becomes क्रोष्ट in the fem. also (by स्त्रियां च Pān. VII. 1. 96.) which with the fem. term. ई becomes क्रोष्ट्री and is declined like नदी.

Words ending in ए and ऐ.

§ 80. Here simply the terminations should be added and *sandhi* rules observed.

से (सह इना कामेन वर्ततेऽसौ). रै m. f. wealth.

N. सेः	सयौ	सयः	N. V. राः	रायौ	रायः
V. से	,,	,,	A. रायम्	,,	,,
A. सयम्	,,	,,	I. राया	राभ्याम्	राभिः
I. सया	सेभ्याम्	सेभिः	D. राये	,,	राभ्यः
D. सये	,,	सेभ्यः	Ab. रायः	,,	,,
Ab. सयः	,,	,,	G. ,,	रायोः	रायाम्
G. ,,	सयोः	सयाम्	L. रायि	,,	रासु
L. सयि	,,	सेषु			

The neu. प्ररै (प्रकृष्टा रा यस्य तत्) changed to प्ररि should be declined like वारि except before the consonantal terminations, when it should be declined like रै m. f.

Words ending in ओ and औ.

§ 81. Vrddhi (औ) is substituted for ओ of words ending in औ in the first five inflections except the Acc. sing; आ is substituted for ओ in the Acc. sing, and plural. Nouns ending in ओ are regularly declined.

गो mas. fem.

a bull or a cow.

N. & V.	गौः	गावौ	गावः
A.	गाम्	”	गाः
I.	गवा	गोभ्याम्	गोभिः
D.	गवे	”	गोभ्यः
Ab.	गोः	”	”
G.	”	गवोः	गवाम्
L.	गवि	”	गोषु

ग्लौ mas.

the moon.

N. & V.	ग्लौः	ग्लावौ	ग्लावः
A.	ग्लावम्	”	”
I.	ग्लावा	ग्लौभ्याम्	ग्लौभिः
D.	ग्लावे	”	ग्लौभ्यः
Ab.	ग्लावः	”	”
G.	”	ग्लावोः	ग्लावाम्
L.	ग्लावि	”	ग्लौषु

Decline similarly द्यौ fem.

Decline similarly नौ f. a boat, a ship. The neu. सुनौ (सुष्टु नौः यस्मिन्) changed to सुनु should be declined like मधु.

SECTION II.

BASES ENDING IN CONSONANTS.

§ 82. Bases ending in any of the first four letters of a class, and in ग्, र्, ल्, ऋ, ए, स्, and ह्. The declension of these bases consists, for the most part, in adding the general case terminations and observing the rules of *sandhi*.

§ 83. Bases ending र्, ल्, and ण्—

§ 84. (a) After final ल्, the सु of the loc. pl. is changed to षु (b) इ (optionally changeable to ऋ) may optionally be inserted between ण् and सु E. g. कर्मण्यु loc. pl. of कर्मन्; सुगण्ड्यु-पुष्ट्यु-पुष्ट्यु loc. pl. of सुगण् one who counts well.

§ 85. Bases ending in क्, ख्, ग्, घ्, ङ्, च्, छ्, ज्, झ्, ञ्, त्, थ्, द्, ध्, and प्, फ्, ब्, भ्—

§ 86. (a) As a general rule the स् of the nom. singular is dropped after a consonant. If there be a conjunct consonant at the end of a word the first consonant only is retained, except when र् forms the first member; as उरु-र्ग.

(b) The final letter is changed to the first or third of its class when followed by nothing, to the third when followed by a soft consonant and to the first when followed by a hard consonant and remains unchanged before a vowel termination.

(c) र् is prefixed to the final before the इ of the Nom. and Acc. plural in the case of neuter nouns ending in a consonant except a nasal or a semi-vowel; but not in the case of a noun derived from the frequentative base.

§ 87. Paradigms :—

समिध् *f.* a holy stick.

N, & V. समित्* समिधौ समिधः Ab. समिधः समिद्भ्याम् समिद्भ्यः
A. समिधम् „ „ G. „ समिधोः समिधाम्
I. समिधा समिद्भ्याम् समिद्भिः L. समिधि „ समिद्भ्यु
D. समिधे „ समिद्भ्यः

Neu. सुसमिध् (शोभनाः समिधः यस्मिन्)

N. V. A. सुसमित् सुसमिधौ सुसमिन्धि

The rest like. समिध्.

* Or-द्; the third letter should always be supposed to be understood.

Decline similarly भूभृत्, मरुत्, सरित्, हरित्, विश्वजित्, अग्निमथ्, तमोनुद्, दृषद्, शरद्, सुयुध्, क्षुध्, ककुब् &c; e. g.—

Nom. sing.	Nom. dual.	I. dual.	Loc. plu.
भूभृत्	भूभृत्-द्	भूभृतौ	भूभृद्भ्याम्
अग्निमथ्	अग्निमत्-द्	अग्निमथौ	अग्निमद्भ्याम्
तमोनुद्	तमोनुत्-द्	तमोनुदौ	तमोनुद्भ्याम्

Neu.

N. V. A.

हरित् हरिती हरिन्ति
सुयुत् सुयुधी सुयुन्धि

N. V. A.

अग्निमत् अग्निमथी अग्निमन्धि
तमोनुत् तमोनुदी तमोनुन्धि

The rest like the mas.

§ 88. Bases ending in च्, छ्, ज्, or झ् and झ्, ष्, ह्.

§ 89. (a) च् or ज् is changed to क् when followed by a hard consonant or by nothing, and to ग् when followed by a soft consonant.

(b) The ending झ् or छ् of root nouns and the final of व्रश्च, अस्ज्, ह्रज्, मृज्, यज्, and भ्राज् are changed to क् when followed by any consonant except a nasal or a semi-vowel or by nothing; the ष् is changed to ट् or ड् when at the end of a word, and to ड् when followed by a soft consonant. The ज् of परिव्राज् is similarly changed to ट् or ड्.

(c) But the झ् of the root nouns विश्, दृश्, स्पृश्, and मृश् is changed to क् as also the ष् of दृषृष् 'a bold or impudent man' and the झ् of such words as विपक्ष् &c. The ज् of कृत्विज् is changed to क्.

(d) त् may optionally be inserted between ट् and the Loc. pl. term. सु.

(e) Before vowel terminations the final ह्र may optionally be changed to ऱ .

§ 90. (a) ह is changed to दृ when at the end of a *pada* or when followed by a consonant except a nasal or a semi-vowel. (b) In the case of roots beginning with दृ it is changed to घृ under the same circumstances; (c) when forming part of the roots दुह् , सुह् , सृह् and स्निह् it is optionally changed to घृ i. e. to दृ or घृ ; (d) and in the case of the root नह् it is changed to धृ under the above-mentioned circumstances.

§ 91. When a mono-syllabic root (or root noun) begins with ब्र , गृ , or दृ and ends with घृ , दृ , धृ , भृ or हृ , the ब्र , गृ , or दृ , is respectively changed to भृ , घृ , धृ , before सृ or ध्वृ or when followed by nothing or when the final soft aspirate is changed to an unaspirate letter.

§ 92. Paradigms— वाच् f. speech, राज् shining, सुह् becoming faint &c.

वाच्			राज्		
N. V.	वाक्	वाचौ	वाचः	N. V.	राट्-इ राजौ राजः
A.	वाचम्	"	"	A.	राजम् " "
I.	वाचा	वाग्भ्याम्	वाग्भिः	I.	राजा राड्भ्याम् राड्भिः
D.	वाचे	"	वाग्भ्यः	D.	राजे " राड्भ्यः
Ab.	वाचः	"	"	Ab.	राजः " "
G.	वाचः	वाचोः	वाचाम्	G.	" राजोः राजाम्
L.	वाचि	"	वाक्षु	L.	राजि राजोः राट्सु

Decline similarly पयोसृच् , ऋत्विज् , मिषज् , रज् , सज् , सुयुज् , दिश् दृश् and words ending in दृश् and in च् and ज् .

Decline similarly विश्वसृज् , सम्भ्राज् , परिव्राज् , देवेज् , विभ्राज् , विश्व , त्विष् , द्विष् , सुष् , प्रावृष् , लिह् and root nouns ending in छ् , श्व , ष् , and ह् .

E. g.

	N. sing.	N. dual.	I. dual.	Loc. plu.
पयोसुच	पयोसुक्	पयोसुचौ	पयोसुग्भ्याम्	पयोसुक्षु
मिषज्	मिषक्	मिषजौ	मिषग्भ्याम्	मिषक्षु
सज्	सक्	सजौ	सग्भ्याम्	सक्षु
दृश् f.	दृक्	दृशौ	दृग्भ्याम्	दृक्षु

&c.

&c.

&c.

विश्वसृज्	विश्वसृक्	विश्वसृजौ	विश्वसृङ्भ्याम्	विश्वसृङ्सु or दृसु
देवेज्	देवेक्	देवेजौ	देवेङ्भ्याम्	देवेङ्सु ”
विश	विट्	विशौ	विङ्भ्याम्	विङ्सु ”
त्विष्	त्विट्	त्विषौ	त्विङ्भ्याम्	त्विङ्सु ”
लिह	लिट्	लिहौ	लिङ्भ्याम्	लिङ्सु ”

सुह् mas.

N.	सुक्-ग्, सुट्-ङ्	सुहौ	सुहः
A.	सुहम्	”	”
I.	सुहा	सुग्भ्याम्, सुङ्भ्याम्	सुग्भिः; सुङ्भिः
D.	सुहे	”	सुग्भ्यः; सुङ्भ्यः
Ab.	सुहः	”	”
G.	”	सुहोः	सुहाम्
L.	सुहि	”	सुक्षु or सुट्सु or दृसु

Decline similarly स्निह्, स्तुह्, दिह्, दुह् &c.; e. g.—

	N. sing.	N. dual.	In. dual.	Loc. plu.
स्निह	स्निक्-ट्	स्निहौ	स्निग्भ्याम्-ङ्भ्याम्	स्निक्षु-ट्सु or दृसु
स्तुह	स्तक्-ट्	स्तुहौ	स्तुग्भ्याम्-स्तुङ्भ्याम्	स्तुक्षु-ट्सु or ”
दुह	ध्रक्-ट्	दुहौ	ध्रुग्भ्याम्-ङ्भ्याम्	ध्रुक्षु-ट्सु or ”
धुह	धुक्	धुहौ	धुग्भ्याम्	धुक्षु
बुध्	भुक्	बुधौ	भुङ्भ्याम्	भुक्षु

Neu.

The neu. forms of these have no peculiarities other than those mentioned above; *e. g.*

N. V. A.

सत्यवाक्	सत्यवाची	सत्यवाञ्चि	भुत	बुधी	बुधि
लिद्	लिही	लिहि	प्राद्	प्राच्छी	प्राञ्छि
विश्वसद्	विश्वसजी	विश्वसञ्चि		or प्राञ्ची	or प्राञ्चि

The remaining forms like those of the mas. or fem.

IRREGULAR BASES.

§ 93. (1) The स of तुरासाह् 'Indra' is changed to ष before the consonantal terminations; *e. g.*

N. V. तुराषाद् तुरासाहौ तुरासाहः I. तुरासाहा तुराषाड्भ्याम् तुराषाडभिः
A. तुरासाहम् „ „ L. तुरासाहि तुरासाहोः तुराषाट्सु-ट्सु

§ 94. The व of root nouns ending in वाह् is changed to ऊ before the vowel terminations beginning with the Acc. plu.; *e. g.* विश्ववाह् m. the sustainer of the universe, a lord :—

N. V.	विश्ववाद्-ङ्	विश्ववाहौ	विश्ववाहः
A.	विश्ववाहम्	„	विश्वौहः
I.	विश्वौहा	विश्ववाड्भ्याम्	विश्ववाडभिः
D.	विश्वौहे	„	विश्ववाड्भ्यः
Ab.	विश्वौहः	„	„
G.	„	विश्वौहोः	विश्वौहाम्
L.	विश्वौहि	„	विश्ववाट्सु-ट्सु

Decline similarly हव्यवाह्, भारवाह्, भूवाह्, श्वेतवाह्, &c. The Acc. plu., Inst. sing. &c. of भूवाह्, are भूहः, भूहा &c.

§ 95. The ह् of उपानह् *f.* 'a shoe' is changed to त् before स and to ह् before the भ् of a termination; *e. g.* Nom. उपानत्, उपानहौ, उपानहः; Ins. sing. and dual उपानहा, उपानद्भ्याम्; Loc. उपानहि उपानहोः, उपानत्सु.

§ 96 अनडुह् m. an ox.

N.	अनडुान्	अनडुाहौ	अनडुाहः
V.	अनडुत्	,,	,,
A.	अनडुाहम्	,,	अनडुहः
I.	अनडुहा	अनडुद्भ्याम्	अनडुहिः
D.	अनडुहे	,,	अनडुद्भ्यः
Ab.	अनडुहः	,,	,,
G.	,,	अनडुहोः	अनडुहाम्
L.	अनडुहि	,,	अनडुत्सु

स्वनडुह् n. (शोभनः अनडुान् यस्मिन्)

N. V. A. स्वनडुत् स्वनडुही स्वनडुाहि

The rest like अनडुह् mas.

Bases derived from the root अञ्च् to go, to worship.

§ 97. Nouns derived from the root अञ्च् 'to go' by means of such affixes as क्तिन्, क्तिप् &c. such as प्राञ्च् (प्रा-अञ्च्) eastern, प्रत्यञ्च् (प्रति-अञ्च्) western, सभ्रयङ् (सह-अञ्च्) a companion, तिर्यञ्च् (तिरस्-अञ्च्) going away, सम्यञ्च् (सम्-अञ्च्) going with or well, विष्वञ्च् (विष्वक्-अञ्च्) all-pervading, उदञ्च् northern, अन्वञ्च् following, &c.—

(n) In the Nom. sing. अञ्च् becomes अङ्. The nasal of अञ्च् is dropped before all terminations beginning with the Acc. plu., and the preceding semi-vowel is changed to its corresponding long vowel before the vowel terminations after which अ is dropped. When अञ्च् is not preceded by a semi-vowel its अ is changed to ई if not preceded by a long vowel ; otherwise it remains unchanged. तिर्यञ्च् becomes तिरश्च् under similar circumstances. In other respects these words are declined like words ending in च्.

प्राश्च् mas.

N. V.	प्राङ्	प्राश्चौ	प्राश्चः
A.	प्राश्चम्	प्राश्चौ	प्राचः
I.	प्राचा	प्राग्भ्याम्	प्राग्भिः
D.	प्राचे	प्राग्भ्याम्	प्राग्भ्यः
Ab.	प्राचः	"	"
G.	"	प्राचोः	प्राचाम्
L.	प्राचि	"	प्राक्षु

प्रत्यश्च् mas.

N. V.	प्रत्यङ्	प्रत्यश्चौ	प्रत्यश्चः
A.	प्रत्यश्चम्	"	प्रतीचः
I.	प्रतीचा	प्रत्यग्भ्याम्	प्रत्यग्भिः
D.	प्रतीचे	"	प्रत्यग्भ्यः
Ab.	प्रतीचः	"	"
G.	"	प्रतीचोः	प्रतीचाम्
L.	प्रतीचि	"	प्रत्यक्षु

तिर्यश्च् mas.

N. V.	तिर्यङ्	तिर्यश्चौ	तिर्यश्चः
A.	तिर्यश्चम्	"	तिरश्चः

I.	तिरश्चा	तिर्यग्भ्याम्	तिर्यग्भिः
L.	तिरश्चि	तिरश्चाः	तिर्यक्षु

The forms of the rest should be similarly made up; *e. g.*

N. sing.	N. plu.	A. plu.	Inst. dual	Loc. plu.
सङ्गङ्	सङ्गयश्चः	सङ्गीचः	सङ्गयग्भ्याम्	सङ्गयक्षु
सम्यङ्	सम्ययश्चः	समीचः	सम्यग्भ्याम्	सम्यक्षु
विष्वङ्	विष्वयश्चः	विषूचः	विष्वग्भ्याम्	विष्वक्षु
देवद्वङ्	देवद्वयश्चः	देवद्वीचः	देवद्वयग्भ्याम्	देवद्वक्षु
उदङ्	उदयश्चः	उदीचः	उदग्भ्याम्	उदक्षु
अन्वङ्	अन्वयश्चः	अनूचः	अन्वग्भ्याम्	अन्वक्षु

Neu.

The neu. forms should be similarly made up.

N. V. A.	प्राक्	प्राची	प्राश्चि
	प्रत्यक्	प्रतीची	प्रत्यश्चि
	तिर्यक्	तिरश्ची	तिर्यश्चि
	सङ्गयक्	सङ्गीची	सङ्गयश्चि
	सम्यक्	समीची	सम्यश्चि
	विष्वक्	विषूची	विष्वश्चि
	देवद्वयक्	देवद्वीची	देवद्वयश्चि
	उदक्	उदीची	उदश्चि
	अन्वक्	अनूची	अन्वश्चि

The rest like the mas.

(b) When अश्च means 'to worship' or 'honour', the nasal of अञ्च् is dot dropped and these words are regularly declined. They drop their final च् only before the consonantal terminations; *e. g.*

-प्राञ्च् Mas.

N. V.	प्राङ्	प्राश्चौ	प्राश्चः

A.	प्राश्चम्	”	प्राश्चः
I.	प्राश्चा	प्राङ्भ्याम्	प्राङ्भिः
D.	प्राश्चे	”	प्राङ्भ्यः
&c. &c.			
L.	प्राश्चि	प्राश्चोः	प्राङ्भु or प्राङ्भु
तिर्यञ्च् mas,			
N. V.	तिर्यङ्	तिर्यञ्चौ	तिर्यञ्चः
A.	तिर्यञ्चम्	”	”
I.	तिर्यञ्चा	तिर्यङ्भ्याम्	तिर्यङ्भिः
&c &c.			
L.	तिर्यञ्चि	तिर्यञ्चोः	तिर्यङ्भु or तिर्यङ्भु

The rest should be similarly declined.

Neu.

N. V. A.	तिर्यङ्	तिर्यञ्चौ	तिर्यञ्चि

Bases ending in स्:—

§ 98. The penultimate अ of nouns ending in स् is lengthened in the Nom. sing. if it does not belong to root nouns.

चन्द्रमस् the moon.

N.	चन्द्रमाः	चन्द्रमसौ	चन्द्रमसः
V.	चन्द्रमः	”	”
A.	चन्द्रमसम्	चन्द्रमसौ	”
I.	चन्द्रमसा	चन्द्रमोभ्याम्	चन्द्रमोभिः
D.	चन्द्रमसे	”	चन्द्रमोभ्यः
Ab	चन्द्रमसः	”	”
G.	”	चन्द्रमसोः	चन्द्रमसाम्
L.	चन्द्रमसि	”	चन्द्रमःसु-सु

Decline similarly वेधस् the god Brahmá, सुमनस् good-minded, दुर्मनस् ill-minded, उन्मनस् anxious-hearted &c.

मनस् neu. the mind.

N. V. A. मनः मनसी मनांसि

Decline similarly पयस् milk, वयस् age, अवस् protection, fame &c., श्रेयस् good, सरस्, वचस्, &c.

(a) Nouns in इस्, उस्, or ओस् such as उदार्चिस् flaring upwards, अचक्षुस् blind, दीर्घायुस् long-living, शोस् an arm &c. are similarly declined; e. g.

N. sing. N. dual I. sing. Inst. dual. Loc. plu.

उदार्चिस्	उदार्चिः	उदार्चिषौ	उदार्चिषा	उदार्चिभ्याम्	उदार्चिषुः-षु
अचक्षुस्	अचक्षुः	अचक्षुषौ	अचक्षुषा	अचक्षुभ्याम्	अचक्षुषुः-षु
दीर्घायुस्	दीर्घायुः	दीर्घायुषौ	दीर्घायुषा	दीर्घायुभ्याम्	दीर्घायुषुः-षु
शोस्	शोः	शोषौ	शोषा	शोभ्याम्	शोषुः-षु

Neu.

N. V. A. {	उदार्चिः	उदार्चिषी	उदार्चिषि
	अचक्षुः	अचक्षुषी	अचक्षुषि
	शोः	शोषी	शोषि

Decline similarly ज्योतिस् lustre, हविस् an oblation, चक्षुस् the eye, धनुस् a bow &c.

सुवस् (सुष्टु वस्ते) one who wears a garment well.

Mas.

Neu.

N. सुवः सुवसौ . सुवसः

The rest like चन्द्रमस्

N. V. A. सुवः सुवसी सुवसि

The rest like मनस्

Decline similarly पिण्डग्रस्, पिण्डग्लस् &c.

§ 99. The Nom. sing. of अनेहस् time, पुरुईसस् name of Indra and उशनस् name of Śukrāchārya, is अनेहा, पुरुईसा and उशना respectively; the Voc. sing. of उशनस् is उशनव्, उशन and उशनः; the other forms are regular.

§ 100. Feminine nouns in स् simply add the terminations

भास् f. splendour.

N. भाः	भासौ	भासः
I. भासा	भाभ्याम्	भाभिः
L. भासि	भासोः	भास्तुः

§ 101.

पुम्स् m. a. man.

N. पुमान्	पुमांसौ	पुमांसः
V. पुमन्	"	"
A. पुमांसश्	पुमांसौ	पुंसः
I. पुंसा	पुंभ्याम्	पुंभिः
D. पुंसे	"	पुंभ्यः
Ab. पुंसः	"	"
G. "	पुंसोः	पुसाम्
L. पुंसि	"	पुंसु

Neu.

सुपुम्स् (शोभनाः पुमांसः यस्मिन्).

N. V. A.	सुपुम्	सुपुंसौ	सुपुमांसि

The rest like the mas.

§ 102. The penultimate इ or उ of the words पिपठिष् wishing to read, सनुष् m. f. a companion, चिकीर्षि wishing to do, सुपिस् one

stepping well, आशिष् *f.* a blessing, सुनुस् cutting well, and also of गिर speech, धुर a yoke, पुर a town, all fem. is lengthened before consonantal terminations; their final is changed to *visarga* in the Nom. Sing. *e. g.* पिपटिष्—

N. V.	पिपटीः	पिपटिषौ	पिपटिषः
A.	पिपटिषम्	पिपटिषौ	पिपटिषः
I.	पिपटिषा	पिपटीभ्याम्	पिपटीभिः
D.	पिपटिषे	पिपटीभ्याम्	पिपटीभ्यः
L.	पिपटिषि	पिपटिषोः	पिपटीष्णुः-ः

The remaining forms should be similarly made up by adding the terminations. सजुष् and the following words should be similarly declined.

	N. sing.	N. dual.	I. sing.	I. dual.	Loc. plu.
सजुष् <i>f.</i>	सजूः	सजुषौ	सजुषा	सजूभ्याम्	सजूष्णुः-ः
चिकीर्ष्	चिकीः	चिकीर्षौ	चिकीर्षा	चिकीर्ष्याम्	चिकीर्षु
सुपिस्	सुपीः	सुपिसौ	सुपिसा	सुपीभ्याम्	सुपीष्णुः-ः
आशिस् <i>f.</i>	आशीः	आशिषौ	आशिषा	आशीभ्याम्	आशीष्णुः-ः
सुनुस्	सुतूः	सुतुसौ	सुतुसा	सुतूभ्याम्	सुतूष्णुः-ः
गिर <i>f.</i>	गीः	गिरौ	गिरा	गीभ्याम्	गीर्षु
धुर <i>f.</i>	धूः	धुरौ	धुरा	धूभ्याम्	धूर्षु
पुर <i>f.</i>	पूः	पुरौ	पुरा	पूभ्याम्	पूर्षु

Nouns ending in अत्, मत्, and वत्:—

§ 103. अ is lengthened in the Nom. sing., and न् is inserted between अ and the final त् in the first five inflections; the final त् is dropped in the Nom. sing.; the अ of महत् is lengthened before this न् except in the Voc. sing.

धीमत् mas. talented.

N.	धीमान्	धीमन्तौ	धीमन्तः
V.	धीमन्	"	"
A.	धीमन्तम्	"	धीमतः
I.	धीमता	धीमद्भ्याम्	धीमद्भिः
D.	धीमते	"	धीमद्भ्यः
Ab.	धीमतः	"	"
G.	"	धीमतोः	धीमताम्
L.	धीमति	"	धीमिच्छुः

Neu.

N. V. A. धीमत् धीमती धीमन्ति

The rest like the mas.

Decline similarly विद्यावत्, श्रीमत्, बुद्धिमत्, भगवत्, भवत्,
pron. यावत्, तावत्, एतावत्, कियत्, इयत् &c.

महत् mas. great.

N.	महान्	महान्तौ	महान्तः
V.	महन्	"	"
A.	महान्तम्	महान्तौ	महतः

The rest like धीमत्.

Neu.

N. V. A. महत् महती महन्ति. The rest like the mas.

§ 104. Participial bases ending in अत्:—

(b) The declension of these does not differ from that of nouns in अत् except in the Nom. sing. mas. in which the अ of अत् is not lengthened. In the case of the dual of the Nom. Voc. and

the Acc. neu., *च्* is inserted before the final *त्* necessarily in the case of the present participles of the roots of the 1st, 4th, and 10th classes, and of causal, desiderative and nominal verbs, optionally in the case of those of the 6th class, of roots ending in *आ* of the 2nd class, and of those of the Fut. Par. in *स्यत्* or *स्यत्*, and not at all in the case of the remaining participles of the present tense.

भवत् being.

अदत् eating

N. V. भवच् भवन्तौ भवन्तः

N. V. अदच् अदन्तौ अदन्तः

A. भवन्तस् ,, भवतः

A. अदन्तस् ,, अदतः

The rest like धीमत्

The rest like धीमत्

Decline all other participles of the Present and Fu. Par. in the *mas.* similarly.

N. V. A. *Neu.*

भवत्— भवत्	भवन्ती	भवन्ति
अदत्— अदत्	अदती	अदन्ति
यात्— यात्	याती-न्ती	यान्ति
दास्यत्— दास्यत्	दास्यती-न्ती	दास्यन्ति
तुवत्— तुवत्	तुवती-न्ती	तुवन्ति

The rest like
the *mas.*

Decline पचत्, दीव्यत्, चोरयत्, चिकीर्षत्, बुबोधिषत्, पुत्रीयत्, &c. like भवत्; करिष्यत् &c. like तुवत्; सुन्वत्, तन्वत्, रुन्धत्, क्रीणत्, &c. like अदत्.

N. B. The *fem.* of these ends in ई (before which *च्* is inserted as before the ई of the *Neu. dual*) and has no declensional peculiarities.

Decline बृहत् *m. n.* great, पृषत् *m.* a deer, *n.* a drop of water and जगत् the world, like अदत् *mas. & neu.*

(b) न् is not inserted at all in the case of the participles of the Pre. of root of the third class and of the Parasm. Frequentative and the participles शासत्, जक्षत्, चक्रासत्, हरिद्रत्, अजामत्, दीव्यत् and वेव्यत्; in the case of the Nom, Voc. and Acc. plu. neu., however, न् is optionally inserted :—

Mas.

ददत् giving

जाग्रत् working.

N. V. ददत्	ददती	ददतः	N. V. जाग्रत्	जाग्रती	जाग्रतः
A. ददतम्	„	„	A. जाग्रतम्	„	„

Neu.

N. V. A. ददत् ददती ददन्ति-ति जाग्रत् जाग्रती जाग्रन्ति-ति
The rest like भवत्.

Nouns ending in अन् and इन्—

§ 105. न् is dropped in the Nom. sing. and before all consonantal terminations. In the case of *mas.* nouns the preceding अ is lengthened in the first five inflections and इ in the Nom. sing. only. The अ and इ are lengthened in the plu. of the Nom. Voc. and Acc. of neuter nouns. The अ is dropped before the vowel terminations beginning with the अस् of the Acc. plu. except when it is preceded by a conjunct consonant having or व् for its latter member; it is optionally dropped in the Loc. sing. of *mas.* and neuter nouns and in the Nom., Voc. and Acc. dual of the latter.

In the Voc. sing. the न् of *neu.* nouns is optionally retained

Nouns ending in अन्.

ब्रह्मन् *mas.* the creator.

N.	ब्रह्मा	ब्रह्मणौ	ब्रह्माणः

V.	ब्रह्मन्	ब्रह्माणौ	ब्रह्माणः
A.	ब्रह्माणम्	"	ब्रह्मणः
I.	ब्रह्मणा	ब्रह्मभ्याम्	ब्रह्मभिः
D.	ब्रह्मणे	ब्रह्मभ्याम्	ब्रह्मभ्यः
Ab.	ब्रह्मणः	"	"
G.	"	ब्रह्मणोः	ब्रह्मणाम्
L.	ब्रह्मणि	"	ब्रह्मसु

Decline similarly आत्मन् the self, यज्वन् a sacrificer, सुशर्मन्, कृष्णवर्मन् &c.

राजन् mas. a king.

N.	राजा	राजानौ	राजानः
V.	राजन्	"	"
A.	राजानम्	"	राज्ञः
I.	राज्ञा	राजभ्याम्	राजभिः
D.	राज्ञे	"	राजभ्यः
Ab.	राज्ञः	"	"
G.	"	राज्ञोः	राज्ञाम्
L.	राज्ञि-जनि	"	राजसु

Decline similarly सीमन् fem. a boundary, तक्षन् a carpenter, गरिमन् greatness, महिमन्, लघिमन्, अणिमन् &c., सुनामन् auspicious named, दुर्नामन् &c.; *s. g.*

Nom. sing.	Acc. plu.	Loc. sing.
सीमन् सीमा	सीमः	सीम्नि—मनि
तक्षन् तक्षा	तक्षणः	तक्षिण-क्षणि
गरिमन् ¹ गरिमा	गरिम्णः	गरिम्णि-मणि
महिमन् महिमा	महिमः	महिम्नि-मनि
लघिमन् ¹ लघिमा	लघिमः	लघिम्नि-मनि

अणिमन्	अणिमा	अणिसः	अणिसि-मनि
सुनामन्	सुनामा	सुनासः	सुनासि-मनि
		<i>Neu.</i>	
N. A.	ब्रह्म	ब्रह्मणी	ब्रह्माणि
V.	ब्रह्मन्	"	"

The rest like the mas.

Decline similarly तर्मन् a hide, वर्मन् an armour, भर्मन् a house, gold &c., शर्मन् happiness, नर्मन् sport, jest, जन्मन्, पर्वन् a joint &c.

नामन् neu.

N.	नाम	नाम्नी-नामनी	नामानि
V.	नामन्	"	"
A.	नाम	"	"
I.	नाम्ना	नामभ्याम्	नामाभिः
D.	नाम्ने	नामभ्याम्	नामभ्यः
Ab.	नाम्नः	"	"
G.	"	नाम्नोः	नाम्नाम्
L.	नाम्नि-मनि	"	नामसु

Decline similarly व्योमन् the sky, क्लोमन् the bladder, प्रेमन् love, सामन् a hymn, धामन् lustre, a house &c.

Irregular Bases.

§ 106. पूषन्, अर्यमन् and nouns ending in हन् lengthen their अ in the Nom. sing. only; the ह् of हन् is changed to घ् when immediately followed by न् and its न् to ण् when the अ is not dropped *e. g.*

पूषन् mas. ' the sun. '

N.	पूषा	पूषणौ	पूषणः
V.	पूषन्	"	"

A.	पूषणम्	पूषणौ	पूषणः
I.	पूषणा	पूषण्याम्	पूषभिः
D.	पूषणे	"	पूषभ्यः
Ab.	पूषणः	"	"
G.	"	पूषणोः	पूषणाम्
L.	पूषणि-षणि	"	पूषसु

वृत्रहन् mas., name of Indra.

N.	वृत्रहा	वृत्रहणौ	वृत्रहणः
V.	वृत्रहन्	"	"
A.	वृत्रहणम्	"	वृत्रघ्नः
I.	वृत्रघ्ना	वृत्रहण्याम्	वृत्रहभिः
D.	वृत्रघ्ने	"	वृत्रहभ्यः
Ab.	वृत्रघ्नः	"	"
G.	वृत्रघ्नः	वृत्रघ्नोः	वृत्रघ्नम्
L.	वृत्रघ्नि-वृत्रहणि	"	वृत्रहसु

अर्यमन् m. name of a deity.

N.	अर्यमा	अर्यमणौ	अर्यमणः
V.	अर्यमन्	"	"
A.	अर्यमणम्	अर्यमणौ	अर्यमणः

The rest like पूषन्.

§ 107. The व of श्वन्, mas, a 'dog,' युवन् mas. a young man, and सववन् mas. name of Indra, is changed to उ before vowel terminations beginning with that of the Acc. plu.

श्वन्

N.	श्वः	श्वानौ	श्वानः
V.	श्वन्	"	"

A. श्वानम्	”	श्वनः
I. शुना	श्वभ्याम्	श्वभिः
D. शुने	श्वभ्याम्	श्वभ्यः
Ab. श्वनः	”	”
G. ”	श्वनोः	श्वनाम्
L. श्वनि	”	श्वसु

मघवन्

N. मघवा	मघवानौ	मघवानः
V. मघवन्	”	”
A. मघवानम्	”	मघोनः
I. मघोना	मघवभ्याम्	मघवभिः
&c. &c.		
L. मघोनि	मघोनोः	मघवसु

युवन्

N. युवा	युवानौ	युवानः
V. युवन्	”	”
A. युवानम्	”	यूनः
I. यूना	युवभ्याम्	युवभिः
&c. &c.		
L. यूनि	यूनोः	युवसु

Nou.

N. V. A.

बहुश्वन्	बहुश्व	बहुश्वनी	बहुश्वानि
बहुयुवन्	बहुयुव	बहुयूनी	बहुयुवानि

§ 108. अहन् *n.* meaning ‘a day’ changes its final to र्, (and finally to *visarga*) when followed by consonantal terminations or by nothing; in other cases it is declined like नामन्.

N. V. A.	अहः	अह्नी, अहनी	अहानि
I.	अह्ना	अहोभ्याम्	अहोभिः
D.	अह्ने	"	अहोभ्यः
Ab.	अह्नः	"	"
G.	"	अह्नोः	अह्नाम्
L.	अह्नि-हनि	"	अहस्सुः-सु

§ 109. अर्वन् *m.* a horse is declined like a word ending in *त्* in all cases except the Nom. and Voc. singulars; *e. g.* N. अर्वा, अर्वन्तौ, अर्वन्तः; V. अर्वन्, अर्वन्तौ, अर्वन्तः; A. अर्वन्तम्, अर्वन्तौ, अर्वन्तः Inst. अर्वन्त, अर्वन्तभ्याम्, अर्वन्तभिः &c.

स्वर्वन् *neu.* is declined as स्वर्वन्त्, स्वर्वन्ती, स्वर्वन्ति Nom. Voc. Acc.; the rest like अर्वन् *mas.*

§ 110. Words ending in इन्—

करिन् *m.* an elephant.

N.	करी	करिणौ	करिणः
V.	करिन्	"	"
A.	करिणम्	"	"
I.	करिणा	करिभ्याम्	करिभिः
D.	करिणे	"	करिभ्यः
Ab.	करिणः	"	"
G.	"	करिणोः	करिणाम्
L.	करिणि	"	करिषु

Decline similarly शशिन् the moon, वण्डिन् one having a stick, धनिन् a wealthy man, हस्तिन् an elephant, सन्दिन् one wearing a garland, आसत्तायिन् and all other words in इन्.

वण्डिन् *n.*

N. A.	वण्डि	वण्डिनी	वण्डीनि
V.	वण्डिन्	"	"

The rest like the *mas.* Decline similarly लवित् *n.*, वाग्मिन् *n.* eloquent, भाविन् *n.* &c.

IRREGULAR BASES.

§ 111. The first five forms of पथिन् a road, मथिन् a churning handle, and ऋमुक्षिन् name of Indra, are irregular. They drop their इन् before vowel terminations beginning with the Acc. plu.

पथिन्.

N. V.	पन्थाः	पन्थानौ	पन्थानः
A.	पन्थानम्	"	पथः
I.	पथा	पथिभ्याम्	पथिभिः
D.	पथे	"	पथिभ्यः
Ab.	पथः	"	"
G.	पथः	पथोः	पथाम्
L.	पथि	"	पथिषु

Decline similarly मथिन् and ऋमुक्षिन्; the latter word, however, does not insert the र् in the first five inflections; e. g. Nom. मन्थाः मन्थानौ मन्थानः, ऋमुक्षाः-क्षाणौ-क्षाणः; Acc. मन्थानम् मन्थानो मयः; ऋमुक्षाणम्-ऋमुक्षाणौ-ऋमुक्षः &c.

Bases ending in वस् or इवस्—

§ 112. These are the Perfect participles derived from roots with the affix वस् to which the intermediate इ is prefixed in some cases. They have र् prefixed to their final स् in the first five inflections, the penultimate अ being lengthened before it. In the Nom. sing. *m.* the स् is dropped and the Voc. sing. ends in व. उ is substituted for व (before which the preceding short इ, if any, is dropped) before the vowel terminations beginning with those of the Acc. plu. and before the ई of the

Nom. Voc. and Acc. dual of neuter nouns. The final स् of a root which is changed to र् before वस् reappears before this इ; the final स् is changed to इ before the consonantal terminations and in the Nom. Voc. and Acc. sing. of the neuter.

विद्वस् *m.* a learned man.

N.	विद्वान्	विद्वांसौ	विद्वांसः
V.	विद्वत्	"	"
A.	विद्वांसम्	"	विदुषः
I.	विदुषा	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्भिः
D.	विदुषे	"	विद्वद्भ्यः
Ab.	विदुषः	"	"
G.	"	विदुषोः	विदुषाम्
L.	विदुषि	"	विद्वत्सु

Neu.

N. V. A. विद्वत् विदुषी विद्वांसि

The rest like the *mas.*

Decline similarly जग्मिवस् or जगन्वस् one who has gone, तस्थिवस् one who has stood, निनीवस् one who has carried, शृश्रुवस् one who has heard, सेदिवस् one who has sat; *e. g.*

Nom. sing.	Nom. dual.	I. sing.	I. dual.
जग्मिवान्	जग्मिवांसौ	जग्मुषा	जग्मिवद्भ्याम्
जगन्वान्	जगन्वांसौ	जग्नुषा	जगन्वद्भ्याम्
तस्थिवान्	तस्थिवांसौ	तस्थुषा	तस्थिवद्भ्याम्
निनीवान्	निनीवांसौ	निन्युषा	निनीवद्भ्याम्
शृश्रुवान्	शृश्रुवांसौ	शृश्रुषा	शृश्रुवद्भ्याम्
सेदिवान्	सेदिवांसौ	सेदुषा	सेदिवद्भ्याम्

Bases in यस्

§ 113 Comparatives in यस् or ईयस् are declined like bases in वस् in the first five inflections and the Voc. sing. and like nouns in अस् in other respects; *e. g.*

श्रेयस् (comparative of प्रशस्य) more praiseworthy.

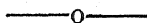
N.	श्रेयान्	श्रेयांसौ	श्रेयांसः
V.	श्रेयन्	"	"
A.	श्रेयांसम्	"	श्रेयसः
I.	श्रेयसा	श्रेयोभ्याम्	श्रेयोभिः

The rest like चद्रमस्. Decline all comparatives in ईयस् such as गरीयस्, लघीयस्, द्राघीयस् &c. similarly.

Neu.

N. V. A.	श्रेयः	श्रेयसी	श्रेयांसि

The rest like मनस्. Decline *n.* nouns in ईयस् similarly.

WORDS OF IRREGULAR DECLENSION.

§ 114. अस्थि *n.* a bone, दधि *n.* curds, सक्थि *n.* a thigh, and अक्षि *n.* an eye, become अस्थन्, दधन्, सक्थन् and अक्षन् respectively before the vowel terminations beginning with the I. Sing. and and then they follow the declension of nouns in न्; in other respects they are declined like वारि.

अस्थि.

N.	अस्थि	अस्थिनी	अस्थीनि
V.	अस्थे-स्थि	"	"
A.	अस्थि	"	"
I.	अस्थना	अस्थिभ्याम्	अस्थिभिः

D.	अस्थने	अस्थिभ्याम्	अस्थिभ्यः
Ab.	अस्थनः	"	"
G.	"	अस्थनोः	अस्थान्
L.	अस्थिन-स्थनि	"	अस्थिषु

इधि and others should be similarly declined.

§ 115. अप् *f.*, water, is declined in the plural; it lengthens its अ in the N. and changes its प् to इ before consonantal terminations; आपः, अपः, अङ्गिः, अङ्गयः, अङ्गयः अपाम्-अप्सु.

§ 116. दिव् is changed to द्यौः in the N. and V. sing. and to द्यु before the consonantal terminations; द्यौः दिवौ दिवः N. द्युभ्याम् I. dual. द्युषु L. pl.

§ 117. The words जरा *f.* old age, अजर *m.* one not getting old, and निर्जर a god, optionally assume the forms जरस्, अजरस् and निर्जरस् before the vowel terminations :—

जरा.

N.	जरा	जरे, जरसौ	जराः, जरसः
V.	जरे	"	"
A.	जरास्, जरसस्	"	"
I.	जरया, जरसा	जराभ्याम्	जराभिः
D.	जरायै, जरसे	"	जराभ्यः
Ab.	जरायाः, जरसः	"	"
G.	"	जरयोः, जरसोः	जराणाम्-जरसास्
L.	जरायास्, जरसि	" "	जरासु

Decline निर्जर like राम and चन्द्रमस्—

N.	निर्जरः	निर्जरौ-निर्जरसौ	निर्जराः-निर्जरसः
A.	निर्जरस्-निर्जरसस्	"	निर्जरास्-निर्जरसः
I.	निर्जरसा-निर्जरेण	निर्जराभ्याम्	निर्जरैः

- G. निर्जरस्थ-निर्जरसः निर्जरयोःनिर्जरसोः निर्जराणाम्-निर्जरसाम्
 L. निर्जरे, निर्जरसि " निर्जरेषु
 भजर m. like निर्जर.

§ 118. The words पाद्, दन्त, नासिका, मास, हृदय, निशा, असृग्, बूष, शेष, यकृत्, उदक, आस्य, मांस, पृतना and सानु optionally assume the forms पद्, दत्, नस्, मास्, हृद्, निश्, अस्, बूषन्, शेषन्, यकृन्, उदक्, आसक्, मांस्, पृत्, and स्तु before all terminations beginning with the Acc. plu.

दोस् m. an arm.

N. V. दोः	दोषौ	दोषः
A. दोषम्	दोषौ	दोषः
I. दोषा-ष्णा	दोभ्याम्-षभ्याम्	दोभिः-षभिः
D. दोषे-ष्णे	"	दोभ्यः-षभ्यः
Ab. दोषः-ष्णः	"	"
G. "	दोषोः-ष्णोः	दोषाम्-ष्णाम्
L. दोषि-ष्णि-षाणि	"	दोषु-षु-षसु

Neu.

N. V. A. दोः	दोषी	दोषि

निशा f. night.

N. निशा	निशे	निशाः
V. निशे	"	"
A. निशाम्	"	निशाः-शः
I. निशया-शा निशाभ्याम्, निष्भ्याम्-ड्भ्याम्	निशाभिः, निड्भिः-ड्भिः	
D. निशायै-शे	"	निशाभ्यः-ड्भ्यः-ड्भ्यः
Ab. निशायाः-शः	"	"
G. "	निशयोः-शोः	निशानाम्-शाम्
L. निशायां-शि	"	निशासु-निष्सु, निड्सु-ड्सु

सानु neu. a summit, a table-land.

N.	सानु	सानुनी	सानूनि
V.	सानु-नो	"	"
A.	सानु	"	सानूनि, स्तूनि
I.	सानुना, स्तुना	सानुभ्याम्, स्तुभ्याम्	सानुभिः, स्तुभिः
D.	सानुने, स्तुने	सानुभ्याम्, स्तुभ्याम्	सानुभ्यः, स्तुभ्यः
Ab.	सानुनः, स्तुनः	"	"
G.	"	सानुनोः, स्तुनोः	सानूनाम्, स्तूनाम्
L.	सानुनि-स्तुनि	"	सानुषु, स्तुषु

The remaining words should be similarly declined according to the declensions which their various endings follow:—

पाद m. a foot.

N.	पादः	पादौ	पादाः
V.	पाद	"	"
A.	पादम्	"	पादाम्, पदः
I.	पादेन, पदा	पादाभ्याम्, पदाभ्याम्	पादैः, पद्भिः.
L.	पादे, पदि	पादयोः, पदोः	पादेषु, पद्वु.

दन्त m. a tooth.

N.	दन्तः	दन्तौ	दन्ताः
A.	दन्तम्	"	दन्ताम्, दन्तः
I.	दन्तेन, दन्ता	दन्ताभ्याम्-दन्ताभ्याम्	दन्तैः, दन्तिः
L.	दन्ते, दन्ति	दन्तयोः, दन्तोः	दन्तेषु, दन्तु.

नासिका f. the nose.

N.	नासिका	नासिके	नासिकाः
A.	नासिकाम्	"	नासिकाः, नसः

- I. नासिकाया, नसा नासिकाभ्याम्, नोभ्याम् नासिकाभिः, नोभिः
 D. नासिकायै-नसे   "   "   नासिकाभ्यः-नोभ्यः
 L. नासिकायाम्-नसि नासिकयोः, नसोः   नासिकासु, नसु, नस्तु

मास m. a month.

- N. मासः   मासौ   मासाः
 A. मासम्   "   मासाम्-मासः
 I. मासेन-मासा   मासाभ्याम्-माभ्याम्   मासैः-माभिः
 L. मासे-मासि   मासयोः, मासोः   मासेषु-मासु-मास्तु

हृदय n. the heart.

- N. V. हृदयम्   हृदये   हृदयानि
 A. "   "   हृदि "   "
 I. हृदयेन-हृदा   हृदयाभ्याम्, हृदयाभ्याम्   हृदयैः-हृदिभिः

असृज् n. blood.

- N. V. असृक-ग्   असृजी   असृजि
 A. असृक्ग्   असृजी   असृजि, असानि
 I. असृजा-अस्त्रा   असृग्भ्याम्-असृग्भ्याम्   असृग्भिः-असृग्भिः
 D. असृजे-अस्त्रे   "   असृग्भ्यः-असृग्भ्यः
 L. असृजि, अस्त्रि-असनि असृजोः-अस्त्रोः   असृक्षु, असृक्षु

यूष m. soup.

- N. यूषः   यूषौ   यूषाः
 A. यूषम्   "   यूषाम्-यूष्णः
 I. यूषेण-यूष्णा   यूषाभ्याम्, यूषाभ्याम्   यूषैः, यूषभिः
 L. यूषे, यूष्णि-यूषणि   यूषयोः-यूष्णोः   यूषेषु-यूषसु

यकृत n. the liver.

- N. V. यकृत-इ   यकृती   यकृन्ति
 "   "   यकृन्ति-यकृत्तान

I. यकृता-यक्ता यकृद्भ्याम्, यकभ्याम् यकृद्भिः-यकभिः

L. यकृति, यक्ति-यकनि यकृतोः-यक्तोः यकृत्सु-यकसु

उदक n. water.

N. V.	उदकम्	उदके	उदकानि
A.	उदकम्	उदके	उदकानि-उदानिः
I.	उदकेन, उद्गा	उदकाभ्याम्, उदभ्याम्	उदकैः, उदभिः
L.	उदके, उद्भि-उदनि	उदकयोः, उद्गोः	उदकेषु, उदसु

आस्य n. the mouth.

N. V.	आस्यम्	आस्ये	आस्यानि
A.	"	"	" -आसानि
I.	आस्येन, आस्त्रा	आस्याभ्याम्, आसभ्याम्	आस्यैः, आसभिः
L.	आस्ये, आस्त्रि-आसनि	आस्ययोः, आस्त्रोः	आस्येषु, आसस

मांस n. flesh.

N.	मांसम्	मांसे	मांसानि
A.	"	"	" मांसि
I.	मांसेन, मांसा	मांसाभ्याम् मान्भ्याम्	मांसैः, मान्भिः
L.	मांसे, मांसि	मांसयोः, मांसोः	मांसेषु, मान्सु-मान्त्सु

पृतना f. an army.

N.	पृतना	पृतने	पृतनाः
A.	पृतनाम्	"	" पृतः
I.	पृतनया, पृता	पृतनाभ्याम्, पृद्भ्याम्	पृतनाभिः, पृद्भिः
D.	पृतनायै-पृते	" "	पृतनाभ्यः, पृद्भ्यः
L.	पृतनायाम्, पृति	पृतनयोः, पृतोः	पृतनासु, पृत्सु.

§ 119. The following suffixes are sometimes added to nominal bases to express the meanings of cases.

(a) The suffix तस् added to the base of a noun gives it the sense of the Ab.; as प्रमादतः 'from carelessness,' वस्तुतः 'from the real state of the thing, in reality,' ज्ञानतः 'from knowledge'; बहुतः &c.

(b) The suffix च is used to denote the meaning of the Loc. case, and is generally added to pronominal adjectives; as तत्र 'in that place, there'; सर्वत्र 'in every place, everywhere', &c.

§ 120. A few nouns such as भूर् 'earth,' स्वर 'heaven,' संवत् 'a year of an era,' अस्तस् 'setting,' शस् 'ease,' तमस् 'a bow,' स्वस्ति 'hail, farewell,' &c. are indeclinable.

CHAPTER IV.

PRONOUNS AND THEIR DECLENSION.

§ 121. The following words are commonly used as Pronouns in Sanskrit;—सर्व, विश्व, उभ, उभय, अन्य, अन्यतर, इतर, नेम, पूर्व, पर, अवर, वक्षिण, उत्तर, अपर, अधर, स्व, तद्, यद्, एतद्, इदम्, अदस्, एक, द्वि, युष्मद्, अस्मद्, भवत्, and किम्; as also कतर, कतम, यतर, यतम, and ततर, ततम derived from किम्, यत् and तद् by the affixes अतर and अतम.

1—Personal Pronouns.

§ 122. The pronouns अस्मद्, 'I' युष्मद् 'Thou,' and भवत् 'Your honour':—

N. B. The declension of the first two of these pronouns is the same in all the three genders.

अस्मद् *m. f. n.*

N. अहम्

आवाम्

वयम्

A. माम्, मा

आवाम्, नौ

अस्मान्, नः

I. मया	आवाभ्याम्	अस्माभिः
D. मय्यम्, मे	आवाभ्याम्, नौ	अस्मभ्यम्, नः
Ab. मत्	आवाभ्याम्	अस्मत्
G. मम, मे	आवयोः, नौ	अस्माकम्, नः
L. मयि	आवयोः	अस्मासु

युष्मद् m. f. n.

N. त्वम्	युवाम्	यूयम्
A. त्वाम्, त्वा	युवाम्, वाम्	युष्मान्, वः
I. त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः
D. तुभ्यम्, ते	युवाभ्याम्, वाम्	युष्मभ्याम्, वः
Ab. त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्
G. तव, ते	युवयोः, वाम्	युष्माकम्, वः
L. त्वयि	युवयोः	युष्मासु

भवत् to be declined like भवत्-भवाम् भवन्तौ भवन्तः N., भवन्तम् भवन्तौ भवतः A. &c. अब्रभवत्, तत्रभवत्, (see Syntax, Pronouns) are similarly declined.

2—Demonstrative Pronouns.

§ 123. The pronouns तद् 'that or he, she, it,' एतद् 'this' इदम् 'this' and अदम् 'that'.

(a) The Nom. sing. of the first two is respectively सः and एषः *mas.* and सा and एषा *fem.* In other cases they become-त and एत in the *mas.* and are declined like nouns in अ except in the Nom. pl., D. and Ab. sing., G. pl. and L. sing. the terminations of which are ई, स्मै, स्मात्, इषाम् and स्मिन्; and ता and एता in the *fem.* and are declined like nouns ending in आ except in the D. and Ab. sing. G. sing. and plu. and L. sing. the terminations of which are स्वै, स्यास्, स्यास्, सांस and स्याम्. All pronouns ending in अ and आ are similarly declined. एन is substituted optionally for एत in the Acc., Inst. sing., and Gen. and Loc. duals.

तद् mas.

N. सः	तौ	ते
A. तम्	तौ	ताम्
I. तेन	ताभ्याम्	तैः
D. तस्मै	"	तेभ्यः
Ab. तस्मात्	"	"
G. तस्य	तयोः	तेषाम्
L. तस्मिन्	"	तेषु

fem.

N. सा	ते	ताः
A. ताम्	"	"
I. तया	ताभ्याम्	ताभिः
D. तस्यै	"	ताभ्यः
Ab. तस्याः	"	"
G. "	तयोः	तासाम्
L. तस्याम्	"	तासु

तद् neu.

N. and A. तत् ते तानि

The following cases like the *mas.*!

एतद् mas.

N. एषः	एतौ	एते
A. एतम्-एनम्	एतौ-एनौ	एताम्-एतेन
I. एतेन-एनेन	एताभ्याम्	एतैः
D. एतस्मै	"	एतेभ्यः

Ab. एतस्मात्	एताभ्याम्	एतेभ्यः
G. एतस्य	एतयोः-एनयोः	एतेषाम्
L. एतस्मिन्	,,	एतेषु

fem.

N. एषा	एते	एताः
A. एताम्, एनाम्	एते, एने	एताः, एनाः
I. एतया-एनया	एताभ्याम्	एताभिः
D. एतस्यै	,,	एताभ्यः
Ab. एतस्याः	,,	,,
G. एतस्याः	एतयोः-एनयोः	एतासाम्
L. एतस्याम्	,,	एतासु

Neu.

N. एतत्	एते	एतानि
A. एतत्, एनत्	एते, एने	एतानि, एनानि

The rest like the *mas.*

Note:—The *Visarga* of सः and एषः is dropped when followed by any letter except अ in which case the usual sandhi takes place; स गच्छतु; एष आयाति; but एषोऽगच्छत् &c.; गतः सः (as the *Visarga* is final).

(b) इदम् and अदम् are irregularly declined; इदम् also substitutes एन optionally like एतद्.

इदम् *mas.*

N. अयम्	इमौ	इमे
A. इमम्-एनम्	इमौ-एनौ	इमाश्-एनाश्
I. अनेन-एनेन	आभ्याम्	एभिः
D. अस्मै	,,	एभ्यः
Ab. अस्मात्	,,	,,

S. S. G. 5.

G. अस्य	अनयोः-एनयोः	एषाम्
L. अस्मिन्	"	एषु

Fem.

N. इयम्	इमे	इमाः
A. इनाम्-एनाम्	इमे-एने	इमाः-एनाः
I. अनया-एनया	आभ्याम्	आभिः
D. अस्थै	आभ्याम्	आभ्यः
Ab. अस्थाः	"	"
G. "	अनयोः-एनयोः	आसाम्
L. अस्माम्	"	आसु

Neu.

N. इदम्	इमे	इमानि
A. इदम्-एनत्	इमे-एने	इमानि-एनानि

The rest like the *mas.*

अदस् Mas.

N. असौ	अमू	अमी
A. अमुम्	"	अमून्
I. अमुना	अमूभ्याम्	अमीभिः
D. अमुष्मै	"	अमीभ्यः
Ab. अमुष्मत्	"	अमीभ्यः
G. अमुष्य	अमुयोः	अमीषाम्
L. अमुष्मिन्	"	अमीष

Fem.

N. असौ	अमू	अमूः
A. अमूम्	"	"
I. अमुया	अमूभ्याम्	अमूभिः
D. अमुष्यै	"	अमूभ्यः
Ab. अमुष्याः	"	"

G.	अमुष्याः	अमुयोः	अमुषाम्
L.	अमुष्याम्	,	अमुषु
		Neu.	
N. & A.	अदः	अम्	अमूनि

The rest like the *mas.*

3—The Relative Pronouns.

§ 123. The pronoun यद् 'who, which';—*mas.* base यः
fem. base या—

यद् *Mas.*

N.	यः	यौ	ये
A.	यम्	यौ	यान्
I.	येन	यान्-याम्	यैः
D.	यस्मै	,	येभ्यः
Ab.	यस्मात्	,	,
G.	यस्य	ययोः	येषाम्
L.	यस्मिन्	,	येषु

Fem.

N.	या	ये	याः
A.	याम्	,	,
I.	यया	यान्-याम्	यानिः
D.	यस्यै	,	याभ्यः
Ab.	यस्याः	,	-
G.	,	ययोः	यासाम्
L.	यस्याम्	,	यासु

Neu.

N. & A.	यत्	ये	यानि

The rest like the *mas.*

4.—The Interrogative Pronouns.

§ 124. The pronoun *किम्*; *mas.* base *क*; *fem.* base *का*—

Mas.

N.	कः	कौ	के
A.	कम्	कौ	कान्
I.	केन	काभ्याम्	कैः
D.	कस्मै	"	केभ्यः
Ab.	कस्मात्	"	"
G.	कस्य	कयोः	केषाम्
L.	कस्मिन्	"	केषु

Fem.

N.	का	के	काः
A.	काम्	"	"
I.	कया	काभ्याम्	काभिः
D.	कस्मै	"	काभ्यः
Ab.	कस्याः	"	"
G.	कस्याः	कयोः	कासाम्
L.	कस्याम्	"	कासु

Neu.

N. & A.	किम्	के	कानि

The remaining cases like the *mas.*

5.—Reflexive Pronouns.

§ 125. The sense of the reflexive pronouns is, in Sanskrit, expressed by the word *आत्मन्* 'self' which is invariably used in the masculine gender and singular number, and by the reflexive adverb *स्वयं* (to add emphasis); e. g. *गुप्तं वददुरात्मानं सर्वाः स्वप्नेषु वामनैः* "They all (the wives of Das'aratha) saw in dreams that

they were guarded by dwarfs"; so स or सा कृतापराधनिव आत्मानं अवगच्छति; राजा स्वयं समरभूमिं जगाम, &c.

6.—Indefinite Pronouns.

§ 126. Indefinite pronouns are formed by the addition of चित् or चन or अपि and sometimes of स्विच् to the various cases of the pronoun किम् in all the genders; *e. g.* कश्चित्, कश्चन, a certain one, कोपि, केनापि, कयाचन, कयापि; कास्वित् &c. Sometimes the pronoun यद् is prefixed to किम्; as यः कोपि निर्धनो भवेत्; ये के चास्मत्कुले जाताः.

§ 127. The terminations given above are also added to derivatives of किम् to give them the sense of indefiniteness; as कदाचित् at sometime, कदाचन, कतिचित् some, क्वचित् somewhere &c.

7—Correlative Pronouns.

§ 128. Correlatives are formed by the affixes वत् added to यद्, तद् and एतद्; and यत् added to इदम् and किम् in the sense of 'as much as;' and दृश or दृश् in the sense of 'similar to'; तद्, एतद् and यद् become ता, एता and या respectively before these, and इदम् and किम् इ and कि before यत् and ई and की before दृश or दृश् *e. g.* तावत् (तत्परिमाणमस्य), इयत् (इदं परिमाणमस्य), तादृश like that, ईदृश like this, कियत् how much &c.

§ 129 The affix अति is added to तद्, यद् and किम् to show number or measure; *e. g.* तति 'so many' यति 'as many', and कति 'how many.' These are declined in the plural only, and take no termination in the Nom. and Acc.; *e. g.* Nom. and Acc. कति; Inst. कतिभिः; the rest like nouns in इ.

8—Reciprocal Pronouns.

§ 130. Reciprocity is expressed by the repetition of the pronominal adjectives अन्य, इतर and पर; *e. g.* अन्योन्य, इतरेतर, and परस्पर. These are generally used in the sing. and also

adverbially; *e. g.* परस्परेण स्पृहणीयशोभं &c. (Reg. VII. 14); परस्परे विवदन्ते &c. They are more commonly used as the first members of compounds; as अन्योन्यशोभाजननादभुव &c. (Ku. I. 42). इतरेतरयोगाः (Sis. X. 24.) &c.

9—Possessive pronouns.

§ 131. Possessive pronouns are formed by means of the secondary affix ईय added to तद्, एतद्, अस्मत् and युष्मत्, and अ and ईन added to अस्मत् and युष्मत् changed respectively to मामक and तावक in the sing. and आस्माक and यौष्माक in the plu. before these; *e. g.*

अस्मत् Mas.

Sing.	Plu.
मदीय 'my, mine'	अस्मदीय 'our ours'
मामक "	आस्माक "
मामकीन "	आस्माकीन "

Fem.

Sing.	Plural.
मदीया 'my, mine'	अस्मदीया 'our, ours'
मामिका "	आस्माकी "
मामकीना "	आस्माकीना "

युष्मत्.

Mas.

Fem.

Sing.	Plural.	Sing.	Plural.
त्वदीय,	युष्मदीय	त्वदीया	युष्मदीया
'thy, thine'	'your, yours'	'thy, thine'	'your, yours'

'thy, thine' 'your, yours' 'thy, thine' 'your, yours.'

तावक	„	यौष्माक	„	तावकी	„	यौष्माकी	„
तावकीन	„	यौष्माकीण	„	तावकीना	„	यौष्माकीणा	„
तद्				एतद्			
<i>mas.</i>		<i>fem.</i>		<i>mas.</i>		<i>fem.</i>	
तदीय		तदीया		एतदीय		एतदीया	

N. B. There are declined like nouns ending in अ, आ or ई regularly. स्व is a possessive pronoun by itself and is declined as such.

10—Pronominal Adjectives.

§ 132. अन्य 'another, अन्यतर 'either of two,' इतर 'other,' and एकतम 'one of many,' कतर 'who or which of two,' कतम 'who or which of many,' यतर 'who or which of two,' यतम 'who or which of many,' ततर 'that one (of two),' ततम 'that one (of many)' are declined in all the three genders like यत् *e. g.*

Mas.

N.	कतरः	कतरौ	कतरे

Fem.

N.	कतरा	कतरे	कतराः

Neu.

N. & A.	कतरत्	कतरे	कतराणि

§ 133. Decline सर्व, विश्व, उभ (declined in the dual only) and उभय (which has no dual according to some grammarians) both meaning 'both,' इतर and एकतर 'one of two,' like यत् except in the Nom. and Acc. sing. of the neu. which is formed by adding स; *e. g.*

सर्व *mas.* 'all'.

N.	सर्वः	सर्वौ	सर्वे
A.	सर्वश्च	सर्वौ	सर्वान्

I. सर्वेण	सर्वाभ्याम्	सर्वैः
D. सर्वस्मै	„	सर्वेभ्यः
Ab. सर्वस्मात्	„	„
G. सर्वस्य	सर्वयोः	सर्वेषाम्
N. सर्वस्मिन्	„	सर्वेषु

Fem.

N. सर्वा	सर्वे	सर्वाः
A. सर्वाम्	„	„
I. सर्वया	सर्वाभ्याम्	सर्वाभिः
D. सर्वस्यै	„	सर्वाभ्यः
Ab. सर्वस्याः	„	„
G. „	सर्वयोः	सर्वासाम्
L. सर्वस्याम्	„	सर्वाद्य

Neu.

N. & A.	सर्वम्	सर्वे	सर्वाणि

The rest like the mas.

§ 134. स्व when it does not mean “a class” or “wealth” is a pronoun and is declined like सर्व *m. f. n.*; but it forms its Nom. plu. and Ab. and Loc. sing. optionally like राम when mas.; as स्वे or स्वाः ‘one’s own.’ Nom. plu.; but स्वाः (people of one’s class) only (declined like राम).

§ 135. अन्तर is a pronoun (and therefore declined like सर्व *m. f. n.*) when it means “exterior, outer; or what is to be worn outside, as a garment” except when followed by पुर; it is optionally declined like nouns ending in अ in the Nom. plu. and Ab. and Loc. sing. of the mas.; e. g. अन्तरे अन्तरा वा गृहाः; अन्तरे-अन्तरा वा शाटकाः (garments). But अन्तरायां (outer) पुरि.

§ 136. नेम meaning ‘half’ is a pronoun, but it is optionally

declined like राम in the Nom. plu. mas.; in other respects it is declined like सर्व.

§ 137. पर, पूर्व 'prior, eastern', अवर 'posterior, western', दक्षिण 'southern', उत्तर 'superior, northern, subsequent', अपर 'other' and अधर 'inferior, lower', when they denote relation in space, time or person with reference to a particular thing or point of time &c. and are not a name, are pronouns and are then declined like सर्व; but they are optionally declined like राम in the Nom. plu. and Ab. and Loc. sing. when *mas.*; *e. g.* Nom. पूर्वः पूर्वौ पूर्वे or पूर्वाः Ab. पूर्वात्-पूर्वस्मात्, पूर्वाभ्याम् पूर्वैभ्यः; Loc. पूर्वे-पूर्वस्मिन्, &c.; but दक्षिणाः गायकाः (skilful musicians) and not दक्षिणे; for दक्षिण does not show any relation here; so उत्तराः कुरवः and not उत्तरे, as उत्तराः is a name here.

§ 138. प्रथम, चरम, अल्प, अर्ध, कतिपय, and words ending in the termination त्व, optionally form their Nom. plu. like that of pronouns; *e. g.* प्रथमे-प्रथमाः; कतिपये-कतिपयाः; द्वितये-द्वितयाः &c.

11—Pronominal adverbs.

§ 139. The pronominal adverbs that are most commonly met with are derived from the pronouns तत्, एतत्, यत्, इदम्, किम्, and सर्व and the pronominal adjectives पूर्व, पर &c. by means of such affixes as तस्, त्र, &c. added in the sense of the Ab. or the Loc.; दा, दानीम्, हिं &c. showing time, तात् showing point of time, place or direction, आ, आत्, आहि &c., expressing direction, था, थ &c. expressing way or manner &c.; *e. g.*

तत्.....तदा then; तदानीम् at that time; तर्हि
then, therefore; तथा so; तत्र there,
ततः thence, thereupon, therefore; &c.

इदम्.....इदानीम् now; इत्थम् thus; अत्र here;

	अतः therefore; इतः from this, hence; अधुना now; इह here.
एतद्.....	एतर्हि now; इत्थम् thus; अतः hence, therefore; अत्र here.
यद्.....	यर्हि when; यदा when; यथा as; यत्र where; यत्तः whence, since, because.
किम्.....	कर्हि when; कदा when; कथम् how; कुत्र where; क्व where, कुतः where; whence; कुह whence, how.
सर्व.....	सर्वदा always; सदा always; सर्वतः everywhere, on all sides; सर्वत्र everywhere, in all places.
पर.....	परतः further on, beyond &c.
पूर्व.....	पुरः, पुरस्तात् before, in front &c.
अधर.....	अधः, अधस्तात् or अधरस्तात्, अधरतः, अधरात् down, below.
अवर.....	अवः, अवस्तात् or अवरस्तात्, अवरतः, behind, below, downwards.
अपर.....	पश्चात् from behind, afterwards, west- ward, &c.
दक्षिण.....	दक्षिणा, दक्षिणात्, दक्षिणाहि to or in the south, on the right side.
उत्तर.....	उत्तरा, उत्तरात्, उत्तराहि to or in the north, &c.

§ 140. When a pronominal word is used as the subordinate member of a compound, or is at the end of an Inst. Tat., or of a sentence having the sense of the Inst. Tat., or at the end of a Dvandwa, it is not declined like a pronoun; e.g. असिक्रान्तः सर्वे अतिसर्वे, तस्मै अतिसर्वाय and not सर्वस्मै; or अतिकतरं कुलम्, मास-

पूर्वाय or मासेन पूर्वाय and not मासपूर्वस्मै; वर्णाश्रमेतराणाम् &c.; in the case of a Dwandwa comp., however, it is optionally declined like a pronoun in the Nom. plu.; as वर्णाश्रमेतरे or -तराः ।

CHAPTER V.

NUMERALS AND THEIR DECLENSION.

§ 141.—

Cardinals.

1	१	एक	19	१९	नवदशन् or एकोनविंशति
2	२	द्वि			or ऊनविंशति or एकात्रविंशति
3	३	त्रि	20	२०	विंशति
4	४	चतुर	21	२१	एकविंशति
5	५	पञ्चन्	22	२२	द्वाविंशति
6	६	षष्	23	२३	त्रयोविंशति
7	७	सप्तन्	24	२४	चतुर्विंशति
8	८	अष्टन्	25	२५	पञ्चविंशति
9	९	नवन्	26	२६	षड्विंशति
10	१०	दशन्	27	२७	सप्तविंशति
11	११	एकादशन्	28	२८	अष्टाविंशति
12	१२	द्वादशन्	29	२९	नवाविंशति or एकोनत्रिंशत्
13	१३	त्रयोदशन्			or ऊनात्रिंशत् or एकात्रत्रिंशत्
14	१४	चतुर्दशन्	30	३०	त्रिंशत् f.
15	१५	पञ्चदशन्	31	३१	एकत्रिंशत्
16	१६	षोडशन्*	32	३२	द्वात्रिंशत्
17	१७	सप्तदशन्	33	३३	त्रयस्त्रिंशत्
18	१८	अष्टादशन्	34	३४	चतुस्त्रिंशत्

* षष् becomes षो necessarily when followed by दत् (substituted for दन्त) and दशन्, and optionally when followed by धा after which द् is changed to ड and घ to ढ; e. g. षोढा.

- 35 ३९ पञ्चत्रिंशत्
 36 ३६ षट्त्रिंशत्
 37 ३७ सप्तत्रिंशत्
 38 ३८ अष्टात्रिंशत्
 39 ३९ नवत्रिंशत्
 एकोनचत्वारिंशत् &c.
 40 ४० चत्वारिंशत् *f.*
 41 ४१ एकचत्वारिंशत्
 42 ४२ द्वाचत्वारिंशत् or
 द्विचत्वारिंशत्
 43 ४३ त्रयश्चत्वारिंशत्
 त्रिचत्वारिंशत्
 44 ४४ चतुश्चत्वारिंशत्
 45 ४५ पञ्चचत्वारिंशत्
 46 ४६ षट्चत्वारिंशत्
 47 ४७ सप्तचत्वारिंशत्
 48 ४८ अष्टाचत्वारिंशत् or
 अष्टचत्वारिंशत्
 49 ४९ नवचत्वारिंशत् or
 एकोनपञ्चाशत् &c.
 50 ५० पञ्चाशत् *f.*
 51 ५१ एकपञ्चाशत्
 52 ५२ द्वापञ्चाशत् or
 द्विपञ्चाशत्
 53 ५३ त्रयःपञ्चाशत् or
 त्रिपञ्चाशत्
 54 ५४ चतुःपञ्चाशत्
 55 ५५ पञ्चपञ्चाशत्
 56 ५६ षट्पञ्चाशत्
 57 ५७ सप्तपञ्चाशत्
 58 ५८ अष्टापञ्चाशत् or
 अष्टपञ्चाशत्
 59 ५९ नवपञ्चाशत्
 एकोनषष्टि
 60 ६० षष्टि *fem.*
 61 ६१ एकषष्टि
 62 ६२ द्वाषष्टि or द्विषष्टि
 63 ६३ त्रयःषष्टि or त्रिषष्टि
 64 ६४ चतुष्षष्टि
 65 ६५ पञ्चषष्टि
 66 ६६ षट्षष्टि
 67 ६७ सप्तषष्टि
 68 ६८ अष्टाषष्टि or
 अष्टषष्टि
 69 ६९ नवषष्टि or
 एकोनसप्तति &c.
 70 ७० सप्तति *fem.*
 71 ७१ एकसप्तति
 72 ७२ द्वसप्तति or द्विसप्तति
 73 ७३ त्रयस्सप्तति or त्रिसप्तति
 74 ७४ चतुस्सप्तति
 75 ७५ पञ्चसप्तति
 76 ७६ षट्सप्तति
 77 ७७ सप्तसप्तति
 78 ७८ अष्टासप्तति or अष्टसप्तति
 79 ७९ नवसप्तति or एकोनाशीति
 &c.
 80 ८० अशीति *fem.*

81	८१	एकाशीति	१४	१४	चतुर्नवति
82	८२	द्व्यशीति	95	९५	पञ्चनवति
83	८३	त्र्यशीति	96	९६	षण्णवति
84	८४	चतुरशीति	97	९७	सप्तनवति
85	८५	पञ्चाशीति	98	९८	अष्टानवति or अष्टनवति
86	८६	षडशीति	99	९९	नवनवति
87	८७	सप्ताशीति			एकोनशतम् &c.
88	८८	अष्टाशीति	100	१००	शत <i>neu.</i> (<i>also m.</i>)
89	८९	नवाशीति	200	२००	द्विशत <i>neu.</i> or द्वे शते
		एकोननवति &c.	300	३००	त्रिशत <i>neu.</i>
90	९०	नवति <i>fem.</i>			or त्रीणि शतानि
91	९१	एकनवति	1000	१०००	सहस्र <i>neu.</i>
92	९२	द्वावनवति or द्विनवति			or दशशत <i>neu.</i>
93	९३	त्रयोवनवति or त्रिनवति			

10,000 अयुत *m. n.* 100,000 लक्ष *neu.* or लक्षा *fem.*, प्रयुत *m. n.*, कोटि *fem.*, अर्बुद *neu.*, अरब्ज *neu.*, खर्व *m. n.*, महापद्म *mas.*, शंकु *mas.*, जलाधि *mas.*, अन्त्य *neu.*, मध्य and परार्ध *neu.* Each of these is ten times as great as the preceding.

§ 142. The cardinal numbers between विंशति and त्रिंशत्, त्रिंशत् and चत्वारिंशत् &c., it will be seen, are made up by prefixing एक द्वि, &c. up to नवत् to the lower. The ninth intermediate number may also be made up by prefixing एकोन, ऊन or एकात्र to the higher. In these compounds द्वि, त्रि and अष्ट are changed to द्वा, त्रयः, and अष्ट necessarily before विंशति and त्रिंशत्, and optionally before the rest, except अशीति before which they remain unchanged.

§ 143. The cardinal numbers between 100 and 200, 200 and 300, &c., are generally expressed by means of अधिक added to the number showing the excess and then optionally prefixing

the whole to 100, 200 &c; *e. g.* एकाधिकं शतं or एकाधिकशतं 101, द्वादशाधिकं शतं or द्वादशाधिकशतं 112, पञ्चाशदधिकशतं &c. 150. After 1000 this अधिक may be repeated with every multiple of ten or hundred; *e. g.* द्वि-द्वानवत्यधिकाष्टशताधिकसहस्रम् 1892, एकोन-चत्वारिंशदधिकषट्शताधिकसप्तसप्ततिसहस्राधिकं लक्षम् 177639, &c. Similarly उत्तर may also be used instead of अधिक; *e. g.* चतुः-पञ्चाशदुत्तरसप्तशतम् 754. Or these may also be at times, expressed by the copulative particle च; as सप्त च शतानि विंशतिश्च 720.

§ 144. The Tad. affix अ may be used, instead of अधिक, in the case of the cardinal numbers ending in दशन्, the numeral विंशति and those ending in शत्; *i. e.* in the case of the numerals 111-159, 211-259, 311-359, &c. before which the final अन्, अति and अत् are dropped; *e. g.* एकादशं शतम् 111, विंशं शतं 120, पञ्चाशं शतं 150, सप्तदशं द्विशतं 217, त्रिंशं त्रिशतं 330 and so on.

§ 145. (a) The ordinals from एक, द्वि, त्रि, चतुर and षष्ठ are irregularly formed. They are प्रथम, द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ, and षष्ठ respectively; for प्रथम, अग्रिम and आदिम and for चतुर्थ, तुर्थ and तुरीय are also used, (b) The ordinals from other numerals up to दशन् inclusive are formed by dropping the final न् and adding म and after दशन् up to नवदशन् by simply dropping the न्. The ordinals from विंशति above are formed by adding तम or by dropping the ति of विंशति and the final consonant of the rest; in the case of compound numerals, if there be a final vowel, that vowel is changed to अ, while the simple ones ending in a vowel *i. e.* षष्टि, सप्तति, अशीति and नवति form their ordinals in the first way only; as सप्तम 7th, द्वादश 12th; विंश or विंशतितम 20th; त्रयोविंश-शतितम 23 rd; चत्वारिंश, चत्वारिंशत्तम 40th but षष्टितम only; एकषष्टः or एकषष्टितमः &c. शत has invariably शततम.

Declension of the numerals (cardinals and ordinals).

§ 146. एक, (एका *fem.*), द्वि (द्वा *fem.*), त्रि (तिसृ *fem.*), and चतुर

(चतसृ *fem.*) are all adjectives and take the gender, number and case of the nouns they qualify.

§ 147. एक, when a numeral, is declined in the sing. and द्वि in the dual only; द्वि is considered as द्व, and they are both declined like सर्व in all the three genders; e. g.

एक.

द्वि.

	<i>mas.</i>	<i>fem.</i>	<i>mas.</i>	<i>fem. & neu.</i>
N.	एकः	एका	द्वौ	द्वे
V.	एक	एके	”	”
A.	एकम्	एकाम्	”	”
I.	एकेन	एकया	द्वाभ्याम्	The rest like
D.	एकस्मै	एकस्यै	”	the mas.
Ab.	एकस्मात्	एकस्याः	”	
A.	एकस्य	”	द्वयोः	
L.	एकस्मिन्	एकस्याम्	”	

एक neu. एकम् N. A. The rest like the mas.

एक when it does not mean ‘one’ is declined in the dual and plural also; e. g. इति एके so think some.

§ 148. त्रि and चतुर are declined in the plu. alone; e. g.

त्रि

चतुर

	<i>mas.</i>	<i>fem.</i>		<i>mas.</i>	<i>fem.</i>
N.	त्रयः	तिस्रः	N.	चत्वारः	चतस्रः
A.	त्रीन्	”	A.	चतुरः	”
I.	त्रिभिः	तिस्रभिः	I.	चतुर्भिः	चतस्रभिः
D.Ab.	त्रिभ्यः	तिस्रभ्यः	D.Ab.	चतुर्भ्यः	चतस्रभ्यः
G.	त्रयाणाम्	तिस्रणाम्	G.	चतुर्णाम्	चतस्रणाम्
L.	त्रिषु	तिस्रषु	L.	चतुर्षु	चतस्रषु

New.

त्रि

चतुर

N. V. A.

त्रीणि

N. V. A.

चत्वारि

The rest like the *mas.*The rest like the *mas.*

§ 149. पञ्चर्—नवदशर्. These are also adjectives agreeing in case with the nouns to which they are applied. They are declined in the pl. and are uniform in all the three genders.

	पञ्चर्	षष्	अष्टर्
N. V. A.	पञ्च	षट्-ङ्	अष्ट-अष्टौ
I.	पञ्चभिः	षड्भिः	अष्टभिः-अष्टाभिः
D. & Ab.	पञ्चभ्यः	षड्भ्यः	अष्टभ्यः-अष्टाभ्यः
G.	पञ्चानाम्	षण्णाम्	अष्टानाम्
L.	पञ्चसु	षट्सु	अष्टसु-अष्टासु

सप्तर्, नवर् and the following cardinals upto नवदशर् ought to be declined like पञ्चर्.

§ 150. ऊनविंशति, त्रिंशति and other cardinal numerals up to नवनवति are all feminine substantives. The numerals शत, सहस्र &c. (for gend. see § 142.) have no declensional peculiarities. They are declined in the sing. and so used with a plural noun; *e. g.* पञ्चविंशतिब्राह्मणाः 25 Brāhmaṇas; एकादशाधिकशतैर् or एकादशोत्तरेण शतेन नरैः or स्त्रीभिः by 111 men or women; एकोनसहस्रेण रूपकैः with Rs. 999, &c. They may be made to have duals and plurals by being used as fixed standards of counting; *e. g.* ब्राह्मणानां विंशत्यः many twenties of Brahmanas; द्वे शते नारीणां द्वे two hundreds of women &c.

§ 151. The ordinals are declined regularly except :—

प्रथम (see § 139), द्वितीय and तृतीय are optionally declined like pronouns in the Dat. Ab. G-n. and Loc. sing; *e. g.* द्वितीयस्मै, द्वितीयाय. &c. द्वितीयः-द्वितीयस्याः &c. The fem. of द्वितीय, तृतीय, चतुर्थ and पञ्चम is formed by adding आ and of चतुर्थ and other ordinals by ई; चतुर्थी, विंशी &c.

Numeral Adverbs.

§ 152. (a) सकृत् once, द्विः twice, त्रिः thrice, चतुः four times; from पञ्चन् onward adverbs of frequency are formed by adding कृत्वः before which final न् is dropped; *e. g.* पञ्चकृत्वः five times, सप्तकृत्वः seven times &c.

(b) एकधा or ऐक्यम् in one way or part; द्विधा or द्वेधा or द्वैर्ध in two ways or parts; त्रिधा or त्रेधा or त्रैर्धम् in three ways, &c., चतुर्धा in four ways, षोढा or षड्धा in six ways, सप्तधा, अष्टधा, &c.

(c) एकशः singly, one by one; द्विशः two and two, by twos; so त्रिशः, शतशः &c.

§ 153. Other derivatives from the numerals:—

(a) By the Taddhita affix क् which is added to numerals ending in भन्, and शत्, and ति (often with ¹rdhhi of the first vowel); *e. g.* पञ्चकः bought for five (Rs. &c.), चात्वारिंशत्कः bought for forty; so विंशकः bought for twenty (coins, &c.); साप्ततिकः &c.

(b) By means of the Tad. affix तय in the sense of “consisting of parts” or “collection;” *e. g.* चतुष्टय (चतुष्टयी *fem.*) consisting of four parts or a collection of four; so पञ्चतय (*fem.*-यी); तय is optionally changed to भय after द्वि and त्रि (before which the final इ is dropped, *e. g.* द्वय or द्वितय (*-यी fem.*) twofold, consisting of two parts or a pair; त्रय or त्रितय (*-यी fem.*) threefold or consisting of three parts, a collection of three, a triad.

(c) By means of क् and अत् *e. g.* षट्क a collection of six; पञ्चत् a collection of five, दशत् a collection of ten, a decad, &c.

— o —

CHAPTER V.

DEGREES OF COMPARISON.

§ 154. **तर** and **तम** are the most common terminations of the comparative and superlative degrees respectively.* They are added to that crude form of words which they assume before the Inst. dual termination; *e. g.* अयमेतयोरतिशयेन लघुः लघुतरः; अयमेषामतिशयेन लघुः लघुतमः; similarly युवन्-युवतर, युवतम; विद्वस्-विद्वत्तर, विद्वत्तम; प्राच्-प्राक्तर, प्राक्तम; धनिन्-धनितर, धनितम; धर्मबुध्-धर्मभुत्तर, धर्मभुत्तम; गुरु-गुरुतर, गुरुतम, &c. अति-अतितर, अतितम; उत्-उत्तर, उत्तम, &c.

§ 155. Before these the final ई and ऊ of a *prátipadika* are optionally shortened; *e. g.* श्रीतरा or श्रितरा, श्रीतमा or श्रितमा.

§ 156. **तर** and **तम** when added to verbs, and indeclinables except when used adjectively, assume the forms of तराम् and तमाम्; पचतितराम्, पचतितमाम्; उच्चैस्तराम्, उच्चैस्तमाम्; नितराम्, नितमाम्; so सुतराम् &c.; but उच्चैस्तर adj. (higher).

§ 157. ईयस् is another termination of the comparative degree and इष्ठ of the superlative.* These are added to adjectives of quality only. Before these the last vowel of a word of more than one syllable, with the following consonants if any, is dropped; *e. g.* लघु-लघीयस्, लघिष्ठ; पटु-पटीयस्, पटिष्ठ; महत्-महीयस्, महिष्ठ, &c.

158. The possessive affixes at the end of words and the affix ट् are dropped before ईयस् and इष्ठ and then these terminations are applied subject to the above rule; *e. g.* मतिम्-मतीयस्, मतिष्ठ; मेधाविद्-मेधीयस्, मेधिष्ठ; धनिन्-धनीयस्, धनिष्ठ; कर्तृ-करीयस्, करिष्ठ (अतिशयेन कर्ता); स्तोत्र-स्तवीयस्, स्तविष्ठ; so सज्जीयस्, सजिष्ठ from सज्जिन् one having a garland &c.

* Properly speaking these terminations show the excess in which the excellence of one thing over another or more lies (अतिशायने).

§ 159. र is substituted for the क (short) of a base, preceded and followed by one consonant, before ईयस्, इष्ठ and the Tad. aff. इमन्; *e. g.*

	Comp.	Super.
कृश 'thin'	कशीयस्	क्रशिष्ठ
दृढ 'strong, firm'	द्रढीयस्	द्रढिष्ठ
परिवृढ 'head, chief'	परिव्रढीयस्	परिव्राढिष्ठ
पृथु 'broad'	प्रथीयस्	प्रथिष्ठ
भृश 'much'	भ्रशीयस्	भ्रशिष्ठ
मृदु 'soft'	म्रीयस्	म्रिष्ठ
But कजु	कजीयस्	कजिष्ठ

§ 160. The words स्थूल, दूर, ह्रस्व, क्षिप्र and क्षुद्र drop their final syllable (*i. e.* the final vowel with the preceding consonant only) and युवन् its वन् before these and their vowel takes its guna substitute, *e. g.* स्थूल-स्थू + ईयस् = स्थो + ईयस् and then स्थवीयस्; so स्थविष्ठ; see the list below.

§ 161. The following is an alphabetical list of the irregular comparatives and superlatives that are commonly met with:—

Positive	Comparative	Superlative
अन्तिक 'near'	नेरीयस्	नेदिष्ठ
अल्प 'little'	{ अल्पीयस् कनीयस्	अल्पिष्ठ कनिष्ठ
उरु 'wide'	वरीयस्	वरिष्ठ
क्षिप्र 'quick'	क्षेपीयस्	क्षेपिष्ठ
क्षुद्र 'mean, small'	क्षोरीयस्	क्षोदिष्ठ
गुरु 'heavy'	गरीयस्	गरिष्ठ
दीर्घ 'long'	द्राघीयस्	द्राधिष्ठ
दूर 'distant'	द्वीयस्	द्विष्ठ
प्रशस्य 'praiseworthy'	श्रेयस् or ड्यायस्	श्रेष्ठ or ड्येष्ठ
प्रिय 'dear'	प्रेयस्	प्रेष्ठ

बहु 'much'	भूयस्	भूयिष्ठ
बहुल ,,	बर्हीयस्	बर्हिष्ठ
बाढ 'firm, well'	साधीयस्	साधिष्ठ
युवर् 'young'	यवीयस्, कनीयस्	यविष्ठ, कनिष्ठ
वृद्ध 'old'	वर्षीयस्, ज्यायस्	वर्षिष्ठ, ज्येष्ठ
वृन्दारक 'great lovely'	वृन्दीयस्	वृन्दिष्ठ
स्थिर 'steady'	स्थेयस्	स्थेष्ठ
स्थूल 'big, large'	स्थवीयस्	स्थविष्ठ
स्फिर 'much'	स्फेयस्	स्फेष्ठ
ह्रस्व 'short'	ह्रसीयस्	ह्रसिष्ठ

§ 162. Sometimes the terminations *तर* and *तम* are added to the comp. and super. in ईयस् and इष्ठ to intensify the meaning; as पापीयस्तर, पापीयस्तम, श्रेष्ठतर, श्रेष्ठतम.

CHAPTER VII.

COMPOUNDS.

§ 163. In Sanskrit simple words, whether substantives, adjectives, verbs or indeclinables, have the power of entering into combination with one another and forming what are called '*Samasas*'* compound words or in short, compounds.

(a) A compound thus formed may further be compounded with another simple or compound word and this again may become the member of a new compound.

§ 164. In a compound, as a general rule, words are simply joined together, without any relation between the component parts being actually expressed; the whole compound word has the

* From अस् with सस् to throw together.

power to express the various relations that exist between the several parts. The last word only takes the case termination required by its grammatical position in a sentence, the remaining words (those ending in a consonant) generally assuming their forms before the consonantal case terminations: e. g. विद्स् + जनः = विद्जनः (see below), राजन् + पुरुषः = राजपुरुषः, &c.

§ 165. Final vowels or consonants (modified as mentioned above) of preceding members of compounds combine with the initial letters of the succeeding members according to the usual rules of *Sandhi*.

§ 166. In a few cases, the intermediate members retain their case endings in which case the compounds are called '*aluk*' (अलुक्); e. g. देवानांप्रियः a fool, युधिष्ठिरः name of the eldest Pândava, &c.

§ 167. The expounding of a *Samâsa* (i. e. giving its *Vigraha-vākya*) consists in the expression of the various relations existing between the objects or ideas denoted by the various members of a *samâsa* by means of the proper cases or subordinate sentences.

§ 168. Compounds are divided into four principal classes:—

(1) *Dvandva* or Copulative, (2) *Tatpurusha* or Determinative, (3) *Bahuvrîhi* or Attributive and (4) *Avyayîbhâva* or Adverbial.

DVANDVA OR THE COPULATIVE COMPOUNDS.

§ 169. A *Dvandva* compound consists of two or more nouns which, if not compounded, would be connected by the copulative particle च (and); as रामकृष्णौ which is equal

* This is true only generally speaking. For there is a fifth class of compounds, viz. सह सूत्रा-compounds not governed by any of the rules given under the four classes but explained on general principle that any *subanta pada* may be compounded with any other *subanta pada*.

to रामः च कुष्णः च; पाणिपादं which is the same as पाणी च पादौ च. There are three species of the Dvandwas; viz. इतरेतरद्वन्द्व, समाहारद्वन्द्व and एकशेषद्वन्द्व.

§ 170. When the several members of a Dvandwa compound are viewed separately it is called *Itaretara* Dvandwa; e. g. 'धवखदिरौ छिन्धि' 'Cut down the Dhava and the Khadira trees.' In this species each member is of equal importance i. e. has its own independent meaning. It takes the dual or the plural according as the objects denoted by it are two or more in number; the gender of the final noun is the gender of the whole; as कुक्कुटश्च a cock मयूरी a pea-hen च कुक्कुटमयूरौ इमे (fem. dual of इहम्); but मयूरी च कुक्कुटश्च मयूराकुक्कुटौ इमौ; रामश्च लक्ष्मणश्च भरतश्च शत्रुघ्नश्च रामलक्ष्मणभरतशत्रुघ्नाः; &c.

Exceptions—अश्वश्च वडवा च अश्ववडवौ (mas. dual) a horse and a mare; अहश्च रात्रिश्च अहोरात्रः (mas. sing.) day and night.

§ 171. Samāhāra Dvandwa is that species of Dvandwa which implies an aggregate or the things enumerated in which constitute a complex idea. It is always singular and neuter. Thus 'आहारनिद्राभयम्' does not merely mean 'food, sleep and fear' but all that characterises animal life. In this species the meaning of the different members is subordinate to the collective sense of the whole compound.

§ 172. A Dvandwa compound of words denoting limbs of the body of an animal, parts of an army, inanimate objects (things द्रव्याणि and not qualities), names of rivers differing in gender, as also of countries (and not villages), insects, and animals between which there is natural antipathy, is always of this class; पाणी च पादौ च पाणिपादम् hands and feet; रथिकाश्च

अश्वारोहाश्चरथिकाश्वारोहम् chariot-warriors and horse-men; धानाश्च fried barley or rice शक्कुल्यश्च a kind of sweetmeat धानाशक्कुलि; but रूपं च रसश्च रूपरसौ form and flavour as these denote qualities; गंगा च शोणश्च गंगाशोणम् the rivers Gangā and Śonā; but गंगायमुने as these do not differ in gender; कुरवश्च कुरुक्षेत्रं च कुरुक्षेत्रम् names of countries; but जाम्बवशालूकिन्यौ (two villages of that name); मद्राश्च केकयाश्च मद्रकेकयाः (two names of the same gender); यूक्ता a louse च लिक्ता a nit च यूकालिक्ताश्च; अहिश्च नकुलश्च अहिनकुलम् a snake and an ichneumon, &c.

§ 173. When words ending in क् and implying relationship by blood or literary avocation are compounded together the last but one word changes its क् to आ. The same happens when the word पुत्र follows a word ending in क् under the same circumstances; होता च पोता च होतापोतारौ, two priests so called- होता च पोता च नेष्टा च उद्गाता च होतृपोतृनेष्टोद्गातारः; (but if two words be taken at a time the क् may, at every step, be changed into आ as होता च पोता च होतापोतारौ तौ च उद्गाता च होतापोतोद्गातारः, &c.); पिता च पुत्रश्च पितापुत्रौ, माता च पिता च मातापितरौ, also मातरपितरौ (Pân. VI. 3. 32) and पितरौ (Vide § 177 a).

§ 174. (a) When the names of deities well known to be in constant association with each other are compounded, आ is substituted for the final vowel of the preceding word, except in the case of the word वायु; e. g. मित्रावरुणौ, सूर्याचन्द्रमसौ. अन्नमरुतौ &c: but अग्निवायू or वायवग्नी.

(b) The word अग्नि followed by the word सोम or वरुण lengthens its इ; as अग्नीषोमौ, अग्नीवरुणौ.

§ 175. When a Samâhâra Dvandwa ends in a consonant of the palatal class or इ, ए or ह, अ is added to it; वाक् च त्वक् च

वाक्स्वचम् speech and skin, त्वक्स्वजम् a bark and garland, शमीद्व-
जम्, वाक्स्वचम्, छत्रोपानदम् an umbrella and shoes, &c. But प्रावृत्ता-
रदौ (as it is not a Sam. Dwa.).

§ 176. The following compounds are instances of irregular
Dwandwas :—

(a) द्यौश्च पृथिवी च द्यावापृथिव्यौ ar दिवसपृथिव्यौ heaven and
earth; so द्यावाभूमी, द्यावाक्षणे; उषस् + सूर्य = उषासासूर्यौ the goddess
of dawn and the sun.

(b) जाया + पति = जायापति, दम्पती, and जम्भती husband and
wife.

(c) नक्तं च दिवा च नक्तंदिवम्, रात्रौ च दिवा च रात्रिर्दिवम्, अरुणि
च दिवा च अरुर्दिवम् all meaning 'day and night'; कर्कर मे (कृक् +
सामन्) Rk and the Sānan verses, वाक्कनसं (वाक् + कनस्) speech
and mind, (the र् of सामन् dropped and अ added to the final of
कनस् irregular by Pin. V. 4. 77.)

§ 177. When several words of the same form (or dis-
similar in form but of the same import) are compounded
together only one of them is retained with the necessary
number ; e. g. रामश्च रामश्च रामौ, रामश्च रामश्च रामश्च रामाः ; this
called एकलोपद्वन्द्वः. In the case of words of the *mas.* and *fem.*
genders the one of the *mas.* gender is retained ; as हंसी च हंसश्च
हंसी ; similarly ब्राह्मणौ, वृद्धौ, अजौ, &c.

(a) This principle is further extended to some words
dissimilar in form, as in the following examples :—भ्राता च
स्वसा च भ्रातरौ ; पुत्रश्च दुहिता च पुत्रौ, माता च पिता च पितरौ, (see also
§ 173). श्वश्रुश्च श्वगुश्च श्वगुरौ (also श्वश्रुश्चश्वगुरौ). स च सा च तौ, स
च देवदत्तश्च तौ ; स च यश्च यौ or तौ. In the case of words of the
mas. and *neu.* gender that of the *neu.* gender is retained ; as सच
देवदत्तश्च ते, &c.

§ 178. The following rules should be observed in arranging
the various members of a Dwandwa compound :—

(a) A word ending in ह् or ङ् should be placed first, and when there are more than one of such words, one of these should be placed first, the rest being arranged according to the will of the speaker or writer. हरिहरौ, हरिहरगुरुः, हरिगुरुहरः.

(b) Words beginning with a vowel and ending in अ् ought to precede others; as अश्वत्थेन्द्राः or इन्द्राश्वरथाः. This rule should have preference even over the above rule in case both would be simultaneously applicable; as इन्द्राश्वी.

(c) A word that has fewer syllables should be placed first and in case there are more words than one having an equal number of syllables, the one that has more short syllables should be placed first; e. g. शिवकेशवौ, श्रीमन्वसन्तौ, कुशकाक्षम्, &c.; the names of seasons and stars, under this latter circumstance, should be arranged according to their astronomical order; as हेमन्तशिशिरवसन्ताः, कृत्तिकारोहिण्यौ, &c. Also a word of more important significance should precede others; as तापसपर्वतौ.

(d) Names of the four castes of men should be arranged according to their order, beginning from the highest and so should be the names of brothers beginning from the eldest; e. g. ब्राह्मणक्षत्रियविद्वद्भ्याः, युधिष्ठिराङ्गुनौ.

II. TATPURUSHA OR THE DETERMINATIVE COMPOUNDS.

§ 179. When a compound consists of two members and the first determines the sense of the other, or is attributive to it that is called ' *Tatpurusha* .'

§ 180. According to the grammatical nature of the first or attributive member the Tatpurush is divided into six varieties:—(1) *Tatpurusha* proper or the Inflectional, (2) *Nañ*

or, the Negative Tatpurusha, (3) *Karmadhāraya* or the appositional including 'Dwigu', (4, 5) *Prādi* and *Gati* or the prepositional compounds and (6) *Upapada*. These are either nouns, adjectives or adverbs.

§ 181. The final vowel of a feminine noun ending in any of the affixes आ, ई or ऊ and forming the second member of a compound used adjectively is shortened; the ओ of गो is changed to उ under the some circumstances; e.g. प्राप्त + जीविका = प्राप्तजीविकः (Tat.); अतिमालः; (Tat.); पञ्चगुः smething bought for five cows; बहुधो नाड्यो यस्मिन् बहुनाडिः many-veined देहः; (Bah.); चित्रा गावो यस्य चित्रगुः having variegated cows; &c. but कल्याणपञ्चमीकः as the ई is not final.

(a) If the final ई or ऊ be not a fem. termination it remains unchanged; सुदु धीः यस्याः सा सुधीः; बहुतन्त्रिर्धमनी.

1 Tatpurusha.

§ 182. The first variety consists of such Tatpurusha compounds as have the attributive member in any one of the oblique cases, when dissolved. There are six sub-varieties of this corresponding to the six oblique cases.

§ 183. (a) A noun in the Accusative case is compounded with भित्त, अतीत, पतित, गत, अत्यस्त, प्राप्त and आपन्न; as कृष्ण भित्तः कृष्णभित्तः one who has resorted to Krishna (as his refuse); दुःखमतीतः दुःखातीतः one who has overcome pain; सुखं आपन्नः सुखापन्नः one who has obtained happiness.

(b) A word expressive of the duration of an action or state is compounded with another expressive of the action or state, in the Accusative case; e.g. मुहूर्तं सुखं मुहूर्तसुखम् 'happiness lasting for a moment'; संवत्सरं वासः संवत्सरवासः residence for a year &c.

(c) Sometimes a preposition or a word denoting a period of time may take the place of the Accusative; as सामिकृतं 'half done;' मासप्रमितः (प्रतिपच्चन्द्रः) 'what marks the commencement of a month as the new moon.'

§ 184. A noun in the Instrumental may be compounded—

(a) with another expressive of an effect produced by what is denoted by the noun in the Instrumental case, and with अर्थ; as शङ्कुलया खण्डः शङ्कुलाखण्डः severed by means of a knife; धान्येन अर्थः धान्यार्थः wealth obtained by means of grain.

(b) with verbal derivatives when the Instrumental has the sense of the agent or the instrument or means of the action; as हरिणा त्रातः हरित्रातः saved by Hari; नखैर्भिन्नः नखाभिन्नः torn with the nails &c.

(c) with the words पूर्व, सदृश, सम, ऊन and words having the sense of ऊन, कलह, निपुण, मिश्र, इलक्ष्य and भवर; as मासेन पूर्वः मासपूर्वः; मात्रा सदृशः मातृसदृशः like the mother; पितृसमः equal to the father; मासेन ऊनं माषोनं; so माषविकलः (less by one māsha, a particular weight); वाचा कलहः वाक्कलहः a quarrel (in words); आचारनिपुणः; गुडमिश्रः; आचारभक्षणः 'thin by the discharge of religious duties;' मासेन अवरः मासावरः 'younger by a month.'

(d) with another noun signifying an article of food or something eatable, the noun in the Instrumental case denoting some kind of condiment used to season it or another article of food mixed with it; as दध्ना ओदनः दध्योदनः rice mixed with curds; गुडेन धानाः गुडधानाः fried rice mixed with treacle.

(e) Sometimes स्वयं may take the place of the Instrumental; as स्वयंकृतः—done by one's self.

§ 185. Instances of the *Aluk* of the Instrumental (*i. e.* in which the noun in the Inst. does not drop its case term.,—अञ्जसाकृतम् अञ्जसाकृतम् 'done honestly'; ओजसाकृतम् 'done with might'; पुंसानुजः 'one having an elder brother'; जनुषान्धः 'blind from birth'; आत्मन् followed by an ordinal number retains its case ending; as आत्मना पञ्चमः आत्मनापञ्चमः.

§ 186. A noun in the Dative is compounded

(a) with another expressive of the material of which the thing expressed by the noun in the Dative case is made; as यूपाय दारु यूपदारु, 'wood for a sacrificial post.'

(b) and with the words अर्थ, बलि, हिन, सुख and रक्षित. The compound with अर्थ is a *nityasamānya* and takes the gender and number of the noun it qualifies. द्विजाय अर्थं द्विजार्थः सूपः broth for a Brāhmaṇa; त्रिजाय इयं त्रिजार्था यवागूः (water gruel); द्विजाय इदं द्विजार्थं पयः; भूतभ्यो बलिः भूतबलिः an offering to the *bhu'tas* (certain created beings); गवं हितं गोहितं good for a cow; गवे सुखं गोसुखम्, गवे रक्षितं गोरक्षितम्.

§ 187. Instances of the *aluk* of the Dat. परस्मैपदम् परस्मैभाषा, आत्मनेपदम्, आत्मनेभाषा.

§ 188. A noun in the Ablative case is compounded—

(a) with words expressive of fear or rather with the words भय, भीत, and भी; as चारात् भयं चौरभयम् fear from a thief, वृकाद् भीतः वृकभीतः afraid of a wolf; &c.

(b) and in a few cases with the words अपेत, अयोढ, मुक्त, पतित, and अपत्रस्त; as सुखादपेतः सुखापेतः deprived of happiness; कल्पनाया अपोढः कल्पनायोढः 'transcending thought'; चक्रमुक्तः; स्वर्गपतितः fallen from heaven, as a sinner; तरङ्गापत्रस्तः 'afraid of waves.'

§ 189. A noun in the Genitive may, as a general rule, be compounded with any other noun; राज्ञः पुरुषः राजपुरुषः the king's man (an officer or a servant).

§ 190. (a) It is not compounded with verbal derivatives ending in त् and अक् and denoting the agent of the action; अपां क्षत्र, and not अपक्षत्र; घटस्य कर्ता; ओदनस्य पाचकः &c; but इक्षूणां भक्षणम् इक्षुभक्षिका as the भक् here does not denote the agent.

Exceptions:—But a compound is allowed in the case of the words याजक one who employs, as sacrificing priests; पूजक, परिचारक, परिवेषक a waiter at meals, स्नापक a servant who bathes his master or brings bathing water for him, अभ्यापक, उत्सादक one who destroys, होतृ, भर्तृ when it does not mean 'a holder', and others not very important; ब्राह्मणयाजक; वैवपूजक; राजपरिचारकः &c; अभिहीता; भूभर्ता; &c.; but वज्रस्य भर्ता 'the thunderbolt-bearer.'

§ 191. पूर्वं, अपर, अधर, उत्तर and अर्ध neu. are compounded with nouns in the Genitive expressive of the whole and are placed first, e. g. पूर्वं कायस्य पूर्वकायः; the fore part of the body; अपरकायः; अधरकायः; &c., अर्धं पिप्पल्याः अर्धपिप्पली; but मासार्धः; (as अर्ध is mas. here).

N. B. In order that the above rule should hold, the noun expressive of the whole must denote a single object; hence पूर्वः the first among pupils छात्राणाम्, अर्धं पिप्पलीनाम् half of a number of *pippalis*; &c. and not पूर्वछात्रः &c.

§ 192. A word expressive of a part is compounded with another signifying a period of time and is placed first; मध्यं भद्रः मध्याह्नः mid-day; सायाह्नः; मध्यरात्रः &c.

§ 193. A word expressive of a period of time that has passed since a certain occurrence is compounded with another expressive of the occurrence; as मासौ जातस्य यस्य असौ मासजातः

‘one since whose birth a month has elapsed,’ so द्व्यहजातः; संवत्सरमृतः; &c.

§ 194. Instances of the *aluk* of the Gen. देवानांप्रियः a fool, वाचोयुक्तिः skilful speech, पश्यतोहरः ‘one who robs another in his very presence, while he is looking on,’ hence ‘a goldsmith,’ a ‘rogue.’ दिवस्पतिः ‘Indra’; वाचस्पतिः ‘the lord of speech, Bṛhaspati’; with पुत्र the *aluk* is optional when reproach is implied; as दास्याः पुत्रः or दासीपुत्रः a bastard, a knave; but ब्राह्मणीपुत्रः.

§ 195. A noun in the Locative is compounded with शौण्ड, धूर्त, कितव a rogue, प्रवीण, पटु, पण्डित, कुशल, चपल, निपुण, सिद्ध, युष्क, पक्क, and बन्ध; as अश्लेषु शौण्डः अक्षशौण्डः skilled in dice; आतपयुष्कः dried in the sun; स्थायीपक्कः cooked in a pot; चक्रबन्धः ‘a kind of poetic composition’; &c.

§ 196. Instances of the *aluk* of the Loc. गेहेशूरः ‘a boasting coward,’ गेहेनर्ही ‘a house hero,’ ‘a carpet knight,’ पात्रकुशलः ‘clever in eating only, i. e. a good-for-nothing fellow,’ पात्रेसमितः; गोष्ठेशूरः; &c. युधिष्ठिरः ‘firm in battle,’ स्तम्भेरमः (स्तम्भे a kind of grass रमते असौ) ‘an elephant’; कर्णेजपः ‘one who whispers into the ear, a spy’; खेचर ‘a heavenly being’; पंकेरुहम् ‘a lotus’; कुवेशयम्, जलेशयः; &c.

2. NAN OR THE NEGATIVE TATPURUŠHA.

§ 197. The negative particle न, changed to अ before a consonant and अन् before a vowel, may be compounded with any noun to form the Negative-Tatpuruṣha; as न ब्राह्मणः अब्राह्मणः one not a Brāhmaṇa; न अन्धः अनन्धः; असत् non-existent or not good, &c.

§ 198. The न is not changed to अ or अन् in the following cases; नभ्राट् ‘that which does not shine,’ ‘a cloud,’ नपात् (pre. p.) one who does not protest; नवेद्वाः ‘one who does not know,’ नमुचिः [न मुञ्चनीति] name of a demon slain by Indra; नकुलः (न कुलमस्य for the mongoose is supposed to belong to no

particular species of quadrupeds); नखं [न खमस्य 'that which leaves no cavity' or 'does not go to heaven being burnt down with the dead body']; नपुसकं [न स्त्री पुमात्] : नक्षत्रं (न क्षरतीति) 'that which does not move from its proper place, hence a star'; नक्रः [न क्रामतीति 'that which does not go far off from water]; नाकः [न कं अकं न अकं अस्मिन्], नग when it does not qualify an animal retains its न optionally; as नगः or अगः 'a mountain' or 'a tree'; but अगः वृषलः 'a Śudra that cannot move.'

N. B. It should be noted that some of these are Bahuvrīhi compounds.

3. KARMADHĀ'RAYA OR THE APPositionAL COMPOUNDS.

§ 199. Pāṇini defines a 'Karmadhāraya' as समानाधिकरणः तत्पुरुषः or a Tatpuruṣa both members of which are in the same case relation *i. e.* have the same case when dissolved.

§ 200. (a) A word expressive of the standard of comparison (उपमान) may be compounded in a Karmadhāraya with another denoting the common quality or ground of comparison as घन इव इयामः घनइयामः dark like a cloud. Such compounds are called उपमानपूर्वपदकर्मधारयः.

(b) Similarly a noun denoting the person or thing compared (उपमेय) may be compounded with words indicative of excellence such as व्याघ्र, सिंह, चन्द्र, कमल, &c. no mention of the common attribute (of similarity) being made; as पुरुषो व्याघ्र इव पुरुषव्याघ्रः a man like a tiger (*i. e.* as bold as a tiger) मुखं चन्द्र इव मुखचन्द्रः a moon-like face *i. e.* as delightful as the moon; मुखं कमलमिव मुखकमलम् &c.; these are called उपमानोत्तरपदकर्मधारयः

Note 1—The difference between the two is this:—In the former the common quality of comparison is actually expressed: while in the latter it is left to be understood; in fact if it be expressed there can be no compound; as पुरुषः व्याघ्रः इव दूरः.

Note 2—The above Karmadhārayas may be dissolved as सुखमेव चन्द्रः सुखचन्द्रः; सुखमेव कनकं सुखकमलम्, &c. Dissolved either way there will be no difference in the form of the compounds; but there will be difference both in the meaning and in the figure. In one case prominence will be given to चन्द्र or the moon and the figure will be 'Upamā (a simile)', while in the other to सुख or the face in which case the figure will be *Ru'paka*. Compounds like पाद एव पद्मं पादपद्मम्, विद्या एव धनं विद्याधनम् are termed अवधारणापूर्वपदकर्मधारयः.

§ 201. An adjective may be compounded with the noun it qualifies in most cases; as नीलं च तद्गुत्पलं च नीलोदरलं a blue lotus. &c.; but कृष्णश्चासौ सर्पश्च कृष्णसर्पः where the comp. is necessary. Such compounds are called विशेषणपूर्वपदकर्मधारयः.

§ 202. As a general rule in such compounds the qualifying word is placed first; but words in apposition to वृन्शरक, नाग and कुञ्जर are placed first; e. g. नृपवृन्शरकः 'an eminent king', तापसकुञ्जरः, पुरुषनागः, &c.

§ 203. Names of quarters and numerals form a Karm. compound with any *subanta* (a declinable word), but only when the whole compound is an appellation; e. g. सप्तर्षयः 'Name of a constellation of stars', 'Ursa Major'; पञ्चननः* &c.; पूर्वपुक्ताम-ञ्जनी 'Name of a town in the East'; but उत्तरा वृक्षाः 'Northern trees'; पञ्च ब्राह्मणाः &c. The compound is forbidden in other cases.

§ 204. The particle कु forms a Kar. compound with any other words; कुपुरुषः (कुत्सितः पुरुषः) a bad man; कुपुत्रः, &c.

---

* These are gods, men, gandharvas, serpents, and pitrs according to some; and Brāhmanas, Kṣatriyas, Vaiśhyas, Sūdras and Nishādas or barbarians according to others. (Vide Shankarāchārya on Brah. Su. 1. 4. 11-13.)

(a) कु is changed to (1) कत् when followed by a noun with an initial vowel in a Tat., by रथ and वद् and by तृण 'denoting a species;' कुत्सितोश्चः कदम्बः 'a bad horse;' so कदम्बं 'coarse food;' but कूटः 'having bad camels' (a Bah. comp.) राजा; कद्वयः 'a bad chariot'; कद्वद्: 'speaking ill, a bad speaker;' कत्तृणम् 'a kind of grass'.

(2) का when followed by पुरुष or जल, and meaning 'a little' ईषज्जलं काजलं 'a little water', ईषत्पुरुषः कापुरुषः; but कुत्सितः पुरुषः कुपुरुषः or कापुरुषः.

(3) and optionally to का or क्व when followed by उष्ण; कोष्णं; क्वोष्णं and कदुष्णं by (1), all meaning 'luke-warm.'

§ 205. Two adjectives may also be compounded into what is called the विशेषणोभयपदकर्मधारय; as शुक्लकुष्णः, कृष्णसारंगः.

(a) Two participles expressive of two consecutive actions of the same individual may be compounded together, the one expressive of the previous action being placed first; आसौ स्नातः पश्चाद्वलिप्तः स्नातावलिप्तः 'first bathed and then anointed; similarly पीतोद्दीर्णश्च 'first drunk and afterwards vomited out,' पीतप्रतिवद्धः, गृहीतप्रतिमुक्तः (Rag. II. 1. IV. 41) &c.

(b) A past participle is compounded with another with the negative particle prefixed to it; कृताकृतश्च, 'what is done and not done' i. e. 'partially done'.

§ 206. The word ईषत् 'little' is compounded with any other word except a verbal derivative, and even with a verbal derivative when it expresses a quality; as ईषत्पिङ्गलः 'a little brown,' ईषद्वर्त्तं reddish, &c.

§ 207. The following are the more important of the compounds given by Pân. as irregular under the class मयूरव्यं-सकविः; मयूरश्चासौ व्यंसकश्च मयूरव्यंसकः 'a cunning peacock,' so

छात्रव्यसकः; उद्क् च अवाक् च उच्चावचम्; so उच्चनीचम् 'high and low', 'great and small;' नास्ति किञ्चन यस्य सः अकिञ्चनः, नास्ति कुतो भयं यस्य सः अकुतोभयः, अन्यो राजा राजान्तरम्, अन्यो ग्रामः ग्रामान्तरम्, चिदेव चिन्मात्रम् (These are *nitya-samāśas*), अश्रीत पिबत इत्येवं सततं यत्राभिधीयते सा अश्रीतपिबता that in which are constantly uttered the word 'eat and drink'; खादतमोदता; अहं अहं इति यस्यां क्रियायामभिधीयते सा अहमकानिका that in which are uttered the words 'I alone, I alone'; hence hard competition, &c.; अहं पूर्वं अहं पूर्वमिति यस्यां क्रियायामभिधीयते सा अहंपूर्विका; so आहोपुरुषिका 'great self-conceit or pride' (Bhatti. V. 27); 'vaunting' (Bv. 1. 84) &c. Also कान्दिशीक 'put to fight'; यद्दृच्छा accident, &c.

§ 208. In some Karmadhāraya compounds the last member of the first word, which is itself a compound word, is dropped; e. g. शाकप्रियः पार्थिवः शाकपार्थिवः 'a king who likes vegetables;' देवपूजको ब्राह्मणः देवब्राह्मणः &c. These compounds, though they should be properly called "*Uttamapadalopī*" are popularly designated "*Madhyamapadalopī*." Any comp. requiring a similar explanation is classed under this group (शाकपार्थिवादि).

DVIGU OR NUMERAL APPositionAL COMPOUNDS.

§ 209. When the first member of a Karmadhāraya compound is a numeral, it is called 'Dvigu.'

§ 210. A Dvigu compound is possible when a Taddhita affix is to be added to the compound so formed; षण्णो मातृणामपत्यं षाण्मातुरः 'the son of six mothers, Kārtikeya'. Or when the compound itself becomes the first member of another compound as पञ्च गावः धनं यस्य असौ पञ्चगवधनः.

(¹) and when the compound denotes an aggregate; in this case

it is singular; as त्रयाणां भुवनानां समाहारः त्रिभुवनम् 'the three worlds (taken collectively);' so पञ्चपात्रम्, पञ्चगवम्, &c.

PREPOSITIONAL COMPOUNDS.

4 Prâdi.

§ 211. Those Tatpurusha compounds whose first member is a preposition are termed Prâdi by Sanskrit grammarians; some of these prepositions combine with a following noun in the Nom., some with a noun in the Acc. &c.; e. g. प्रगतः आचार्यः प्राचार्यः 'an eminent teacher', प्रगतः अध्वानं प्राध्वः रथः, 'a chariot that has passed a road'; संगतः अध्वानं समध्वः 'taken to a path-way' (Vide Bhatti. III. 45.); प्रकृष्टो वातः प्रवातः 'strong or excessive wind,' &c. अतिक्रान्तो मालां अतिमालः 'excelling a garland' (in fragrance of beauty), अतिक्रान्तो रथं रथिनं वा अतिरथः 'a chariot-warrior who has no rival or equal;' so अतिमात्र 'exceeding measure,' अतिसर्व &c. अवकृष्टः कोकिलया अवकोकिलः 'attracted by the cuckoo'; परिग्लानः अध्ययनाय पर्यध्ययनः 'tired of studying'; निष्क्रान्तः कौशाम्ब्या निष्कौशाम्बिः 'gone out of Kauśāmbī'; so निर्लङ्कः &c.

(a) A compound with prepositions which govern cases (कर्तव्यवचनीय) is forbidden; वृक्षं प्रति.

5 Gati.

§ 212. Compounds of the following words with verbal indeclinables are called 'Gati-compounds.'

N. B.—Gati is the term applied to prepositions and certain other adverbial prefixes when immediately joined with verbal forms or derivatives.

(a) ऊरी or उररी and प्रादुस्; ऊरी-ररी-कृत्य having accepted; प्रादुर्भूय becoming manifest.

(b) The words सत् and असत् showing respect and disrespect respectively, the prepositions अलं in the sense of 'adorning', पुरः,

अस्तं and तिरः; as अलंकृत्य 'having adorned'; but अलं कृत्वा doing enough (पर्याप्तमित्यर्थः Sid. Kau.); पुरस्कृत्य 'placing in the front; तिरोभूय becoming invisible; अस्तंगत्य.

(e) These compounds are also formed with nouns, derived from roots, for their second members; e. g. अस्तमयः 'setting of the sun,' पुरस्कारः reception, showing respect, तिरस्कारः, सत्कारः, अलंकृतिः; &c.

6. UPAPADA COMPOUNDS.

§ 213. When the second member of a Tat. Comp. is a root-noun derived from a root which takes a particular Krt affix by virtue of the presence of the first member, it is called an Upapada Tat.; as कुम्भं करोतीति कुम्भकारः 'a potter'; so सामं गायतीति सामगः one who chants a verse of the Sâma-veda; मांसं कामयतीति मांसकामः 'desirous of meat'; similarly अश्वक्रीती 'one who buys a horse', कच्छपी 'a tortoise,' &c. The noun prefixed to the last member such as कुम्भ is called an *upapada*.

N. B. The latter member of such a compound must neither be the conjugated form of a root nor a separate verbal derivative, i. e. formed independently of the first member; e. g. पयोधर is not an Upapada Tat., as the word धर can be independently formed; it is a Gen. Tat. धरतीति धरः; पयसां धरः पयोधरः 'a cloud' or 'the female breast.'

GENERAL RULES APPLICABLE TO THE

TATPURUSHA COMPOUNDS.

§ 214. The word अङ्गुलि at the end of a Tatpurusha compound changes its final to अ when preceded by a numeral or an indeclinable; as द्वे अङ्गुली प्रमाणमस्य द्व्यङ्गुलं दारु 'wood measuring two fingers; निर्गतमङ्गुलिभ्यो निरङ्गुलम् &c.

§ 215. The following words, when at the end of a Tatpurusha, drop the final vowel, together with the following consonant if there be any, and add अ under the circumstances mentioned:—

(a) रात्रि when preceded by a numeral, an indeclinable, a word expressive of a part of the whole, such as पूर्व, अपर, &c., or by the words सर्व, संख्यात and पुण्य; as द्वयोः रात्र्योः समाहारः द्विरात्रम् an aggregate of two nights (Dvi.), अतिक्रान्तो रात्रिमतिरात्रः that has passed a night; the dead of night; पूर्व रात्रेः पूर्वात्रः the first part of the night; सर्वा रात्रिः सर्वरात्रः, संख्याता रात्रिः संख्यातरात्रः, पुण्य-रात्रः an auspicious night.

N. B. The same change takes place when रात्रि is preceded by अहन् in a Dwandwa; as अहश्च रात्रिश्च अहोरात्रः.

(b) राजन्, अहन् and सखि; as परमः राजा परमराजः a great king; मद्राणां राजा मद्रराजः, उत्तमं अहः उत्तमाहः an excellent day; एकं च त्वहः एकाहः, द्वयोरहोः समाहारः द्वयहः, so त्रयहः, सप्ताहः, &c., पुण्यं अहः पुण्याहं (see below § 218 b.) a holy day, सुदिनाहम्, कृष्णस्यै सखा कृष्णसखः &c.

Exception—अहन् when preceded by an indeclinable, or a word denoting a part of the whole, or by सर्व or by a numeral with a *Taddhita* affix added to the whole compound, becomes अह्; as अतिक्रान्तमहः अत्यहः, exceeding a day (in duration) पूर्वाह्नः forenoon, सर्वाह्नः the whole day, संख्याताह्नः, द्वयोरहोः भवः द्वयहः, द्वयहप्रियः &c.; with संख्यात the change is optional; as संख्याताह्नः; or—हः.

N. B. The र् of the substitute is changed to ण् when preceded by र् belonging to the first member ending in अ; as सर्वाह्नः; but परागतं अहः पराह्नः (as परा ends in आ).

(c) सक्थि a thigh becomes सक्थ after उत्तर, पूर्व, मृग and a word denoting an object to which the thigh is compared; उत्तर-सक्थं, मृगसक्थं, फलकसक्थं a thigh like a plank.

§ 216. The following words have an अ added to them when at the end of a Tatpurusha compound :—

(a) गो except when a Tad. aff. is added and then dropped; *e. g.* परमगवः an excellent bull, पञ्चगव (a collection of five cows) as in पञ्चगवधनः; but द्विगुः exchanged or bartered for two cows.

(b) खारी (a measure of corn) at the end of a Dvigu or when preceded by अर्ध takes the अ optionally, the final ई being dropped before it; द्विखारम्-रि; अर्धखारम्-रि.

(c) अञ्जलि preceded by द्वि or त्रि in a Dvigu, optionally takes अ except when a Tad. aff. is added and dropped in which case the final इ is dropped; द्व्यञ्जलं-लि 'two handfuls'; but द्वाभ्यामञ्जलिभ्यां क्रीतः व्यञ्जलः ।

§ 217. All the rules given above for the change of the finals of the Tat. compounds do not hold good in the case of the Neg. Tat.; *e. g.* न राजा अराजा one not a king; न सखा असखा &c.

(a) But in the case of the word पथिन् the final इन् is optionally dropped and अ added; अपथं or अपन्थाः 'absence of a road'. पथिन् when so modified in a Tat. is neu. (अपथः as a Bah.).

GENDERS OF TATPURUSHA COMPOUNDS.

§ 218. As a general rule a Tatpurusha compound follows the gender of the final noun.

Exceptions :—

(a) Compounds with प्राप्त and आपन्न for their first member and Prâdi compounds follow the gender of the words they qualify; प्राप्तजीविकः नरः, प्राप्तजीविका स्त्री, निष्कौशाम्बिः पुरुषः &c.

(b) A Tatpurusha ending in रात्र, अह्न and अह is masculine, except when रात्र is preceded by a numeral, and अह by पुण्य and सुदिन; *e. g.* पूर्वरात्रः; मध्याह्नः, सप्ताहः, नवरात्रम्, पुण्याहम्, सुदिनाहम्, also

that ending in पथ (substituted for पथिन् Vide § 244) preceded by a numeral or an indeclinable; as त्रयाणां पन्थाः त्रिपथस्, विरूपः पन्थाः विपथस् a bad or a wrong way; but ह्यपन्थाः अतिपन्थाः as they do not end in पथ.

(c) A collective Dvigu is neu.; but that ending in अ is generally feminine and that ending in आ is optionally so, in which case it takes the termination ई; पञ्चगवस् a collection of five cows; त्रयाणां लोकानां समाहारः त्रिलोकी; but पञ्चपात्रस्, त्रिभुवनस्, चतुर्थ्यगस्; &c. पञ्चखट्वी, पञ्चखट्वस्. The र् of final अर् is dropped and the Dvigu is optionally feminine, पञ्चतक्षी-क्षस् (fr. पञ्च + तक्षर्).

(d) A Tatpurusha ending in छाया is neu. when the objects casting the shade are many; इक्षूणां छाया इक्षुच्छायस्.

(e) A Tatpurusha having for its first member a synonym of राजर् (and not राजर् itself) or the words रक्षस् or पिशाच and सभा for its latter member is neuter; इनसभस्, ईश्वरसभस्, a king's council; but राजसभा; रक्षःसभस्, पिशाचसभस् also that ending in सभा when it means 'a multitude'; as स्त्रीसभस् 'an assemblage of women'; but धर्मसभा in the sense of धर्मशाला.

III. BAHUVRĪHI OR THE ATTRIBUTIVE COMPOUNDS.

§ 219. A Bahuvrīhi compound consists of two or more nouns in apposition to each other the attributive member being placed first and attributes or refers that which is expressed by its second member, as determined or modified by what is denoted by its first member, to something denoted by neither of the two; e. g. महाबाहुः 'one whose arm is great'; पीताम्बरः 'one whose garment is yellow'. When dissolved, it must have the pronoun यत् in any one of the oblique cases: as महाबाहुः यस्य स महाबाहुः (नलः); पीतम् अम्बरं यस्य स पीताम्बरः (हरिः).

A Bahuvrīhi compound partakes of the nature of an adjective and assumes the gender of the substantive it qualifies.

N. B. The difference between a Karm. and a Bah. comp. is this:—In the case of the former one of the members alone is in apposition to the substantive it qualifies, while in that of the latter the whole compound is in adjective; *e. g.* घनद्यामः नलः; here one of the members viz. द्यामः is in apposition to नलः and therefore, the comp. is a Karm.; but in महाबाहुर्नलः the whole comp. qualifies Nala.

§ 220. Bahuvrīhi compounds are divided into two classes; समानाधिकरणबहुव्रीहि and व्यधिकरणबहुव्रीहि.

(a) That is a Samānādhikaraṇa Bah. in which both the members are in apposition to each other *i. e.* have the same (समान) case relation (अधिकरण) when dissolved. There are six kinds of this according as the यत् is in any one of the six oblique cases ; *e. g.* प्राप्तं उदकं यं असौ प्राप्तोदको ग्रामः ; ऊढः रथः येनासौ उदरयः अनङ्गान् ; उपहतः पशुर्यस्मै स उपहतपशुः रुद्रः ; उद्धृतः ओदनः यस्याः सा उद्धृतोदना स्थाली ; पीतं अम्बरं यस्य स पीताम्बरः हरिः ; वीराः पुरुषाः यस्मिन् स वीरपुरुषो ग्रामः.

§ 221. A Vyadhikaraṇa Bah. is that whose members are not (वि) in apposition to each other *i. e.* are in different cases when dissolved. A Vyadhikaraṇa Bah. is not allowed in any case except in the Genitive and Locative ; as चक्रं पाणौ यस्य असौ चक्रपाणिः हरिः ; चन्द्रस्य इव कान्तिर्यस्य असौ चन्द्रकान्तिः ; so पद्मगन्धिः, शस्त्रपाणिः, &c. ; शशी शेखरे यस्य असौ शशिशेखरः, &c. ; but पञ्चभिर्भुक्तमस्य पञ्चभुक्तः is not allowed.

§ 222. The negative particle अ or अन् and prepositions may sometimes, form Bah. compounds with substantives. The verbal

derivatives used to express their sense may be optionally retained; अविद्यमानः पुत्रः यस्य स अपुत्रः; निर्गता घृणा यस्य स निर्घृणः ruthless; उद्गता कन्धरा यस्य स उत्कन्धरः with the neck uplifted; विगतं जीवितं यस्य स विजीवितः dead &c. Also अविद्यमानपुत्रः, &c. अस्ति क्षीरं यस्याः सा अस्तिक्षीरा गौः a milch-cow (where अस्ति is an indeclinable meaning 'having').

§ 223. The particle सह may be compounded with a noun in the Instrumental case in a Bahuvrihi when there is equal participation in some action; in this case सह optionally becomes स; as पुत्रेण सह सहपुत्रः or सपुत्रः.

§ 224. The compound of an indeclinable or a numeral or of आसन्न, अदूर or अधिक with a numeral, is a Bahuvrihi. In the formations of such compounds the final vowel except that of बहु and गण, or the final consonant with the preceding vowel of the latter numeral and the अति of विंशति are dropped and अ added; दशानां समीपे ये सन्ति ते उपदशाः 'about ten' i. e. nine or eleven; द्वौ वा त्रयो वा द्वित्राः 'two or three'; द्वे वा त्रीणि वा द्वित्राणि; द्वादशानां समीपे ये सन्ति ते उपद्विदशाः 'ten repeated twice' i. e. twenty; so त्रिदशाः &c. विंशतेरासन्नाः आसन्नविंशा 'nearly twenty', त्रिंशतः अदूराः अदूरत्रिंशाः 'not far from thirty', अधिकचत्वारिंशाः 'more than forty'; but उपबहवः, उपगणाः; चतुर preceded by उप or त्रि does not drop any letter but simply has an अ added to it; त्रयो वा चत्वारो वा त्रिचतुराः; चतुर्णां समीपे ये सन्ति ते उपचतुराः.

§ 225. Two names of directions may form a Bahuvrihi compound and signify the point or direction between them; दक्षिणस्याः पूर्वस्याश्च दिशोरन्तरालं दक्षिणपूर्वा, so उत्तरपूर्वा; &c. But if the words thus to be compounded are not the names of quarters, no compound is possible; as ऐन्द्राश्च (of Indra) कौबेर्याश्च (of Kubera) अन्तरालं द्विक् 'the point between the

East and the North; and not ऐन्हीकौबेरी, as these are not the names of the Eastern and Northern quarters.

§ 226. (a) The words अक्षि and सक्थि, both meaning parts of the body, change their final to अ when at the end of a Bah. compound—जलजवत् अक्षिणी यस्य स जलजाक्षः ‘one whose eyes are like lotuses’; दीर्घे सक्थिनी यस्य स दीर्घसक्थः ‘one having long thighs’, ‘spindle-legged’; कमले इव अक्षिणी यस्याः सा कमलाक्षी (स्त्री); स्थूलाक्षा वेणुयष्टिः ‘a bamboo stick with big eyelike holes’; but दीर्घसक्थि शकटम् ‘a cart with long poles’.

(b) प्रजा and मेधा change their final to अस् when preceded by the negative particle, and दुस् and दुः; अविद्यमाना प्रजा यस्य असौ अप्रजाः; having no progeny; दुष्टा प्रजा यस्य स दुःप्रजाः having bad progeny; शोभना मेधा यस्य स सुमेधाः of good intellect; similarly दुर्मेधाः, अमेधाः.

§ 227. (a) धर्म when preceded by a single member in a Bahuvrihi becomes धर्मेन्; कल्याणं धर्मः यस्य स कल्याणधर्मा; similarly समानधर्मा (see Mál. Mād. I. 6); but परमः स्वः धर्मः यस्य स परमस्वधर्मः; परमस्वधर्मा may also be correct if परमस्व be regarded as one word compounded in a Karmadhāraya.

(b) धनुष् at the end of a Bah. becomes धन्वन् as अधिज्यं धनुर्यस्य सः अधिज्यधन्वा ‘one whose bow is strung’, so शार्ङ्गधन्वा (शृङ्गस्य इदं शार्ङ्गम्) one whose bow is made of horn i. e. the God Vishṇu. This change is optional when the whole compound is a name; शतधन्वानुः.

§ 228. At the end of a Bah. Compound—

(a) जानु is changed to जु necessarily when preceded by प्र or सम्; and optionally when preceded by ऊर्ध्वः; प्रगते जानुनी यस्य स प्रजुः; one having the knees wide apart i. e. bandy-legged; संजुः.

(b) जाया becomes जानिः, युवती जाया यस्य स युवजानिः one whose wife is young; भूजानिः lit. one whose wife is the earth; i. e. a king, &c.

(c) गन्ध becomes गन्धि when preceded by उत्, पूति or सु, or when the compound involves comparison; उद्गन्धः गन्धः यस्य स उद्गन्धिः 'whose smell is spread above.' पूतिगन्धिः 'having a repulsive smell', सुगन्धिः; पद्मस्य इव गन्धः यस्य तत् पद्मगन्धि 'that which has the smell of a lotus'. This change of गन्ध is possible only when the smell referred to is inseparably connected with (looks like a part and parcel of) the object denoted by the other member; as सुगन्धि पुष्पं सलिलं च (which receives its odour from the lotuses &c. grown in it); सुगन्धिर्वायुः; but शोभना गन्धा यस्य सुगन्धः आपणिकः 'a perfumer dealing in sweet smells'. गन्ध is also changed to गन्धि when it means 'a particle of', 'a little'; as सूपस्य गन्धः यस्मिन् तत् सूपगन्धि भोजनं; so वृतगन्धि a dinner in which there is a scanty supply of ghee, &c.

§ 229. हृद्य is changed to हृत् when preceded by सु or दुस् meaning 'a friend' or 'an enemy' respectively; शोभनं हृद्यं यस्य स सुहृत् 'a friend', दुर्हृत् 'an enemy'; but सुहृद्यः 'one who has got a good heart' i. e. 'one who is able to appreciate merits', &c.; दुर्हृद्यः 'a man of wicked intentions'.

§ 230. Two nouns, the same in form, in the Loc. and meaning 'something that can be seized', or in the Instrumental, meaning 'weapons or things used as weapons,' may be compounded in a Bah. when the sense is 'the fight thus began' and the reciprocity or exchange of action is to be expressed. In such compounds the final vowel of the first member is lengthened and the second member takes इ before which its final vowel is dropped. The compounds so formed are of the nature of Avyayībhāvas and are indeclinable. A final उ takes guna substitute before the final इ; e. g. केशेषु केशेषु गृहीत्वैवं युद्धं प्रवृत्तं

केशाकेशि 'a battle in which the warriors fight seizing each other's hair'; दण्डैश्च दण्डैश्च प्रहस्येवं युद्धं प्रवृत्तं दण्डादण्डि; similarly सुदासुष्टि, हस्ताहस्ति, बाहूबाहवि, सुसलामुसलि, &c.; but if the instruments used by both the parties be not the same, no compound is possible; हलामुसलि will therefore be wrong.

§ 231. The following Bahuvrihis are laid down as irregular: शोभनं प्रातरस्य सुप्रातः *m.* 'one having an auspicious morning or a day having an auspicious dawn'; (see Bhatti. II. 49.) शोभनं च अस्य सुश्वः 'having an auspicious morrow', शोभनं दिवास्य सुदिवः.

§ 232. The words उरस्, सर्पिस्, उपानह, दधि, शालि-ली, and पुंस्, अनडुह, पयस्, नौ and लक्ष्मी when used in the singular, have a क added to them, when they form the latter member of a Bah. comp; व्यूढं (expanded, well-developed) उरः यस्य व्यूढोरस्कः, प्रियसर्पिष्कः 'one fond of ghee'; &c. एकः पुमान् यस्य असौ एकपुंस्कः 'having one man only', &c. When पुंस् and the words following it are used in the dual and the plural they take क optionally; द्विपुमान्, द्विपुंस्कः &c.

(a) अर्थ takes the final क, necessarily when preceded by अन् and optionally in any other case; अनर्थकः 'useless'; but अपार्थ-र्थकं 'meaningless'.

§ 233. A fem. Bah. ending in इन् takes this क necessarily; बहुदण्डिका नगरी 'a city having many ascetics'; बहुवाग्मिका सभा 'an assembly having many eloquent speakers in it'; but बहुदण्डी or बहुदण्डिको ग्रामः (Vide § 262. below).

§ 234. As a general rule, when the final word of a Bahuvrihi comp. does not undergo any addition or alteration mentioned in the foregoing rules, it optionally takes the affix क; महायशस्कः-शाः of mighty glory; but पद्मगन्धिः &c.

§ 235. But if the last word of a Bah. be a feminine noun ending in ई or ऊ not capable of changing to इय् or उय् before the vowel case terminations, or if it ends in क् it necessarily takes क; ईश्वरः कर्ता यस्य तत् ईश्वरकर्तृकं जगत्; बहुनदीको देशः, रूपवती बधूः यस्य स रूपवद्बधूकः; but सुधीः स्त्री is an exception; बहुस्त्रीकः.

§ 236. The क् is not affixed in a few cases; as विश्वे देवा यस्य विश्वेदेवः, बहुनाडिः (having many veins) कायः.

§ 237. When the first member of a Bah. is a feminine noun derived from the mas. by the affix आ or ई, it reassumes its mas. form when followed by another fem. noun, except when the second member is an ordinal number or one of the words प्रिया, मनोज्ञा, कल्याणी, सुभगा, स्वसा, कान्ता, दुहिता, वामा &c.; as चित्रा गावः यस्य स चित्रगुः, रूपवती भार्या यस्य स रूपवद्भार्यः; but गंगाभार्यः, कल्याणी प्रिया यस्य स कल्याणीप्रियः &c.

AVYAYIBHĀVA OR THE ADVERBIAL COMPOUNDS.

§ 238. An Avyayibhāva compound consists of two members, the first of which is generally an indeclinable (a preposition or adverb) and the second a noun; the whole being treated like the nom. sing. of neu. nouns; the compound so formed is indeclinable; e. g. अधिहरि in Hari; यथाशक्ति according to one's power; &c.

§ 239. The final letters of an Avya. undergo the following changes:—

(a) A final long vowel is shortened and final ए or ऐ is changed to इ, and ओ or औ to उ; as गोपायति गाः पातीति वा गोपाः तस्मिन्नित्यधिगोपम् in a protector or cow-herd; अनुविष्णु after Vishnu, उपगु near a cow, &c.

(b) Final *न्* of mas. or fem. nouns in *अन्* is dropped, and optionally that of neu. nouns ending in *अन्*; *उप + राजन् = उपराजम्*, *उपचर्मन्*.

(c) *अ* is optionally substituted for the final of *नक्षी* and *गिरि*; *उपनक्ष-दि*; *उपगिरि-रि*.

(d) *अ* is also optionally added to all nouns ending in any of the first four letters of a class; *उपसमिधम्-मिन्*.

(e) *अ* is added to the final of *शरद्*, *मनस्*, *उपानह*, *अनडुह*, *रिन्*, *दिश* &c.; *शरदः समीपमुपशरदम्*; *सुमनसम्*, *अपदिशम्* &c.

(f) *अक्षि* becomes *अक्ष* when preceded by *प्रति*, *पर* (changed to *परो*), *सम्* and *अनु*; *प्रत्यक्षम्*, *अक्षः परं परोक्षम्*, *समक्षम्*, *अन्वक्षम्* &c.

§ 240. The indeclinable forming the first member of an *Avyayībhāva* may have various senses:—(1) the meaning of a case, as *हरौ इति अधिहरि*, *गोपीत्यधिगोपम्*; *आत्मनीत्यध्यात्मम्* &c.; (2) *सामीप्यं* or nearness, *विष्णोः समीपमुपविष्णु* near *Vishṇu*; *गोदायाः समीपमुपगोदम्*; (3) *समृद्धिः* or a prosperous condition; *मद्राणां समृद्धिः सुमद्रम्* where the *Madras* are in a happy condition; (4) *व्यूद्धिः* or a bad condition (*विगता ऋद्धिः*); *यवनानां व्यूद्धिर्दुर्ववनम्* where the *Yavanas* are in a bad condition; (5) *अभावः* or absence of; *मक्षिकाणामभावः निर्मक्षिकम्* where the flies are not present at all; perfect loneliness or quiet; (6) *अत्ययः* or the lapse or passing of; *हिमस्य अत्ययः अतिहिमम्* after the cold season; so *अतिवसन्तम्*, *अतियौवनम्* &c. (7) *असम्प्रति* or unfitness of time; *निद्रा सम्प्रति न युज्यते अतिनिद्रम्* past sleeping time; as *अतिनिद्र-सुप्तिष्ठान् पुरुषः*; (8) *पश्चात्* or after; *विष्णोः पश्चात् अनुविष्णु*; (9) *योग्यता* or fitness; as *रूपस्य योग्यमनुरूपम्* in a fit or corresponding manner; similarly *अनुगुणम्* agreeably or conformably to; &c. (10) *वीप्सा* or repetition; as *अर्थे अर्थे प्रति प्रत्यर्थम्* in every case, *अहन्यहनीति प्रत्यहंह*; (11) *अनातिवृत्ति* or the

non-transgression of, शक्तिमनातिक्रम्य यथाशक्ति according to one's power; यथाविधि &c.; (12) आनुपूर्व्य or succession in order; ज्येष्ठस्य आनुपूर्व्येण अनुज्येष्ठम् according to seniority; अनुक्रमम् &c. and (13) साकल्य or entirety, fulness; as तृणमप्यपरित्यज्य सतृणम् in a manner including *i. e.* not leaving out, grass.

GENERAL RULES APPLICABLE TO ALL COMPOUNDS.

§ 241. The words ऋच्, पुर, अप् and धुर when it does not mean 'the yoke of a carriage', and पथिन् which drops its final इन्, at the end of any compound, take the augment अः as अर्धर्चः—र्चम् half a Rk; विष्णोः पूः विष्णुपुरम्, विमलार्प सरः a lake with clear water; राज्यधुरा burden or responsibilities of governing a kingdom. रम्यपथो देशः a country having pleasant roads; but अक्षधूः the yoke of a carriage.

§ 242. The अ of अप् is changed to ई when preceded by द्वि; द्विगती आपः अत्र इति द्विपम्.

§ 243. (a) अक्षि when used in a metaphorical sense becomes अक्ष when at the end of a comp.; गवामक्षीव गवाक्षः a round or bull-eye-shaped window. (b) अध्वन् when preceded by a preposition drops its final न्; प्रगतः अध्वानं, प्रकृष्टः अध्वा वा प्राध्वः a carriage that has gone a certain distance; a long distance.

§ 244. वर्चस् preceded by ब्रह्मन् and तमस् by अव, सस् and अन्ध have a final अ added to them; ब्रह्मवर्चसं the majesty or glory of a Brāhmaṇa, अवततं तमः अवतमसं slight darkness; अन्धं तमः अन्धतमसं pitchy darkness.

§ 245. अ is added to the final of the following compounds.—अविद्यमानानि चत्वारि अस्य (अ + चतुर + अ) अचतुरः destitute of

four; निश्चितं श्रेयो निःश्रेयसम् real, never failing bliss, Moksha; पुरुषस्य आयुः पुरुषायुषम् the period of human life. ऋक् च यजुश्च ऋग्यजुषम् Rk. and the Yajus Vedas. जातश्चासौ उक्षा च जातोक्षः a young bull; similarly महोक्षः.

§ 246. उदक becomes उद् necessarily when followed by वास and धि; उद्वासः standing in water; उदधिः; and optionally when followed by a word beginning with a simple consonant and denoting a vessel to be filled with water, and by मन्थ, विन्दु &c.; उदक—उद-कुम्भः; उदमन्थः or उदकमन्थः, उदविन्दुः or उदकाविन्दुः.

§ 247. The following compounds are classed under the head of पृषोदर (the first word of the group). Any compound whose formation cannot be explained otherwise is included into this list. पृषतः उदरं पृषोदरम् (here the त् of पृषत् is dropped), wind, air; हन्ति गच्छति हसतीति वा हंसः; (here a न् or स् comes in irregularly); हिमस्तीति सिंहः; गूढश्चासौ आत्मा गूढात्मा; वारीणं बाहकः बलाहकः a cloud.

CHAPTER VIII.

FEMININE BASES.

§ 248. A feminine base may be derived from the masculine by means of the affixes आ, ई, ऊ and टि—

§ 249. Before the affix ई—

(a) nouns ending in consonants assume that form which they take before the termination of the Inst. sing.; प्रत्यञ्च-प्रतीची, राजन्-राज्ञी, मयवन्-मयोनी, श्वन्-श्वनी, अर्यमन्-अर्यम्णी, विद्वस्-विद्वसी, &c. There are some exceptions, as अर्वन्-अर्वणी, &c.

(b) the preceding अ is dropped; as गौर-गौरी, औत्स-औत्सी, पार्वती, &c.

(c) the final य of the words सूर्य, भगवत्य and मस्त्य is dropped;
: सूरी, मत्सी, &c.

(d) in the case of the participles of the Present and the future, न् is inserted, as in the Nom. dual of the neu. (Vide § 205 a. b.)

§ 250. A *prātipadika* (see § 54) ending in अ generally forms its feminine by adding आ; प्रिय—प्रिया, कुर्वीण—कुर्वीणा, ज्ञा—अज्ञा, एडका, &c.; शूद्र not preceded by महत् and expressing the class takes आ in the fem.; शूद्रा a woman of the शूद्र caste.

(a) But if it ends in क, the member of a termination, the preceding अ is changed to इ; सर्विका, कारिका, &c.; मामक, and the words ending in the Tad. affix त्य with क suffixed to it, change their अ to इ similarly; मामिका, दाक्षिणात्यिका, इहल्यिका, a woman of this place. Exceptions—अधिल्यका ‘a table-land’, उपत्यका the land at the foot of a mountain, बहूपरित्राजका नगरी, अन्यका, &c.

§ 251. A *prātipadika* ending in कर, except किकर and बहुकर, न, सर preceded by पुरः, अग्रतः, अग्रे and पूर्व; the nominal bases ending in द्य, nominal and verbal derivatives formed by the affix अ causing Vridhhi or Guna, such as औषगः, औत्सः, कुम्भकारः, तरहारः, यादृशः, &c., words ending in the Tad. affixes द्वयस, न्न, मात्र, and इक (with some exceptions) and in the krit affix स्वर form their feminine in ई when they are not used adjectively; e. g. भोगकरी conducing to pleasure; एककरी &c. तिष्ठी, पित्तघ्नी अग्रेसरी &c., सौपर्णेयी, वैनतेयी, &c. ऐन्द्री, औत्सी, &c. कुम्भकारि, नगरकारी &c., ऊरुद्वयसी-द्वी-मात्री measuring or reaching as far as the knee, &c., आक्षिकी, लावणिकी, &c. तादृशी, तादृशी &c.

(a) Words expressive of the stages of age, except the last, those ending in the Tad. affixes न and स्त, and the words गौर; नुव्य and others take ई in the fem.; तरुण-तरुणी, कुमार-कुमारी &c.;

गौरी, मनुषी, वृद्धी, हरिणी, मातामही, पितामही &c.; सुंदर has सुंदरा and सुंदरी.

§ 252. The following *prátipadikas* form their feminine in ई under the circumstances mentioned—ज्ञानपद् when it qualifies वृत्ति 'maintenance,' स्थल 'a natural site,' नाग 'a huge elephant,' नील when it refers to garment or means 'indigo,' and कबर 'a knot of hair;' as जानपदी (वृत्तिः) but जानपदा नगरी; स्थली अकृतिमा चेत्, स्थला अन्या i. e. 'ground artificially prepared;' नागी स्थूला चेत्, नागा अन्या, नीली अनाच्छादनं चेत्, नीला अन्या, नील्या रक्ता छाटी इत्यर्थः, नीली गौः, or नीला (when a name), कबरी 'a braid of hair,' but कबरा 'variegated'. शोण has शोणी-णा.

§ 253. The feminine of nouns denoting 'a male' is formed by adding ई when the wife of that male is meant; गोपस्य स्त्री गोपी; वृद्धी 'wife of a Śūdra.'

(a) But not of nouns ending in पालक; as गोपालिका 'the wife of a cow-herd' (but गोपाल has गोपाली), अश्वपालिका 'the wife of a horse-groom.'

(b) सूर्य has सूर्या 'the divine wife of Surya'; but सूरि i. e. कुन्ती 'who was a mortal.'

§ 254. The words इन्द्र, वरुण, भव, शर्व, रुद्र, मृद, and आचार्य, हिम and अरण्य both implying 'vastness'; यव meaning 'bad or spoiled, barley,' यवन when the feminine denotes the alphabet of the Yavanas, मातुल and आचार्य form their fem. in ई but insert आव् before this ई; e. g. इन्द्राणी 'the wife of Indra'; वरुणानी 'the wife of Varuṇa', &c. हेमानी 'a vast sheet of ice', अरण्यानी 'an immense or extensive forest', वृष्टो यवो यवानी, यवनानां लिपियवनानी; but यवनी 'the wife of a Yavana or a Yavana woman'; आचार्यानी (and not-णी) 'the wife of an

A'charya or a holy teacher'; but आचार्या 'a woman who teaches, a spiritual preceptress'.

(a) The words मातुल and उपाध्याय insert this आन् optionally; मातुलानी, मातुली; उपाध्यायानी, उपाध्यायी, 'the wife of a preceptor'; but उपाध्यायी or उपाध्याया 'a female preceptor', 'a woman who herself performs the work of an उपाध्याय'; in the case of अर्य and क्षत्रिय, आन् is optionally inserted before the, ई, when no wife is meant; अर्या—अर्याणी, 'a mistress or a woman of the Vais'ya or trader class'; क्षत्रिया, क्षत्रियाणी 'a woman of the Kshatriya or warrior class'; अर्या 'the wife of a Vaishya', क्षत्रियी 'the wife of a Kshatriya.'

§ 255. Nouns ending in अ and not having य् for their penultimate, except हय, गवय a wild ox, मनुष्य and मत्स्य take ई when 'class, is implied; i. e. वृषली 'a S'ûdra female' (also the wife of a वृषल, see § 254. above); similarly ब्राह्मणी, महाशूद्री, &c.

§ 256. *Prâtîpadikas* expressive of colour, and having त् for their penultimate, except असित black and पलित &c., and the word विशङ्क, form their feminine in आ or ई before which the त् is changed to न; एता or एनी 'variegated', from एत; रोहिता, रोहिणी; विशङ्गी, विशङ्गा; but असिता, पलिता; श्वेत has श्वेता.

(a) but if the *prâtîpadika* has no त् for its penultimate, it simply takes ई; कल्पाशी variegated, सारङ्गी; but कृष्णा, कपिला.

§ 257. The feminine of नृ and नर is नारी; and of पुत्र पुत्री.

§ 258. The feminine of words expressive of relationship is irregular; श्वशुर-श्वश्रू; पितृ-मातृ, &c.

§ 259. The feminine of पति is पत्नि meaning 'the sharer with her husband in the fruit of the sacrifices performed by him.'

§ 260 The words अन्तर्वत् and पतिवत् form their feminine in ई but have a न् prefixed to this ई; अन्तर्वत्नी 'a woman big with

a child'. पतिवत्नी 'a woman whose husband is living'. But if the word पति means 'a lord or master of' ई only is added; as पतिमति पृथ्वी (the earth having a king).

§ 261. Adjectives ending in इ, short or long, have no other forms for their feminine; as सुविः, सुधीः &c.

§ 262. Adjectives ending in उ not preceded by a conjunct consonant take ई optionally; e. g. मृदु-मृदुः-द्वी, पटु-पटुः-द्वी बह्वः-द्वी; but पाण्डुः only, as the उ is preceded by a conjunct consonant.

§ 263. If a compound has for its last member ऊरु and for its first a word signifying a standard of comparison, it forms its feminine by adding ऊ; रम्भोरूः (रम्भे इव ऊरू यस्याः) plantain-thighed; करभोरूः having thighs (beautifully tapering) like the trunk of an elephant.

§ 264 The feminine of मनु is मनावी, मनायी or मनु; and of अग्नि अग्रायी.

§ 265 A *prātipadika* ending in short क् or र् forms its feminine by the addition of ई; कर्तृ-कर्त्री, इण्डिक्-इण्डिनी, शुनी, राज्ञी &c.

N.B. Words like स्वस्व, ननान्द, तित्, दुहित्, &c. being themselves feminine do not take this termination.

(a) युवन् forms its feminine by adding ति before which the final न् is dropped; युवतिः.

§ 266. If a *prātipadika* ends in वन् it changes its न् or र् before ई; पीवन्-पीवरी, शर्वन्-शर्वरी the night; सुत्वानमतिक्रान्ता अति-सुत्वरी, अंतिधीवरी, &c.

§ 267. A Bahuvrīhi ending in अन् forms its fem. in अर् optionally, न् being dropped; as बहुयज्वन् बहुयज्वन्-डवा, &c.; but

if the word ending in अन् be such as drops its अ before the आ of the Inst. sing. it takes ई also optionally 'e.g. बहुराजन्-बहुराजन्-राजा-राज्ञी &c.

§ 268. A Bah. comp. ending in ऊधस् takes ई in the fem. before which न् is substituted for the final अस्; पीनं ऊधः यस्याः सा पीनोद्गी having a large udder; कुण्डोद्गी (See Rag. I. 84).

§ 269. When a compound has for its second member a word denoting a limb of the body of an animal and having no conjunct consonant preceding its final vowel, the fem. is formed by the addition of आ or ई; अतिकेशा-शी 'a woman having abundant hair'; सुकेशा-शी; चन्द्रमुख-खी; but सुगुल्फा having beautiful ankles; सुस्तनी or सुस्तना (स्त्री वा प्रतिमा वा); but सुमुख-शाला 'an edifice with a beautiful front.'

(a) If the words, however, denoting the limb, have more than two syllables, the fem. is formed in आ alone; पृथुजघना, having large hips; चतुलनयना &c.

§ 270. Of Bah. compounds having for their last member one of the words नासिका, उदर, ओष्ठ, जंघा, वन्त, कर्ण, शृङ्ग, अङ्ग, गात्र, कण्ठ and पुच्छ, the fem. is formed either in आ or ई; तुङ्गनासिका-की; कुशोदरा-री 'a woman having a slender waist'; बिम्बोष्ठी-ष्ठा 'with a lip as red as the bimba fruit'; दीर्घे जङ्घे यस्याः सा दीर्घजङ्घा-ङ्गी 'one having long legs,' hence 'a she camel;' स्वङ्गी-ङ्गा (शोभनं अङ्गं यस्याः सा) fair-bodied; सुपुच्छा-च्छी &c.

§ 271. Participles of Parasm. roots take ई in the fem. (for the insertion of न् see § 249. c.) and so do adjectives ending in a consonant; पञ्चन्ती, याती-न्ती, शासती, ददती, दीव्यन्ती, महती, &c.

CHAPTER IX.

SOME OF THE MOST COMMON TADDHITA AFFIXES.

§ 272. The terminations used to form derivative bases, in Sanskrit, are distinguished into (1) *Kṛt.* (कृत्) or Primary Affixes and (2) *Taddhita* (तद्धित) or Secondary affixes. *Kṛt* are those affixes which are added to verbs, and the Nominal bases formed by their means are called PRIMARY NOMINAL BASES; while *TADDHITA* affixes are those which are added to substantives, primary or derived from roots, and the bases formed with them are called SECONDARY NOMINAL BASES.

§ 273. The *Taddhita* affixes are added in various senses. They occasion various changes in the words to which they are added. The following general observations should be paid attention to.

(a) As a general rule the first vowel of a word takes its *Vṛddhi* substitute before the terminations अ, इक, य &c.; as अश्वपति + अ = आश्वपति + अ.

(b) Before terminations beginning with a vowel or य (1) the final अ, आ, इ and ई are rejected; (2) उ and ऊ take their *Guna* substitute; (3) ओ and औ obey the ordinary rules of *Sandhi*; आश्वपति + अ = आश्वपत *m. n.* 'belonging to Asvapati', &c.; मनु + अ = मानव: 'a descendant of Manu'; गो + य = गव्यं 'belonging to a cow,' so नान्यं fr. नौ, &c.

(c) In the case of derivatives from compound words some times the initial vowel of the second word takes its *Vṛddhi* substitute, and sometimes the *Vṛddhi* is double; पूर्ववार्षिक 'belonging to the last year'; similarly सुपांचालक &c.; सौहार्दे fr. सहद्, सौभाग्य from सुभग &c.

(d) If the initial vowel of a word be preceded by the *य्* and *व्* of a preposition, the *य्* or *व्* is first changed to *इय्* or *उव्* before *Ṽṛddhi* substitute can take place; as *व्याकरण + अ = वियाकरण + अ = वैयाकरणः*; *स्वन्ध + अ = सुवन्ध + अ = सौवन्धः*; similarly *सौवस्तिक* fr. *स्वस्ति*; *सौवर* fr. *स्वर* &c.

(e) Before consonantal Tad. affixes, a final *न्* is generally rejected; the final *न्* with the preceding vowel is sometimes dropped before vowel terminations and such as begin with *य्*; *युवन्-युवत्वं*, *राजन्-राजकं*, &c.; *आत्मन्-आत्म्य* or *आत्मीय*. There are various exceptions to this latter part of the rule; e. g. *राजन्य* fr. *राजन्* &c.

1 MISCELLANEOUS AFFIXES.

अ—is added in the sense of:—(1) ‘the son of’; as *उपगोः अपत्ये* *पुमान् औपगवः* ‘the son of Upagu’; so *वासुदेवः* from *वसुदेवः*; *पर्वतस्य अपत्यं स्त्री पार्वती* ‘the daughter of the mountain’, &c. (2) ‘the descendant of’; as *उत्सस्य गोत्रापत्यं पुमान् औत्सः* ‘a descendant of Utsa’; *उत्सस्य गोत्रापत्यं स्त्री औत्सी* ‘a female descendant of Utsa’, (3) ‘dyed with’; *हरिद्रया रक्तं हरिद्रं वसनं* ‘a garment dyed with turmeric’; (4) made of’; *देवदारोर्विकारः देवदारवः* ‘made of the fir tree’; (5) ‘belonging to,’ &c.; *देवस्य अयं देवः* ‘belonging to a god’; *शर्कराया इदं शार्करं* ‘of sand’; *ऊर्णया इदं और्णं वस्त्रं* ‘a woolen garment’; *ग्रेष्मः* ‘belonging to the sultry season,’ *नैशः* ‘nocturnal,’ *सांवत्सरः* ‘yearly’; &c.

अक—forms derivatives with various significations:—(1) *ग्रेष्मकः* *ग्रीष्मे भवः* ‘produced in the hot season.’ (2) *आरण्यकः* ‘a forester,’ ‘a wild man.’

आमह—is added to the words *पितृ* and *मातृ* in the sense of ‘the father of’; *पितुः पिता पितामहः* ‘a paternal grandfather,’

मातामहः 'a maternal grandfather.' (1) उल is added to मातु in the sense of 'the brother of;' मातुः भ्राता मातुलः 'a maternal uncle,' (2) and व्य is added to पितु and भ्रातु in the sense of 'the brother and the son of' respectively; पितुः भ्राता पितृव्यः 'a paternal uncle', भ्रातुः पुत्रः भ्रातृव्यः 'a nephew'.

इक (ठक्, टक्, ठक्,)—has various senses:—(1) रेवत्याः अपत्यं पुमाश्च रेवतिकः 'the son of Revati'; (2) 'happening or given once a month, monthly, lasting for a month', &c. मासेन दीयते इति मासिकं वेतनं पुस्तकं वा; similarly वार्षिकं आयुः &c. (3) 'gathering together', सैनिकाः; (4) 'asking'; सुस्नातं पृच्छतीति सौस्नातिकः 'one who asks another whether he had an auspicious ablution'; so सुखशयनं पृच्छतीति सौखसायनिकः 'one who asks another whether he had a comfortable sleep'. (See Rag. VI. 61 X. 14).

इमञ्च (इमन्ञ्च)—forms abstract nouns when added to the words पृथु, मुहु, महत्, तनु, पटु, लघु, दृढ, वृद्ध, परिवृद्ध, वृश्, भृश्, &c. and to the words expressive of colour; before this term, these undergo the same changes as before the ईयस् of the comparative and are always mas.; as प्रथिमा 'greatness', अदिमा 'softness', तनिमा 'thinness', पटिमा 'dexterity', 'sharpness', &c. द्रढिमा, क्रशिमा, जडिमा, शुक्लिमा &c.

एष्य—प्रावृषेष्ण्य 'produced in or relating to the rainy season', fr. प्रावृष्.

कल्प, वेदय and देशीय, (कल्पप्, वेदय, देशीयर्)—are added to express 'near equality with, little inferiority to'; विदुषः ईषन्नयूनः विद्वत्कल्पः—वेदयः—देशीयः 'almost learned'; कुमारकल्पः 'nearly equal to Kumâra in valour'; कविकल्पः; मृतकल्पः 'nearly dead', &c.

तन (ट्यु, ट्युल) —is added to adverbs of time in the sense of 'relating or belonging to,' सायं भवः सायंतनः; अद्यतनः; ह्यस्तनः; प्राह्णेतनः; दिवातनः; शेषातनः, शिरंतनः, सनातनः; and to the word नव changed to नू-नूतनः.

रन्न, द्वयस and मात्र, (रन्नच्, द्वयसच्, मात्रच्) are added in the sense of 'measuring as much as;' जातु प्रमाणं अस्य जातुरन्नं-द्वयसं —मात्रं उरुक् 'water reaching as far as the knee,' &c.

मय (मयट्) —is added in the sense of (1) 'made of'; मृद्ः विकारः मृन्मयं 'made of earth,' काष्ठमयं 'made of wood,' &c.; and (2) in that of 'profusion or excess'; घृतं प्रचुरं यस्मिन् घृतमयो यज्ञः 'a sacrifice consisting for the most part of clarified butter,' अन्नमयः &c. It is not added to words denoting 'an article of food or a covering.'

य (यक्, यत्, यञ्, प्य) —is added to nouns with different meanings (1) सभायां साधुः सभ्यः a 'courtier,' (2) forms abstract nouns, राज्ञ्यं, सैन्यपत्यं, सारथ्यं; it is added to —(3) राजन् in the sense of 'born of the race of,' राजन्न्यः 'a man of the Kshatriya class.' In the derivatives given hereafter यं should be considered as added in the sense attached to each word :—स्तेयं 'theft' from स्तेन; उरस्यः 'born of the breast' (also औरसः fr. उरस् + अ) fr. उरस्; नस्य 'fit for the nose,' from नासिका; रथ्य 'drawing a chariot, a horse,' गुग्य 'harnessed to the yoke, a bull;' वयस्य 'of equal age, a friend;' तुल्य 'what is weighed in a balance: and found equal,' hence 'equal', fr. तुला; न्याय्यं (न्यायाद-नपेत्) 'just;' पथ्यं (पथि साधु) 'wholesome;' हृद्यं (हृदि स्पृश्यते मनोज्ञत्वात्) 'agreeable to the heart,' धर्म्यं (धर्मादनपेत् लब्धं वा) 'consistent with dharma,' or 'obtained justly;' धुर्यः (धुरं वहतीति) 'a horse or

bullock yoked to the pole of a carriage'; गव्यं (गवे हितं) 'proper or fit for a cow, got from a cow'; &c.

2 AFFIXES SHOWING POSSESSION* (मत्वर्थीय).

आट् and आल्—are attached to वाच् in the sense of 'speaking much or speaking badly'; वाचाट् or वाचालः a prattler, a garrulous or talkative person.

इत्—is affixed to तारका and other words in the sense of 'that is obtained or possessed by'; तारका अस्य संजाताः तारकितं नभः 'the sky studded with stars'; फलानि अस्य संजातानि असौ फलितः वृक्षः; similarly पुष्पित, सुखित, दुःखित &c.

इन् and इक् (इनि, ठन्)—are added to words ending in अ, and to the words त्रीहि, माया, दंष्ट्रा &c.; ण्डः अस्यास्तीति ण्डिन् or ण्डिक 'one who has a staff,' धनिन्, सुखिन्, दुःखिन् &c.; त्रीहिन्, त्रीहिक ; मायिन्, मायिक.

इल्—is added to उदर &c.; उदरिल्, उरसिल्, 'having a broad chest'; पङ्क्तिल् 'muddy,' सिकतिल् 'sandy,' शर्करिल्; फेनिल् &c.

ग्निन्—is added to the word वाच् in a good sense, as आट् or आल् is added in a bad sense; वाग्निन् 'eloquent, an orator.'

मत् (मतुप्) is the general term. expressing possession; it is added in the sense of 'it has that or that is in it'; e. g. गावोऽस्यास्मिन्वा सन्तीति गोमात् 'possessing cows,' &c. It is specially added to the words रस, रूप, वर्ण गन्ध, स्पर्श, स्नेह, शब्द and स्व; रसवात्, &c.; स्ववात्.

* These affixes have, besides this, various other senses, such as excess, excellence &c.; भूमनिन्दाप्रशंसासु नित्ययोगितेशायने । सम्बन्धेस्तिविवक्षायां भवन्ति मतुवादयः ॥

§ 274. (a) The म् of the termination मत् is changed to व् when affixed to words ending in स् or अ short or long, or having either for their penultimate; किंवत् from किम्, विद्यावत्, लक्ष्मीवत्, यशस्वत्, भास्वत्, &c.; राजन् + वत् = राजन्वत्; as राजन्वाद् देशः 'a country having a good or just king'; (Cf. Rag. VI. 22.) = राजवत्; as राजवाद् देशः 'a country governed by a king'; उदक् + वत् = उदन्वत् *m.* 'the sea', = उदकवत्; as उदकवाद् (घटः) 'a jar containing water.'

(b) मत् also becomes वत् when added to words ending in any of the first four letters of a class; विद्युत्वाद्, तडित्वाद् *m.* 'possessing lightning' *i. e.* 'a cloud', &c. The त् of विद्युत् &c. is not changed to व् as it is not at the end of a पद्.

र— is added to पाण्डु, मधु, सुषि, उष, नग, पांसु, ख, सुख and कुञ्ज; पाण्डुर 'possessing paleness *i. e.* pale,' मधुर 'sweet', &c.

विन्— is added to माया, मेधा, स्रज् and words ending in स्; मायाविन् 'a magician' &c., मेधाविन् 'talented', स्रज्विन् 'possessing a garland', तेजस्विन् 'lustrous', &c.

AFFIXES FORMING ADVERBS.

अक (अकच्)— is inserted before the final vowel of indeclinables without any change of meaning; उच्चैः—उच्चकैः, नीचैः—नीचकैः

तस् (तसि)— has the sense of the Ablative; आदितः 'from the beginning', मध्यतः, स्वरतः, वर्णतः &c.; sometimes this is added in the sense of the Gen.; as देवा अर्जुनतोभवत् 'the gods declared themselves on the side of Arjuna'; (तसिल्)—परितः 'on all sides'; अभित 'on both sides'.

वत्—is affixed in the sense of 'equally with' or (2) 'like to' when the equality or likeness refers to an action; ब्राह्मणेन तुल्यं ब्राह्मणवदधीति; but पुत्रेण तुल्यः स्थूलः and not पुत्रवत् स्थूलः; similarly क्षत्रियवत्; मथुरायामिव मथुरावत् सुप्ते प्राकारः; चैत्रस्य इव चैत्रवत् (चैत्रस्य गावः).

सस्—अल्पशः 'little by little'; बहुशः &c.

चिच्—is added to nouns or indeclinables to express that a person or a thing, not being like what is denoted by the base to which it is added, becomes or is made like it.

(a) Before this the ending अ or आ is changed to इ, but not that of indeclinables; final इ or उ is lengthened and क् changed to री; final स् and the ending consonant of अरुस्, मनस्, चक्षुस्, चेतस्, रहस् and रजस् are dropped and then the preceding rules are applied. After this the termination is dropped and the verbal or other forms of कृ, भू and अस् are added to the base regarded as a preposition; अकृष्णः कृष्णः संपद्यते सं करोति (कृष्ण + चिच् = कृष्णी + चिच् = कृष्णी + करोति) कृष्णीकरोति; न ब्रह्मा अब्रह्मा अब्रह्मा, ब्रह्मा सम्पद्यते ब्रह्मीभवति; similarly गङ्गीस्यात्; दोषाभूतमहः 'the day is changed into the night,' दिवाभूता रात्रिः 'the night has become like the day'; शुचीभवति, पट्टस्यात्, मात्रीभवति मात्रीकरोति, &c. अरूकरोति, उन्मनीस्यात्, उच्चक्षूकरोति, विचेतीकरोति, विरजीकरोति, &c.

सात्—is optionally affixed like चिच् but when the change meant is complete; (कृत्स्नं शस्त्रं अग्निः सम्पद्यते) अग्निसाद्भवति 'is completely changed to fire'; (also अग्नीभवति); भस्मसात् करोति 'completely reduces to ashes.' In the cases of this affix the forms of पठ् with सम् are also added

अग्निसात्सम्पद्यते अग्निसाद्भवति शस्त्रम्, जलसात्सम्पद्यते जली-
भवति लवणम्; सात् also conveys the sense of 'making
over or delivering something to another'; as राजसात्स-
म्पद्यते राजसात्करोति.

CHAPTER X.

AVYAYAS OR INDECLINABLES.

I PREPOSITIONS.

§ 275. A preposition, styled 'Upasarga or Gati,' in Sanskrit, is an indeclinable word, having an independent meaning and prefixed to verbs and also to their derivatives. These prepositions modify, intensify and sometimes totally alter the senses of roots; e. g. प्रह् 'to strike,' आह् 'to eat, to perform as a sacrifice,' संह् 'to contract,' विह् 'to sport,' परिह् 'to avoid', &c. Sometimes they are prefixed without any alteration in the sense.

§ 276. The following are the prepositions (*upasargas*) commonly prefixed to roots:—

अति—'beyond, over,' अतिक्रमः 'overstepping' or 'going beyond,'
अतिसन्नं 'a gift,' &c.

अधि—'over, above,' &c; अधिगमः 'going up, acquisition,' अधि-
कारः 'high office or power,' अधिक्षेपः 'censure,' &c.

अनु—'after, behind, along,' &c.; अनुक्रमणं 'following,' अनुकृतिः
'imitation,' अनुग्रहः 'favour,' &c.

अप—'away from, away,' अपनयनं 'the act of taking away,' अपह्
'to plunder, seize,' &c., अपकारः 'harm, wrong,' &c.

- आप (sometimes पि*)—‘near to,’ ‘over,’ ‘taking to,’ &c.; अपिगम्
‘to be resolved into or reduced to,’ अपिधानं or पिधानं ‘a
covering,’ अप्यय ‘destruction,’ &c.
- अभि—‘towards, near to,’ &c.; अभिगम् ‘to go towards,’ अभिजनः
‘noble descent or family,’ अभिमानः ‘self-respect,’ अभिभू
‘to defeat,’ &c.
- अव—(sometimes व; see अपि and ft. note)—‘away, off, down,’
&c. अव or—वगाह् ‘to plunge into,’ अवतारः ‘descent,’
अवगति ‘reproached,’ अवमत् ‘to disrespect,’ &c.
- आ—‘up to, towards, all round, a little,’ &c.; आच्छद् ‘to cover
all round,’ आकारः ‘form or shape (within due bounds)’
आकाशः ‘that which shines all round’ i. e. the ‘ether,’
आकम्प् ‘to shake a little,’ &c.
- उत्—इ—‘upon,’ &c.; उद्गम् ‘to go up,’ उद्यमः ‘industry,’ उत्सर्गः
‘pouring out, hence a gift, a general rule.’ &c.
- उप—‘near to, towards, by the side of,’ &c.; उपया ‘to go near
to,’ उपकृति f. ‘an obligation,’ उपरति ‘death,’ उपस्थानं
‘praise, worship,’ उपमिति ‘comparison,’ &c.
- दुस्—र—‘bad, hard to be done,’ &c. दुराचारः ‘bad conduct,’ दुष्कर
‘hard to be done,’ दुःसह ‘difficult to be borne,’ &c.
- नि—‘in, into, great, opposed to,’ &c.; निकृ ‘to insult,’ निकेत ‘a
house,’ निचय ‘a heap, a great collection,’ निपीत ‘drunk
in,’ निदेश ‘command,’ &c.
- निस्र—र—‘out of, away from, without,’ निस्र ‘to issue out.’
निर्गमः ‘a passage out,’ निर्दोषः ‘out of i. e. free from
blame,’ निःशङ्क ‘without doubt,’ &c.

---

* The अ of अपि and अव may optionally be dropped.

परा—‘away, back, opposed to,’ &c. पराङ्क् ‘to reject, to despise,
पराक्रम ‘to act bravely,’ परागत ‘gone away,’ पराजयः
‘what is opposed to victory, defeat,’ &c.

परि—‘all round, about,’ &c.; परिधा ‘to place all round, i. e. ‘to
put on or wear,’ परिधिः ‘a wall, &c. that surrounds,’
परिणामः ‘ripening, maturity,’ परिगणना ‘counting all
round i. e. a complete enumeration,’ &c.

प्रति—‘towards, back, in return, in opposition to,’ &c.; प्रतिगम्
‘to go towards,’ प्रतिभाषण ‘a speech in return, an
answer,’ प्रति-त्ती-कारः ‘an act in opposition to’ i. e. ‘a
remedy,’ &c.

विं—‘apart, separate from, reverse to,’ &c.; विचल् ‘to move
apart,’ वियुज् ‘to be separated,’ विक्री, opp. of क्री ‘to
sell,’ &c.; sometimes this has an intensive force; as
विजि.

सम्—‘together with, excellent, full,’ &c.; संगम्. ‘to be united,’
संस्कारः ‘perfection,’ संस्कृति ‘refinement,’ संहार ‘destruc-
tion, contraction,’ &c.

सु—‘well,’ ‘thoroughly,’ &c.; (in this sense it is opposed to
दुस्); सुकृतं ‘done well,’ सुशासित ‘thoroughly trained,
well-governed,’ &c. It is also used in the sense of
‘very, excessively;’ सुमहत् very great.

§ 277. Two or more of these prepositions may also be
combined and prefixed: e. g. अभिनिविश् to enter into with
resolution. समुपागम् ‘to come in close contact with;’ &c.

§ 278. There are several other words, also styled *Gati* by
Sanskrit grammarians, used prepositionally. These are prefixed
to certain roots only. We give the more important of
them below.

(a) नमः, प्रादुः, मिथ्या, वशे, साक्षात् and some other words may be optionally prefixed to कृ or remain separate : नमस्कारः, वशेकृ or वशे कृ 'to bring under subjection,' साक्षात् कृ or साक्षात्कृ 'to make manifest,' &c.

(b) अन्तर् is prefixed to roots meaning 'to go', धा, भू and similar roots; अन्तर्धानं 'disappearance', अतन्मूत 'vanished from sight' &c.

(c) अस्तम् is prefixed to roots implying motion; अस्तमय 'setting', अस्तंगत 'set,' अस्तेनी 'to cause to set, to lead to destruction', &c.

(d) आविः and प्रादुः are prefixed to कृ, अस् and भू and तिरस् to भू, धा and similar roots, and optionally to कृ; आविष्करणं, आविर्भवनं 'manifestation,' प्रादुर्भूत, आविर्भूत 'manifested' &c ; तिरोभूय 'vanishing out of sight,' तिरोधानं 'disappearance.' &c.

(e) पुरः is prefixed to कृ, भू, गम् &c. पुरस्कृत 'placed before, headed by,' पुरोगत 'gone in the front,' &c.

§ 279. Several nouns, substantive and adjective, may be prefixed to the roots कृ, भू, and अस् to form what are called in Sanskrit 'chvi-derivatives' (Vide Chap. IX. sec III.) कृष्ण + करणम् = कृष्णीकरणम्, वन + भूत = वनीभूत. Such nouns are also termed 'Gati.'

§ 280. Like prepositions may be further used the words to which the Taddhita affix सात् is affixed; अग्निसात्कृ 'to consign to flames;' भस्मसात्कृतः 'reduced to ashes;' राजसाद्धता 'made over to the king,' &c.

II. ADVERBS.

§ 281. Adverbs are either primitive or derived from nouns, pronouns or numerals. As adverbs may also be further used

the Acc. sing. neu. of nouns and adjectives, and sometimes the sing. of the other cases also; सत्यम् 'truthfully,' मृदु 'softly,' सुखम् 'happily,' लघु 'quickly,' निर्भयम्, अवश्यम्, अत्यन्तम् बलवत्, 'strongly,' भूयः again &c.; दुःखेन 'painfully,' सुखेन, धर्मेण 'virtuously, justly,' दक्षिणेन, उत्तरेण, अशेषेण, चिरेण, क्षणेन &c., चिराय, चिररात्राय 'for a long time,' अर्थाय 'for the sake of'; बलात्, 'forcibly,' हर्षात्, शोकात्, क्रमात् दूरात्, तस्मात् &c., चिरात् 'for a long time,' दूरात्, उत्तरात्, &c. &c.; स्थाने 'properly,' दूरे, प्रभाते, प्राह्णे, अग्रे, एकपदे 'at once,' सपदि, कृते, समीपे, अभ्यासे 'near', &c.

III. PARTICLES.

§ 282. The particles are either used as expletives or intensives; some of these are किल, खलु च, तु, नु, वै, हि &c.

§ 283. The following particles are used with certain words:-

अद्—अद्भुतं 'a wonder.'

का—कापुरुषः 'a bad man', कोष्णं 'luke-warm', काजलं 'a little water.'

कु—कुकृत्यं 'a bad deed.'

चन
चित् } किञ्चित्, कश्चित्, कश्चन, किञ्चन &c.

स्म—is generally used as an expletive. Used with a form of the present tense of a verb, it gives it the sense of the past tense; as भवति स्म i. e. अभवत्. When used with the particle मा it has an intensive force; as मा स्म शोके मनः कृथाः &c.

स्त्वित्—is added to किं and some indeclinables and asks a question or implies a doubt; किंस्त्वित्, आहोस्त्वित् &c.

स्वी—is used with कृ and its derivatives like a preposition in the sense of 'acceptance'; स्वीकारः, स्वीकृतम्, &c.

IV. CONJUNCTIONS.

§ 284. The following are the principal conjunctions in Sanskrit:—

- (a) Copulative अथ, अथो, उत, च, किंच, &c.
- (b) Disjunctive वा, वा...वा, &c.
- (c) Adversative अथवा, तु, किंतु, किंवा &c.
- (d) Conditional चेत्, यदि, यद्यपि, नोचेत्; &c.
- (e) Causal हि, तत्, तेन, &c.
- (f) Interrogative आहो, आहोस्वित्, उत, उताहो, किं, किन्तु, किमुत, किंस्वित्, ननु, नवा, नु, &c.
- (g) Affirmatives and negatives अङ्ग, अथ किम्, आम्, अद्धा &c.
- (h) Conjunctions of time—यावत्-तावत्, यदा-तदा &c.
- (i) अथ and इति are used to mark the beginning and the close of a work respectively.

V. INTERJECTIONS.

§ 285. (a) These are—आ, इ, उ, ए, ऐ, ओ, अह, अहह, अहो, बत, ह, हा, हाहा, &c. expressive of wonder, grief, regret, &c.

(b) किम्, चिक्, &c. expressive of contempt.

(c) हा, बत, &c. expressing sorrow, dejection, &c.

(d) हा, हाहा, हन्त showing grief.

(e) हा, हम्, हम्, &c. expressive of anger, contempt, &c.

(f) हन्त, &c. expressing joy.

(g) There are some interjections which call attention. Of these

(1) some are used in a good sense, such as अङ्ग, अये, अहो, अहो बत, उ, ए, ओ, हहो, हे, &c.

(2) while others indicate disrespect or contempt; as अङ्ग, अरे, हे, हेरे, अरेरे &c.

CHAPTER XL.

—:O:—

CONJUGATION OF VERBS.

§ 286. There are in Sanskrit two kinds of verbs, Primitive and Derivative.

§ 287. Primitive verbs or roots are those which originally exist in the language, while derivative verbs are those which may be derived from a parent stock—a root or a noun.

§ 288. The Sanskrit verb has (a) six Tenses (कालाः) and four Moods (अर्थाः) which are as follows:—वर्तमानः or Present; भूतः or Aorist; अनद्यतनभूतः or Imperfect; परोक्षभूतः or Perfect; अनद्यतनभविष्यत् or 1st Future; भविष्यत् or 2nd Future; आज्ञा or Imperative, विधि; or Potential; आशीः or Benedictive; and संकेतः or Conditional.

(b) Three Voices (प्रयोगाः):—the Active Voice (कर्तरि प्र०), as रामः सत्यं भाषते, the Passive Voice (कर्मणि प्र०) as हरिणा फलं भक्ष्यते, and the Impersonal Construction (भावे प्र०) रामेण गम्यते.

(1) Transitive verbs are conjugated in the active and passive voices and intransitive verbs in the active and the impersonal form.

(c) Two sets of personal terminations, the one called 'Parasmaipada', the other 'Ātmanepada'. Some roots take exclusively the Par. terminations and some the Atm. ones; while there are others which take either. Several roots again, though Parasmaipadi, take the Ātmanepada and *vice versa*, when preceded by certain prepositions or in particular senses.

§ 289. In each tense and mood there are three numbers:—singular, dual and plural, with three persons in each.

§ 290. In four of the tenses and moods given above, *viz.* the Present, the Imperfect, the Imperative and the Potential, the

verbs undergo peculiar modifications (विकरण) and these are, therefore, called Conjugational (सार्वधातुक) or Special tenses and moods; and the remaining Non-Conjugational (आर्षधातुक) or General. In the former the characteristic mark and terminations of each are mostly added to a special base formed from the root in various ways, while in the latter they are combined with the root itself.

(a) The base (भङ्ग) of a root is that form which it assumes before the personal terminations.

§ 291. When a root is capable of taking either pada, the Parasmaipada (lit. word for another) should be used when the fruit or result of the action of the verb accrues to any other person or thing than the agent, and the Atmanepada (lit. word for self) when it refers to the agent. Thus देवदत्तः यजति will mean 'Devadatta sacrifices for another (his Yajamāna)'; while देवदत्तः यजते will mean 'Devadatta sacrifices for himself.' This rule, however, is not rigidly observed.

SECTION I.

ACTIVE VOICE.

I. CONJUGATIONAL

or

SPECIAL TENSES AND MOODS.

Present, Imperfect, Imperative and Potential.

§ 292. With reference to the various modifications which the root undergoes in the Special tenses and moods the verbs are divided into ten conjugational classes by Sanskrit grammarians, each class being denominated after the root which begins it; viz.,

(1) भ्वादि, (2) अदादि, (3) जुहोत्यादि, (4) दिवादि, (5) स्वादि, (6) तुदादि, (7) रुधादि, (8) तनादि, (9) क्रयादि, and (10) चुरादि.

§ 293. The roots contained in the first nine classes and a few of the tenth are primitive roots, while almost all roots of the tenth class, the Causals, Desideratives, Frequentatives, and Denominatives are comprised under the head of Derivative roots.

§ 294. These ten classes may again be conveniently divided into two groups, the first comprising the 1st, 4th, 6th, and 10th classes, and the second the remaining. In the first the base ends in अ and remains unchanged throughout; while in the second it does not end in अ and is changeable.

I GROUP 1.

ROOTS WITH UNCHANGEABLE BASES,

(1st, 4th, 6th, and 10th, classes).

§ 295. Terminations :—

Present.

Par.			Âtm.		
S.	D.	P.	S.	D.	P.
1 मि	वस्	मस्	इ	वहे	महे
2 सि	थस्	थ	से	इथे	ध्वे
3 ति	तस्	अन्ति	ते	इते	अन्ते

Imperfect.

S.	D.	P.	S.	D.	P.
1 अस्	व	म	इ	वहि	महि
2 स् (ः)	तस्	त	यास् (ः)	इयास्	ध्वस्
3 त्	तास्	अत्	त	इतास्	अन्त

Imperative.

S.	D.	P.	S.	D.	P.
1 आनि	आव	आम	ए	भावहे	आमहे
2 —*	तम्	त	स्व	इयाम्	ध्वम्
3 तु	ताम्	अन्तु	ताम्	इताम्	अन्ताम्

Potential.

Par.			Atm.		
S.	D.	P.	S.	D.	P.
1 ईयम्	ईव	इम	ईय	ईवहि	ईमहि
2 ईः	ईतम्	ईत	ईयाः	ईयाथाम्	ईध्वम्
3 ईत्	ईताम्	ईयुः	ईत	ईयाताम्	ईरम्

Note:—Terminations beginning with vowels may be called Vowel terminations; those beginning with consonants, Consonantal terminations.

Formation of the base of the roots of the first group:—

§ 296. अ is added on to the roots of the First or भ्वादि class before the terminations. Before this अ the penultimate short and the final vowel of a root take Guṇa substitute *e. g.* बुध् + ति = बुध् + अ + ति = बोध् + अ + ति = बोधति; जि + ति = जि + अ + ति = जे + अ + ति = जयति; नी-नयति &c.

§ 297. य is added on to the roots of the Fourth or दिवादि class before the terminations; the radical vowel remains unchanged before this; *e. g.* कुप् + ति = कुप् + य + ति = कुप्यति.

§ 298. अ is added on to the roots of the sixth or तुमादि class

* तम् is optionally added in the 2nd and 3rd person singulars when the Imperative has a benedictive sense.

before which the penultimate vowel remains unchanged, and the final इ, उ, short or long, क् and क्क् are changed to इय्, उय्, रिय् and इर् respectively; *e. g.* क्षिप् + ति = क्षिप् + अ + ति = क्षिपति; धृ + ति = धुव् + अ + ति = धुवति; रि + अ + ति = रियति; सृ + अ + ते = त्रियते; गृ + अ + ति = गिर + अ + ति = गिरति, &c.

§ 299. Roots of the tenth or चुरादि class add अय before the personal terminations. Before अय (1) the penultimate short vowel takes the Guṇa substitute; and the final vowel and the penultimate अ, not prosodially long (with some exceptions, see § 307), take their Vṛddhi substitute; *e. g.* चुर + ति = चुर + अय + ति = चोर + अय + ति = चोरयति; भू + अय + ति = भौ + अय + ति = भाव् + अय + ति = भावयति; तड् + अय + ति = ताड् + अय + ति = ताडयति; but इण्ड् + अय + ति = इण्डयति &c.

N. B. A vowel is said to be prosodially long, when being short, it is followed by a conjunct consonant.

§ 300. (a) The preceding अ is lengthened before a conjugational termination beginning with a semi-vowel, a nasal, or झ or भ.

(b) The final अ is dropped before terminations beginning with अ; नय + अन्ति = नयन्ति, &c.

Paradigms.

I class.

नी P. A. 'to carry.'

Present.

Par.				Atm.		
1	नयामि	नयावः	नयामः	नये	नयावहे	नयामहे
2	नयसि	नयथः	नयथ	नयसे	नयेथे	नयध्वे
3	नयति	नयतः	नयन्ति	नयते	नयेते	नयन्ते

Imperfect.

§ 301. The augment अ is prefixed to roots in this tense. This अ is replaced by आ in the case of roots beginning with a vowel; this आ forms Vṛddhi with an initial vowel; e. g. अ + नी + अ + त् = अने + अत् = अनयत् ; आ + इक्ष् + अ + त् = ऐखत् , similarly ईक्ष्-ऐक्षत् ; उक्ष्-औक्षत् ; ऊह्-औहतः कृच्छ्-आच्छत् ; &c.

(a) When a preposition (उपसर्ग) is prefixed to a root, the augment अ or आ comes between the prep. and the root; e. g. ह् with प्र, प्राहरत्.

बुध् P. 'to know.'

इक्ष् A. 'to see.'

1	अबोधम्	अबोधाव	अबोधाम	ऐक्षे	ऐक्षावहि	ऐक्षामहि
2	अबोधः	अबोधतम्	अबोधत	ऐक्षथाः	ऐक्षेथाम्	ऐक्षध्वम्
3	अबोधत्	अबोधताम्	अबोधन्	ऐक्षत	ऐक्षेताम्	ऐक्षन्त

P.

नी

Â.

1	अनयम्	अनयाव	अनयाम	अनये	अनयावहि	अनयामहि
2	अनयः	अनयतम्	अनयत	अनयथाः	अनयेथाम्	अनयध्वम्
3	अनयत्	अनयताम्	अनयन्	अनयत	अनयेताम्	अनयन्त

Imperative.

भू P. 'to be.'

लभ् A. 'to get.'

1	भवानि	भवाव	भवाम	लभै	लभावहि	लभामहि
2	भव or भवतात्	} भवतम्	भवत	लभस्व	लभथाम्	लभध्वम्
3	भवतु or भवतात्			लभताम्	लभेताम्	लभन्ताम्

Potential.

स्मृ P. 'to remember.'

मुद् A. 'to rejoice.'

1	स्मरेयम्	स्मरेव	स्वरेम	मोदेय	मोदेवहि	मोदेमहि

2 स्मरे:	स्मरेत्स्म	स्मरेत	मोदिथा:	मोदिथात्स्म	मोदिध्वम्
3 स्मरेत्	स्मरेताम्	स्मरेयुः	मोदित	मोदिथाताम्	मोदिरेत्

IV Class.

Present.

तुष् P. to be pleased'

युध् A. to fight.

1 तुष्यामि	तुष्यावः	तुष्यामः	युध्ये	युध्यावहे	युध्यामहे
2 तुष्यसि	तुष्यथः	तुष्यथ	युध्यसे	युध्येथे	युध्यध्वे
3 तुष्यति	तुष्यतः	तुष्यन्ति	युध्यते	युध्येते	युध्यन्ते

Imperfect.

1 अतुष्यम्	अतुष्याव	अतुष्याम	अयुध्ये	अयुध्यावहि	अयुध्यामहि
2 अतुष्यः	अतुष्यतम्	अतुष्यत	अयुध्यथाः	अयुध्येथाम्	अयुध्यध्वम्
3 अतुष्यत्	अतुष्यताम्	अतुष्यन्	अयुध्यत	अयुध्येताम्	अयुध्यन्त

Imperative.

1 तुष्याणि	तुष्याव	तुष्याम	युध्यै	युध्यावहे	युध्यामहे
2 तुष्य*	तुष्यतम्	तुष्यत	युध्यस्व	युध्येथाम्	युध्यध्वम्
3 तुष्यतु*	तुष्यताम्	तुष्यन्त	युध्यताम्	युध्येताम्	युध्यन्ताम्

Potential.

1 तुष्येयम्	तुष्येव	तुष्येम	युध्येय	युध्येवहि	युध्येमहि
2 तुष्ये:	तुष्येतम्	तुष्येत	युध्येथाः	युध्येथाथाम्	युध्येध्वम्
3 तुष्येत्	तुष्येताम्	तुष्येयुः	युध्येत	युध्येयाताम्	युध्येरेत्

VI Class.

क्षिप् P. A. 'to throw.'

Present.

1 क्षिपामि	क्षिपावः	क्षिपामः	क्षिपे	क्षिपावहे	क्षिपामहे

*Hereafter the optional forms in तात् will not be given as the student can easily form them by adding तात् to the base if he has to express the sense of the Benedictive.

1 क्षिपसि	क्षिपथः	क्षिपथ	क्षिपसे	क्षिपेथे	क्षिपध्वे
2 क्षिपति	क्षिपतः	क्षिपन्ति	क्षिपते	क्षिपेते	क्षिपन्ते

Imperfect

1 अक्षिपम्	अक्षिपाव	अक्षिपाम	अक्षिपे	अक्षिपावहि	अक्षिपामहि
2 अक्षिपः	अक्षिपतम्	अक्षिपत	अक्षिपथाः	अक्षिपेथाम्	अक्षिपध्वम्
3 अक्षिपत्	अक्षिपेताम्	अक्षिपन्	अक्षिपत	अक्षिपेताम्	अक्षिपन्त

Imperative.

1 क्षिपाणि	क्षिपाव	क्षिपाम	क्षिपे	क्षिपावहे	क्षिपामहे
2 क्षिप	क्षिपतम्	क्षिपत	क्षिपस्व	क्षिपेथाम्	क्षिपध्वम्
3 क्षिपतु	क्षिपताम्	क्षिपन्तु	क्षिपताम्	क्षिपेताम्	क्षिपन्ताम्

Potential.

1 क्षिपेयम्	क्षिपेव	क्षिपेम	क्षिपेय	क्षिपेवहि	क्षिपेमहि
2 क्षिपेः	क्षिपेतम्	क्षिपेत	क्षिपेथाः	क्षिपेयाथाम्	क्षिपेध्वम्
3 क्षिपेत्	क्षिपेताम्	क्षिपेयुः	क्षिपेत	क्षिपेयाताम्	क्षिपेरन्

X Class,

चुर P. A. 'to steal.

Present.

1 चोरयामि	चोरयावः	चोरयामः	चोरये	चोरयावहे	चोरयामहे
2 चोरयसि	चोरयथः	चोरयथ	चोरयसे	चोरयेथे	चोरयध्वे
3 चोरयति	चोरयतः	चोरयन्ति	चोरयते	चोरयेते	चोरयन्ते

*Imperfect.**Par.*

1 अचोरयम्	अचोरयाव	अचोरयाम
2 अचोरयः	अचोरयतम्	अचोरयत
3 अचोरयत्	अचोरयताम्	अचोरयन्

Atm.

1 अचोरये	अचोरयावहि	अचोरयामहि
2 अचोरयथाः	अचोरयेथाम्	अचोरयध्वम्
3 अचोरयत	अचोरयेताम्	अचोरयन्त

*Par.**Imperative.**Atm.*

1 चोरयाणि	चोरयाव	चोरयाम	चोरयै	चोरयावहै	चोरयामहै
2 चोरय	चोरयतम्	चोरयत	चोरयस्व	चोरयेथाम्	चोरयेध्वम्
3 चोरयतु	चोरयताम्	चोरयन्तु	चोरयताम्	चोरयेताम्	चोरयन्ताम्

Potential.

1 चोरयेयम्	चोरयेव	चोरयेम	चोरयेय	चोरयेवहि	चोरयेमहि
2 चोरयेः	चोरयेतम्	चोरयेत	चोरयेथाः	चोरयेथायाम्	चोरयेध्वम्
3 चोरयेत्	चोरयेताम्	चोरयेयुः	चोरयेत	चोरयेथाताम्	चोरयेरन्

The forms of other roots should be similarly made up.

§ 302. कृ (long) of a root, penultimate or final, when it does not take Guna or Vriddhi, is changed to इर्, and to उर् if a labial or व precedes; and इ or उ is lengthened when इर् or उर् is followed by a consonant; e. g. जृ 4. P. 'to become old' जीर्यति, अजीर्यत्, &c.; कृ 6. P. किरति, अकिरत्, &c.; hear ॥ कृ does not become long as किर is followed by अ; कृत् 10 P. A. कीर्तयति, अकीर्तयत् &c.

§ 303. The penultimate इ, उ, कृ or लृ of a root folloed by र् or व् is lengthend when a consonant follows; e. g. उई 1. A. 'to measure, to play', ऊईति-ते; similary मुई 1. P. to faint, स्फुई I. P. to thunder, to shine, lengthen their penultimate vowel; दिव् 4. P. दीव्यति; similarly सिव् has सीव्यति, छिव् छीव्यति, &c.

ROOTS OF THE 1ST, 4TH, 6TH, AND 10TH, CLASSES

WHICH FORM THEIR BASES IRREGULARLY.

I Class (भ्वाद्यः)

गुप् 'to protect,' गोपायति.
 धूप 'to heat,' धूपायति.
 विच्छ 'to go,' विच्छायाति.
 पण् 'to praise,' पणायति, but पणते
 when it means 'to rejoice at,
 to transact business, &c.
 गुह् U. to conceal, गूहाति.
 कम् A. 'to wish,' कामयते.
 छिप् P. 'to spit,' छीच्यति.
 कृण्व् P. 'to kill, to hurt,' कृणोति.
 अक्ष् P. 'to pervade,' अक्षति अ-
 क्ष्णोति. (5th conj.).
 तक्ष् P. 'to pare,' तक्षति, तक्ष्णोति.
 ऋक्ष् 'to reproach; to pity,'
 ऋक्षीयते.
 धिन्व् P. 'to please,' धिनोति
 दृश् P. 'to see,' पद्याति.
 क् P. to go कच्छति.
 रु P. to run, धावति.
 शद् P. to perish, (A. in the
 conj. tenses) शयिते.
 सद् P. to sit, to perish, &c,
 सीदति.
 रंश् P. to bite, रशति

गम् P. 'to go,' गच्छति.
 यम् P. to restrain, यच्छति.
 पा P. 'to drink,' पिबति.
 त्रा P. 'to smell,' जिघ्रति.
 भ्ना P. 'to blow,' धमति.
 स्था P. 'to stand,' तिष्ठति.
 म्ना P. to think, मनाति.
 दा P. 'to give,' दच्छति.
 चम् with आ 'to sip,' आचामति.
 भ्राश्, भ्लाश् A. 'to shine,' भ्राशते
 भ्राश्यते, भ्लाशते, भ्लाश्यते.
 भ्रम् P. 'to roam,' भ्रमति, भ्रम्यति,
 भ्राभ्यति.
 क्रम् P. 'to walk,' क्रामति, क्राम्यति
 लष् P. A. 'to desire,' लषति-ते,
 लष्यति-ते.
 सञ्ज् P. 'to adhere,' सजति.
 स्वञ्ज् A. to embrace, स्वजते.
 रञ्ज् P. A. to dye, रजति, रजते.
 मृञ्ज् P. 'to be clean,' मार्जति.
 कृप् A. 'to be adequate,' कल्पते
 जम् A. to yawn जम्भते.
 लस्ज् A. to blush, लज्जते.
 सस्ज् P. to be ready सज्जति.

§ 304. There are a few roots which add a penultimate nasal before all terminations necessarily; e. g. भिद् to cut भिन्वति, अद् to go अंहते, पिङ् to roll into a ball पिण्डते, &c.

IV Class (दिवादयः).

क्रम् P. 'to go' क्राम्यति.
 जन् A. 'to be born' जायते.
 शम् P. to be pacific शाम्यति.
 तम् P. 'to desire' ताम्यति.
 दम् P. 'to pacify' दाम्यति.
 भ्रम् P. to be wearied भ्राम्यति.
 क्षम् P. to endure क्षाम्यति.
 क्लम् 'to to be weary'. क्लाम्यति.
 क्लामति.

मद् P. to be intoxicated माद्यति.
 यस् P. 'to endeavour' यस्यति
 यसति, but when followed by
 a preposition, except सम्, it

belongs to the 4th class
 alone; संयस्यति, संयसति; but.
 प्रयस्यति only.

शो P. 'to sharpen' इयति.

छो P. 'to cut' छयति.

सो P. 'to put an end to' स्यति.

दो P. to cut द्यति.

भ्रंश्-स् P. to fall भ्रंश्यति, भ्रंस्यति.

रंज् P. A. to colour रज्यति-ते.

मिद् P. to be unctuous मेद्यति.

व्यध् 'to strike, to pierce'
 विध्यति.

§ 305. The following roots belong to the 1st and the 4th
 classes:—भ्राश्, भ्लाश्, काश् all meaning 'to shine,' डी A. to fly,
 भ्रस्, क्रस्, त्रस् to fear, लष्, क्षीव् to spit, हृष् to be pleased, झिष् to
 embrace, रुष् to be angry or vexed, यस् to endeavour (this with
 any other prep. than सम् belongs to the 4th class alone), सिध्
 (1) to turn out auspiciously, (4) to succeed; सह 1 A. P. to bear
 भ्र-भ्रंश् (स्) to fall, रज्ज् to be dyed, शप् to curse, बुध् 1. P. 4.A.
 to know, शुच् 1. P. to bewail, 4. P. A. to be afflicted, कृष्, क्षम्
 1 A. 4 P. and स्विद् 1. 4. P. to perspire, 1 A. to be anointed.

VI Class (तुदादयः).

इष् P. to wish इच्छति.

कुत् P. to cut कृन्तति.

कृ P. with उप and प्रति, उप-
 प्रति-स्क्रिबे.

व्यच् P. to deceive विच्यति.

विच्छ् P. to go विच्छायति.

सस्ज् P. to be ready सज्जति.

मुच् U. to release मुञ्चति-ते.

खिद् P. to suffer pain खिन्दति
 गृ P. to swallow गिरति, गिलति.
 जुद् P. to cut जुट्यति, जुटति.
 प्रच्छ् P. to ask पृच्छति.
 भस्ज् P. A. to fry भुज्जति-ते
 मस्ज् P. to bathe, मज्जति.
 व्रञ्च् P. to cut, वृश्चति.

लिप् U. to anoint लिम्पति-ते
 लुप् U. to break or cut लुम्पति-ते
 विद्* U. to obtain विन्दति-ते.
 सिच् U. to sprinkle सिञ्चति-ते.
 पिश्व् P. to form पिशति.
 उभ् P. to fill with, to confine
 उभति-उम्भति.

§ 306. (a) The following roots belong optionally to the 1st and 6th classes:—कृष् 1 P. 6. U. †to plough, to draw, घृण् 1. A. 6 P. to reel, to whirl or move to and fro, to kill, सद् P. to sit down, मिष् P. 1. to sprinkle, 6 to open the eyes, लुट् P. 1. to stir, to churn, 6. to cover, to adhere, सुच् I, A. to cheat, 6. U. to release, to leave &c.

(b) The following roots belong to the 4th as well as to the 6th class:—क्षिप् 4 P. 6. U. to throw, लुप् 4 P. to confound, 6. U. take away, लुभ् 4 P. to covet, to be perplexed, 6 A. to perplex, सृज् 4 A. to let loose, to send forth, 4. 6. P. to create.

X Class (चुरादयः).

धू† P. 'to shake' धूनयति
 अर्थ—अर्थयति,
 लड्ज्—लड्जयति,

प्री P. 'to please' प्रीणयति,
 गण्—गणयति,
 वण्ट्—वण्टयति

* This root belongs to the 2nd, 4th, 6th, and 7th classes, with different senses. All these are given in the following couplet.

सत्तायां विद्यते ज्ञाने वोक्ते विन्ते विचारणे ।

विन्दते विन्दति प्राप्तौ श्यनलुक्श्रमशोषिदं कमात् ॥

† The following stanza from the 'Kavirahasya' gives the various classes to which this root belongs:—

धूनोति चम्पकवनानि धूनोत्पशोकं चूतं धुनाति धुवति स्फुटितातिधुकम् ।
 वायुर्विधूनयति चम्पकपुष्परेणून् तत्कानने धवति चन्दनमञ्जरींश्च ॥

§ 307. The following roots of the 10th class preserve their vowel unchanged;—अध् to sin, कथ् to tell, क्षप् to send, to throw, to pass, गण् to count, गल् U. to filter, A. to throw, वच् to choose or seek, to get, ध्वस् to sound, मह् to honour, रच् to compose, रस् to taste; रह् to forsake, शट् to speak ill of, to deceive, रट् to scream, पट् to weave, (but पाटयति when it means to tear &c.), स्तत् to thunder, गह् to sound, पत् to go, स्वर् to sound, पट् A. to go, छद् to conceal, वस् to dwell, अय् or झय् to be weak or lax, व्यय् to spend, स्पृह् to desire, मृग् to seek, कृप् to pity, to be weak ग्रह् A. to take (also ग्राहयति when cau. of ग्रह), सुख् to make happy, and others less common.

§ 308. Some roots of the 10th class exclusively take the Atmanepada i. e. even when the fruit of the action expressed by them does not accrue to the agent. These are:—अय् to request, to desire, चिच् to be conscious of, to think, वंश् to bite, तन्त्र् to support a family, मन्त्र् to counsel secretly, मृग् to search, to hunt, to seek, तज् and भस्त् to reprove, शस् to look at, to inspect, कुस्त् to reproach, गल् to drop down, वञ्च् to deceive, मुद् to gratify, विव् to bewail, and विद् to know, to be conscious of.

§ 309. The following roots belong to the 1st and 10th classes:—

युज्, वृज्, to unite, to restrain, अच् to worship, ली to melt, वृज् to abandon, to avoid, वृ to cover, जृ, to grow old, रिच् to separate, to join, शिष् to leave a residue, तप् to burn, हृप् to be pleased or satisfied, मन्त् to string together, अट् to kill, हिस् to kill, सद् with आ to go, to assail, छद् to cover, प्री to please, आप् to obtain, वद् to inform, वच् to speak, माह् to honour, to worship, भू A. to obtain (भवति also according to some), गह् to censure, मार्ग् to seek, मृज् to clean, मृष् to endure, धृष् to brave, to overcome.

II. GROUP II.

ROOTS WITH CHANGEABLE BASES.

(2nd, 3rd, 5th, 7th, 8th, and 9th, Classes.)

§ 310. Terminations:—

Parasmaipada.

The terminations of the Present, the Imperfect and the Imperative are the same as those for the first group. The termination of the 2nd per. sing. of the Imperative is हि. The terminations of the Potential are as under:—

1	याम्	याव	याम
2	यास्	यातम्	यात
3	यात्	याताम्	युस्

Atmanepada.

Present.			Imperfect.		
1	ए	वहे महे	इ	वहि महि	
2	से	आयि ध्वे	यास्	आयाम् ध्वस्	
3	ते	आते अते	त	आताम् अत	

Imperative.			Potential.
1	ऐ	आवहै आमहै	The same as those given for the first group.
2	स्व	आथाम् ध्वम्	
3	ताम्	आताम् अताम्	

§ 311. The base of the roots of the 2nd group of Conjugational classes undergoes many modifications with regard to which the terminations are divided into two sets; one set is called 'strong,' the other 'weak.' The base taking the strong terminations may be called 'The strong base,' and that taking the weak one, 'The weak base.'

(a) The strong terminations are:—

The singulars of all persons of the present and the Imperfect, the third person singular and all numbers of the first person of the Imperative, in the Parasmaipada, and all numbers of the first person of the Imperative, in the Atmanepada.

(b) The rest are weak.

§ 312. Before strong terminations the penultimate short and the final vowel of the base take their Guṇa substitute.

FIFTH, EIGHTH, AND NINTH CLASSES.

§ 313. रु and ङ are added on to the roots of the 5th and 8th classes respectively.

§ 314. The final ङ of the base is optionally dropped before व् and स् if it be not preceded by a conjunct consonant. It is changed to ङ्व् before a weak termination beginning with a vowel, if preceded by a conjunct consonant, and to व् in other cases. The हि of the Imperative 2nd pers. sing. is dropped after ङ not preceded by a conjunct consonant.

§ 315. In the ninth class न् is inserted between the root and terminations. न् becomes न् before the weak terminations beginning with a vowel, and नी before the weak terminations beginning with a consonant.

§ 316. (a) The penultimate nasal of a root is dropped before न् &c., as ग्रथानि, ग्रथनीवः, ग्रथनीमः &c. from ग्रन्थ् 'to put together'.

(b) In the case of roots of the ninth class ending in a consonant, the imperative second person singular termination is भान instead of हि; as सुषाण from सुष् 'to steal'.

Paradigms.

V CLASS.

सु P. A. 'to press out juice' &c.

Parasm.	Present.	Atm.
1 सुनोमि सुनुवः, सुन्वः सुनुमः, सुन्मः सुन्वे सुनुवहे, सुन्वहे सुनुमहे, सुन्महे		
2 सुनोषि सुनुयः सुनुय सुनुषे सुन्वाथे सुनुध्वे		
3 सुनोति सुनुतः सुन्वन्ति सुनुते सुन्वाते सुन्वते		

Imperfect.

1 असुनवम् असुनुव असुनुम असुन्वि असुनुवहि, असुनुमहि	
असुन्व असुन्म असुन्वाहि असुन्महि	
2 असुनोः असुनुतम् असुनुत असुनुयाः असुन्वाथाम् असुनुध्वम्	
3 असुनोत् असुनुताम् असुन्वम् असुनुत असुन्वाताम् असुन्वत	

Imperative.

1 सुनवानि सुनवाव सुनवाम सुनवै सुनवावहे सुनवामहे	
2 सुनु सुनुतम् सुनुत सुनुष्व सुन्वाथाम् सुनुध्वम्	
3 सुनोतु सुनुताम् सुन्वन्तु सुनुताम् सुन्वाताम् सुन्वताम्	

Potential.

1 सुनुयाम् सुनुयाव सुनुयाम सुन्वीय सुन्वीवहि सुन्वीमहि	
2 सुनुयाः सुनुयातम् सुनुयात सुन्वीथाः सुन्वीयाथाम् सुन्वीध्वम्	
3 सुनुयात् सुनुयाताम् सुनुयुः सुन्वीत सुन्वीयाताम् सुन्वीरन्	
साध् Par. 'to accomplish.'	अश् A. 'to pervade.'

Present.

1 साध्नोमि साध्नुवः साध्नुमः अश्रुवे अश्रुवहे अश्रुमहे	
2 साध्नोषि साध्नुयः साध्नुय अश्रुषे अश्रुवाथे अश्रुध्वे	
3 साध्नोति साध्नुतः साध्नुवन्ति अश्रुते अश्रुवाते अश्रुवते	

Imperfect.

- 1 असाध्नुवम् आसाध्नुव असाध्नुम आशुवि आशुवहि आशुमहि
 2 आसाध्नोः असाध्नुतम् असाध्नुत आशुयाः आशुवाथाम् आशुध्वम्
 3 असाध्नोत् असाध्नुताम् असाध्नुवत् आशुत आशुवाताम् आशुवत

Imperative.

- 1 साध्वानि साध्नुवाव साध्नुवाम अश्ववै अश्ववावहै अश्ववामहै
 2 साध्नुहि साध्नुतम् साध्नुत अशुष्व अशुवाथाम् अशुध्वम्
 3 साध्नोतु साध्नुताम् साध्नुवन्तु अशुताम् अशुवाताम् अशुवताम्

Potential.

- 1 साध्नुयाम् साध्नुयाव साध्नुयाम अशुवीय अशुवीवहि अशुवीमहि
 2 साध्नुयाः साध्नुयातम् साध्नुयात अशुवीयाः अशुवीयाथाम् अशुवीध्वम्
 3 साध्नुयात् साध्नुयाताम् साध्नुयुः अशुवीत अशुवीयाताम् अशुवीरत्

VIII Class.

तन् P. A. to 'stretch',

P.

Present.

A.

- 1 तनोमि तनुवः-तन्वः तनुमः-तन्मः तन्वे तनुवहे-तन्वहे तनुमहे-तन्महे
 2 तनोषि तनुथः तनुथ तनुषे तन्वाथे तनुध्वे
 3 तनोति तनुतः तन्वन्ति तनुते तन्वाते तन्वते

Imperfect

1. अतनवम् } अतनुम } अतन्वि } अतनुवहि } अतनुमहि
                   } अतन्व }   } अतन्वहि } अतन्महि
 2 अतनोः अतनुतम् अतनुत अतनुथाः अतन्वाथाम् अतनुध्वम्
 3 अतनोत् अतनुताम् अतन्वत् अतनुत अतन्वाताम् अतन्वत

Imperative.

- 1 तनवानि तनवाव तनवाम तनवै तनवावहै तनवामहै

2 तनु	तनुतम्	तनुत	तनुष्व	तन्वाथाम्	तनुध्वम्
3 तनोतु	तनुताम्	तन्वन्तु	तनुताम्	तन्वाताम्	तन्वताम्

Potential.

1 तनुयाम्	तनुयाव	तनुयाम	तन्वीय	तन्वीवाहि	तन्वीमाहि
2 तनुयाः	तनुयातम्	तनुयात	तन्वीथाः	तन्वीयाथाम्	तन्वीध्वम्
3 तनुयात्	तनुयाताम्	तनुयुः	तन्वीत	तन्वीयाताम्	तन्वीरम्

§ 317. Irregular base.—कृ P. A. 'to do' is changed to कर् before the strong, and कुरु before the weak terminations. The उ is necessarily dropped before व् and स्.

	P.	Present.	A.		
1 करोमि	कुर्वः	कुर्मः	कुर्वे	कुर्वहे	कुर्महे
2 करोषि	कुरुथः	कुरुथ	कुरुषे	कुर्वाथे	कुरुष्वे
3 करोति	कुरुतः	कुर्वन्ति	कुरुते	कुर्वति	कुर्वते

Imperfect.

1 अकरवम्	अकुर्वे	अकुर्म	अकुर्वी	अकुर्वहि	अकुर्महि
2 अकरोः	अकुरुतम्	अकुरुत	अकुरुथाः	अकुर्वाथाम्	अकुरुध्वम्
3 अकरोत्	अकुरुताम्	अकुर्वन्	अकुरुत	अकुर्वाताम्	अकुर्वन्त

Imperative.

1 करवाणि	करवाव	करवाम	करवै	करवावहे	करवामहे
2 कुरु	कुरुतम्	कुरुत	कुरुष्व	कुर्वाथाम्	कुरुध्वम्
3 करोतु	कुरुताम्	कुर्वन्तु	कुरुताम्	कुर्वाताम्	कुर्वताम्

Potential.

1 कुर्याम्	कुर्याव	कुर्याम	कुर्याय	कुर्यावाहि	कुर्यामाहि
2 कुर्याः	कुर्यातम्	कुर्यात	कुर्याथाः	कुर्यायाथाम्	कुर्याध्वम्
3 कुर्यात्	कुर्याताम्	कुर्युः	कुर्यात	कुर्यायाताम्	कुर्यारम्

IX Class.

क्री P. A. 'to buy'.

	P.	Present.		A.	
1. क्रीणामि	क्रीणीवः	क्रीणीमः	क्रीणे	क्रीणीवहे	क्रीणीमहे
2. क्रीणासि	क्रीणीथः	क्रीणीथ	क्रीणीषे	क्रीणाथे	क्रीणीध्वे
3. क्रीणाति	क्रीणीतः	क्रीणन्ति	क्रीणीते	क्रीणाते	क्रीणीते

Imperfect.

1. अक्रीणाम्	अक्रीणीव	अक्रीणीम	अक्रीणि	अक्रीणीवहि	अक्रीणीमहि
2. अक्रीणाः	अक्रीणीतम्	अक्रीणीत	अक्रीणीथाः	अक्रीणाथाम्	अक्रीणीध्वम्
3. अक्रीणात्	अक्रीणीताम्	अक्रीणन्	अक्रीणीत	अक्रीणाताम्	अक्रीणीत

Imperative.

1. क्रीणानि	क्रीणाव	क्रीणाम	क्रीणै	क्रीणावहै	क्रीणामहै
2. क्रीणीहि	क्रीणीतम्	क्रीणीत	क्रीणीष्व	क्रीणाथाम्	क्रीणीध्वम्
3. क्रीणातु	क्रीणीताम्	क्रीणन्तु	क्रीणीताम्	क्रीणाताम्	क्रीणीताम्

Potential.

1. क्रीणीयाम्	क्रीणीयाव	क्रीणीयाम	क्रीणीय	क्रीणीवहि	क्रीणीमहि
2. क्रीणीयाः	क्रीणीयातम्	क्रीणीयात	क्रीणीथाः	क्रीणीयाथाम्	क्रीणीध्वम्
3. क्रीणीयात्	क्रीणीयाताम्	क्रीणीयुः	क्रीणीत	क्रीणीयाताम्	क्रीणीरन्

स्तम्भ 'P. to obstruct or to stop.'

*Present.**Imperfect.*

1. स्तम्भामि	स्तम्भीवः	स्तम्भीमः	अस्तम्भाम्	अस्तम्भीव	अस्तम्भीम
2. स्तम्भासि	स्तम्भीथः	स्तम्भीथ	अस्तम्भाः	अस्तम्भीतम्	अस्तम्भीत
3. स्तम्भाति	स्तम्भीतः	स्तम्भन्ति	अस्तम्भात्	अस्तम्भीताम्	अस्तम्भन्

*Imperative.**Potential.*

1. स्तम्भानि	स्तम्भाव	स्तम्भाम	स्तम्भीयाम्	स्तम्भीयाव	स्तम्भीयाम

2. स्तभान् स्तभनीतश्च स्तभनीत स्तभनीयाः स्तभनीयात् स्तभनीयात्
 3. स्तभानु स्तभनीताश्च स्तभनन्तु स्तभनीयात् स्तभनीयाताश्च स्तभनीयुः

IRREGULAR SPECIAL BASES OF THE NINTH CLASS.

§ 318. In the case of the root क्षुम् the न् of ना is not changed to ण्: as क्षुन्नाति, क्षुन्नीतः, क्षुन्नन्ति, &c.

§ 319. The roots ज्ञा 'to know' and ज्ञ्या 'to become old' assume the forms ज्ञा and जि respectively; as जानाति—नीते, जिनाति &c.

§ 320. The र् of मृह् is changed to ऋ; as गृह्णाति; अगृह्णाम्, अगृह्णीव, अगृह्णीम, &c. Imperf. 1st. per.

§ 321. The roots री, ली, ल्ली, ल्ली, धू, पू, लू, ऋ, कृ, गृ, जृ, वृ, नृ, पू, भू, मृ, शृ, and स्तृ, have their finals shortened necessarily, and क्षी, भ्री, and त्री optionally in the Special Tenses; as धुनाति-नीति, स्तृणाति-नीति, वृणाति-नीति, &c. क्षीणाति, क्षिणाति, &c.

§ 322. The roots स्कु 'to go by leaps, to raise,' स्तम्भ्, 'to obstruct,' स्कम्भ् and स्कुम्भ् 'to obstruct,' belong to the 5th and 9th classes; as स्कुनाति, स्कुनीते, स्कुनोति, स्कुनुते, &c.

SECOND, THIRD AND SEVENTH CLASSES.

§ 323. Special rules of Sandhi of the finals of roots and the initial letters of terminations:—

(1) The ending उ of a root takes its Vṛiddhi substitute when followed by a consonantal strong termination; as नु+नि=नौमि.

(2) The final इ or उ, short or long, of a root is changed to इय् or उय् before a vowel weak termination.

(3) The ending ह् of a root is changed to ह् when followed by any consonant, except a nasal or a semi-vowel, or by nothing;

and that of roots beginning with द to ध under the same circumstances.

(4) The initial त and य of a termination are changed to थ , a soft aspirate (4th letter of a class.)

(5) ह् or व् followed by स् is changed to क् .

(6) न् and य् when followed by a consonant are changed to the nasal of the class to which the following consonant belongs, and to an *Anusvara* when followed by श् , ष् , स् , or ह् .

(7) The ending इ of a root, short or long, not preceded by a conjunct consonant is changed to य् before vowel weak terminations, when the base consists of more than one syllable; see भी 3rd cl.

(8) The ending द् of a root is optionally changed to र् or Visarga in the Imperfect second pers. sing. and the ending स् to त् or ह् before the termination द् and optionally before स् .

(9) When a conjunct consonant having स् or क् for its first member is at the end of a word or is followed by a consonant except a nasal or a semi-vowel, the स् or क् is dropped.

N. B.—The usual Sandhi rules i. e. those given in the 2nd and 3rd Chapters should be observed.

§ 324. The second person sing. termination of the Par. Imperative is धि when the base ends in any consonant except a nasal or a semi-vowel; also in the case of the root हृ 3 P. to sacrifice.

§ 325. The स् and त् of the Imperfect 2nd and 3rd pers. sing. are dropped after a consonant.

Second or (अदादि) Class.

§ 326. In this class the terminations are directly added to the root.

§ 327. In the case of roots ending in आ, the termination of the third person plural of the Imperfect is optionally उस्.

Paradigms.

या P. 'to go'

*Present.**Imperfect.*

1	यामि	यावः	यामः	अयाम्	अयाव	अयाम
2	यासि	याथः	याथ	अयाः	अयातम्	अयात
3	याति	यातः	यान्ति	अयात्	अयाताम्	अयात् or अयुः

*Imperative.**Potential.*

1	यानि	याव	याम	यायाम्	यायाव	यायाम
2	याहि	यातम्	यात	यायाः	यायातम्	यायात
3	यातु	याताम्	यान्तु	यायात्	यायाताम्	यायुः

Conjugate similarly ख्या P. 'to tell,' ह्या P. 'to cut,' पा P. 'to protect,' प्रा P. 'to fill,' प्त्सा P. 'to eat,' द्रा P. 'to fly,' भा P. 'to shine,' मा 'to measure,' रा 'to give,' ला 'to give or take,' वा 'to blow,' आ 'to cook,' and स्ना 'to bathe'; all P.

§ 328. In order to exemplify the rules given under § 323-326 we will give the forms of the regular verbs वी, लु, जागृ, ईर, चक्ष, भास्, कश्, दुह्, लिह्, and निज्.

वी P. 'to go'.

*Present.**Imperfect.*

1	वेमि	वीवः	वीमः	अवयम्	अवीव	अवीम

- 2 वेषि वीथः वीथ अवेः अवीतम् अवीत
 3 वेति वीतः वियन्ति अवेत् अवीताम् अवियन् (or अव्यन् according to some).

*Imperative.**Potential.*

- 1 वयानि वयाव वयाम वीयाम् वीयाव वीयाम
 2 वीहि वीतम् वीत वीयाः वीयातम् वीयात
 3 वेतु वीताम् वियन्तु वीयात् वीयाताम् वीयुः

नु P. 'to praise.'

*Present.**Imperfect.**Potential.*

- 1 नौमि नुवः नुमः अनवम् अनुव अनुम
 2 नौषि नुथः नुथ अनौः अनुतम् अनुत
 3 नौति नुतः नुवन्ति अनौत् अनुताम् अनुवत्

*Imperative.**Potential.*

- 1 नवानि नवाव नवाम नुयाम् नुयाव नुयाम
 2 नुहि नुतम् नुत नुयाः नुयातम् नुयात
 3 नौतु नुताम् नुवन्तु नुयात् नुयाताम् नुयुः

Conjugate similarly कु P. 'to sound' क्षु P. 'to sneeze,' क्षु P. 'to sharpen,' यु P. 'to attack,' यु P. 'to join,' ह्य P. 'to possess supremacy,' and स्तु 'to drop out, distil'.

जागृ P. 'to be awake.'

*Present**Imperfect.*

1. जागर्मि जागृवः जागृमः अजागरम् अजागृव अजागृम
 2. जागर्षि जागृथः जागृथ अजागः अजागृतम् अजागृत
 3. जागर्ति जागृतः जाग्रति अजागः अजागृताम् अजागरुः*

* See § 335.

*Imperative.**Potential.*

1. जागराणि	जागराव	जागराम	जागृयाम्	जागृयाव	जागृयाम
2. जागृहि	जागृतम्	जागृत	जागृयाः	जागृयाताम्	जागृयात
3. जागृतु	जागृताम्	जाग्रतु	जागृयात्	जागृयाताम्	जागृयुः

ईर A. 'to speak.'

*Present.**Imperfect.*

1. ईरे	ईर्वहे	ईर्महे	ऐरि	ऐर्वाहि	ऐर्महि
2. ईर्ये	ईराथे	ईर्ध्वे	ऐर्याः	ऐराथाम्	ऐर्ध्वम्
3. ईरते	ईराते	ईरते	ऐरत	ऐराताम्	ऐरत

*Imperative.**Potential.*

1. ईरै	ईरावहै	ईरामहै	ईरीय	ईरीवहि	ईरीमहि
2. ईर्व्व	ईराथाम्	ईर्ध्वम्	ईरीथाः	ईरीयाथाम्	ईरीध्वम्
3. ईरताम्	ईराताम्	ईरताम्	ईरीत	ईरीयाताम्	ईरीरन्

चक्ष् A. 'to speak.'

*Present.**Imperfect.*

1. चक्षे	चक्ष्वहे	चक्ष्महे	अचक्षि	अचक्ष्वहि	अचक्ष्महि
2. चक्षे	चक्षाथे	चङ्क्ष्वे	अचक्षाः	अचक्षाथाम्	अचङ्क्ष्वम्
3. चष्टे	चक्षाते	चक्षते	अचष्ट	अचक्षाताम्	अचक्षत

*Imperative**Potential.*

1. चक्षै	चक्षावहै	चक्षामहै	चक्षीय	चक्षीवहि	चक्षीमहि
2. चक्ष्व	चक्षाथाम्	चङ्क्ष्वम्	चक्षीथाः	चक्षीयाथाम्	चक्षीध्वम्
3. चष्टाम्	चक्षाताम्	चक्षताम्	चक्षीत	चक्षीयाताम्	चक्षीरन्

कश् A. 'to go.'

*Present.**Imperfect.*

1. कश्	कश्वहे	कश्महे	अकशि	अकश्वाहि	अकश्महि

2. कक्षे* कशाथे कड्डुहे अकष्टाः अकशाथाम् अकड्डुम्

3. कष्टे कशाते कशते अकष्ट अकशाताम् अकशत

Imperative.

Potential.

1. कशे कशावहे कशामहे कशीय कशीवहि कशीमहि

2. कक्ष्व कशाथाम् कड्डुम् कशीथाः कशीयाथाम् कशीध्वम्

3. कष्टम् कशाताम् कशताम् कशीत कशीयाताम् कशीरन्

दुह P. A. 'to milk.'

P.

Present.

A.

1. दौहि दूहः दूहः दुहे दूहहे दूहहे

2. धौहि दुग्धः दुग्ध धुक्षे दुहाते धुग्ध्वे

3. दौग्धि दुग्धः दुहन्ति दुग्धे दुहाते दुहते

Imperfect.

1. अदौहम् अदुह अदुह अदुहि अदुहहि अदुहहि

2. अधोक्-ग्रा अदुग्धम् अदुग्ध अदुग्धाः अदुहाथाम् अधुग्ध्वम्

3. अधोक्-ग अदुग्धाम् अदुहन् अदुग्ध अदुहाताम् अदुहत

Imperative.

1. दौहानि दौहाव दौहाम दौहे दौहावहे दौहामहे

2. दुग्धि दुग्धम् दुग्ध धुक्ष्व दुहाथाम् धुग्ध्वम्

3. दौग्धु दुग्धाम् दुहन्तु दुग्धाम् दुहाताम् दुहताम्

Potential.

1. दुह्याम् दुह्याव दुह्याम दुहीय दुहीवहि दुहीमहि

2. दुह्याः दुह्यातम् दुह्यात दुहीयाः दुहीयाथाम् दुहीध्वम्

3. दुह्यात् दुह्याताम् दुह्युः दुहीत दुहीयाताम् दुहीरन्

* For the change of ञ् to व् see § 89. (b) *supra*.

† For the change of द् to ध् vide § 91.

लिह् to be similarly conjugated ; लि and ए being substituted for ल and ओ respectively.

लिह् P. A. 'to lick.'

	P.	Present.		A.	
1 लेहि	लिहः	लिह्यः	लिहे	लिह्यहे	लिह्यहे
2 लेक्षि	लीढः	लीढ	लिक्षे	लिहाथे	लीढे
3 लेढि	लीढः	लिहन्ति	लीढे	लिहाथे	लिहते

Imperfect.

1 अलेहम्	अलिह्य	अलिह्य	अलिहि	अलिह्यहि	अलिह्यहि
2 अलेद्-ङ्	अलीढम्	अलीढ	अलीढाः	अलिहाथाम्	अलीढम्
3 अलेट्-ङ्	अलीढाम्	अलिहन्	अलीढ	अलिहाताम्	अलिहत

निञ्ज् A. 'to purify.'

	Present.		Imperfect.		
1 निञ्जे	निञ्ज्वहे	निञ्जमहे	अनिञ्जि	अनिञ्ज्वहि	अनिञ्जमहि
2 निङ्क्षे	निञ्जाथे	निङ्ग्वे	अनिङ्क्षथाः	अनिञ्जाथाम्	अनिङ्ग्वम्
3 निङ्क्षे	निञ्जाते	निञ्जते	अनिङ्क्षत	अनिञ्जाताम्	अनिञ्जत

Imperative.

Potential.

1 निञ्जे	निञ्जावहे	निञ्जामहे	निञ्जीथ	निञ्जीवहि	निञ्जीमहि
2 निङ्क्षे	निञ्जाथाम्	निङ्ग्वम्	निञ्जीथाः	निञ्जीयाथाम्	निञ्जीध्वम्
3 निङ्क्षताम्	निञ्जाताम्	निञ्जताम्	निञ्जीत	निञ्जीयाताम्	निञ्जीरन्

वि-वि-ञ्, वृञ्, पृञ् should be similarly conjugated.

IRREGULAR BASES.

Many of the roots of the 2nd class are of irregular conjugation. We will treat of them in alphabetical order.

§ 329. अद् P. 'to eat' forms the 2 and 3 per. sing. Imperf. as आदः and आदत् respectively. In other respects it is regular.

<i>Present</i>			<i>Imperfect.</i>		
1. अद्मि	अदूः	अद्यः	1. आदम्	आद्व	आद्य
2. अस्मि	अत्थः	अत्थ	2. आदः	भात्तम्	भात्त
3. अन्ति	अत्तः	अदन्ति	3. आदत्	भात्ताम्	आद्वत्
<i>Imperative</i>			<i>Potential.</i>		
1. अदात	अदाव	अदाम	1. अद्याम्	अद्याव	अद्याम
2. अद्मि	अत्तम्	अत्त	2. अद्याः	अद्यात्तम्	अद्यात्
3. अन्तु	अत्ताम्	अदन्तु	3. अद्यात्	अद्याताम्	अद्युः

§ 330. अर् P. 'to breathe,' जक्ष् 'to eat,' रुद् P. 'to weep,' श्वस् P. 'to sigh' and स्वप् P. 'to sleep' take the augment इ before the terminations beginning with any consonant except य; in the case of 2 and 3 per. sing. Imperf. they insert ई or अ; e. g.

अर् P. 'to breathe'.

<i>Present</i>			<i>Imperfect</i>		
1. अनिमि	अनिवः	अनिमः	आनम्	आनिव	आनिम
2. अनिषि	अनियः	अनिय	आनीः-आनः	आनितम्	आनित
3. अनिति	अनितः	अनन्ति	आनीत्-आनत्	आनिताम्	आनत्
<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1. अनानि	अनाव	अनाम	अन्याम्	अन्याव	अन्याम
2. अनिहि	अनितम्	अनित	अन्याः	अन्यात्तम्	अन्यात्
3. अनितु	अनिताम्	अनन्तु	अन्यात्	अन्याताम्	अन्युः

Conjugate स्वप्, श्वस् and रुद् similarly; as स्वपिति 3 sing. Pre. असवपीः-पः 2 sing. Imperf.; असवपीत्-पत् 3 sing. Imperf.; स्वपानि 1 sing. Imp.; स्वपिहि 2 sing. Imp.; स्वप्यान् 1 sing. Pot; &c. श्वसिति.

3 sing. Pre. अश्वसीः-सः 2 sing. Imperf., अश्वसीत्-सत् 3 sing. Imperf., अश्वसानि 1 sing. Imp., अश्वसिहि 2 sing. Imp., अश्वसितु 3 sing. Imp., अश्वस्याम् 1 sing. Pot.; &c. रोद्विमि रुद्विः रुद्विमः 1 Pre., अरोद्वम् 1 sing. Imperf. अरोद्वीः-वः 2 sing. Imperf. अरोद्वीत्-वत् 3 sing. Imperf., रोद्वानि 1 sing. Imp., रुद्विहि 2 sing. Imp., रोद्वितु 3 sing. Imp., रुद्व्याम् 1 sing. Pot. &c.

§ 331. असू P. 'to be'—drops its अ before weak terminations and सू before a termination beginning with सू and ध्व. It is irregular in many respects.

	P.	Present.	A.		
1 अस्मि	स्वः	स्मः	हे	स्वहे	स्महे
2 असि	स्थः	स्थ	से	साथे	ध्वे
3 अस्ति	स्तः	सन्ति	स्ते	साते	सते

Imperfect.

1 आसम्	आस्व	आस्म	आसि	आस्वहि	आस्महि
2 आसीः	आस्तम्	आस्त	आस्थाः	आसाथाम्	आध्वम्
3 आसीत्	आस्ताम्	आसन्	आस्त	आसाताम्	आसन्

Imperative.

1 असानि	असाव	असाम	असै	असावहे	असामहे
2 एधि	स्तम्	स्त	स्व	साथाम्	ध्वम्
3 अस्तु	स्ताम्	सन्तु	स्ताम्	साताम्	सताम्

Potential.

1 स्याम्	स्याव	स्याम	सीय	सीवहि	सीमहि
2 स्याः	स्यातम्	स्यात	सीथाः	सीयाथाम्	सीध्वम्
3 स्यात्	स्याताम्	स्युः	सीत	सीयाताम्	सीरन्

§ 332. आसू A. 'to sit'—also drops its सू before ध्व—

<i>Present</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 आसे	आस्वहे	आस्महे	आसि	आस्वहि	आस्महि
2 आस्ते	आसाथे	आध्वे	आस्थाः	आसाथाम्	आध्वम्
3 आस्ते	आसाते	आसते	आस्त	आसाताम्	आसत
<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 आसै	आसावहै	आसामहै	आसीय	आसीवहि	आसीमहि
2 आस्व	आसाथाम्	आध्वम्	आसीथाः	आसीयाथाम्	आसीध्वम्
3 आस्ताम्	आसाताम्	आसताम्	आसीत	आसीयाताम्	आसीरन्

Conjugate वस् A. 'to dress' similarly.

§ 333. The इ of the root इ P. 'to go' is changed to यू before a weak vowel termination ; एति इतः यन्ति 3 per. Pre. आयम् ऐव ऐम 1 per. Imperf. ; ऐः 2 sing. Imperf. अयानि, इहि; एतु 1. 2. 3. sing. Imp. यन्तु 3 pl. Imp.

*इ with अधि A. 'to study', &c. is regularly conjugated ; as अधि+इ+ए=अधि+इय्+ए=अधीये 1st sing. pre.; अधि+आ+इ+इ=अधि+आ+इय्+इ=अध्यैयि 1st. sing. Imperf.

<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 अधीये	अधीवहे	अधीमहे	अध्यैयि	अध्यैवहि	अध्यैमहि
2 अधीये	अधीयाथे	अधीध्वे	अध्यैयाः	अध्यैयाथाम्	अध्यैध्वम्
3 अधीति	अधीयाते	अधीयते	अध्यैत	अध्यैयाताम्	अध्यैयत
<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 अध्यैये	अध्ययावहै	अध्ययामहै	अधीयीय	अधीयीवहि	अधीयीमहि
2 अध्यैव	अधीयाथाम्	अधीध्वम्	अधीयीथाः	अधीयीयाथाम्	अधीयीध्वम्
3 अधीताम्	अधीयाताम्	अधीयताम्	अधीयात	अधीयीयाताम्	अधीयीरन्

§ 334. ईङ् A. 'to praise' and ईङ् A. 'to rule' have an इ added to them before terminations beginning with स् or ध्व, except that of the Imperf. plu.

* इ with अधि P. 'to remember' should be conjugated like इ. अधियन्ति 3rd pl. Pre.

ईड् A.

<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 ईडे	ईडहे	ईड्वहे	ऐडि	ऐड्वहि	ऐड्वहि
2 ईडिषे	ईडाथे	ईडिष्वे	ऐडुः	ऐडाथाम्	ऐड्वुम्
3 ईडे	ईडाते	ईडते	ऐह	ऐडाताम्	ऐडत

<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 ईडे	ईडावहे	ईडामहे	ईडीय	ईडीवहि	ईडीमहि
2 ईडिष्व	ईडाथाम्	ईडिष्वम्	ईडीथाः	ईडीयाथाम्	ईडीष्वम्
3 ईडाम्	ईडाताम्	ईडताम्	ईडीत	ईडीयाताम्	ईडीरन्

ईड् to be similarly conjugated ; ईडिषे ईडाथे ईडिष्वे 2 Pre.; ऐडि 1 sing. imperf.; ऐडुः 2 sing. Imperf.; ऐह 3 sing. Imperf.; ऐड्वुम् 2 pl. Imperf. ईडौ 1 sing. Imp.; ईडिष्वम् 2 pl. Imp.; ईडीत 3 sing. Pot. &c.

§ 335. चकास् P. 'to shine'—शास्, जक्ष, चकास्, वरिद्रा and जागृ drop the र् of the 3rd per. plu. termination when added to them. In the Imperf. they take डस् as 3. pl. termination. Imp. 2 sing. of चकास् is चकाद्धि-धि; and of शास् शाधि.

PARADIGMS.

<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>	
1 चकास्मि	चकास्वः	चकास्मः	अचकास्म	अचकास्व अचकास्म
2 चकास्सि	चकास्थः	चकास्थ	अचकाः-कात्-र्	अचकास्तम् अचकास्त
3 चकास्ति	चकास्तः	चकासति	अचकात्-इ	अचकास्ताम् अचकातुः

<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>	
1 चकासानि	चकासाव	चकासाम	चकास्याम्	चकास्याव चकास्याम
2 चकाद्धि-धि	चकास्तम्	चकास्त	चकास्याः	चकास्यातम् चकास्यात
3 चकास्तु	चकास्ताम्	चकास्तु	चकास्यात्	चकास्याताम् चकास्तुः

जक्ष—See अर् and चकास् above—

PARADIGMS.

*Present.**Imperfect.*

1. जक्षामि	जक्षिवः	जक्षिमः	अजक्षम्	अजक्षिव	अजक्षिम
2. जक्षामि	जक्षिथः	जक्षिय	अजक्षीः-अजक्षः	अजक्षितम्	अजक्षित
3. जक्षति	जक्षितः	जक्षति	अजक्षीत्-अजक्षत्	अजक्षिताम्	अजक्षुः

*Imperative.**Potential.*

1. जक्षाणि	जक्षाव	जक्षाम	जक्ष्याम्	जक्ष्याव	जक्ष्याम
2. जक्षिहि	जक्षितम्	जक्षित	जक्ष्याः	जक्ष्यातम्	जक्ष्यात
3. जक्षतु	जक्षिताम्	जक्षतु	जक्ष्यात्	जक्ष्याताम्	जक्ष्युः

§ 336. वरिद्रा P. 'to be poor'—drops its आ before weak terminations beginning with a vowel and changes it to इ before those with an initial consonant.

PARADIGMS.

*Present.**Imperfect.*

1. वरिद्रामि	वरिद्रिवः	वरिद्रिमः	अवरिद्राम्	अवरिद्रिव	अवरिद्रिम
2. वरिद्रासि	वरिद्रिथः	वरिद्रिय	अवरिद्राः	अवरिद्रितम्	अवरिद्रित
3. वरिद्राति	वरिद्रितः	वरिद्रति	अवरिद्रात्	अवरिद्रिताम्	अवरिद्रुः

*Imperative.**Potential.*

1. वरिद्राणि	वरिद्राव	वरिद्राम	वरिद्रियाम्	वरिद्रियाव	वरिद्रियाम
2. वरिद्रिहि	वरिद्रितम्	वरिद्रित	वरिद्रियाः	वरिद्रियातम्	वरिद्रियात
3. वरिद्रातु	वरिद्रिताम्	वरिद्रतु	वरिद्रियात्	वरिद्रियाताम्	वरिद्रियुः

§ 337. द्विष् P. A. 'to hate'—takes उस् optionally in the imperf. 3 pl.

	P.	Present.	A.		
1.	द्विष्मि	द्विष्वः	द्विष्मः	द्विषे	द्विष्वहे द्विष्महे
2.	द्विषि	द्विष्ठः	द्विष्ठ	द्विषे	द्विषाथे द्विड्दु
3.	द्विष्टि	द्विष्टः	द्विषन्ति	द्विष्टे	द्विषाते द्विषते

Imperfect.

1 अद्वेषम्	अद्वेष	अद्विष्म	आद्वेषि	अद्विष्वहि	अद्विष्महि
2 अद्वेद्-ङ्	अद्विष्टम्	अद्विष्ट	अद्विष्टाः	अद्विषाथाम्	आद्विष्टुम्
3 अद्वेद्-ङ्	अद्विष्टाम्	अद्विषन्-अद्विष्टुः	अद्विष्ट	अद्विषाताम्	अद्विषत

Imperative

1 द्वेषाणि	द्वेषाव	द्वेषाम	द्वेषै	द्वेषावहे	द्वेषामहे
2 द्विष्टु	द्विष्टम्	द्विष्ट	द्विष्ट्व	द्विषाथाम्	द्विष्टुम्
3 द्वेष्टु	द्विष्टाम्	द्विषन्तु	द्विष्टाम्	द्विषाताम्	द्विषताम्

Potential

1 द्विष्याम्	द्विष्याव	द्विष्याम	द्विषीय	द्विषीवहि	द्विषीमहि
2 द्विष्याः	द्विष्यान्	द्विष्यात	द्विषीयाः	द्विषीयाथाम्	द्विषीयन्ते
3 द्विष्यन्तु	द्विष्याताम्	द्विष्युः	द्विषीत	द्विषीयाताम्	द्विषीरन्

§ 338. न् P. A. 'to speak'—takes the augment ई before consonantal strong terminations.

P.

Present.

A.

1 ज्ञवीनि	ज्ञूवः	ज्ञूयः	ज्ञूवे	ज्ञूवहे	ज्ञूमहे
2 ज्ञवीणि-आह्य	ज्ञूयः-आह्युः	ज्ञूय	ज्ञूषे	ज्ञूवाथे	ज्ञूष्वे
3 ज्ञवीति-आह	ज्ञूतः आह्युः	ज्ञूवन्ति-आहः	ज्ञूते	ज्ञूवाते	ज्ञूवते

Imperfect.

1 अज्ञवम्	अज्ञूव	अज्ञूय	अज्ञूवि	अज्ञूवहि	अज्ञूमहि
2 अज्ञवीः	अज्ञूनम्	अज्ञूत	अज्ञूयाः	अज्ञूवाथाम्	अज्ञूष्वम्
3 अज्ञवीत्	अज्ञूनाम्	अज्ञूवन्	अज्ञूत	अज्ञूवाताम्	अज्ञूवत

Imperative.

1 ज्ञवाणि	ज्ञवाव	ज्ञवाम	ज्ञवै	ज्ञवावहे	ज्ञवामहे
2 ज्ञूहि	ज्ञूत	ज्ञूत	ज्ञूष्व	ज्ञूवाथाम्	ज्ञूष्वम्
3 ज्ञवीतु	ज्ञूताम्	ज्ञूवन्तु	ज्ञूताम्	ज्ञूवाताम्	ज्ञूवताम्

Potential.

1 भूयाम्	भूयाव	भूयाम	भूवीय	भूवीवहि	भूवीमहि
2 भूयाः	भूयातम्	भूयात	भूवीथाः	भूवीयाथाम्	भूवीध्वम्
3 भूयात्	भूयाताम्	भूयुः	भूवीत	भूवीयाताम्	भूवीरन्

§ 339. भृञ् P. 'to cleanse,' substitutes Vriddhi for its vowel necessarily before strong terminations and optionally before vowel weak terminations.

*Present.**Imperfect.*

1 मार्षेम	मृञ्चः	मृञ्चः	अमार्षम्	अमृञ्च	अमृञ्चम
2 मार्षि	मृञ्चः	मृञ्च	अमार्ष्टुः	अमृष्टम्	अमृष्ट
3 मार्षि	मृष्टः	मृजन्ति, मार्षन्ति	अमार्ष्टुः	अमृष्टाम्	अमृजन् , अमार्षन्

*Imperative.**Potential.*

1 मार्षानि	मार्षाव	मार्षामि	मृञ्याम्	मृञ्याव	मृञ्याम
2 मार्षु	मृष्टम्	मृष्ट	मृञ्याः	मृञ्यातम्	मृञ्यात
3 मार्षु	मृष्टाम्	मृजन्तु-मार्षन्तु	मृञ्यात्	मृञ्याताम्	मृञ्युः

§ 340. वच् P. 'to speak'—is deficient in the 3 plu. Pre.; according to some in the whole plural, and according to others in third person plurals.

*Present.**Imperfect.*

1 वक्षि	वक्षः	वक्षः	अवक्षम्	अवक्ष	अवक्षम
2 वक्षि	वक्ष्यः	वक्ष्य	अवक्ष्-ग्	अवक्षम्	अवक्ष
3 वक्षि	वक्षः	...	अवक्ष्-ग्	अवक्षाम्	अवक्ष

*Imperative.**Potential.*

1 वक्षानि	वक्षाव	वक्षाम	वक्ष्याम्	वक्ष्याव	वक्ष्याम
2 वक्षि	वक्ष्यम्	वक्ष्य	वक्ष्याः	वक्ष्यातम्	वक्ष्यात
3 वक्षु	वक्ष्याम्	वक्षन्तु	वक्ष्यात्	वक्ष्याताम्	वक्ष्युः

§ 341. वञ् P. 'to wish'—changes its व to उ before weak terminations.

*Present.**Imperfect.*

1 वञ्मि	उञ्वः	उञ्मः	अवञ्म	औञ्व	औञ्म
2 वञ्मि	उञ्मः	उञ्मः	अवञ्-ङ्	औञ्म	औञ्म
3 वञ्मि	उञ्मः	उञ्मन्ति	अवञ्-ङ्	औञ्म	औञ्म

*Imperative**Potential.*

1 वञ्मानि	वञ्माव	वञ्माम	उञ्माम्	उञ्माव	उञ्माम
2 उञ्मि	उञ्मः	उञ्मः	उञ्माः	उञ्मातम्	उञ्मातम्
3 वञ्मि	उञ्माम्	उञ्मन्तु	उञ्मात्	उञ्माताम्	उञ्मः

§ 342. विद् P. 'to know' takes optionally the terminations of the Perfect in the Present Tense. Its Imperative forms are optionally made up by adding आम् to it and then appending the forms of the Imp. of कृ.

*Present,**Imperfect.*

1 वेञ्मि-वेद्	विद्-विद्	विद्मः-विद्मः	अवेद्म	अविद्	अविद्म
2 वेत्सि-वेत्थ	वित्थः-विद्मः	वित्थ-विद्	अवेः-अवेत्-ङ्	अवित्तम्	अवित्त
3 वेत्ति-वेद्	वित्तः-विद्मः	वित्तन्ति-विद्मः	अवेत्-ङ्	अवित्ताम्	आवदुः

Imperative.

1 वेञ्मानि	वेद्माव	वेद्माम	विदाङ्करवाणि	विदाङ्करवाव	विदाङ्करवाम
2 विद्मि	वित्तम्	वित्तः	विदाङ्कुरु	विदाङ्कुरुतम्	विदाङ्कुरुत
3 वेत्तु	वित्ताम्	वित्तन्तु	विदाङ्करोतु	विदाङ्कुरुताम्	विदाङ्कुरुवन्तु

Potential.

1 विद्याम्	विद्याव	विद्याम
2 विद्याः	विद्यातम्	विद्यात
3 विद्यात्	विद्याताम्	विद्युः

§ 343 शास् P. 'to govern, to teach', &c.—changes its vowel to इ before consonantal weak terminations. See चक्रास्.

*Present.**Imperfect.*

1 शास्मि	शिष्वः	शिष्वः	अशासम्	अशिष्व	अशिष्व
2 शासि	शिष्टः	शिष्टः	अशाः, अशात्-इ	अशिष्टम्	अशिष्ट
3 शासि	शिष्टः	शासति	अशात्-इ	अशिष्टास्	अशासुः

*Imperative.**Potential.*

1 शासानि	शासाव	शासाम	शिष्यास्	शिष्याव	शिष्याम
2 शाधि	शिष्टम्	शिष्ट	शिष्याः	शिष्यातम्	शिष्यात
3 शास्तु	शिष्टास्	शास्तु	शिष्यात्	शिष्याताम्	शिष्युः

§ 344. शी A. 'to lie down' gunates its vowel before all terminations and prefixes र् to the terminations of the third per. pl. except that of the Potential.

*Present.**Imperfect.*

1 शयं	शेवहे	शेमहे	अशायि	अशेवहि	अशेमहि
2 शेष	शयाये	शेध्वे	अशेयाः	अशयायास्	अशेध्वस्
3 शेते	शयति	शेरते	अशेत	अशयाताम्	अशेरत

*Imperative**Potential.*

1 शये	शयावहे	शयामहे	शयीय	शयीवहि	शयीमहि
2 शेध्व	शयायास्	शेध्वम्	शयीथाः	शयायायास्	शयीध्वस्
3 शेताम्	शयाताम्	शेरताम्	शयीत	शयीयाताम्	शयीरन्

§ 345. सू A. 'to give birth to'—does not change its vowel to Guna before strong terminations.

*Present.**Imperfect.*

1 सुवे	सूवहे	सूमहे	असुवि	असूवहि	असूमहि

* शास् with आ A. should be conjugated like आस्.

2 सूषे	सुवाये	सूध्वे	असूयाः	असूयाथाम्	असूध्वम्
3 सूते	सुवाते	सुवते	असूत	असूवाताम्	असूवत

*Imperative.**Potential.*

1 सुवै	सुवावहै	सुवामहै	सुवीय	सुवीवहि	सुवीमहि
2 सूष्व	सुवाथाम्	सूध्वम्	सुवीथाः	सुवीयाथाम्	सुवीध्वम्
3 सूताम्	सुवाताम्	सुवताम्	सुवीत	सुवीयाताम्	सुवीरन्

§ 346. स्तु P. A. 'to praise', तु P. 'to grow' and रु 'to sound' have ई optionally prefixed to the consonantal terminations.

स्तु. P. A.

Present.

	Par.			Atm.	
1 स्तौमि	स्तुवः	स्तुमः	स्तुवे	स्तुवहे	स्तुमहे
स्तवीमि	स्तुवीवः	स्तुवीमः		स्तुवीवहे	स्तुवीमहे
2 स्तौषि	स्तुथः	स्तुथ	स्तुषे	स्तुवाथे	स्तुध्वे
स्तवीषि	स्तुवीथः	स्तुवीथ	स्तुवीषे		स्तुवीध्वे
3 स्तौति	स्तुतः	स्तुवान्ति	स्तुते	स्तुवाते	स्तुवते
स्तवीति	स्तुवीतः		स्तुवीते		

Imperfect.

1 अस्तवम्	अस्तुव	अस्तुम	अस्तुवि	अस्तुवहि	अस्तुमहि
	अस्तुवीव	अस्तुवीम		अस्तुवीवहि	अस्तुवीमहि
2 अस्तौः	अस्तुतम्	अस्तुत	अस्तुथाः	अस्तुवीथाम्	अस्तुध्वम्
अस्तवीः	अस्तुवीतम्	अस्तुवीत	अस्तुवीथाः		अस्तुवीध्वम्
3 अस्तौत	अस्तुताम्	अस्तुवन्	अस्तुत	अस्तुवाताम्	अस्तुवत
अस्तवीत	अस्तुवीताम्		अस्तुवीत		

Imperative.

1 स्तवामि	स्तवाव	स्तवाम	स्तवै	स्तवावहै	स्तवामहै

2 स्तुहि	स्तुतम्	स्तुत	स्तुष्व	स्तुवायाम्	स्तुध्वम्
स्तुवीहि	स्तुवीतम्	स्तुवीत	स्तुवीष्व		स्तुवीध्वम्
3 स्तौतु	स्तुताम्	स्तुवन्तु	स्तुताम्	स्तुवाताम्	स्तुवताम्
स्तवीतु	स्तवीताम्		स्तवीताम्		

Potential

1 स्तुयाम्	स्तुयाव	स्तुयाम	स्तुवीय	स्तुवीवहि	स्तुवीमहि
स्तुवीयाम्	स्तुवीयाव	स्तुवीयाम			
2 स्तुथाः	स्तुयातम्	स्तुयात	स्तुवीथाः	स्तुवीथाथाम्	स्तुवीध्वम्
स्तुवीयाः	स्तुवीयातम्	स्तुवीत			
3 स्तुयात्	स्तुयाताम्	स्तुयुः	स्तुवीत	स्तुवीयाताम्	स्तुवीरन्
स्तुवीयात्	स्तुवीयाताम्	स्तुवीयुः			

Conjugate similarly तु and रु.

§ 347. हन् P. A. 'to kill'—drops its न् before a weak termination beginning with any consonant except a nasal or a semi-vowel, and its अ before a weak vowel termination, the ह् then changing to घ्. The Imp. 2 sing. is जहि.

हन् P. 'to kill; to go.'

*Present.**Imperfect.*

1 हन्मि	हन्वः	हन्मः	अहन्म्	अहन्व	अहन्म
2 हसि	हथः	हथ	अहन्	अहतम्	अहत
3 हन्ति	हतः	घ्नन्ति	अहन्	अहताम्	अघ्नन्

*Imperative.**Potential.*

1 हनानि	हनाव	हनाम	हन्याम्	हन्याव	हन्याम
2 जहि	हतम्	हत	हन्याः	हन्यातम्	हन्यात
3 हन्तु	हताम्	घ्नन्तु	हन्यात्	हन्याताम्	हन्युः

हन् Atm.

*Present.**Imperfect.*

1 झे	हन्वहे	हन्महे	आप्ति	अहन्वहि	अहन्महि

2 हस्ते	ग्राथे	हध्वे	अहथाः	अग्राथाम्	अहध्वम्
3 हन्ते	ग्राते	ग्राते	अहत	अग्राताम्	अघ्नत

*Imperative.**Potential.*

1 हनै	हनावहै	हनामहै	ग्रीय	ग्रीवहि	ग्रीमहि
2 हस्व	ग्राथाम्	हध्वम्	ग्रीथाः	ग्रीयाथाम्	ग्रीध्वम्
3 हताम्	ग्राताम्	ग्राताम्	घ्नीत	घ्नीयाताम्	घ्नीरन्

§ 348. ह्र. A. 'to conceal.'—

*Present.**Imperfect.*

1 ह्रुवे	ह्रुवहे	ह्रुमहे	अह्रुवि	अह्रुवहि	अह्रुमहि
2 ह्रुधे	ह्रुवाथे	ह्रुध्वे	अह्रुयाः	अह्रुवाथाम्	अह्रुध्वम्
3 ह्रुते	ह्रुवाते	ह्रुवते	अह्रुत	अह्रुवाताम्	अह्रुवत

*Imperative.**Potential.*

1 ह्रुवै	ह्रुवावहै	ह्रुवामहै	ह्रुवीय	ह्रुवीवहि	ह्रुवीमहि
2 ह्रुध्व	ह्रुवाथाम्	ह्रुध्वम्	ह्रुवीथाः	ह्रुवीयाथाम्	ह्रुवीध्वम्
3 ह्रुताम्	ह्रुवाताम्	ह्रुवताम्	ह्रुवीत	ह्रुवीयाताम्	ह्रुवीरन्

Third or Juhotyâdi Class.

§ 349. (a) The base is formed by reduplication of the root.

(b) The third person plural termination loses its न्.

(c) The Imperfect third person plural termination is उत्सु, before which the final आ of roots is dropped and the final इ, उ, and ऊ short or long, are gunated.

Rules of Reduplication :—

§ 350. The first vowel of a root together with the initial consonant, if any, is reduplicated i. e. doubled; as पङ् = पपङ् after reduplication; उङ्—उउङ् &c.

Note:—The first portion of a reduplicated syllable is called ‘the reduplicative syllable;’ *e. g.* the first प in पपत्, or first उ in उउख्.

§ 351. If a conjunct consonant begins a root, the first consonant only with the following vowel is reduplicated; *e. g.* प्रच्छ्-पप्रच्छ्.

§ 352. If the first member of a conjunct consonant be a sibilant (श्, ष् or स्) and the second a hard consonant, the hard consonant is reduplicated; स्पर्श्-पस्पर्श्, श्रुत् सुश्रुत् &c.

§ 353. A radical aspirate (2nd or 4th letter of a class) is changed to its corresponding unaspirate in the reduplicative syllable; as छिद्-चिच्छिद्, धू-दूधू, भुज्-बुभुज्, &c.

§ 354. A guttural is changed to the corresponding palatal (subject to the above rule) and ह् to ज्; *e. g.* कम्-ककम्-चकम्; खन्-खखन् कखन्=चखन्, &c.

§ 355. A radical long vowel becomes short and ऋ is changed to अ in the reduplicative syllable; as धा-दधा, नी-निनी, कृ-चक्रु &c.

§ 356. The penultimate ए or ऐ and ओ or औ become इ and उ respectively in the reduplicative syllable; सेव्-सिषेव्, दौक्-डुडौक्, &c.

PARADIGMS.

हु P. ‘to sacrifice.’

Present.

Imperfect.

1. जुहोमि	जुहवः	जुहवः	अजुहवम्	अजुहव	अजुहम
2. जुहाषि	जुहथः	जुहथ	अजुहोः	अजुहतम्	अजुहत
3. जुहोति	जुहतः	जुहति	अजुहोत्	अजुहताम्	अजुहवुः

*Imperative.**Potential.*

1 जुह्वानि	जुह्वाव	जुह्वाम	जुहुयाम्	जुहुयाव	जुहुयाम
2 जुह्वि	जुह्वतम्	जुह्वत	जुहुयाः	जुहुयातम्	जुहुयात
3 जुह्वेत्	जुह्वताम्	जुह्वतु	जुहुयात्	जुहुयाताम्	जुहुयुः

ही P. 'to be ashamed.'

*Present.**Imperfect.*

1 जिह्वेमि	जिह्वीवः	जिह्वीमः	अजिह्वयम्	अजिह्वीव	अजिह्वीम
2 जिह्वेवि	जिह्वीयः	जिह्वीथ	अजिह्वे	अजिह्वीतम्	अजिह्वीत
3 जिह्वेति	जिह्वीतः	जिह्वीयति	अजिह्वेत्	अजिह्वीताम्	अजिह्वुः

*Imperative.**Potential.*

1 जिह्वयाणि	जिह्वयाव	जिह्वयाम	जिह्वीयाम्	जिह्वीयाव	जिह्वीयाम
2 जिह्वीहि	जिह्वीतम्	जिह्वीत	जिह्वीयाः	जिह्वीयातम्	जिह्वीयात
3 जिह्वेत्	जिह्वीताम्	जिह्वीयतु	जिह्वीयात्	जिह्वीयाताम्	जिह्वीयुः

Irregular bases :—

§ 357. The vowel of the roots ग, हा 'to go' गृ, पु, or वृ 'to fill' and ऋ is changed to इ in the reduplicative syllable.

§ 358. The इ of the reduplicative syllable of निज्, विज् and विष्, takes its Guṇa substitute before all terminations and the radical इ is not gunated before vowel strong terminations.

§ 359. दा and धा drop their आ after reduplication before weak terminations; दध् becomes दधत्, before स्, भ्, त and य. The Par. Imperative 2 per. singulars are देहि and धेहि respectively.

§ 360. श्री optionally shortens its vowel before consonantal weak terminations.

§ 361. ग and हा 'to go' assume the forms गिम् and जिह् before vowel terminations and गिमी and जिही before consonantal terminations.

§ 362. हा 'to abandon' assumes the forms जहि or जही before consonantal weak terminations except in the Pot., and जह् before vowel terminations and those of the Pot. The Imp. 2 sing. is जहाहि, जहिहि and जहीहि.

PARADIGMS

क्. Par. 'to go.'

Present.

Imperfect.

1 इयमि	इयुवः	इयुमः	ऐयरम्	ऐयुव	ऐयुम
2 इयसि	इयुथः	इयुथ	ऐयः	ऐयुनम्	ऐयुत
3 इयति	इयुतः	इयति	ऐयः	ऐयुताम्	ऐयुः

Imperative.

Potential.

1 इयराणि	इयराव	इयराम	इयुयाश्	इयुयाव	इयुयाम
2 इयहि	इयुतश्	इयुत	इयुयाः	इयुयानम्	इयुयात
3 इयति	इयुताम्	इयुतु	इयुयात्	इयुयाताम्	इयुयुः

धा P. A. 'to place, to hold.'

P.

Present.

A.

1 दधामि	दध्वः	दध्मः	दधे	दध्वहे	दध्महे
2 दधासि	धत्थः	धत्थ	धत्से	दधाते	धद्धे
3 दधाति	धत्तः	दधति	धत्ते	दधाते	दधते

Imperfect.

1 अदधाम्	अदध्व	अदध्म	अदधि	अदध्वहि	अदध्महि
2 अदधाः	अदधत्तम्	अदधत्त	अदध्याः	अदधायाश्	अदध्नुम्
3 अदधातु	अदधत्ताम्	अदधुः	अदधत्त	अदधाताम्	अदधत

Imperative.

1 दधानि	दधाव	दधाम	दधे	दधावहे	दधामहे
2 धेहि	धत्तश्	धत्त	धत्स्व	दधायाश्	धद्धम्
3 दधातु	धत्ताम्	दधतु	धत्ताम्	दधाताम्	दधताम्

Potential.

1 दध्याम्	दध्याव	दध्याम	दधीय	दधीवहि	दधीमहि
2 दध्याः	दध्यातम्	दध्यात	दधीथाः	दधीयाथाम्	दधीध्वम्
3 दध्यात्	दध्याताम्	दध्युः	दधीत	दधीयाताम्	दधीरम्

दा to be similarly conjugated. The forms of दा will be obtained by changing धृ to द् where it occurs.

निज् P. A. to 'cleanse'.

	P.	Present.	A.
1 नेनेज्मि	नेनिज्वः	नेनिज्मः	नेनिजे नेनिज्वहे नेनिज्महे
2 नेनेक्षि	नेनिक्थः	नेनिक्थ	नेनिक्षे नेनिजाथ नेनिग्ध्वे
3 नेनेक्ति	नेनिक्तः	नेनिजति	नेनिक्ते नेनिजाते नेनिजते

Imperfect.

1 अनेनिजम्	अनेनिज्व	अनेनिज्म	अनेनिजि	अनेनिज्वहि	अनेनिज्महि
2 अनेनेक्-ग्	अनेनिक्थम्	अनेनिक्थ	अनेनिक्थाः	अनेनिजाथाम्	अनेनिग्ध्वम्
3 अनेनेक्-ग्	अनेनिक्ताम्	अनेनिजुः	अनेनिक्त	अनेनिजाताम्	अनेनिजत

Imperative.

1 नेनिजानि	नेनिजाव	नेनिजाम	नेनिजै	नेनिजावहे	नेनिजामहे
2 नेनिग्धि	नेनिक्थम्	नेनिक्थ	नेनिक्ष्व	नेनिजाथाम्	नेनिग्ध्वम्
3 नेनेक्तु	नेनिक्ताम्	नेनिजतु	नेनिक्ताम्	नेनिजाताम्	नेनिजताम्

Potential.

1 नेनिज्याम्	नेनिज्याव	नेनिज्याम	नेनिजीय	नेनिजीवहि	नेनिजीमहि
2 नेनिज्याः	नेनिज्यातम्	नेनिज्यात	नेनिजीथाः	नेनिजीयाथाम्	नेनिजीध्वम्
3 नेनिज्यात्	नेनिज्याताम्	नेनिज्युः	नेनिजीत	नेनिजीयाताम्	नेनिजीरम्

Conjugate विज् P. A. similarly.

पृ P. 'to fill, to protect.'

*Present.**Imperfect.*

पिपामि	पिपुवः	पिपुमः	अपिपरम्	अपिप्व	अपिपुम

2	पिपर्षि	पिपृथः	पिपृथ	अपिपः	अपिपृतम्	अपिपृतः
3	पिपर्ति	पिपृतः	पिप्रति	अपिपः	अपिपृताम्	अपिपरुः

*Imperative.**Potential.*

1	पिपराणि	पिपराव	पिपराम	पिपृथाम्	पिपृथाव	पिपृथाम
2	पिपृहि	पिपृतम्	पिपृत	पिपृथाः	पिपृथातम्	पिपृथात
3	पिपर्तु	पिपृताम्	पिप्रतु	पिपृथात्	पिपृथाताम्	पिपृथुः

पृ P. 'to protect, to fill.'

*Present.**Imperfect.*

1	पिपर्मि	पिपूर्वः	पिपूर्णः	अपिपरम्	अपिपूर्व	अपिपूर्ण
2	पिपर्षि	पिपृथः	पिपृथ	अपिपः	अपिपूर्णम्	अपिपूर्ण
3	पिपर्ति	पिपृतः	पिपुरति	अपिपः	अपिपूर्ताम्	अपिपरुः

*Imperative.**Potential.*

1	पिपराणि	पिपराव	पिपराम	पिपूर्थाम्	पिपूर्थाव	पिपूर्थाम
2	पिपृहि	पिपृतम्	पिपृत	पिपूर्थाः	पिपूर्थातम्	पिपूर्थात
3	पिपर्तु	पिपूर्ताम्	पिपुरतु	पिपूर्थात्	पिपूर्थाताम्	पिपूर्थुः

भी P. 'to fear.'

*Present.**Imperfect.*

1	बिभेमि	बिभीवः	बिभीमः	अबिभयम्	अबिभीव	अबिभीम
		बिभिवः	बिभिमः		अबिभिव	अबिभिम
2	बिभेषि	बिभीथः	बिभीथ	अबिभः	अबिभीतम्	अबिभीत
		बिभिथः	बिभिथ		अबिभितम्	अबिभित
3	बिभेति	बिभीतः	बिभ्यति	अबिभेत्	अबिभीताम्	अबिभयुः
		बिभितः			अबिभिताम्	

*Imperative.**Potential*

1	बिभयानि	बिभयाव	बिभयाम	बिभीयाम्	बिभीयाव	बिभीयाम
				बिभियाम्	बिभियाव	बिभियाम

2 विभीहि	विभीतम्	विभीत	विभीयाः	विभीयातम्	विभीयात
विभिहि	विभितम्	विभित	विभियाः	विभियातम्	विभियात
3 विभन्तु	विभीताम्	विभ्यन्तु	विभीयात्	विभीयाताम्	विभीयुः
	विभिताम्		विभियात्	विभियाताम्	विभिद्युः

भृ P. A. 'to hold, to maintain.'

	P.	Present.		A.	
1 विभभि	विभुवः	विभृमः	विभ्रे	विभृवहे	विभृमहे
2 विभभि	विभृथः	विभृथ	विभृवे	विभ्राये	विभृध्वे
3 विभर्ति	विभृतः	विभ्रति	विभृते	विभ्राते	विभ्रते

Imperfect.

1 अविभरम्	अविभृव	अविभृम	अविभ्रे	अविभृवहि	अविभृमहि
2 अविभः	अविभृनम्	अविभृत	अविभृथाः	अविभ्रायाम्	अविभृध्वम्
3 अविभः	अविभृताम्	अविभरुः	अविभृत	अविभ्राताम्	अविभ्रत

Imperative.

1 विभराणि	विभराव	विभरान	विभरै	विभरावहे	विभरामहे
2 विभृहि	विभृतम्	विभृन	विभृष्व	विभ्रायाम्	विभृध्वम्
3 विभर्तु	विभृताम्	विभ्रतु	विभृताम्	विभ्राताम्	विभ्रताम्

Potential.

1 विभृयाम्	विभृयाव	विभृयान	विभ्रीय	विभ्रीयहि	विभ्रीमहि
2 विभृयाः	विभृयातम्	विभृयात	विभ्रीयः	विभ्रीयायाम्	विभ्रीध्वम्
3 विभृयात्	विभृयातम्	विभृयुः	विभ्रत	विभ्रीयताम्	विभ्रीरम्

मा A. 'to measure, to sound.'

	<i>Present.</i>		<i>Imperfect.</i>			
1	मिमे	मिमीवहे	मिमीमहे	अमिमि	अमिमीवहि	अमिमीमहि
2	मिमिहि	मिमामे	मिमीध्वे	अमिमीयाः	अमिमामायाम्	अमिमीध्वम्
3	मिमिते	मिमिते	मिमते	अमिमित	अमिमामाताम्	अमिमत्

*Imperative.**Potential.*

1 मिमै	मिमावहे	मिमामहे	मिमीय	मिमीवाहि	मिमीमहि
2 मिमीष्व	मिमाथाम्	मिमिष्वस्	मिमीथाः	मिमीथायाम्	मिमीष्वस्
3 मिमीताम्	मिमाताम्	मिमताम्	मिमीत	मिमीयाताम्	मिमीरन्

हा A. 'to go' should be conjugated like this.

विष् P. A. 'to pervade.'

	P.	Present.	A.		
1 वेवेष्मि	वेविष्वः	वेविष्मः	वेविषे	वेविष्वहे	वेविष्महे
2 वेवेष्मि	वेविष्ठः	वेविष्ठः	वेविक्षे	वेविषाय	वेविष्ठु
3 वेवेष्टि	वेविष्टः	वेविषति	वेविष्टे	वेविषति	वेविषते

Imperfect.

1 अवेविषम्	अवेविष्व	अवेविष्म	अवेविषि	अवेविष्वहि	अवेविष्महि
2 अवेवेष्टु	अवेविष्टम्	अवेविष्ट	अवेविष्ठाः	अवेविषायाम्	अवेविष्ठुम्
3 अवेवेष्टु	अवेविष्टाम्	अवावपुः	अवेविष्ट	अवेविषाताम्	अवेविषत

Imperative.

1 वेविषाणि	वेविषाव	वेविषाम	वेविषै	वेविषावहे	वेविषामहे
2 वेविष्टु	वेविष्टम्	वेविष्ट	वेविक्ष्व	वेविषायम्	वेविष्ठुम्
3 वेवेष्टु	वेविष्टाम्	वेविषतु	वेविष्टाम्	वेविषाताम्	वेविषताम्

Potential.

1 वेविष्याम्	वेविष्याव	वेविष्याम	वेविषीय	वेविषीवाहि	वेविषीमहि
2 वेविष्याः	वेविष्यातम्	वेविष्यात	वेविषीथाः	वेविषीयाथाम्	वेविषीष्वस्
3 वेविष्यात्	वेविष्याताम्	वेविष्युः	वेविषीत	वेविषीयाताम्	वेविषीरन्

हा P. to 'abandon.'

*Present.**Imperfect.*

1 जहामि	जहीवः	जहीमः	अजहाम्	अजहीव	अजहीम
	जहिष्वः	जहिमः		अजहिष्व	अजहिम

2 जहासि	जहीथः	जहीथि	अजहाः	अजहीतम्	अजहीत
	जहिथः	जहिथि		अजहितम्	अजहित
3 जहाति	जहीतः	जहीति	अजहात्	अजहीताम्	अजहः
	जहितः			अजहिताम्	

*Imperative.**Potential.*

1 जहानि	जहाव	जहाम	जह्याम्	जह्याव	जह्याम
2 जहाहि	जर्हातम्	जर्हीत	जह्याः	जह्यातम्	जह्यात
जहीहि	जहितम्	जहित			
जहिहि					
3 जहातु	जर्हीताम्	जहतु	जह्यात्	जह्याताम्	जह्युः
	जहिताम्				

SEVENTH OR रुधादि CLASS.

§ 363. In this class the base is formed by inserting न between the radical vowel and the final consonant before the strong, and र् before the weak terminations.

§ 364.(a) The original nasal of a root is dropped.

(b) In the case of the root वृह्, न is changed to ने before consonantal strong terminations.

PARADIGMS.

अञ्ज् P. to 'anoint,' &c.

	<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 अनञ्जि	अञ्जवः	अञ्जन्	आनजम्	आञ्जव	आञ्जन्	
2 अनञ्जि	अञ्जथः	अञ्जथि	आनक्-ग्	आञ्जतम्	आञ्जत	
3 अनञ्जि	अञ्जतः	अञ्जन्ति	आनक्-ग्	आञ्जताम्	आञ्जन्	
	<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 अनञ्जानि	अनञ्जाव	अनञ्जाम	अञ्ज्याम्	अञ्ज्याव	अञ्ज्याम	
2 अञ्जि	अञ्जतम्	अञ्जत	अञ्ज्याः	अञ्ज्यातम्	अञ्ज्यात	
3 अनञ्जु	अञ्जताम्	अञ्जन्तु	अञ्ज्यात्	अञ्ज्याताम्	अञ्ज्युः	

इन्ध् A. 'to kindle.'

*Present.**Imperfect.*

1 इन्धे	इन्ध्वहे	इन्धमहे	ऐन्धि	ऐन्ध्वहि	ऐन्धमहि
2 इन्धसे	इन्धाथे	इन्ध्वे	ऐन्ध्याः	ऐन्धाथाम्	ऐन्ध्वम्
3 इन्धे	इन्धाते	इन्धते	ऐन्ध्व	ऐन्धाताम्	ऐन्धत

*Imperative**Potential.*

1 इनधे	इनधावहे	इनधामहे	इन्धीय	इन्धीवहि	इन्धीमहि
2 इन्धस्व	इन्धाथाम्	इन्ध्वम्	इन्धीथाः	इन्धीयाथाम्	इन्धीध्वम्
3 इन्ध्याम्	इन्धाताम्	इन्धताम्	इन्धीत	इन्धीयाताम्	इन्धीरम्

छुद् P. A. 'to pound.'

P.

Present.

A.

1 छुणमि	छुन्दः	छुन्मः	छुन्दे	छुन्द्वहे	छुन्महे
2 छुणस्ति	छुन्थः	छुन्थ	छुन्तसे	छुन्दाथे	छुन्ध्वे
3 छुणन्ति	छुन्तः	छुन्दन्ति	छुन्ते	छुन्दाते	छुन्दते

Imperfect.

1 अछुणदम्	अछुन्द्व	अछुन्म	अछुन्वि	अछुन्द्वहि	अछुन्महि
2 अछुणः	अछुन्तम्	अछुन्त	अछुन्त्याः	अछुन्दाथाम्	अछुन्ध्वम्
अछुणत्-व्					
3 अछुणत्-व्	अछुन्ताम्	अछुन्दम्	अछुन्त	अछुन्दाताम्	अछुन्दत

Imperative.

1 छुणदामि	छुणराव	छुणराम	छुणहे	छुणरावहे	छुणरामहे
2 छुन्धि	छुन्तम्	छुन्त	छुन्स्व	छुन्दाथाम्	छुन्ध्वम्
3 छुणत्तु	छुन्ताम्	छुन्दन्तु	छुन्ताम्	छुन्दाताम्	छुन्दताम्

Potential.

1 छुन्ध्याम्	छुन्धाव	छुन्ध्याम	छुन्धीय	छुन्धीवहि	छुन्धीमहि
2 छुन्ध्याः	छुन्धातम्	छुन्धात	छुन्धीथाः	छुन्धीयाथाम्	छुन्धीध्वम्
3 छुन्ध्यात्	छुन्धाताम्	छुन्ध्याः	छुन्धीत	छुन्धीयाताम्	छुन्धीरम्

भिद् P. A. to break, वृन्द् P. to be wet, खिद् A. to suffer pain, छिद् P. A. to cut, कृत् P. to spin, to surround, तृद् P. A. to kill, to disregard, and विद् A. 'to know, to consider' should be similarly conjugated. उनत्ति 3rd, sing. Pre. of वृन्द्; कृणत्ति 3rd sing. Pre. of कृत्, &c.

तृद् P. 'to kill.'

<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 तृणेहि	तृह	तृह्य	अतृणहम्	अतृह	अतृह्य
2 तृणेक्षि	तृण्डः	तृण्ड	अतृणेद्-ङ्	अतृण्डम्	अतृण्ड
3 तृणेदि	तृण्डः	तृहन्ति	अतृणेद्-ङ्	अतृण्डाम्	अतृहन्
<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 तृणहानि	तृणहाव	तृणहाम	तृह्याम्	तृह्याव	तृह्याम
2 तृण्डि	तृण्डम्	तृण्ड	तृह्याः	तृह्यातम्	तृह्यात
3 तृण्डु	तृण्डाम्	तृहन्तु	तृह्यात्	तृह्याताम्	तृह्युः

पिष् P. to grind.

<i>Present.</i>			<i>Imperfect.</i>		
1 पिनष्मि	पिष्वः	पिष्वः	अपिनषम्	अपिष्व	अपिष्व
2 पिनाक्षि	पिष्टः	पिष्ट	अपिनद्-ङ्	अपिष्टम्	अपिष्ट
3 पिनाष्टि	पिष्टः	पिषन्ति	अपिनद्-ङ्	अपिष्टाम्	अपिष्व
<i>Imperative.</i>			<i>Potential.</i>		
1 पिनषाणि	पिनषाव	पिनषाम	पिष्याम्	पिष्याव	पिष्याम
2 पिण्डु	पिष्टम्	पिष्ट	पिष्याः	पिष्यातम्	पिष्यात
3 पिनष्टु	पिष्टाम्	पिषन्तु	पिष्यात्	पिष्याताम्	पिष्युः

शिष् P. 'to distinguish' should be similarly conjugated.

युज् P. A. 'to join.'

	P.	Pres. nt.	A.		
1 युनज्मि	युज्स्वः	युज्स्वः	युज्जे	युज्ज्वहे	युज्ज्वहे

2 युनक्ति	युङ्क्थः	युङ्क्थ	युङ्क्षे	युञ्जाथे	युङ्क्ष्वे
3 युनक्ति	युङ्क्तः	युञ्जन्ति	युङ्क्ते	युञ्जाते	युञ्जते

Imperfect.

1 अयुनजम्	अयुञ्ज्व	अयुञ्जम्	अयुञ्जि	अयुञ्ज्वहि	अयुञ्जमहि
2 अयुनक्-ग्	अयुङ्क्तम्	अयुङ्क्त	अयुङ्क्थाः	अयुञ्जाथाम्	अयुङ्क्ष्वम्
3 अयुनक्-ग्	अयुङ्क्ताम्	अयुञ्जन्	अयुङ्क्त	अयुञ्जाताम्	अयुञ्जत

Imperative.

1 युनजानि	युनजाव	युनजाम	युनजे	युनजावहे	युनजामहे
2 युङ्ग्धि	युङ्क्तम्	युङ्क्त	युङ्क्ष्व	युञ्जाथाम्	युङ्क्ष्वम्
3 युनक्तु	युङ्क्ताम्	युञ्जन्तु	युङ्क्ताम्	युञ्जाताम्	युञ्जताम्

Potential.

1 युञ्ज्याम्	युञ्ज्याव	युञ्ज्याम	युञ्जीय	युञ्जीवहि	युञ्जीमहि
2 युञ्ज्याः	युञ्ज्यातम्	युञ्ज्यात	युञ्जीथाः	युञ्जीथाथाम्	युञ्जीध्वम्
3 युञ्ज्यात्	युञ्ज्याताम्	युञ्ज्युः	युञ्जीत	युञ्जीयाताम्	युञ्जीरन्

Conjugate similarly भञ्ज् P. 'to break,' भुञ्ज् P. 'to enjoy,' A. 'to eat,' विञ्ज् P. 'to shake,' 'to tremble,' and वृञ्ज् P. 'to avoid.,

रिञ् P. A. 'to evacuate.'

	P.	Present.	A.		
1 रिणक्ति	रिच्वः	रिच्वः	रिच्वे	रिच्वहे	रिच्वमहे
2 रिणक्ति	रिक्थः	रिक्थ	रिङ्क्षे	रिचाथे	रिङ्क्ष्वे
3 रिणक्ति	रिक्तः	रिचन्ति	रिक्ते	रिचाते	रिचते

Imperfect.

1 अरिणचम्	अरिच्व	अरिच्व	अरिच्वि	अरिच्वहि	अरिच्वमहि
2 अरिणक्-ग्	अरिक्त्तम्	अरिक्त्त	अरिक्थाः	अरिच्वथाम्	अरिङ्क्ष्वम्
3 अरिणक्-ग्	अरिक्ताम्	अरिच्वन्	अरिक्त्त	अरिच्वताम्	अरिच्वत

Imperative.

1 रिणचानि	रिणचाव	रिणचाम	रिणचै	रिणचावहै	रिणचामहै
2 रिग्धि	रिंक्तम्	रिंक्त	रिंक्ष्व	रिश्चाथाम्	रिंक्ष्वम्
3 रिणक्तु	रिंक्ताम्	रिश्चन्तु	रिंक्ताम्	रिश्चाताम्	रिश्चाताम्

Potential.

1 रिच्याम्	रिच्याव	रिच्याम	रिचीय	रिचीवहि	रिचीमहि
2 रिच्याः	रिच्यातम्	रिच्यात	रिचीयाः	रिचीयाथाम्	रिचीध्वम्
3 रिच्यात्	रिच्याताम्	रिच्युः	रिचीत	रिचीयाताम्	रिचीरन्

Conjugate similarly विच् P. A. 'to separate' तच् P. to contract, and पृच् P. 'to touch.'

रुध् P. A. 'to obstruct.'

	P.	Present.	A.		
1 रुणध्मि	रुन्ध्वः	रुन्ध्मः	रुन्धे	रुन्ध्वहे	रुन्ध्महे
2 रुणरिषि	रुन्ध्वः	रुन्ध्व	रुन्धसे	रुन्धाथे	रुन्ध्वे
3 रुणद्धि	रुन्ध्वः	रुन्धन्ति	रुन्ध्वे	रुन्धाते	रुन्धते

Imperfect.

1 अरुणधम्	अरुन्ध्व	अरुन्ध्म	अरुन्धि	अरुन्ध्वहि	अरुन्धमहि
2 अरुणः-त्-द्	अरुन्ध्वम्	अरुन्ध्व	अरुन्ध्वाः	अरुन्धाथाम्	अरुन्ध्वम्
3 अरुणत्-द्	अरुन्ध्वाम्	अरुन्ध्वन्	अरुन्ध्व	अरुन्धाताम्	अरुन्धन्त

Imperative.

1 रुणधानि	रुणधाव	रुणधाम	रुणधै	रुणधावहै	रुणधामहै
2 रुन्ध्व	रुन्ध्वम्	रुन्ध्व	रुन्ध्व	रुन्धाथाम्	रुन्ध्वम्
3 रुणद्धु	रुन्ध्वाम्	रुन्धन्तु	रुन्ध्वाम्	रुन्धाताम्	रुन्धताम्

Potential.

1 रुन्ध्याम्	रुन्ध्याव	रुन्ध्याम	रुन्धीय	रुन्धीवहि	रुन्धीमहि
2 रुन्ध्याः	रुन्ध्यातम्	रुन्ध्यात	रुन्धीयाः	रुन्धीयाथाम्	रुन्धीध्वम्
3 रुन्ध्यात्	रुन्ध्याताम्	रुन्ध्युः	रुन्धीत	रुन्धीयाताम्	रुन्धीरन्

हिस् P. 'to kill.'

*Present.**Imperfect.*

1 हिनस्मि	हिस्वः	हिस्मः	अहिनसम्	अहिस्व	अहिस्म
2 हिनस्सि	हिस्थः	हिस्थ	अहिनः-त्-इ	अहिस्तम्	अहिस्त
3 हिनस्ति	हिस्तः	हिसन्ति	अहिनत्-इ	अहिस्ताम्	अहिसत्

*Imperative.**Potential.*

1 हिनसानि	हिनसाव	हिनसाम	हिंस्याम्	हिंस्याव	हिंस्याम
2 हिन्धि	हिस्तम्	हिस्त	हिंस्याः	हिंस्यातम्	हिंस्यात
3 हिनस्तु	हिंस्ताम्	हिसन्तु	हिंस्यात्	हिंस्याताम्	हिंस्युः

II. GENERAL

OR

NON-CONJUGATIONAL TENSES AND MOODS.

§ 365. In the Non-conjugational Tenses and Moods and in the formation of verbal derivatives generally, the augment इ is prefixed, necessarily or optionally to terminations beginning with any consonant except य in the case of certain roots. Such roots as take this augment इ necessarily are called *Set* (स इट् i. e. with इ), such as take it optionally are called *Wet* (वा + इट्), and those that do not, are called *Anit* (अन् and इट् i. e. without इ).

§ 366. (a) All derived roots and roots of the 10th are always set.

(b) Of the monosyllabic roots ending in a vowel those given in the following couplet (Kârikâ) are Set and the rest Anit.

ऊहृदन्तैर्यौतिरुदुग्रीस्तुनुक्षुभ्रिडीङ्गभिभिः ।

बृहृवृञ्यां च विनैकाचोऽजन्तेषु निहताः स्मृताः ॥

i. e. roots ending in long ऊ and long ङ् and the roots यु, रु,

ङ्गु, शी, स्नु, नु, क्षु, श्वि, डी, श्वि, वृ (IX. Ol. A.) and वृ (V. Ol. P. A.) are set.

(c) Of monosyllabic roots ending in a consonant the following 102 are *Anit*; and the remaining *Set*.

शङ्कु पच् मुचि रिच् वच् विच्-सिच् प्रच्छि त्यज् निजिर्भजः ।

भञ्ज् भुज् ध्रिस्ज् मसिज् यज् युज् रुज्-रञ्ज् विजिर् स्वञ्जिस्ञ्जस्जः ॥

अद् भुद् खिद् छिद् तुदि नुदः पद्यभिद् विद्यतिर्विनद् ।

शद्सयी स्विद्यतिः स्कान्दि-हरी कृध् क्षुधिबुध्यती ॥

बन्धिर्युधिरुधिराधिर्यध् द्युधः साधिसिध्यती ।

मन्यहन्नाप् क्षिप् छुपि तप्-तिपस्तप्यतिदृप्यती ॥

लिप् लृप् वप् शप् स्वप् स्रपि यभ्-रभ् लभ् गम् नम् यमो रमिः ।

कृधिरैश्वरिशी दृश् मुश्-रिश् रुश् लिश् विश् स्पृशः कृषिः ॥

त्विष् तुष् द्विष् दुष् पुष्य पिष् विष्-शिष् शुष् श्लिष्यतयो वसिः ॥

वसतिर्दह् विहि दुहो नहमिह रुह लिह वहिस्तथा ।

अनुवात्ता हलन्तेषु धातवो द्व्यधिकं शतम् ॥

(d) The following roots are *Wet*.

स्वरतिः सूयते सूते पञ्चमे नवमे च धूञ् ।

तनक्तिर्वृश्चतिश्चान्तावनक्तिश्च तनक्तिना ॥ १ ॥

मार्ति मार्जति जान्तेषु दान्तौ क्लियति स्यन्दते ।

रथ्यतिः संधतिर्धान्तौ पान्ताः पञ्चैव कल्पते ॥ २ ॥

गोपायतिस्तप्यतिश्च त्रपते ह्यप्यतिस्तथा ।

मान्ताः क्षाभ्यतिः क्षमतेऽभुते क्लिश्नातिनश्यती ॥ ३ ॥

शान्तास्त्रयोथाक्षतिश्च निष्कुष्णातिश्च तक्षतिः ।

स्वक्षतिश्च षकारान्ता ह्यथ हान्ताश्च गाहते ॥ ४ ॥

पद्द्वये गूहतिश्च ऋकारोपान्त्यगर्हते ।

दहतिर्तंहतिदुह्यतयो बृहतिमुह्यती ॥ ५ ॥

सदहति स्निह्यति शुह्यत्येते वैद्वा हि धातवः ।

अजन्तानां तु यत्येव वेद् स्यादन्यत्र सर्वेषां ॥ ६ ॥

§ 367. Roots ending in ए, ऐ and ओ are to be treated as roots ending in आ.

§ 368. Roots of the tenth class preserve their अय् (i.e. अय with the final अ dropped) with all the changes that the root undergoes before it in the General tenses.

§ 369. The roots गुप् धुप् विच्छ्, पण्, पत्र्, कम्, and कर्त् preserve their conjugational bases optionally.

§ 370. अस् and वृ substitute for themselves भू and वच् respectively.

§ 371. Neither Guna nor Vrddhi is substituted for the vowel of a few roots of the 6th class even before a strong termination except the अ of the 1st and 3rd person sing. of the Perfect, the अय् of the causal and the इ of the 3rd person sing. of the Passive Aorist. In the Perfect 1st person. sing, however, such of them as are capable of taking Vriddhi, take Vriddhi alone and not Guna and the others optionally take Guna; as तुनाव, तुनव, चुकोट, चुकुट; (see Sir Dr. Bhāndarker's 2nd Book of Śans. p. 81). These are कुट्, एट्, कुच्, छुर, स्फुट्, तुट्, स्फुर, गुर, लृ, धृ, कु and a few more not often to be met with.

§ 372. The root भ्रञ्ज् assumes the forms भ्रञ्ज् and भञ्ज् in the Non-conjugational Tenses.

§ 373. The penultimate क् of सृज् and वृज् is changed to र before a consonantal strong termination in the Non-conjugational Tenses.

§ 374. The intermediate इ is weak in the case of the root विज् 6 A., 7. P. and optionally so in the case of ऊर्णु.

§ 375. The root दृष्टि drops its आ before a non-conjugational termination except in the Desiderative and the Aorist where it retains it optionally.

THE TWO FUTURES AND THE CONDITIONAL.

(1) *First future* (लुट्).

§ 376. Terminations:—

1 तास्मि*	तास्वः	तास्मः	1 ताहे	तास्वहे	तास्महे
2 तासि	तास्यः	तास्य	2 तासे	तासाये	ताध्वे
3 ता	तारौ	तारः	3 ता	तारौ	तारः

§ 377. To these terminations the augment इ is prefixed in the case of Set roots, optionally in the case of Wet roots, and not prefixed at all in that of Anit roots.

§ 378. All these terminations are strong. The final vowel and the penultimate short of a root, therefore, take their Guna substitute before these.

§ 379. Anit roots with a penultimate क change it to र optionally before a strong termination beginning with any consonant except a nasal or a semi-vowel; सृप्-सर्गास्मि स्रतास्मि &c.

दा P. A. 'to give' &c.

1 दातास्मि	दातास्वः	दातास्मः	1 दाताहे	दातास्वहे	दातास्महे
2 दातासि	दातास्यः	दातास्य	2 दातासे	दातासाये	दाताध्वे
3 दाता	दातारौ	दातारः	3 दाता	दातारौ	दातारः

नी P. A. 'to carry'—नेतास्मि, नेतास्वः, नेतास्मः &c.; नेताहे, नेतास्वहे, नेतास्महे, &c.

* The forms of the First Future may be derived by adding to the Nom. sing. of the noun of agency derived with the affix तृ the forms of the Present Tense of the root अस् 'to be' in the 1st and 2nd persons. The forms of the Nom. are the forms of the 3rd per. This is also called the Periphrastic Future.

पत् P.—पतितास्मि पतितास्वः पतितास्मः &c.

ईक्ष् A. ईक्षिताहे ईक्षितास्वहे ईक्षितास्महे, &c.

IRREGULAR BASES.

§ 380. The roots इष्, सह्, लुभ्, रिष् and रुष् admit इ optionally in the first Future; e. g. 1 sing. एषितास्मि एष्टास्मि; सहिताहे, सोढाहे; लोभितास्मि, लोब्धास्मि; रोषितास्मि, रेष्टास्मि; रोषितास्मि, रोष्टास्मि.

§ 381. कृप् is optionally Parasm. in the First Future and when so it rejects इ; कल्पिताहे, कल्प्ताहे, कल्प्तास्मि 1 sing, &c.

§ 382. The augment इ as added to ग्रह् is long in all Non-conjugational Tenses, except in the Perfect; ग्रहीतास्मि 1 sing.

§ 383. The intermediate इ is optionally lengthened in the case of वृ and roots ending in long क्, except in the Perfect the Benedictive Atm. and the Aorist Par.; वरितास्मि, वरीतास्मि 1 sing.; कृ-करितास्मि, करीतास्मि 1 sing.

§ 384. ज् is inserted before the ending consonant of the root मस्ज् before which स् is dropped, and after the vowel of नस्ज्, when they are followed by any consonant except a nasal or a semi-vowel; मज्ज्ता, &c., नष्टा, नशिता. The स् of मस्ज् is changed to ज् when not dropped.

(2) *Second Future* (लृङ्) and (3) *Conditional* (लृङ्).

§ 385. Terminations of the Second Future:—

Parasm.			Atm.		
1 स्यामि*	स्यावः	स्यामः	1 स्ये	स्यावहे	स्यामहे

* These terminations, it will be seen, are obtained by adding those of the Present to स्य, with its अ lengthened before initial वृ and म्, and dropped before a vowel.

2 स्यसि	स्ययः	स्यय	2 स्यसे	स्येथे	स्यध्वे
3 स्यति	स्यतः	स्यन्ति	3 स्यते	स्येते	स्यन्ते

§ 386. Terminations of the Conditional:—

1 स्यम्*	स्याव	स्याम	1 स्ये	स्यावहि	स्यामहि
2 स्यः	स्यतम्	स्यत	2 स्यथाः	स्येथाम्	स्यध्वम्
3 स्यत्	स्यताम्	स्यत्	3 स्यत	स्येताम्	स्यन्त

§ 387. त् is substituted for the ending स् of a root when followed by any Non-personal termination beginning with स् (i. e. a termination not expressing number and person such as मि, अम्, &c., as स्य, in the case of the 2nd fut.).

§ 388. इ is to be prefixed or not, or optionally to the terminations given above, according as the root is Set or Anit or Wet. Before these terminations the final vowel and the penultimate short take their Guṇa substitute.

§ 389. In the Conditional the augment अ is prefixed to the root as in the Imperfect.

PARADIGMS.

Second Future.

शक् 5. P.

लभ् 1 A.

1 शक्ष्यामि	शक्ष्यावः	शक्ष्यामः	1 लप्स्ये	लप्स्यावहे	लप्स्यामहे
2 शक्ष्यसि	शक्ष्यथः	शक्ष्यथ	2 लप्स्यसे	लप्स्येथे	लप्स्यध्वे
3 शक्ष्यति	शक्ष्यतः	शक्ष्यन्ति	3 लप्स्यते	लप्स्येते	लप्स्यन्ते

Conditional.

1 अशक्ष्यम्	अशक्ष्याव	अशक्ष्याम	1 अलप्स्ये	अलप्स्यावहि	अलप्स्यामहि

* These are obtained by adding the terminations of the Imperfect to स्य.

- 2 अशक्ष्यः अशक्ष्यतम् अशक्ष्यत 2 अलप्स्यथाः अलप्स्येताम् अलप्स्यध्वम्
 3 अशक्ष्यत् अशक्ष्यताम् अशक्ष्यन् 3 अलप्स्यत अलप्स्येताम् अलप्स्यन्त.
 ग्रह—ग्रहीष्यामि-ष्ये; अग्रहीष्यम्-ष्ये, &c.

IRREGULAR BASES.

§ 390. गम् P., हृन् and अणि roots ending in क् admit इ in the Second Future and the Conditional; गम् P. (also that substituted for इ 'to go' and with अधि 'to remember') also admits it in the Desiderative. गमिष्यामि, हनिष्यामि, करिष्यामि, &c. Sec. Fu. 1. sing.; अगमिष्यम्, अहनिष्यम्, अकरिष्यम्, &c., Con. 1. sing.

§ 391. The roots कल्प्, वृत्, वृध्, शृध्, and स्यन्द्, optionally take Parasmaipada terminations in the Second Future, Conditional and the Desiderative. They reject the augment इ when Parasmaipadi; कल्पिष्ये, कल्पस्ये, कल्पस्यामि; वर्तिष्ये, वत्स्यामि; वर्धिष्ये, वत्स्यामि; शर्धिष्ये, शत्स्यामि; स्यन्दिष्ये, स्यन्त्स्ये, स्यन्त्स्यामि; 1. sing. 2nd Fu.; अकल्पिष्ये, अकल्पस्ये, अकल्पस्यम्; अवर्तिष्ये, अवत्स्यम्; अवर्धिष्ये अवत्स्यम्; अशर्धिष्ये, अशत्स्यम्; अस्यन्दिष्ये, अस्यन्त्स्ये, अस्यन्त्स्यम्, 1 sing. Cond.

§ 392. The roots कृत्, चृत्, छृद्, लृद् and नृत् take इ optionally when followed by an *ārḍhadhātuka* (non-conjugational) termination beginning with स् except in the Aorist; कृत्-कर्तिष्यामि, कत्स्यामि; अकर्तिष्यम्, अकत्स्यम्, Cond. &c.

§ 393. In the case of इ with अधि, ग् is optionally substituted for इ in the Conditional and the Aorist. ई is substituted for the final vowel of the verbs क् 3. P., 1. P. धा, हो, दे, धे, मा, स्या, गा (substituted for इ 2 P. and इ with अधि), पा, हा, and सो before a consonantal weak termination. All terminations added to ग् substituted for इ are weak.

PARADIGMS.

1	अध्यैष्ये	अध्यैष्यावहि	अध्यैष्यामहि
2	अध्यैष्यथाः	अध्यैष्येथाम्	अध्यैष्यध्वम्
3	अध्यैष्यत	अध्यैष्येताम्	अध्यैष्यन्त
1	अध्यगीष्ये	अध्यगीष्यावहि	अध्यगीष्यामहि
2	अध्यगीष्यथाः	अध्यगीष्येथाम्	अध्यगीष्यध्वम्
3	अध्यगीष्यत	अध्यगीष्येताम्	अध्यगीष्यन्त

§ 394. We give below the first pers. sing. of some of the roots of more difficult conjugation. The student should find out the various rules by which to arrive at them.

Roots.	1st Future.	2nd Future.	Conditional.
भू	भवितास्मि	भविष्यामि	अभविष्यम्
स्तृ	स्तरितास्मि-हे स्तरितास्मि हे	स्तरिष्यामि-ष्ये, स्तरिष्यामि-ष्ये,	अस्तरिष्यम्-ष्ये अस्तरिष्यम्-ष्ये
यु 2. P.	यवितास्मि	यविष्यामि	अयविष्यम्
शी	शयिताहे	शयिष्ये	अशयिष्ये
स्तु	स्तवितास्मि	स्तविष्यामि	अस्तविष्यम्
श्वि	श्वयितास्मि	श्वयिष्यामि	अश्वयिष्यम्
अशि	अयितास्मि-हे	अयिष्यामि-ष्ये	अअयिष्यम्-ष्ये
पक्ष्	पक्तास्मि	पक्ष्यामि	अपक्ष्यम्
मुक्ष्	मोक्तास्मि	मोक्ष्यामि	अमोक्ष्यम्
सिक्श्	सेक्तास्मि	सेक्ष्यामि	असेक्ष्यम्
भङ्क्ष्	भङ्क्तास्मि	भङ्क्ष्यामि	अभङ्क्ष्यम्
भुक्ष्	भोक्तास्मि	भोक्ष्यामि	अभोक्ष्यम्
भ्रक्ष्	भ्रष्टास्मि-हे भर्ष्टास्मि-हे	भ्रक्ष्यामि-क्ष्ये भर्क्ष्यामि-क्ष्ये	अभ्रक्ष्यम् अभर्क्ष्यम्
मरुक्ष्	मरुक्तास्मि	मरुक्ष्यामि	अमरुक्ष्यम्
रङ्क्ष्	रङ्क्तास्मि-हे	रङ्क्ष्यामि-क्ष्ये	अरङ्क्ष्यम्-क्ष्ये

Roots. First Future. Second Future. Conditional.

सृज्	सृष्टास्मि	सृक्ष्यामि	असृक्ष्यम्
अद्	अत्तास्मि	अत्स्यामि	आत्स्यम्
पद्	पत्ताहे	पत्स्ये	अपत्स्ये
स्कन्द्	स्कन्तास्मि	स्कन्त्स्यामि	अस्कन्त्स्यम्
बन्ध्	बन्द्धास्मि	भन्त्स्यामि	अभन्त्स्यम्
व्यध्	व्यद्धास्मि	व्यत्स्यामि	अव्यत्स्यम्
मन्	मन्ताहे	मंत्स्ये	अमंत्स्ये
तप् तर्पितास्मि	तर्प्तामि	तर्पिष्यामि, तप्स्यामि	अतर्पिष्यम्
	त्रप्तास्मि	त्रप्स्यामि	अतप्स्यम्, अत्रप्स्यम्
गम् with सम् संगन्ताहे		संगंत्स्ये	समगंत्स्ये
दृश्	दृष्टास्मि	दृक्ष्यामि	अदृक्ष्यम्
दृश्	द्रष्टास्मि	द्रक्ष्यामि	अद्रक्ष्यम्
वस्	वस्तास्मि	वत्स्यामि	अवत्स्यम्
वस् to dwell	वस्तास्मि	वत्स्यामि	अवत्स्यम्
वह्	वधास्मि	धक्ष्यामि	अधक्ष्यम्
नह्	नद्धास्मि	नत्स्यामि	अनत्स्यम्
वह्	वोढास्मि*	वक्ष्यामि	अवक्ष्यम्

Wet roots.

अञ्ज्	अञ्जितास्मि	अञ्जिष्यामि	आञ्जिष्यम्
	अङ्गास्मि	अङ्गक्ष्यामि	आङ्क्ष्यम्
अश्	अशिताहे	अशिष्ये	आशिष्ये
	अष्टाहे	अक्ष्ये	आक्ष्ये
क्लिद्	क्लृप्तास्मि	क्लृदिष्यामि	अक्लृदिष्यम्
	क्लृप्तास्मि	क्लृत्स्यामि	अक्लृत्स्यम्
क्लिश्	क्लृप्तास्मि	क्लृशिष्यामि	अक्लृशिष्यम्
	क्लृप्तास्मि	क्लृक्ष्यामि	अक्लृक्ष्यम्

* When the द् is substituted for the ह् of the roots सह and वह् is dropped the preceding अ is changed to ओ.

Roots.	1st Future.	2nd Future.	Conditional.
क्षम्	क्षमिताहे क्षन्ताहे	क्षमिष्ये क्षंस्थे	अक्षमिष्ये अक्षंस्थे
गाह्	गाहिताहे गाढाहे	गाहिष्ये घाक्ष्ये	अगाहिष्ये अघाक्ष्ये
गुप्	{ गोपितास्मि गोप्तास्मि गोपायितास्मि	{ गोपिष्यामि गोप्स्यामि गोपायिष्यामि	{ अगोपिष्यम् अगोप्स्यम् अगोपायिष्यम्
गूह्	गूहितास्मि गोढास्मि	गूहिष्यामि घोक्ष्यामि	अगूहिष्यम् अघोक्ष्यम्
तक्ष्	तक्षितास्मि तष्टास्मि	तक्षिष्यामि तक्ष्यामि	अतक्षिष्यम् अतक्ष्यम्
त्रप्	त्रपिताहे, त्रप्ताहे	त्रपिष्ये, त्रप्स्ये	अत्रपिष्ये, अत्रप्स्ये
धू	धवितास्मि, धोतास्मि	धविष्यामि, धोष्यामि	अधविष्यम्, अधोष्यम्
नक्ष्	नक्षितास्मि, नेष्टास्मि,	नक्षिष्यामि, नङ्क्ष्यामि	अनक्षिष्यम्, अनङ्क्ष्यम्
तृह्	तर्हितास्मि, तर्हास्मि,	तर्हिष्यामि, तर्क्ष्यामि	अतर्हिष्यम्, अतर्क्ष्यम्
मुह्	मोहितास्मि*मोढास्मि, मोग्धास्मि	मोहिष्यामि, मोक्ष्यामि	अमोहिष्यम् अमोक्ष्यम्
मृज्	मार्जितास्मि, मार्ष्टास्मि	मार्जिष्यामि, मार्क्ष्यामि	अमार्जिष्यम्, अमार्क्ष्यम्
रध्—	रधितास्मि, रद्धास्मि	रधिष्यामि, रत्स्यामि	अरधिष्यम्, अरत्स्यम्
त्रश्च्—	त्रश्चितास्मि, त्रष्टास्मि	त्रश्चिष्यामि त्रक्ष्यामि	अत्रश्चिष्यम् अत्रक्ष्यम्
स्निह्—	स्नेहितास्मि, स्नेढास्मि स्नेग्धास्मि*	स्नेहिष्यामि, स्नेक्ष्यामि	अस्नेहिष्यम्, अस्नेक्ष्यम्
स्व्—	स्वरितास्मि, स्वर्तास्मि	स्वरिष्यामि, स्वर्ष्यामि	अस्वरिष्यम्, अस्वर्ष्यम्
कु—	कुतास्मि	कुष्यामि	अकुष्यम्

* The final ह् of the roots द्रुह्, मुह्, स्निह्, and रुह्, is changed to घ् or ढ् when followed by any consonant except a nasal or a semi-vowel, or by nothing. See § 90.

Roots. 1st Future.	2nd Future.	Conditional.
कुट्—कुटितास्मि	कुटिष्यामि	अकुटिष्यम्
धूप्—धूपितास्मि	धूपिष्यामि	अधूपिष्यम्
धूपायितास्मि	धूपायिष्यामि	अधूपायिष्यम्
विच्छ्—विच्छितास्मि	विच्छिष्यामि	अविच्छिष्यम्
विच्छायितास्मि	विच्छायिष्यामि	अविच्छायिष्यम्
कृत्—अतिताहे, कृतायिताहे	अतिष्ये, कृतायिष्ये	आतिष्ये भातीयिष्ये
कम्—कानिताहे-कामयिताहे	कमिष्ये, कामयिष्ये	अकमिष्ये, अकामयिष्ये
चृत्—चर्तितास्मि	चर्तिष्यामि, चत्स्यामि	अचर्तिष्यम्, अचत्स्यम्
छृद्—छर्दितास्मि-हे	छर्दिष्यामि-ष्ये, छत्स्यामि-त्स्ये	अछर्दिष्यम्-ष्ये, अछत्स्यम्-त्स्ये
हृद् P. A. & नृत् P. to be similarly conjugated.		
ऊर्णु—ऊर्णवितास्मि-हे	ऊर्णविष्यामि-ष्ये,	और्णविष्यम्-ष्ये
ऊर्णुवितास्मि-हे	ऊर्णुविष्यामि-ष्ये	और्णुविष्यम्-ष्ये
वरिद्रा—वरिद्रितास्मि	वरिद्रिष्यामि	अवरिद्रिष्यम्

(4) THE PERFECT (लिट्).

§ 395. There are two kinds of Perfect, Reduplicative and Periphrastic.

§ 396. The reduplicative Perfect is formed of all monosyllabic roots beginning with a consonant, as well as of those beginning with the vowels अ or आ, and इ, उ and क short.

Exception—इय्, अय्, कास्, आस्. These take the Periphrastic Perfect necessarily.

§ 397. The Periphrastic Perfect is formed of all roots beginning with any vowel except अ or आ which is naturally or prosodially long, and of roots of more than one syllable (roots of the 10th class and other derivative roots included). Exceptions :—ऊर्णु and कृच्छ् which take the Reduplicative Perfect.

§ 398. The roots उष्, विद्, जागृ, भी, ह्री, भृ, इ and हरिद्रा take both the Perfects.

The Reduplicative Perfect.

§ 499. The root is reduplicated according to the rules laid down, at p. p. 168-169.

§ 400.	Parasm.	Terminations.	Atm.
1 अ	व	म	ए वहे महे
2 थ	अयुस्	अ	से आये ध्वे
3 अ	अतुस्	उस्	ए आते इरे

§ 401. Unaugmented ध्वे becomes द्वे when preceded by any vowel except अ or आ. When the intermediate इ is added, the change is optional if the इ is preceded by य्, र्, ल्, व् or इ; चकृद्वे, निन्यध्वे-द्वे &c.

§ 402. The Parasmaipada singular terminations are strong; the rest weak. Before the strong terminations the penultimate short vowel takes its Guṇa substitute. The final vowel and the penultimate अ take Vṛiddhi necessarily in the third and optionally in the first person singular. In the 2nd person singular the final vowel takes Guṇa substitute and the penultimate अ remains unchanged.

§ 403. *Special rules about the admission of the intermediate इ before the terminations व, म, य, वहे, महे, से and ध्वे.

(a) All roots, whether set or anit, except कृ, सृ, भृ, वृ, स्तृ, दु, क्षु and श्रु admit इ. But कृ with सम् and वृ admit it before थ्; as संचकारिथ, ववरिथ.

* अजन्तोकारवान्वा यस्तास्यनिट् थलि वेडयम् ।

ऋदन्त ईदृद्वित्यानिट् कायन्यो लिटि सेड् भवेत् ॥

(b) Anit roots ending in short क्, except क् and स्क् reject it before य; as सस्मर्य from स्मृ; but आरिय from क्, सस्वरिय from स्क्.

(c) Anit roots with a final vowel or with a penultimate अ admit it optionally before य.

§ 404. When the initial इ or उ of a root takes Guṇa or Vṛddhi substitute, the reduplicative इ or उ is changed to इय् or उय्; otherwise the two vowels combine to form long ई or ऊ; as इष्-इइष् + अ = इएष् + अ = इयेष; उक्-उओक् + अ = उवोक्.

§ 405. When the base consists of more than one vowel, the final उ, short or long, is changed to उय् before a vowel weak termination and इ to इय् or य् as it is preceded by a conjunct consonant or not; as दुधू + इव = दुधुविव 1 dual; शिशि + इव = शिशियिव, नीनी + इव = निन्यिव + इव = निन्यिव, &c.

§ 406. Roots ending in अ take औ instead of अ in the 1st and 3rd per. sing. and drop their final अ before vowel weak terminations, and before such as take the augment इ; as वदौ, वदिव, वदिम 1st Per., वदाथ, वदिय 2nd Per. sing. of वद.

§ 407. Guṇa is substituted for the vowel of roots ending in क् preceded by a conjunct consonant, and in long क् and of the roots क्, क्कल् and जागृ before the weak terminations; as सस्मरिव 1 dual. from स्मृ &c. शृ, दृ and पृ optionally change their vowel to Guṇa before the weak terminations, and shorten their क् when they do not; as शशरिव, शशिव, 1 dual of शृ &c.

§ 408. Monosyllabic roots having a short अ for their penultimate change it to ए and drop reduplicative syllable before the weak terminations and before य when it takes इ, provided their initial letter undergoes no change in the reduplication; e. g. पत्-पपत् + इव = पेट + इव = पेटिव 1st dual, पेटिय 2 sing.; शोकिय, शशवय 2 sing. of शक्; but जगदिव 1st. sing. of गद् as the ग् is

changed in reduplication; ननन्दिथ 2nd dual of नन्द् as the अ here is prosodially long.

Exceptions:—Roots beginning with व and the roots शस् and रद्.

§ 409. न् is inserted after the reduplicative syllable in the case of roots beginning with अ and ending in a conjunct consonant and in that of अद् 'to pervade' and गच्छ 'to go'. The reduplicative अ is changed to आ; अञ्ज-अअञ्ज+अ=अ+न+अञ्ज+अ=अनञ्ज+अ=आनञ्ज; similarly आनर्ह 1 sing. of अर्ह, आनर्हो of अर्ह, &c.

§ 410. The change of a semi-vowel to its corresponding vowel is called Samprasârana. Samprasârana generally takes place before weak terminations in the case of the following roots:—वच्, यच्, वप्, वह्, वस् 'to dwell,' वे, व्ये, ह्वे, श्वि, वद्, स्वप्, ज्या' वश्, व्यच्, प्रच्छ्, व्रश्, भ्रश्, ग्रह and व्यध्. In the case of the Perfect the roots प्रच्छ्, व्रश्, and भ्रश्, form an exception.

§ 411. Before the strong terminations of the Perfect, Samprasârana takes place in the reduplicative syllable only. The reduplicative syllable of व्यध् is always. वि.

(a) The vowel following Samprasârana is dropped.

Paradigms.

§ 412. The roots that reject इ altogether in the Perfect.

	P.	कृ 'to do.'	A.	
1 चकार, चकर	चकुव	चकुम	चक्रे	चकुवहे चकुमहे
2 चकर्थ	चक्रथुः	चक्र	चकुषे	चक्राथे चकुहे
3 चकार	चक्रतुः	चक्रुः	चक्रे	चक्राते चक्रिरे

Conjugate similarly लृ, भृ and वृ; the 2nd per. sing. of वृ is ववरिथ.

But कृ with सम् (संस्कृ base.)

P.

1 सम्भ्रस्कार, } सम्भ्रस्कार	सम्भ्रस्कारिव	सम्भ्रस्कारिम
2 सम्भ्रस्कारिथ	सम्भ्रस्कारथुः	सम्भ्रस्कार
3 सम्भ्रस्कार	सम्भ्रस्कारतुः	सम्भ्रस्कारः

A.

1 सम्भ्रस्कारे	सम्भ्रस्कारिवहे	सम्भ्रस्कारिमहे
2 सम्भ्रस्कारिषे	सम्भ्रस्काराथे	सम्भ्रस्कारिध्वे-ह्वे
3 सम्भ्रस्कारे	सम्भ्रस्काराते	सम्भ्रस्कारिरे

P.

स्तु

A.

1 तुष्टाव-तुष्टव	तुष्टव	तुष्टुम	तुष्टवे	तुष्टवहे	तुष्टुमहे
2 तुष्टोथ	तुष्टुवथुः	तुष्टुव	तुष्टुषे	तुष्टुवाथे	तुष्टुह्वे
3 तुष्टाव	तुष्टुवतुः	तुष्टुवुः	तुष्टुवे	तुष्टुवाते	तुष्टुविरे

Conjugate similarly दु, झ, भ्रु.

§ 413. Roots that admit इ—

(1) Set roots ending in a vowel

P.

वृ 9. 'to choose.'

A.

1 ववार-ववर	ववरिव	ववरिम	1 ववरे	ववरिवहे	ववरिमहे
2 ववरिथ	ववरथुः	ववर	2 ववरिषे	ववराथे	ववरिध्वे-ह्वे
3 ववार	ववरतु	ववरुः	3 ववरे	ववराते	ववरिरे

स्तु, गृ, भृ, &c. to be similarly conjugated; तस्तार-तस्तर, तस्तरिव &c.

शृ 9. P. 'to tear,' &c.

क्षृ 2 P. 'to sharpen.'

1 शशार	शशारिव	शशारिम	1 चुक्ष्णाव	चुक्ष्णुविव	चुक्ष्णुविम
शशार	शशारिव	शशारिम		चुक्ष्णव	
2 शशारिथ	शशारथुः	शशार	2 चुक्ष्णविथ	चुक्ष्णुवथुः	चुक्ष्णुव
	शशारथुः	शशार			
3 शशार	शशारतुः	शशारुः	3 चुक्ष्णाव	चुक्ष्णुवतुः	चुक्ष्णुवुः
	शशारतुः	शशारुः			

Conjugate similarly दृ and घृ. रनु to be similarly conjugated.

* The कृ is changed to गुन् as it is preceded by a conjunct consonant now. (Vide § 407.)

P. रु. 2. 'to warble,' 'to go,' &c. A.

1 रुवाव	रुविव	रुविम	1 रुवे	रुविषहे	रुविमहे
रुव					
2 रुवायि	रुवथुः	रुव	2 रुविषे	रुवाथे	रुविष्वे-ङ्
3 रुवाव	रुवतुः	रुवुः	3 रुवे	रुवाते	रुविरे

Conjugate similary तु P., लु P.

शी 2. A. 'to lie down.'

1 शिद्ये	शिदियवहे	शिदियमहे
2 शिदियषे	शिदियाथे	शिदियष्वे-ङ्
3 शिद्ये	शिदयाते	शिदियरे
P.	श्रि 'to resort to.'	A.

1 शिआय	शिआयिव	शिआयिम	1 शिआये	शिआयिवहे	शिआयिमहे
शिआय					
2 शिआयिथ	शिआयिथुः	शिआयि	2 शिआयिषे	शिआयाथे	शिआयिष्वे-ङ्
3 शिआय	शिआयितुः	शिआयुः	3 शिआये	शिआयाते	शिआयिरे

(2) Anit roots ending in a vowel:—

P.	दा 1. 'to give.'	A.
1 ददौ	ददिव	ददिम
2 ददाथ-ददिय	ददथुः	दद
3 ददौ	ददतुः	ददुः

1 ददे	ददिवहे	ददिमहे
2 ददिषे	ददाथे	ददिष्वे
3 ददे	ददाते	ददिरे

गै 1 P. 'to sing.'

1 जगौ	जगिव	जगिम
2 जगाथ-जगिय	जगथुः	जग
3 जगौ	जगतुः	जगुः

All other roots ending in आ, ए, ऐ and ओ to be similarly

conjugated. द्यै—3rd per. दध्यौ, दध्यतुः, दध्युः; दो to 'cut' 3rd per. ददौ, ददतुः, ददुः &c.

इ 1 P. 'to go.'

1 इयाय-इयय	ईयिव	ईयिम
2 इयेय-इययिथ	ईयथुः	ईय
3 इयाय	ईयतुः	ईयुः

नी P. A. 'to carry.'

Par.

Atm.

1 निनाय-निनय	निन्यिव	निन्यिम
2 निनयिथ-निनेथ	निन्यथुः	निन्य See नी 'to lie down' above.
3 निनाय	निन्यतुः	निन्युः

स्मृ P. 'to remember.'

1 सस्मार, सस्मर	सस्मरिव	सस्मरिम
2 सस्मर्थ	सस्मरथुः	सस्मर
3 सस्मार	सस्मरतुः	सस्मरुः

(3) Anit roots ending in a consonant.

शक् 5 P. 'to be able.'

1 शशाक-शशक	शेकिव	शेकिम
2 शेकिथ-शशकथ	शेकथुः	शेक
3 शशाक	शेकतुः	शेकुः

P.

पच 'to cook.'

A.

1 पपाच-पपच	पेचिव	पेचिम	1 पेचे	पेचिवहे	पेचिमहे
2 पेचिथ-पपकथ	पेचथुः	पेच	2 पेचिषे	पेचाथे	पेचिध्वे
3 पपाच	पेचतुः	पेचुः	3 पेचे	पेचाति	पेचिरे

P.

मुच 6 'to release.'

A.

1 मुमोच	मुमुचिव	मुमुचिम	1 मुमुचे	मुमुचिवहे	मुमुचिमहे

२ मुनोचिथ मुमुचयुः मुमुच	२ मुमुचिषे मुमुचाथे मुमुचिध्वे
३ मुनोच मुमुचतुः मुमुचुः	३ मुमुचे मुमुचाते मुमुचिरे

रिच् १ P. A. 'to purge;' १ P. 'to separate.'

१ रिरेच रिरिचिव रिरिचिम	१ रिरिचे रिरिचिवहे रिरिचिमहे
२ रिरेचिथ रिरिचयुः रिरिच	२ रिरिचिषे रिरिचाथे रिरिचिध्वे
३ रिरेच रिरिचतुः रिरिचुः	३ रिरिचे रिरिचाते रिरिचिरे

Conjugate विच् ७. P. A. सिच् ६. P. A. निच् ३. P. A. विच् ३. P. A. युच् ७. P. A. युच् ७. P. A. छुद् ७. P. A. and others having इ or उ for their penultimate, similarly; सिच्-सिषेच १ sing. सिषिचिव, dual; सिषेचिथ २ sing. &c. छुद्—चुक्षोद्, १ sing. चुक्षोचिथ २ sing. &c.

प्रच्छ् ६ P. 'to ask.'

१ प्रच्छ	प्रच्छिव	प्रच्छिम
२ प्रच्छिथ-प्रच्छ	प्रच्छयुः	प्रच्छ
३ प्रच्छ	प्रच्छतुः	प्रच्छुः

त्यज् १ P. 'to abandon.'

१ तत्याज तत्यज	तत्यजिव	तत्यजिम
२ तत्यजिथ तत्यज्य	तत्यजयुः	तत्यज
३ तत्याज	तत्यजतुः	तत्यजुः

भञ्ज् ७ P. 'to break' or 'to destroy.'

१ बभञ्ज	बभञ्जिव	बभञ्जिम
२ बभञ्जिथ बभञ्ज्य	बभञ्जयुः	बभञ्ज
३ बभञ्ज	बभञ्जतुः	बभञ्जुः

P. भस्ज् 6 'to fry.' A.

1 बभर्ज	बभर्जिव	बभर्जिम	1 बभर्जे	बभर्जिवहे	बभर्जिमहे
बभ्रज्ज	बभ्रज्जिव	बभ्रज्जिम	बभ्रज्जे	बभ्रज्जिवहे	बभ्रज्जिमहे
2 बभर्जिय	} बभर्जयुः बभर्ज बभ्रष्ट, बभ्रष्ट } बभ्रज्जयुः बभ्रज्ज	बभर्जिषे	2 बभर्जिषे	बभर्जाथे	बभर्जिध्वे
बभ्रष्ट, बभ्रष्ट			बभ्रज्जिषे	बभ्रज्जाथे	बभ्रज्जिध्वे
3 बभर्ज	बभर्जतुः	बभर्जुः	3 बभर्जे	बभर्जाते	बभर्जिरे
बभ्रज्ज	बभ्रज्जतुः	बभ्रज्जुः	बभ्रज्जे	बभ्रज्जाते	बभ्रज्जिरे

P. सृज् 4. 6. A.

1 ससर्ज	ससृजिव	ससृजिम	1 ससृजे	ससृजिवहे	ससृजिमहे
2 ससर्जिय	ससृजयुः	ससृज	2 ससृजिषे	ससृजाथे	ससृजिध्वे
ससृष्ट					
3 ससर्ज	ससृजतुः	ससृजुः	3 ससृजे	ससृजाते	ससृजिरे

दृश् 4. P. 'to see.'

should be conjugated like सृज् ; दृशस्य, दृष्ट 2 sing.

P. छिद् 7 'to cut.' A.

1 चिच्छेद्	चिच्छिदिव	चिच्छिदिम	चिच्छिरे	चिच्छिदिवहे	चिच्छिदिमहे
2 चिच्छेदिय	चिच्छिदयुः	चिच्छिद	चिच्छिदिषे	चिच्छिदाथे	चिच्छिदिध्वे
3 चिच्छेद्	चिच्छिदतुः	चिच्छिदुः	चिच्छिरे	चिच्छिदाते	चिच्छिदिरे

पद् 4 'to go.'

शद् 1. 6 P. 'to decay.'

1 पेदे	पेदिवहे	पेदिमहे	1 शशाद्-शशाद्	शेदिव	शेदिम
2 पेदिषे	पेदाथे	पेदिध्वे	2 शेदिय-शशत्थ	शेदयुः	शेद्
3 पेदे	पेदाते	पेदिरे	3 शशाद्	शेदतुः	शेदुः

Conjugate मृ A. सृ P. तृ P. अृ P. A. यृ P. रृ A. लृ A. नृ P. यृ P. रृ A. दृ P. नृ P. similarly; मन्-मेनिषे 2 sing. सृ-सेदिय-ससत्थ 2 sing. नृ-नेनिय-ननत्थ 2 sing. दृ-देदिय-ददत्थ 2 sing. नृ-नेदिय-ननद्, &c.

स्कन्द् 1 P. 'to drop.'

बन्ध् 9 P. 'to bind.'

1 चस्कन्द् चस्कन्दिव चस्कन्दिम	1 बबन्ध बबन्धिव बबन्धिम
2 चस्कन्दिथ चस्कन्धुः चस्कन्ध	2 बबन्धिथ बबन्धुः बबन्ध
चस्कन्ध	बबन्ध
3 चस्कन्ध चस्कन्धुः चस्कन्धुः	3 बबन्ध बबन्धुः बबन्धुः

राध् 4, 5, P. 'to grow,
to accomplish.'

स्पृश् 6 P. 'to touch'

1 रराध रराधिव रराधिम	1 पस्पृश् पस्पृशिव पस्पृशिम
2 रराधिय रराधुः रराध	2 पस्पृशिय पस्पृशुः पस्पृश
3 रराध रराधुः रराधः	3 पस्पृश पस्पृशुः पस्पृशुः
- स्पृश् and कृश् to be similarly conjugated.

(4) Set roots ending in a consonant.

नन्द् 1 P. 'to be glad.'

वन्द् 1 A. 'to salute.'

1 ननन्द् ननन्दिव ननन्दिम	1 ववन्दे ववन्दिवहे ववन्दिमहे
2 ननन्दिथ ननन्धुः ननन्ध	2 ववन्दिथे ववन्दाथे ववन्दिध्वे
3 ननन्ध ननन्धुः ननन्धुः	3 ववन्दे ववन्दाते ववन्दिरे

नृत् 4. 1. P. 'to dance.'

मुद् 1 A. 'to rejoice.'

1 ननर्त् ननृत्तिव ननृत्तिम	1 मुमुदे मुमुदिवहे मुमुदिमहे
2 ननर्त्तिथ ननृत्तुः ननर्त्त	2 मुमुदिथे मुमुदाथे मुमुदिध्वे
3 ननर्त्त ननृत्तुः ननृत्तुः	3 मुमुदे मुमुदाते मुमुदिरे

अर्द् 1 P. 'to afflict.'

ऋच्छ् 6 P. 'to go.'

1 आनर्द् आनर्दिव आनर्दिम	1 आनर्च्छ आनर्च्छिव आनर्च्छिम
2 आनर्दिथ आनर्धुः आनर्ध	2 आनर्च्छिथ आनर्च्छुः आनर्च्छ
3 आनर्ध आनर्धुः आनर्धुः	3 आनर्च्छ आनर्च्छुः आनर्च्छुः

P. अर्च् 1. P. A. 'to worship.'

A.

1 आनर्च् आनर्चिव आनर्चिम	1 आनर्च् आनर्चिवहे आनर्चिमहे

- 2 आनर्चिथ आनर्चथुः आनर्च 2 आनर्चिषे आनर्चथि आनर्चिभ्वे
 3 आनर्च आनर्चतुः आनर्चुः 3 आनर्चे आनर्चति आनर्चिरे

वम् 1 P. 'to vomit.'

दृ 1 A. 'to give.'

1 ववाम-ववम ववमिव ववमिम	1 ददरे दददिवहे दददिमहे
2 ववमिथ ववमथुः ववम	2 दददिषे दददाथे दददिभ्वे
3 ववाम ववमतुः ववमुः	3 ददरे दददाते दददिरे

कुट् 6 P. 'to be crooked.'

स्फुर् 6 P. 'to flash forth,'

'to cheat.'

'to throb.'

1 चुकोट-चुकुट चुकुटिव चुकुटिम	1 पुस्फोर, पुस्फुर पुस्फुरिव पुस्फुरिम
2 चुकुटिथ चुकुटथुः चुकुट	2 पुस्फुरिथ पुस्फुरथुः पुस्फुर
3 चुकोट चुकुटतुः चुकुटुः	3 पुस्फोर पुस्फुरतुः पुस्फुरुः

§ 414. Roots taking सम्प्रसारण (regular and irregular)—

P.

यज् 1. 'to worship.'

A.

1 इयाज-इयज ईजिव ईजिम	1 ईजे ईजिवहे ईजिमहे
2 इयजिथ-इयष्ठ ईजथुः ईज	2 ईजिषे ईजाथे ईजिभ्वे
3 इयाज ईजतुः ईजुः	3 ईजे ईजाते ईजिरे

वच्* 1. 2. P. 'to speak.'

वस् 1. P. 'to dwell.'

1 उवाच ऊचिव ऊचिम	1 उवास ऊचिव ऊचिम
उवच	
2 उवचिथ ऊचथुः ऊच	2 उवसिथ ऊषथुः ऊष
उवकथ	उवस्य
3 उवाच ऊचतुः ऊचुः	3 उवास ऊषतुः ऊषुः

P. वप् 1. 'to sow seed.'

A.

1 उवाप ऊपिव ऊपिम	1 ऊपे ऊपिवहे ऊपिमहे
उवप	

* वच् as a substitute for व्र may also be conjugated in the Atm.;
 e. g. ऊचे, ऊचिवहे, ऊचिमहे 1 Per. &c.

2 उवपिथ-उवप्य	ऊपथुः	ऊप	2 ऊपिषे ऊपाथे	ऊपिष्वे
3 उवाप	ऊपतुः	ऊपुः	3 ऊपे ऊपाते	ऊपिरे

P. वह् 1. P. A. 'to carry.' A.

1 उवाह-उवह	ऊहिष	ऊहिम	1 ऊहे ऊहिवहे	ऊहिमहे
2 उवहिथ-उवाढ	ऊहथुः	ऊह	2 ऊहिषे ऊहाथे	ऊहिष्वे-ढे
3 उवाह	ऊहतुः	ऊहुः	3 ऊहे ऊहाते	ऊहिरे

वद् 1. P. 'to speak.' (A. in some senses.)

1 उवाह-उवह	ऊदिष	ऊदिम	1 ऊहे ऊदिवहे	ऊदिमहे
2 उवदिथ	ऊदथुः	ऊद	2 ऊदिषे ऊदाथे	ऊदिष्वे
3 उवाह	ऊदतुः	ऊदुः	3 ऊहे ऊदाते	ऊदिरे

स्वप् 2. P. 'to sleep.'

ज्या 2 P. 'to grow old.'

1 सुष्वाप*	सुषुपिष	सुषुपिम	1 जिज्यायौ	जिज्यिव	जिज्यिम
सुष्वप					
2 सुष्वपिथ	सुषुपथुः	सुषुप	2 जिज्याथ	जिज्यथुः	जिज्व
सुष्वप्य			जिज्यिथ		
3 सुष्वाप	सुषुपतुः	सुषुपुः	3 जिज्यायौ	जिज्यतुः	जिज्युः

वञ् 2. P. 'to desire.' व्यच् 6. P. 'to deceive, to surround.'

1 उवाश-उवश	ऊशिष	ऊशिम	1 विव्याच	विविचिव	विविचिम
			विव्यच		
2 उवशिथ	ऊशथुः	ऊश	2 विव्याचिथ	विविचथुः	विविच
3 उवाश	ऊशतुः	ऊशुः	3 विव्याच	विविचतुः	विविचुः

* When a root capable of taking *samprasāraṇa* begins with a conjunct consonant, the conj. consonant with the vowel is reduplicated before a strong termination.

मह् 9 P. A. 'to take.'

1 जग्राह-जग्रह	जगृहिव	जगृहिम	1 जगृहे	जगृहिवहे	जगृहिमहे
2 जग्रहिथ	जगृह्युः	जगृह	2 जगृहिषे	जगृहाये	जगृहिष्वे-हे
3 जग्राह	जगृहतुः	जगृहः	3 जगृहे	जगृहाते	जगृहिरे

व्यध् 4. P. 'to pierce.'

1 विव्याध विव्यध	विविधिव	विविधिम
2 विव्यधिय विव्यद्ध	विविध्युः	विविध
3 विव्याध	विविधतुः	विविधुः

श्वि* 1 P. 'to swell.'

1 शिश्वाय, शिश्वय	शिश्नियिव	शिश्नियिम
शुशाव, शुशव	शुशुविव	शुशुविम
2 शिश्नियथ	शिश्निय्युः	शिश्निय
शुशविथ	शुशुव्युः	शुशुव
3 शिश्वाय	शिश्नियतुः	शिश्नियुः
शुशाव	शुशुवतुः	शुशुवुः

P. वे† 1 P. A. (Regular.) A.

1 ववौ	वविव	वविम	1 ववे	वविवहे	वविमहे
2 ववाथ-वविथ	वव्युः	वव	2 वविषे	ववाये	वविष्वे-हे
3 ववौ	ववतुः	ववुः	3 ववे	ववाते	वविरे

वे (Irregular).

1 उवाय	ऊयिव	ऊयिम	1 ऊये	ऊयिवहे	ऊयिमहे
उवय	ऊविव	ऊविम	ऊवे	ऊविबहे	ऊविमहे

* श्वि is to be optionally considered as शु in the Perfect.

† वे optionally assumes the form उवद् before the strong and ऊर् or ऊर् before the weak terminations of the Perfect.

2 उवयिथ	ऊयथुः	ऊय	2 ऊयिषे	ऊयाथे	ऊयिष्वे-ङ्
	ऊवथुः	ऊव	ऊविषे	ऊवाथे	ऊविष्वे-ङ्
3 उवाथ	ऊयतुः	ऊयुः	3 ऊये	ऊयाते	ऊयिरे
	ऊवतुः	ऊवुः	ऊवे	ऊवाते	ऊविरे

P.

व्ये* 1 P. A.

A.

1 विव्याय	विव्यिव	विव्यिम	1 विव्ये	विव्यिवहे	विव्यिमहे
	विव्यय				
2 विव्ययिथ	विव्यथुः	विव्य	2 विव्यिषे	विव्याथे	विव्यिष्वे-ङ्
3 विव्याय	विव्यतुः	विव्युः	3 विव्ये	विव्याते	विव्यिरे

P.

हे† 1 P. A. 'to call.'

A.

1 जुहाव-जुहव	जुह्विव	जुह्विम	जुह्वे	जुह्विवहे	जुह्विमहे
2 जुह्विथ-जुहोथ	जुह्वथुः	जुह्व	जुह्विषे	जुह्वाथे	जुह्विष्वे-ङ्
3 जुहाव	जुह्वतुः	जुह्वुः	जुह्वे	जुह्वाते	जुह्विरे

§ 415. Wet roots :—

§ 416. The roots स्तृ, सू and धू admit इ necessarily before consonantal terminations except थ; स्तृ-सस्वरिव सस्वरिम 1 dual and pl.; but सस्वरिथ, सस्वर्य 2 sing; दुधविय, दुधोथ 2nd sing. of धू &c.

तञ्च् 1. 7. P. 'to contract, to shrink.' व्रश्च् 6. P. 'to cut.'

1 ततश्च	ततश्चिव	ततश्चिम	1 व्रश्च	व्रश्चिव	व्रश्चिम
	ततञ्च्व	ततञ्च्म		व्रश्च्व	व्रश्च्म

* व्ये becomes विव्य before strong terminations and विवि before the weak ones in the Perfect.

† हे is to be considered as इ in the Perfect.

2 ततश्चिथ	ततश्च्युः	ततश्च	2 वत्रश्चिथ	वत्रश्च्युः	वत्रश्च
ततश्च्युथ			वत्रश्च		
3 ततश्च	ततश्चतुः	ततश्च्युः	3 वत्रश्च	वत्रश्चतुः	वत्रश्च्युः

तञ्ज् to be similarly conjugated.

मृज् 1. 2. P. 'to purify.'

भञ्ज् 7. P. 'to anoint.'

1 ममार्ज्	{ ममृजिव ममृज्नु ममार्जिव ममार्जिम	ममृजिम ममृज्म ममार्जिम ममार्जिम	1 भानञ्ज्	भानञ्जिव भानञ्ज्व भानञ्जिम भानञ्जिम	भानञ्जिम भानञ्जिम भानञ्जिम भानञ्जिम
2 ममार्जिथ	ममृज्युः	ममृज्	2 भानञ्जिथ	भानञ्ज्युः	भानञ्ज्
ममार्ज्	ममार्ज्युः	ममार्ज्	भानञ्ज्वथ		
3 ममार्ज्	ममृजतुः	ममृज्युः	3 भानञ्ज्	भानञ्जतुः	भानञ्ज्युः
	ममार्जतुः	ममार्ज्युः			

क्लिद् 4. P. 'to be wet.'

स्यन्द् 1. A. 'to distil.'

1 चिक्रेद्	चिक्रिविथ	चिक्रिविम	1 सस्यन्दे	सस्यन्दिथ	सस्यन्दिम
	चिक्रिद्	चिक्रिथ		सस्यन्दिथ	सस्यन्दिम
2 चिक्रेदिथ	चिक्रिद्युः	चिक्रिद्	2 सस्यन्दिथे	सस्यन्दिथ	सस्यन्दिथे
चिक्रेत्थ					
3 चिक्रेद्	चिक्रिद्युः	चिक्रिद्	3 सस्यन्दे	सस्यन्दिथे	सस्यन्दिथे

रध्* 4. P. 'to destroy.'

सिध् 1. P.

1 ररन्ध	ररन्धिथ	ररन्धिम	1 सिषेध	सिषिधिथ	सिषिधिम
	रेध्व	रेध्व		सिषिध्व	सिषिध्व
2 ररन्धिथ-	ररन्ध्युः	ररन्ध	2 सिषेधिथ-	सिषिध्युः	सिषिध
ररन्ध			सिषेद्ध		
3 ररन्ध	ररन्धतुः	ररन्धुः	3 सिषेध	सिषिधतुः	सिषिधुः

क्लप् 1. P. 'to be able.'

तृप् 4. P. 'to be pleased.'

1 चकृपे	चकृपिवहे	चकृपिमहे	1 ततर्प	ततर्पिव	ततर्पिम
	चकृप्वहे	चकृप्वहे		ततर्प्व	ततर्प्व

* रध् and नम् insert a nasal when their final is followed by a vowel.

2 चकृापय चकृपाथे चकृप्ते	चकृपिध्वे चकृब्ध्वे	2 तत्तर्पिथ तत्तर्प्य* तत्तर्प्य	} तदपथुः तदप
3 चकृपे चकृपाते चकृपिरे		3 तत्तर्प तदपथुः तदपुः	

दृप् to be similarly conjugated.

त्रप 1. A. 'to be ashamed.'

क्षम् 4. P. 'to forgive.'

1 त्रेपे त्रेपिवहे त्रेपिमहे	1 चक्षाम चक्षमिव चक्षमिम
त्रेप्वहे त्रेप्महे	चक्षम चक्षम्व§ चक्षम्म
2 त्रेपिषे त्रेपाथे त्रेपिध्वे	2 चक्षमिथ चक्षमथुः चक्षम
त्रेप्ते त्रेब्ध्वे	चक्षन्थ
3 त्रेपे त्रेपाते त्रेपिरे	3 चक्षाम चक्षमतुः चक्षमुः

क्षम् 1. A. 'to forgive.'

अश् 5. A. 'to pervade.'

1 चक्षमे चक्षमिवहे चक्षमिमहे	1 आनशे आनशिवहे आनशिमहे
चक्षम्वहे चक्षम्महे	आनश्वहे आनश्महे
2 चक्षमिषे चक्षमाथे चक्षमिध्वे	2 आनशिषे आनशाथे आनशिध्वे
चक्षंसे चक्षन्ध्वे	आनक्षे आनश्ङ्वे
3 चक्षमे चक्षमाते चक्षमिरे	3 आनशे आनशाते आनशिरे

क्लिश् P. 'to be afflicted.'

नश् 4. P. 'to perish.'

1 चिक्लेश चिक्लिशिव चिक्लिशिम	1 ननाश नेशिव नेशिम
चिक्लिश्च चिक्लिश्म	ननश नेश्व नेश्म
2 चिक्लिशिय चिक्लिशथुः चिक्लिश	2 नेशिथ नेशथुः नेश
चिक्लिष्ठ	ननंष्ट†
3 चिक्लेश चिक्लिशतुः चिक्लिशुः	3 ननाश नेशतुः नेशुः

अक्ष 1. P. 'to occupy.' कृष् with निर 9 P. 'to tear, to expel'

1 आनक्ष आनक्षिव आनक्षिम	1 निश्चुकोष निश्चुकुषिव निश्चुकुषिम
आनक्ष्व आनक्ष्म	निश्चुकुष्व निश्चुकुष्म

* See § 379.

† See § 419.

§ Roots ending in स् change it to न् when followed by म् or न्.

† See § 384.

आनक्षिथ आनक्षथुः आनक्ष 2 निश्चुकोषिथ निश्चुकुषथुः निश्चुकुष
 आनष्ट निश्चुकोष्ठ
 आनक्ष आनक्षतुः आनक्षुः 3 निश्चुकोष निश्चुकुषतुः निश्चुकुषुः

त्वक्ष् and तक्ष् 'to pare,' should be similarly conjugated.

गाह् 1. A. 'to enter.'

गृह् 1 A. 'to take.'

जगाहे	जगाहिवहे	जगाहिमहे	1 जगृहे	जगृहिवहे	जगृहिमहे
	जगाह्वहे	जगाह्वहे		जगृह्वहे	जगृह्वहे
जगाहिषे	जगाहाथे	जगाहिध्वे-हे	2 जगृहिषे	जगृहाथे	जगृहिध्वे-हे
जघाक्षे	जघाक्षे	जघृक्षे		जघृक्षे	जघृक्षे
जगाहे	जगाहाते	जगाहिरे	3 जगृहे	जगृहाते	जगृहिरे

गर्ह् 2. A. is Set and should be conjugated as such, गर्ह् 10 P.

A. takes the Periphrastic Perf.

P.

गुह् 1. 'to conceal.'

A.

जुगूह	जुगुहिव	जुगुहिम	1 जुगृहे	जुगृहिवहे	जुगृहिमहे
	जुगृह्व	जुगृह्व		जुगृह्वहे	जुगृह्वहे
जुगृहिथ	जुगृहथुः	जुगृह	2 जुगृहिषे	जुगृहाथे	जुगृहिध्वे-हे
जुगोढ			जुगृक्षे		जुगृक्षे
जुगूह	जुगृहतुः	जुगृहः	3 जुगृहे	जुगृहाते	जुगृहिरे

तृह् 6. P. 'to kill.'

तृह् 6 P. 'to kill.'

ततर्ह	ततृहिव	ततृहिम	1 ततृह	ततृहिव	ततृहिम
	ततृह्व	ततृह्व		ततृह्व	ततृह्व
ततर्हिथ	ततृहथुः	ततृह	2 ततृहिथ	ततृहथुः	ततृह
ततर्ह			ततृह		
ततर्ह	ततृहतुः	ततृहः	3 ततृह	ततृहतुः	ततृहः

* When *ā* or *r* is dropped the preceding *अ*, *इ* or *उ* is lengthened. See also § 90.

दुह् 4. P. 'to bear malice.'

स्तुह् 6. P. 'to hurt, to kill.'

1 दुद्रोह	दुद्रुहि	दुद्रुहिम	1 तस्तर्ह	तस्तर्हिव	तस्तर्हिम
	दुद्रुह	दुद्रुह		तस्तर्ह	तस्तर्ह
2 दुद्रोहिथ	दुद्रुह्युः	दुद्रुह	2 तस्तर्हिथ	तस्तर्ह्युः	तस्तर्ह
दुद्रोढ, दुद्रोग्ध*			तस्तर्ह		
3 दुद्रोह	दुद्रुहतुः	दुद्रुहः	3 तस्तर्ह	तस्तर्हतुः	तस्तर्हः

सुह् to be similarly conjugated, वृह् to be similarly conjugated.

सुह्रिव मसुह्र 1 dual; सुमोहिथ, सुमोढ,
सुमोग्ध. 2 sing. &c.वृह्रिव-वृह्र 1 dual;
ववर्हिथ, ववर्ह 2nd sing.

स्निह् 4. P. 'to love.'

1 सिष्णेह	सिष्णिहि	सिष्णिहिम
	सिष्णिह	सिष्णिह
2 सिष्णेहिथ	सिष्णिह्युः	सिष्णिह
सिष्णेढ, सिष्णेग्ध		
3 सिष्णेह	सिष्णिहतुः	सिष्णिहः

स्तुह् to be similarly conjugated.

IRREGULAR BASES.

§ 417. The अ of the roots गम्, हर, जर, खन्, and वस् is dropped before vowel weak terminations, (except those of the variety of the Aorist), in which case the ह् of हर is changed to घ् and जर and वस् become ज् and क्ष respectively.

गम्			हर		
1 जगाम	जग्मिष	जग्मिम	1 जघान	जग्निष	जग्निम
जगम			जघन		

* The final ह् of the roots दुह्, मुह्, स्निह् and स्तुह् is changed to घ् or ढ् when followed by any consonant except a nasal or a semi-vowel or by nothing.

2 जगामिथ जगन्थ	जग्मथुः जग्म	2 जघनिथ जघन्थ	जघ्नथुः जघ्न
3 जगाम	जग्मतुः जग्मुः	3 जघान	जघ्नतुः जघ्नुः

जर् A.

घस्

1 जज्ञे	जज्ञिवहे	जज्ञिमहे	See अर् below.
2 जज्ञिषे	जज्ञाथे	जज्ञिध्वे	
3 जज्ञे	जज्ञाते	जज्ञिरे	

P.

खर्

A.

1 चखान चखन	चखिनव	चखिनम	1 चखने	चखिनवहे	चखिनमहे
2 चखनिथ	चखन्थुः	चखन	2 चखिषे	चखनाथे	चखिध्वे
3 चखान	चखन्तुः	चखन्तुः	3 चखने	चखनाते	चखिरे

§ 418. अर्-घस् is optionally substituted for in the Perfect.

1 आर्-जघास	आर्दिव	आर्दिम
	जक्षिव	जक्षिम
2 आर्दिथ*	आर्दथुः	आर्द
जघासिथ	चक्षथुः	जक्ष
3 आर्द	आर्दतुः	आर्दुः
जघास	जक्षतुः	जक्षुः

§ 419. The roots तृ, फल्, भर्, जृप्, and राध् with अप 5 cl. P. to offend, necessarily, and जृ, भ्रम्, नप्, फण्, राज्, भ्राज्, भ्राश्र्, भ्राश्र्, स्वप्, and स्वर् optionally obey § 408.

तृ 1. P. 'to cross.'

फल् 1. P. 'to bear fruit.'

1 ततार	तेरिव	तेरिम	1 पफाल	फेलिष	फेलिम
ततर			पफल		
2 तेरिथ	तेरथुः	तेर	2 फेलिथ	फेलथुः	फेल
3 ततार	तेरतुः	तेरुः	3 पफाल	फेलतुः	फेलुः

* Vide § 422.

S. S. G. 14.

P. भञ्ज् 1. 'to serve,' &c.			A.		
1 बभाज	भेजिव	भेजिम	1 भेजे	भेजिवहे	भेजिमहे
वभज					
2 भेजिथ-बभक्ष्य	भेजथुः	भेज	2 भेजिषे	भेजाथे	भेजिष्वे
3 बभाजे	भेजतुः	भेजुः	3 भेजे	भेजाते	भेजिरे

राभ् with अप P.

1 अपरराध	अपरेधिव	अपरेधिम
2 अपरेधिय	अपरेधथुः	अपरेध
3 अपरराध	अपरेधतुः	अपरेधुः

जृ 4 P. 'to be old.'			भ्रम् 1. 4. P. 'to wander.'		
1 जजार	जजरिव	जजरिम	1 बभ्राम	बभ्रमिव	बभ्रमिम
जजर	जेरिव	जेरिम	बभ्रम	भ्रमिव	भ्रमिम
2 जजरिय	जजरथुः	जजर-जेर	2 बभ्रमिथ	बभ्रमथुः	बभ्रम
जेरिय	जेरथुः		भ्रमिथ	भ्रमथुः	भ्रम
3 जजार	जजरतुः	जजरः	3 बभ्राम	बभ्रमतुः	बभ्रसुः
	जेरतुः	जेरुः		भ्रमतुः	भ्रसुः

भ्राज् 1. 4. A. 'to shine.'			स्यम् P.		
1 बभ्राजे	बभ्राजिवहे	बभ्राजिमहे	1 सस्याम	सस्यमिव	सस्यमिम
भ्रेजे	भ्रेजिवहे	भ्रेजिमहे	सस्यम	स्येमिव	स्येमिम
2 बभ्राजिषे	बभ्राजाथे	बभ्राजिष्वे	2 सस्यमिथ	सस्यमथुः	सस्यम
भ्रेजिषे	भ्रेजाथे	भ्रेजिष्वे	स्येमिथ	स्येमथुः	स्येम
3 बभ्राजे	बभ्राजाते	बभ्राजिरे	3 सस्याम	सस्यमतुः	सस्यसुः
भ्रेजे	भ्रेजाते	भ्रेजिरे		स्येमतुः	स्येसुः

भ्लाश, भ्राश, राश् to be similarly conjugated,

§ 420. भू forms its base irregularly as बभूव्:—

1 बभूव	बभूविव	बभूविम

2 बभूविथ	बभूवथुः	बभूव
3 बभूव	बभूवतुः	बभूवुः

§ 421. जि and हि are respectively changed to गि and घि; and चि optionally to कि in the Perf.

जि			हि		
1 जिगाय	जिग्यिव	जिग्यिम	1 जिघाय	जिघ्यिव	जिघ्यिम
जिगय			जिघय		
2 जिगेथ	जिग्यथुः	जिग्य	2 जिघयिथ	जिघ्यथुः	जिघ्य
जिगयिथ			जिघेथ		
3 जिगाय	जिग्यतुः	जिग्युः	3 जिघाथ	जिघ्यतुः	जिघ्युः

चि

1 चिकाय-चिकय	चिक्यिव	चिक्यिम
चिचाय-चिचय	चिच्यिव	चिच्यिम
2 चिकयिथ-चिकेथ	चिक्यथुः	चिक्य
चिचयिथ-चिचेथ	चिच्यथुः	चिच्य
3 चिकाय-चिचाय	चिक्यतुः-चिच्यतुः	चिक्युः-चिच्युः

§ 422. भद्, क् and व्ये admit इ necessarily before य.

क्

1 आर	आरिव	आरिम	For भद् and व्ये see p. p. 209, 204.
2 आरिथ	आरयुः	आर	
3 आर	आरतुः	आरुः	

मस्ञ्*

1 ममञ्ज	ममञ्जिव	ममञ्जिम
2 ममञ्जिथ, ममङ्क्थ	ममञ्जयुः	ममञ्ज
3 ममञ्ज	ममञ्जतुः	ममञ्जुः

*See § 384.

§ 423. इ 2 P, 'to go' lengthens its reduplicative इ before the weak terminations.

1 इयाय, इयय	ईयिव	ईयिम
2 इययिथ, इयेथ	ईयथुः	ईय
3 इयाय	ईयतुः	ईयुः

§ 424. The base of इ with अधि 'to study' is अधिजगा.

अधिजगे	अधिजगिवहे	अधिजगिमहे
अधिजगिषे	अधिजगाथे	अधिजगिध्वे
अधिजगे	अधिजगति	अधिजगिरे

§ 425. ऊर्णु forms its base as ऊर्णुतु. Its vowel is optionally not gunated before a strong termination when it takes इ.

1 ऊर्णुनाव, ऊर्णुनव	ऊर्णुतुविव	ऊर्णुतुविम
2 ऊर्णुनविथ, ऊर्णुतुविथ	ऊर्णुतुवथुः	ऊर्णुतुव
3 ऊर्णुनाव	ऊर्णुतुवतुः	ऊर्णुतुवुः
1 ऊर्णुतुवे	ऊर्णुतुविवहे	ऊर्णुतुविमहे
2 ऊर्णुतुविषे	ऊर्णुतुवाथे	ऊर्णुतुविध्वे
3 ऊर्णुतुवे	ऊर्णुतुवाते	ऊर्णुतुविरे

§ 426. ख्या and क्शा are optionally substituted for चक्ष in the Perfect, and necessarily in the other Non-conjugational tenses.

ख्या and क्शा take both the Padas.

Par.

1 आचख्यौ	आचख्यिव	आचख्यिम
आचक्षौ	आचक्षिव	आचक्षिम
2 आजख्याथ } आचख्यिथ }	आचख्यथुः	आचख्य
आचक्षथथ } आचक्षिथथ }	आचक्षथुः	आचक्ष

3 आचख्यौ
आचकशौ

आचख्यतुः
आचकशतुः

आचख्युः
आचकशुः

Atm.

1 आचचक्षे
आचख्ये
आचकशे

आचचक्षिवहे
आचख्यिवहे
आचकशिवहे

आचचक्षिमहे
आचख्यिमहे
आचकशिमहे

2 आचचक्षिषे
आचख्यिषे
आचकशिषे

आचचक्षाये
आचख्याये
आचकशाये

आचचक्षिध्वे
आचख्यिध्वे-द्धे
आचकशिध्वे

3 आचचक्षे
आचख्ये
आचकशे

आचचक्षते
आचख्याते
आचकशते

आचचक्षिरे
आचख्यिरे
आचकशिरे

§ 427. दे 1. A. 'to protect' assumes the form दिग्नि in the Perfect; दिग्ने, दिग्न्यिवहे, 1 sing. and dual. दिग्न्यिध्वे-द्धे. 2 pl.

§ 428. द्युत् after reduplication assumes the form विद्युत्; विद्युते, 1 sing. विद्युतिषे 2 sing.

§ 429. The root द्यथ् takes Samprasāraṇa in the reduplicative syllable in the Perfect; दिव्यथे 1 & 3 sing. दिव्यथिषे 2 sing.

§ 430. For विज् see § 374; विवेज, विविजिव, विविजिम 1st pers.; विविजिय, विविजथुः, विविज 2 per &c.

PERIPHRASTIC PERFECT.

§ 431. The Periphrastic Perfect is formed by adding आस् to the root and then adding the forms of the reduplicated Perfect of कृ, भू or भस् as terminations; when the forms of कृ are added, a Parasmaipadi root takes the Parasmaipadi forms and Atmanepadi one takes the Atmanepadi forms.

§ 432. Before आस् the final vowel and the penultimate short, except that of विद्, 2 cl. take their Guṇa substitute.

Paradigms.

ईड् 2 A. 'to praise.'

1 ईडांचक्रे	ईडांचकृवहे	ईडांचकृमहे
ईडामास	ईडामासिव	ईडामासिम
ईडांबभूव	ईडांबभूविव	ईडांबभूविम
2 ईडांचकृषे	ईडांचक्राथे	ईडांचकृद्वे
ईडामासिथ	ईडामासथुः	ईडामास
ईडांबभूविथ	ईडांबभूवथुः	ईडांबभूव
3 ईडांचक्रे	ईडांचक्राते	ईडांचक्रिरे
ईडामास	ईडामासतुः	ईडामासुः
ईडांबभूव	ईडांबभूवतुः	ईडांबभूवुः

ईक्ष्, ईश्र्, ऊह्, &c. 'to be' similarly conjugated.

दय् sing.

1 दयांचक्रे	दयामास	दयांबभूव &c.
2 दयांचकृषे	दयामासिथ	दयांबभूविथ &c.
3 दयांचक्रे	दयामास	दयांबभूव &c.

अय्—to be similarly conjugated.

आस्

1 आसांचक्रे	आसांचकृवहे	आसांचकृमहे
2 आसांचकृषे	आसांचक्राथे	आसांचकृद्वे
3 आसांचक्रे	आसांचक्राते	आसांचक्रिरे

also आसामास, आसांबभूव, &c.

कास्—to be similarly conjugated.

ऊष् 1 P. 'to burn.'

1 उषोष	ऊषिव	ऊषिम
ओषांचकार, &c.	ओषांचकृव, &c.	ओषांचकृम, &c.

2 उवाचिथ	उषथुः	उष
ओषांचकर्थ, &c.	ओषांचक्रथुः, &c.	ओषांचक्र &c.
3 उवाष	उषतुः	उषुः
ओषांचकार, &c.	ओषांचक्रतुः, &c.	ओषांचक्रुः &c.

विद् to P. 'to know'.

1 विवेद	विविदिथ	विविदिम
विदामास, &c.	विदामासिथ, &c.	विदामासिम, &c.
2 विवेदिथ	विविदथुः	विविद
विदामासिथ &c.	विदामासथुः &c.	विदामास &c.
3 विवेद	विविदतुः	विविदुः
विदामास, &c.	विदामासतुः &c.	विदामासुः &c.

जागृ

1 जजागर, जजागर	जजागरिथ	जजागरिम
जागरामास, &c.	जागरामासिथ, &c.	जागरामासिम &c.
2 जजागरिथ	जजागरथुः	जजागर
जागरामासिथ, &c.	जागरामासथुः, &c.	जागरामास &c.
3 जजागर	जजागरतुः	जजागरुः
जागरामास, &c.	जागरामासतुः &c.	जागरामासुः &c.

गुप्—जुगोप, गोपायांचकार, &c. 1 sing. जुगुपिथ, जुगुप्व,
गोपायांचकृव &c. 1 dual; जुगोपिथ, जुगोप्थ, गोपायांचकर्थ &c. 2 sing.

धूप—दुधूप, or धूपायांचकार, &c. 1 sing.

विच्छ—विविच्छ, or विच्छायाञ्चकार, &c. 1 sing.

पण्—पेणे or पनायांचकार &c. 1 sing.

पद्—पेने or पनायांचकार &c. 1 sing.

ऋत्—आनर्त् or ऋतीयांचक्रे, &c. 1 sing.

§ 433. When आस् is added to the roots भी, ही भृ and ह, they are first reduplicated as in the third conjugation; e. g.

भी 3, P. 'to fear.'

1 विभाय-विभय	विभियव	विभियम
विभयांचकार-चकर, &c.	विभयांचकुव, &c.	विभयांचकूम, &c.
2 विभयिथ, विभय	विभयथुः	विभय
विभयाश्चकर्थ, &c.	विभयांचक्रथुः &c.	विभयांचक्र &c.
3 विभाय	विभयतुः	विभयुः
विभयांचकार, &c.	विभयांचक्रतुः &c.	विभयांचक्रुः &c.
1 जिह्वय, जिह्व	जिह्वियव,	जिह्वियम
जिह्वयांचकार-चकर. &c.	जिह्वयांचकुव, &c.	जिह्वयांचकूम &c.
2 जिह्वयिथ-जिह्व	जिह्वयथुः	जिह्वय
जिह्वयांचकर्थ, &c.	जिह्वयांचक्रथुः &c.	जिह्वयांचक्र, &c.
3 जिह्वाय	जिह्वयतुः	जिह्वयुः
जिह्वयांचकार, &c.	जिह्वयांचक्रतुः &c.	जिह्वयांचक्रुः &c.

भू-बभार, विभयांचकार-बभूव-आस 3 sing. हु-सुहाव, जुहवांचकार-बभूव-आस 3 sing.

(5) THE AORIST (लुङ्)

§ 434. There are seven Varieties or Forms of the Aorist. The augments अ is prefixed to the root as in the Imperfect.

First Variety or Form.

§ 435. The terminations of the First Variety are the same as those of the Imperf., except that of the third person plural which is उत्सुः—

1 अस्	व	म
2 स्	त्स्	त
3 त्	तास्	उत्सु

§ 436. The radical अ is dropped before उत्सु.

§ 437. इ, स्था, दा, धा, and roots assuming the forms of दा and धा (Vide § 367.), पा 'to drink' and मृ take this variety.

§ 438. The roots प्रा, धे, शो, सो and छो belong to this Variety optionally. They optionally take the Sixth Form. धे takes the Third Form also.

Paradigms.

स्था P.			शो.		
1 अस्थाम्	अस्थाव	अस्थाम	1 अशाम्	अशाव	अशाम
2 अस्थाः	अस्थातम्	अस्थात	2 अशाः	अशातम्	अशात
3 अस्थात्	अस्थाताम्	अस्थुः	3 अशात्	अशाताम्	अशुः

§ 439. मृ takes अन् instead of उत्स् in the 3rd per. pl. and changes its vowel to ऊव् before the vowel terminations; e. g. अभूवम्, अभूव, अभूम, 1st per; अभूत्, अभूताम्, अभूवन् 3rd per.

§ 440. गा is substituted for इ in the Aorist; अगाम्, अगाव, अगाम, 1st per.; इ with अधि 'to remember' अध्यगाम्, अध्यगाव, अध्यगाम, &c.

§ 441. This variety is exclusively Parasmaipadi. दा, धा and स्था take the fourth Variety in the Atm. मृ when Atm. takes the fifth; and इ with अधि Atm. the fourth.

Second Variety or Form.

§ 442. In this Variety अ is added on to the root and then the terminations of the Imperf. of the first group of conjugational classes are added, viz:—

Par.			Atm.		
1 अम्	व	म	1 इ	वहि	महि
2 स्	तम्	त	2 थास्	इथास्	ध्वम्
3 त्	ताम्	अन्	3 त	इताम्	अन्त

§ 443. The preceding अ is dropped before अस्, अर्, and अन्त and lengthened before व् and स्. The radical vowel, except a final ऋ short or long, and the ऋ of ह्रस्व, does not undergo Guṇa or Vrddhi substitute.

§ 444. This Variety is Parasmaipadi with a few exceptions such as कृ with सम्, ख्या, वच्, and अस् 'to throw' with परि. The roots लिप्, सिच् and ह्वे take this form in the Par. and optionally in the Atm. in which they also take the Fourth Form.

§ 445. The penultimate nasal of a root is dropped; as भंक्ष्—अभंक्षत्, स्कन्द्—अस्कन्क्षत्, &c.

§ 446. The roots अस्, ख्या, पत्, वच्, शास्, श्वि and ह्वे become अस्थ्, ख्य्, पत्, वोच्, शिप्, श्व्, and ह्व्, respectively; e. g. आस्थत्, अख्यत्, अवोचत्, अशिषत्, &c. 3rd sing.

§ 447. The roots given in the following couplets (Kârikās) belong to this Variety necessarily:—

ख्यातीयतीं सप्तर्तिह्वे कान्तौ शक्नोतिशक्यती ।
 वच् मुच् वक्तिः सिचिश्चान्ताः लुव्यतिः पततिस्तथा ॥ १ ॥
 शान्ताः क्लिद् द्विवद् मदि मिहो विन्दतिः शब्दसिस्विह्वः ।
 कृधिकृधी क्षुधिगृधी रधिः शुध्यतिसिध्यती ॥ २ ॥
 आप् कुपौ गुप्यतिडिपिर्युप् रूप् लिम्पतिलुप्यती ।
 लुम्पतिः सर्पतिः पान्ताः क्षुभ्यतिस्तुभ्यतिर्नभिः ॥ ३ ॥
 लुभ्यतिश्च भकारान्ता मान्ताः क्लाम्यतिक्षाम्यती ।
 गमिस्तमिर्दमिभ्रमी शाम्यतिः आभ्यतिः समिः ॥ ४ ॥
 शान्ताः पश्च कृशिनशी भृशिर्भ्रश्यतिवृश्यती ।
 तुष्यतिहृष्यतिदुषः पिनष्टिः पुष्यतिः प्लुषिः ॥ ५ ॥
 रिष्यरुष्वेवेष्टिबुषो व्युषिः सह शिनष्टिना ।
 शुष्यतिर्हृष्यतिः पान्ताः सान्ता अस्यतिकुस्यती ॥ ६ ॥

घासिजसी तसिइसी बस्यतिर्विस्यतिर्गुंसि ।

मस्मुसी बस्वसिदिसो दुस्यतिः शास्तिरित्यपि ॥ ७ ॥

दुह्यमुह्यस्तिहिस्तुहो लुङ्यङ्विकरणा भवेत् ।

नवाशीतिश्च धातूनां परस्मैपदिनामियम् ॥ ८ ॥

ख्यातिरियार्तिः सम्पूर्वो ह्यतिर्वक्तिसिञ्चती ।

आत्मनेपदिनः सप्त लिपिः पर्यस्वतिस्तथा ॥ ९ ॥

ख्या. P.

ख्या with सम् A.

1 अख्यम्	अख्याव	अख्याम	1 अख्ये	अख्यावहि	अख्यामहि
2 अख्यः	अख्यतम्	अख्यत	2 अख्यथाः	अख्येथाम्	अख्यध्वम्
3 अख्यत्	अख्यताम्	अख्यन्	3 अख्यत	अख्येताम्	अख्यन्त

क् 3 P. 'to go'

क् with सम्. A.

1 आरम्	आराव	आराम	1 समारे	समारावहि	समारामहि
2 आरः	आरतम्	आरत	2 समारथाः	समारेथाम्	समारध्वम्
3 आरत्	आरताम्	आरन्	3 समारत	समारेताम्	समारन्त

स् 3 P. 'to go.'

1 असरम्	असराव	असराम
2 असरः	असरतम्	असरत
3 असरत्	असरताम्	असरन्

P.

ह्वे 1.

A.

1 अहम्	अहाव	अहाम	1 अह्वे	अहावहि	अहामहि
2 अहः	अहतम्	अहत	2 अह्वथाः	अह्वेथाम्	अहध्वम्
3 अहत्	अहताम्	अहन्	3 अहत	अह्वेताम्	अहन्त

वच् 2 P. (also that substituted for नू Par. and Atm.)

1 अवोचम्	अवोचाव	अवोचाम	1 अवोचे	अवोचावहि	आवोचामहि
2 अवोचः	अवोचतम्	अवोचत	2 अवोचथाः	अवोचेथाम्	अवोचध्वम्
3 अवोचत्	अवोचताम्	अवोचन्	3 अवोचत	अवोचेताम्	अवोचन्त

P. सिच् 6. A.

- 1 असिचम् असिचाव असिचाम 1 असिचे असिचावाहि असिचामहि
 2 असिचः असिचतम् असिचत 2 असिचथाः असिचेथाम् असिचध्वम्
 3 असिचत् असिचताम् असिचत् 3 असिचत असिचेताम् असिचन्त

P. लिप्* A.

- 1 अलिपम् अलिपाव अलिपाम 1 अलिपे अलिपावाहि अलिपामहि
 2 अलिपः अलिपतम् अलिपत 2 अलिपथाः अलिपेथाम् अलिपध्वम्
 3 अलिपत् अलिपताम् अलिपत् 3 अलिपत अलिपेताम् अलिपन्त

अस् 4. P.

अस् with परि. A.

- 1 आस्थम् आस्थाव आस्थाम 1 पर्यास्थे पर्यास्थावाहि पर्यास्थामहि
 2 आस्थः आस्थतम् आस्थत 2 पर्यास्थथाः पर्यास्थेथाम् पर्यास्थध्वम्
 3 आस्थत् आस्थताम् आस्थत् 3 पर्यास्थत पर्यास्थेताम् पर्यास्थन्त

We give below the 3rd per. sing. of the rest.

Roots.

Roots.

शक् † (5. P. A.)—अशकत्	मद्—भमदत्
उच् 4 P. 'to collect.'—औचत्	मिद् 1. A. 4. P. 'to be unctuous,
मुच्—अमुचत्	to melt'—अमिदत्
लुट् 4. P. 'to wallow.'—अलुट्	विद् † 6. P. A.—अविदत्
पत्—अपसत्	शद् 1. P. 'to perish.' 'to decay'
क्लिच् 4. P. 'to be wet.'—अक्लिच्	अशदत्
क्विच् 4. P. 'to be,'—अक्विच्	सद्—असदत्

* लिप्, सिच्, and ह्वे take also the fourth Variety in the Atm. अलिप्त, असिक्त, अह्वास्त.

† शक् 4. cl. takes the Fourth Variety in the Atm. अशक्त 3rd sing

‡ विद्. A. takes the Fourth, or Fifth Variety; अविदत्, अवेदिष्ट 3rd sing.

स्विद्—अस्विद्

क्ध् 4. 5. 'to proper'—आर्धत्

कुध्—अकुधत्

भुध्—अभुधत्

गुध् 4. P. 'to covet'—अगुधत्

रध् 4 P. 'to hurt'—अरधत्

शुध्—अशुधत्

सिध्—असिधत्

आप्—आपत्

कुप्—अकुपत्

गुप् 4. P. 'to be confused'

अगुपत्

डिप् 4. P. 'to throw'—अडिपत्

युप्—अयुपत्

रुप्—अरुपत्

लुप्—4. P. 6, P. A.*—अलुपत्

सृप्—असृपत्

क्षुम्—अक्षुभत्

तुम्—अतुभत्

नम् 4. P. 'to kill'—अनभत्

लुम्—अलुभत्

क्लम्—अक्लमत्

क्षम्—अक्षमत्

गम्—अगमत्

तम्—अतमत्

रम्—अरमत्

भम्—अभमत्

शम्—अशमत्

श्रम्—अश्रमत्

सम् 1 P. 'to be confused or agitated,'—असमत्

कृश् 4. P. 'to be thin'—अकृशत्

नश्—अनशत्

भृश् 4. P. 'to fall'—अभृशत्

भ्रश्—अभ्रशत्

वृश् 4. P. 'to choose'—अवृशत्

तुष्—अतुषत्

तृष् 4. P. 'to be thirsty'—अतृषत्

दुष् 4. P. 'to be spoiled,'—&c.

अदुषत्

पिष्—अपिषत्

पुष्—अपुषत्

दुष्—4. P. 'to burn'—अदुषत्

रिष् 4. P. 'to injure, to kill'—

अरिषत्

रुष् 4. P. 'to be angry or vexed'

अरुषत्

विष् 3 P.A. 'to spread through'

अविषत्

*लुप् takes the Fourth Form in the Atm. अलुप्त.

‡विष् Atm. takes the Seventh Variety, अविषत्.

वृष्—भृषत्	मस् 4 P. 'to weigh, to change form,' भमसत्
व्युष् 4 P. 'to divide'—अव्युषत्	मुस् 4 P. 'to cut' अमुसत्
शिष्—अशिषत्	यस् 4. P. 'to strive' अभयसत्
द्युष् 4 P. 'to be dry'—अद्युषत्	वस् same as बस्
हृष्—अहृषत्	वित्—same as बित्
कुस् 4. P. 'to embrace'—भकुसत्	बु (वृ) स्—अबु (वृ) सत्
घस्—1 P. 'to eat'—भघसत्	शास्—अशिषत्
जस् 4. P. 'to release'—अजसत्	डुह्—अडुहत्
तस् 4. P. 'to throw away' अतसत्	मुह्—अमुहत्
वस् 4 P. 'to decay, to perish' अवसत्	सिह्—असिहत्
बस्—4. P. 'to be straight' अबसत्	स्तुह्—अस्तुहत्
बिस् 4 P. 'to go, to direct,'	
अबिसत्	

व्युस् 4. P. 'to throw,'—अव्युसत्

§ 448. The following roots belong to the 2nd Variety optionally ; they optionally take the Fourth or Fifth Variety as they are Anit or Set.

Roots. 3sing. Optional forms.	Roots. 3sing. Optional forms
न्वि अभ्वत् अभिन्वियत्*	विज्—अविजत् अवैक्षीत्, अविक्त
अभ्वयीत्	स्फुट्—अस्फुटत् अस्फोटीत्
जृ अजरत् अजारीत्	चुत्—अचुत् अचोतीत्
रिच्—अरिचत् अरैक्षीत्, अरिक्त	च्युत्—अच्युत् अच्योतीत्
विच्—अविचत् अवैक्षीत्, अविक्त	भुत्—अभुत् अभ्योतीत्
द्युच्—अद्युचत् अशोचीत्, अशोचिष्ट	भ्युत्—अभ्युत् अभ्योतीत्
निज्—अनिजत् अनैक्षीत्, अनिक्त	क्षुत्—अक्षुत् अक्षोस्सीत्, अक्षुत्
यज्—अयजत् अयौक्षीत्, अयुक्त	तृत्—अतृत् अतरीत्, अतर्हिष्ट

*न्वि takes the Third and Fifth Varieties besides the 2nd.

Roots. 3 sing. Optional forms. Roots. 3 sing. Optional forms.

भिद्—अभिवत्	अभैस्सीत्, अभित्	वृप्—अवृपत्	अवाप्सीत्,
रुद्—अरुवत्	अरोदित्		अद्राप्सीत् अर्पित्
छिद्—अच्छिवत्	अच्छैस्सीत्, अच्छित्	स्तम्भ्—अस्तभत्	अस्तम्भीत्
छृद्—अच्छृदत्	अच्छृसीत्, अच्छृष्टि	दृश्—अदृशत्	अद्राक्षीत्
स्कन्द्—अस्कदत्	अस्कान्सीत्	श्लिप्—अश्लिषत्	अश्लिषत्
बुध्—अबुधत्	अबोधीत्, अबोधित्	उह्—औहत्	औहीत्
रुध्—अरुधत्	अरौस्सीत्, अरुद्ध	दुह्—अदुहत्	अदोहीत्
क्षप्—अक्षपत्	अताप्सीत्, अक्षाप्सीत्		
	अतर्पित्		

§ 449. The following roots, which are all Atmanepadi, are conjugated in the Parasmaipada when they belong to this Variety. In the Atmanepada they take the Fourth or Fifth Variety according as they are Anit or Set.

Roots 3rd sing. Optional forms. Roots 3rd sing. Optional forms

रुच्—अरुचत्,	अरोचिष्ट	स्विद्—आस्विवत्	अस्वेष्टि
रुट्—अरुटत्,	अरोटिष्ट	वृध्—अवृधत्,	अवर्धिष्ट
लुट्—अलुटत्,	अलोटिष्ट	क्लप्—अक्लपत्,	अक्लिपष्ट अक्लस
लुट्—अलुठत्,	अलोठिष्ट	क्षुभ्—अक्षुभत्,	अक्षोभिष्ट
द्युत्—अद्युतत्,	अद्योतिष्ट	द्युभ्—अद्युभत्,	अद्योभिष्ट
वृत्—अवृत्तत्	अवर्तिष्ट	अंश्—अअंशत्,	अअंशिष्ट
स्थन्द्—अस्थवत्	अस्थनिष्ट	ध्वस्—अध्वसत्,	अध्वसिष्ट
	अस्थंस	अंस्—अअंसत्,	अअंसिष्ट

Third Variety or Form.

§ 450. Terminations:—

The same as those of the 2nd Variety.

§ 451. Roots ending in अच् i. e. of the tenth class, causals, and some denominatives, the root कच् and the primitive roots श्रि, हृ and स्, when expressing the agent take this Variety necessarily, and the roots धे and ध्वि do it optionally.

§ 452. (a) The root is reduplicated before it takes the augment and then the terminations are added as in the 2nd Variety.

(b) Final इ and उ are changed to इच् and उच् before अ and final आ is dropped.

Paradigms.

श्रि P. A. 'to go,' &c.

Par.

1 अशिश्रियम्	अशिश्रियाव	अशिश्रियाम्
2 अशिश्रियः	अशिश्रियतम्	अशिश्रियत
3 अशिश्रियत्	अशिश्रियताम्	अशिश्रियत्
Atm.		
1 अशिश्रिये	अशिश्रियावहि	अशिश्रियावहि
2 अशिश्रियथाः	अशिश्रियेथाम्	अशिश्रियध्वम्
3 अशिश्रियत	अशिश्रियेताम्	अशिश्रियन्त

हु—भहुवत् 3 sing.; सु—असुवत् 3 sing.; कच्—अचक्रमत्, (अचीकमत also when it takes अच्; see § 369). 3 sing. ध्वि-अशिश्रियत् (see p. 222 foot note) धे—अद्धत्. (धे also takes 1st. and 6th Varieties besides this).

§ 453. Roots of the Tenth Class, Causals &c:—

(a) The अच् of the base is dropped (the vowel changes taking place before it being retained) and the penultimate vowel is shortened (ए and ऐ being shortened to इ, and ओ and औ to उ).

The base so modified is then reduplicated according to the general rules; भावय (Oau. B. of भू) = भाव्=भव्=बभव् after reduplication; चेतय् (from चित्)=चेत्=चित्=चिचित्, &c.

(b) इ is substituted for the अ of the reduplicative syllable if the syllable following it be short, and not prosodially long; the इ of the reduplicative syllable is lengthened if not followed by a conjunct consonant; thus बभव्=विभव्=वीभव्. चित्=चिचित्=चीचित्; स्खल्=चस्खल्=चिस्खल् the इ is not lengthened as it is followed by a conjunct consonant; स्पन्द्=पस्पन्द् only, as प is followed by a syllable prosodially long.

(c) Roots having a penultimate क्, short or long, optionally substitute it, the long क् being changed to the short one; वृत् causal base वर्तय्=वर्त् after dropping अय् and वृत् by this; वर्त्=ववर्त्; वृत्=ववृत्=विवृत्=वीवृत्; कृत्=कर्तिय्=कीर्त् & कृत् by this; कीर्त्=चिकीर्त्; कृत्=चीकृत्.

(d) To the base so prepared the augment अ is to be prefixed and the terminations added as in the 2nd Variety. अवीभवत्, from भू; अचीचितत् from चित्; अचिस्खलत् from स्खल्; अपस्पन्दत्-त्, from स्पन्द्; अववर्तत्, अवीवृत्त् from वृत्; अचिकीर्तत्, अचीकृतत्, from कृत्; अपपथत्, अपीपथत् from पृथ् &c.

§ 454. Bases with intial vowels:—

(a) If a root begins with a vowel and ends in a single consonant, the consonant is reduplicated and इ added to it in the reduplicative syllable; अद्=अट्=अटिद्, आटिटत्; आप्=आपिपत्-त्; ऊह्=औजिहत्-त्, &c.

(b) If it ends in a conjunct consonant with a nasal, or इ or र् for its first member, the second member of the conjunct is

reduplicated; उन्द्=उन्दद्=उन्दिद् and finally औन्दिद्-त् 3 sing; similarly आर्जिहत् from अर्ह्, आर्जिजत् from अर्ज् &c.

§ 455. Roots in उ, short or long, substitute उ (changeable to ऊ like इ) for इ in the reduplicative syllable, provided it be not (immediately) followed by a labial consonant or a semi-vowel or ज्, followed by अ or आ; नु—अनूनवत्-त्, कु-अनूकवत्-त्, कु-अनूदवत्-त्; यु-अनुद्यवत्-त्, &c. But पू-अपीपवत्-त्, भू-अबीभवत्-त्, यु 'to bind' अयीयवत्, रु-अरीरवत्-त्, लू-अलीलवत्, &c.

(a) The roots लु, श्रु, हु, घृ 'to go', हु to swim and च्य optionally retain the इ; असिन्नवत् or असुन्नवत्, अशिन्नवत् or अशुन्नवत्, अविद्रवत् or अदुद्रवत्, अपिप्रवत् or अपुप्रवत्, अपिप्लवत् or अपुप्लवत्, अचिच्यवत् or अचुच्यवत्.

§ 456. The roots आज्, भास्, भाष्, क्षिप्, जीव्, मील्, पीड् भग्, लुप् 6 P. A. 'to cut,' ह्वे, लुट्, लुट् and लुप् 4 P., shorten their penultimate optionally; 1. sing.—अविभ्रजम् or अवभ्राजम्, अवीभसम् or अवभासम्, अवीभषम् or अवभाषम्, अक्षीक्षिप् or अदिक्षिप्, अजीजिवम् or अजिजीवम्, अमीमिलम् or अमिमीलम्, अपीपिडम् or अपिपिडम्, अवीभगम् or अवभागम्, अलूलुपम् or अलुलोपम्, अजूहवम् or अजुहावम् (see § 458. below), अलूलुटम् or अलुलोटम्, अलूलुडम् or अलुलोडम्, &c.

§ 457. The अ of the reduplicative syllable of स्मृ, दृ, त्वर्, प्रथ्, ऋद्, स्तृ and स्पर्श् is not changed to इ; वेष्ट् and चेष्ट् optionally change their इ to अ; 1. sing. असस्तरम्, अददरम्, अतत्वरम्, अपप्रथम्, अमम्रथम्, अतस्तरम्, अपस्पर्शम्; वेष्ट्—अविवेष्टम्, अववेष्टम्; चेष्ट्—अचिचेष्टम्, अचचेष्टम्.

§ 458. The roots ह्वे and स्वप् take Samprasāraṇa; श्वि does it optionally; स्वप्—असूषुपत्; श्वि—अश्वशवत्, अशिश्वयत्.

§ 459. The roots कथ्, वर, शट्. रह, गद्, स्पृह, सूच्, सुग्, ध्वर्, पार्, वर्ण् and क्षर् preserve their vowel unchanged (i.e. the shortening of the penultimate, the substitution of इ in the reduplicative

syllable &c. do not take place in their case); कथ्-अचकथत्, वर-अववरत्, शद्-अशशदत्, रह्-अररहत्, पत्-अपपतत्, स्पृह्-अपस्पृहत्, खच्-अखखत्, अममृगत्, अपपारत्, भववर्णत्.

§ 460. The roots शास्, कास्, क्रीड्, खाद्, खेल्, बाध्, याच्, राध्, राज्, लोक्, लोच्, वेप्, वेल्, श्राप्, श्लोक्, सेव् and others, less important, do not shorten their penultimate; 3 sing. अशशासत्, अचकाशत्, अचिक्रीडत्, अचखादत्, अचिखेलत्, &c.

§ 461. Roots which form their Causal Aorist irregularly—
इ with अधि 'to study'—अध्यापिपत्, अध्यजीगपत्;
to remember' अध्यजीगमत्.

ऊर्णु—और्णूवत्-त.

गण्—अजगणत्-त, अजीगणत्-त.

ज्रा—अजिज्रपत्, अजिज्रिपत्.

चकास्—अचीचकासत्, अचचकासत्.

द्युत्—अदुद्युतत्-त.

पा 'to drink' अपीप्यत्; (पा 'to protect' forms its Causal Aorist regularly as अपीपलत्).

स्था—अतिष्ठिपत्-त.

स्फुर्—अपुस्फुरत्-त, अपुस्फरत्-त.

Paradigms.

कृ 'to do.'

Par.

1 अचीकरम्	अचीकराव	अचीकराम
2 अचीकरः	अचीकरतम्	अचीकरत
3 अचीकरत्	अचीकरताम्	अचीकरत्

Atm.

1 अचीकरे	अचीकरावहि	अचीकरामहि
2 अचीकरथाः	अचीकरेथाम्	अचीकरध्वम्
3 अचीकरत	अचीकरेताम्	अचीकरन्त

Par.

त्रप्

Atm.

1 अतित्रपम्	अतित्रपाव	अतित्रपाम	अतित्रपे	अतित्रपावहि	अतित्रपामहि

2 अतित्रपः अतित्रपतम् अतित्रपत अतित्रपथाः अतित्रपेथाम् अतित्रपध्वम्

3 अतित्रपत् अतित्रपताम् अतित्रपम् अतित्रपत अतित्रपेताम् अतित्रपन्त

Par.

चुर

Atm.

1 अचूचुरम् अचूचुराव अचूचुराम अचूचुरे अचूचुरावहि अचूचुरामहि

2 अचूचुरः अचूचुरतम् अचूचुरत अचूचुरथाः अचूचुरेथाम् अचूचुरध्वम्

3 अचूचुरत् अचूचुरताम् अचूचुरम् अचूचुरत अचूचुरेताम् अचूचुरन्त

Sixth Variety or Form.

(Only Parasmaipadi.)

N. B.—The Sixth and Seventh Varieties are given here before the Fourth and Fifth as it is more convenient to do so.

§ 462. Terminations of the Sixth Form:—

1 सिषम्

सिष्व

सिष्म

2 सीः

सिष्टम्

सिष्ट

3 सीत्

सिष्टाम्

सिष्टुः

§ 463. Roots ending in आ (including those that change their final to आ), the roots यम्, रम्, and नम् take this Variety.

§ 464. The roots ending in आ which are restricted to the First, Second and Third Varieties do not take this Variety.

PARADIGMS.

यम् P.

1 अयंसिषम्

अयंसिष्व

अयंसिष्म

2 अयंसीः

अयंसिष्टम्

अयंसिष्ट

3 अयंसीत्

अयंसिष्टाम्

अयंसिष्टुः

रम् with वि-व्यरंसिषम्, व्यरंसिष्व, व्यरंसिष्म, &c; नम्—अनंसिषम्, अनंसिष्व, अनंसिष्म, &c. ; शो—अशासिषम्, &c, छो—अच्छासिषम्, &c. (see § 438).

Seventh Variety or From.

(Parasm. and Atm.)

§ 465. Terminations:—

Par.			Atm.		
1 सम्	साव	साम	1 सि	सावहि	सामहि
2 सः	सतम्	सत	2 सथाः	साथाम्	सध्वम्
3 सत्	सताम्	सत्	3 सत	सताम्	सन्त

§ 466. Anit roots (Wet roots also in their Anit character) ending in श्, ष्, स् and ह्, and having इ, उ, ऋ or लृ for their penultimate, take this form. हृश् is an exception; it, therefore, takes the Fourth Variety.

§ 467. स्पृश्, मृश्, and कृष् optionally belong to this Variety.

§ 468. The roots दुह्, दिह्, लिह् and गुह्, when Atmanepadi, drop the initial स or स्र of the terminations of the 1st dual, 2nd and 3rd sing. and 2nd pl. optionally.

PARADIGMS.

P.	दिश्	A.
1 अदिक्षम् अदिक्षाव अदिक्षाम	1 अदिक्षि	अदिक्षावहि अदिक्षामहि
2 अदिक्षः अदिक्षतम् अदिक्षत	2 अदिक्षथाः	अदिक्षाथाम् अदिक्षध्वम्
3 अदिक्षत् अदिक्षताम् अदिक्षत्	3 अदिक्षत	अदिक्षाताम् अदिक्षन्त

P.	दिह्	A.
1 अधिक्षम् अधिक्षाव अधिक्षाम	1 अधिक्षि	अधिक्षावहि अधिक्षामहि अदिह्वहि
2 अधिक्षः अधिक्षतम् अधिक्षत	2 अधिक्षथाः	अधिक्षाथाम् अधिक्षध्वम् अदिग्धाः अधिग्ध्वम्

- 3 अधिक्षत् अधिक्षताम् अधिक्षन् 3 अधिक्षत अधिक्षताम् अधिक्षन्त
अदिग्ध
दुह to be similarly conjugated.

P.	लिह्	A.
1 अलिक्षम् अलिक्षाव अलिक्षाम	1 अलिक्षि अलिक्षावहि अलिक्षामहि अलिह्वहि	
2 अलिक्षः अलिक्षतम् अलिक्षत	2 अलिक्षयाः अलिक्षायाम् अलिक्षध्वम् अलीढाः अलीढुम्	
3 अलिक्षत् अलिक्षताम् अलिक्षन्	3 अलिक्षत अलिक्षताम् अलिक्षन्त अलीढ	

P.	गुह्*	A.
1 अघुक्षम् अघुक्षाव अघुक्षाम	1 अघुक्षि अघुक्षावहि अघुक्षामहि अगूढहि	
2 अघुक्षः अघुक्षतम् अघुक्षत	2 अघुक्षथाः अघुक्षायाम् अघुक्षध्वम् अगूढाः अगूढम्	
3 अघुक्षत् अघुक्षताम् अघुक्षन्	3 अघुक्षत अघुक्षताम् अघुक्षन्त अगूढ	

Roots. 1 sing.

रिह्—अरिक्षम्
लिह्—अलिक्षम्, अलिक्षि
विह्—अविक्षम्
कुह्—अकुक्षम्
क्लिह्—अक्लिक्षम्, अक्लेशिषम्
मृह्—अमृक्षम्, अमृक्षिषम्, अमृक्षाम्

Roots. 1 sing.

स्पृह्—अस्पृक्षम्, अस्पृक्षिषम्, अस्पृक्षाम्
कुष् with निर—निरकुक्षम्, निरकुक्षिषम्
स्विष्—अस्विक्षम्, अस्विक्षि
द्विष्—अद्विक्षम्, अद्विक्षि
विष्—अविक्षम्
श्लिष्—अश्लिक्षम्

* गुह् being a Wet root optionally takes the Fifth Variety; अगूढि-
षम्, अगूढिषि, &c.

† Wet roots which belong to this Variety optionally take the Fifth.

Roots. 1 sing.

रुष्—अरुक्षम्,

कृष्—अकृक्षम्, अकृक्षि, अकार्षम्,

अक्राक्षम्, अकृक्षि

गृह्—अगृक्षि, अगर्हिषि

Roots. 1 sing.

रुह्—अरुहक्षम्, अस्तर्हिषम्

मिह्—अमिहक्षम्

दृह्—अदृक्षम्, अतर्हिषम्

रुह्—अरुक्षम्

Fourth Variety or Form.

§ 469. Terminations:—

Parasm.

Atm.

1. सस् स्व स्म

2. सीः स्तस् स्त

3. सीत् स्ताम् सुः

1. सि स्वहि स्महि

2. स्याः सायाम् ध्वम्

3. स्त साताम् सत

§ 470. (a) Anit roots not belonging to any of the preceding Varieties take this Form. Anit roots that optionally take any of the preceding Varieties and Wet roots optionally belong to this Variety.

Exceptions:—

(1) स्तु and सु, when Parasmaipadi, belong to the Fifth Variety,

(2) Roots ending in क् preceded by a conjunct consonant may take the Fourth or Fifth Form in the Atmanepada.

(3) अञ्ज्, and ध् Par., take the Fifth Form only. ध् A. may take Fourth or the Fifth Form.

(4) Of Set roots वृ and those ending in क्, when Atm. belong to either (4th or 5th Variety). स्तु and क्रस् when A. belong to the Fourth.

§ 471. (a) In the Parasmaipada the radical vowel takes its Vrdhhi substitute; नी-अनैषीत्, कृ-अकार्षीत्, भञ्ज्-अभांक्षीत्, &c.

(b) In the Atmanepada Guna is substituted for final इ or उ, short or long; final क् and the penultimate vowel remain unchanged; final क् is changed to ईर् or ऊर् in accordance with § 393. चि-अचेष्ट, नी-अनेष्ट, च्यु-अच्योष्ट, सू-असोष्ट, मिद्-अमिक्त, स्तू-अस्तीष्ट, वृ-अवूर्ष्ट.

(c) Penultimate क् of Anit roots is optionally changed to र्; कृष्-अकाक्षीत्, अक्राक्षीत्.

(d) ध्वम् is changed to द्वम् under the circumstances mentioned for the change of ध्वे to द्वे (see § 401) and also when preceded by र्.

§ 472. After a short vowel, and after consonants, except nasals and र्, the स् of terminations beginning with स्त् and स्प् is dropped; ह्—अहत् 3 sing. कृ—अकृथाः 2 sing.; पच्-अपाक्तम् 2 dual; क्षिप्—अक्षिप्याः, अक्षिप्त, 2, 3 sing. Atm. &c.

P.	पच्	A.
1. अपाक्षम्	अपाक्ष्व	अपाक्षम्
2. अपाक्षीः	अपाक्षत्	अपाक्ष्याः
3. अपाक्षीत्	अपाक्षताम्	अपाक्षत

Conjugate similarly other Anit roots ending in consonants. क्षिप्-अक्षेप्सम् P. 1. sing.; अक्षिप्सि Atm. 1. sing.; युज्—अयौक्षम्, अयुक्षि 1. sing. P. & A.; रुज्—अरौक्षम् 1. sing.; वृज्—अव्रौक्षम्, समवृक्षि 1. sing. P. A.; प्रच्छ्—अप्राक्षम् 1. sing. अप्राक्षीः अप्राष्टम् अप्राष्ट 2. per. &c. रुध्—अरौत्सम् 1. sing. अरौत्सीः 2. sing. अरौद्धम् 2 per dual. &c.; वृह्—अवाक्षम् 1. sing.; अवाग्धम् 2 dual &c.

जि P.	जि with वि Atm.
1. अजैषम्	अजैष्व
2. अजैषीः	अजैष्टम्
3. अजैषीत्	अजैष्टाः

व्यजेषि	व्यजेष्वहि	व्यजेष्महि
व्यजेष्टाः	व्यजेष्टायाम्	व्यजेष्टम्
व्यजेष्ट	व्यजेष्टाताम्	व्यजेष्टत

Conjugate similarly चि, नी, ली* &c.; श्रु, यु 9. P. A. &c.
चि—अचैषम्, अचेषिं 1. sing. ली 9 P. 4. A. अलैषम् 1 sing.
अलेषि, अलांसि 1 sing. श्रु-अश्रौषम्, &c.

P.

कृ

A.

1 अकार्षम्	अकार्ष्व	अकार्ष्म	अकृषि	अकृष्वहि	अकृष्महि
2 अकार्षीः	अकार्षम्	अकार्षे	अकृथाः	अकृषाथाम्	अकृदुम्
3 अकार्षीत्	अकार्षाम्	अकार्षुः	अकृत	अकृषाताम्	अकृषत

स्त् P. A. to be similarly conjugated. Conjugate वृ A. similarly.

वृ A.

स्तृ A.

1 अवृषि	अवृष्वहि	अवृष्महि	1 अस्तीषि	आस्तीष्वहि	अस्तीष्महि
2 अवृषीः	अवृषाथाम्	अवृदुम्	2 अस्तीष्टाः	अस्तीषाथाम्	अस्तीदुम्
3 अवृष्टे	अवृषाताम्	अवृषत	3 अस्तीष्टे	अस्तीषाताम्	अस्तीषत

धृ A.

कृष† P.

1 अधोषि	अधोष्वहि	अधोष्महि	1 अकाक्षम्	अकाक्ष्व	अकाक्ष्म
				अक्राक्षम्	अक्राक्ष्व
2 अधोष्टाः	अधोषाथाम्	अधोदुम्	2 अकाक्षीः	अकाक्षम्	अकाष्टे
				अक्राक्षीः	अक्राष्टम्
3 अधोष्ट	अधोषाताम्	अधोषत	3 अकाक्षीत्	अकाष्टाम्	अकाक्षुः
				अक्राक्षीत्	अक्राष्टाम्

सृञ् Par.

Atm. अकृक्षि, &c.

1 अमाक्षम्	अमाक्ष्व	अमाक्ष्म	Conjugate similarly	तप्, दृप्, स्पृञ् &c.
2 अमाक्षीः	अमाष्टम्	अमाष्टे	तप्—अताप्सीत्,	अत्राप्सीत्; &c.
3 अमाक्षीत्	अमाष्टाम्	अमाक्षुः	स्पृञ्—अस्पाक्षीत्,	अस्त्राक्षीत् &c.
			सृञ्—अमाक्षीत्,	अम्राक्षीत् &c.

* Also takes the VI Variety when it substitutes अ for its final.

† स्पृञ्, सृञ् and कृष also take the VII Variety ; तप् and दृप् take the II and V besides this.

* वस् 1. P.

1 अवात्सम्	अवात्स्व	अवात्सम्
2 अवात्सीः	अवात्सम्	अवात्स
3 अवात्सीत्	अवात्साम्	अवात्सुः
P.	वह	A.
1 अवाक्षम्	अवाक्ष्व	अवाक्षम्
2 अवाक्षीः	अवोढम्	अवोढाः
3 अवाक्षीत्	अवोढाम्	अवोढाः

गाह् A.

1 अघाक्षि	अघाक्ष्वहि	अघाक्षमहि
2 अघाढाः	अघाक्षायाम्	अघाङ्गुम्
3 अघाढ	अघाक्षायाम्	अघाक्षत

क्रम् with प्र. A.

1 प्राक्रंसि	प्राक्रंस्वहि	प्राक्रंस्महि
2 प्राक्रंस्था	प्राक्रंसायाम्	प्राक्रंन्वम्
3 प्राक्रंस्त	प्राक्रंसायाम्	प्राक्रंसत

क्षम् to be similarly conjugated अक्षंसि 1 sing. &c.

Irregular Aorists of the Fourth Form.

§ 473. दा, धा, and roots assuming the forms of दा and धा (Vide § 367) and स्या substitute इ for their final vowel in the Atm. This इ does not take its Guna substitute. In the Par. these roots take the first Variety (Vide † 437).

§ 474. हन् drops its nasal before the Atm. terminations. It takes the Fourth Form in the Atm. optionally; but takes the Fifth Form both in the Par. and Atm. in which case वृ is substituted for it; and its अ does not take Vriddhi.

§ 475. गम् and यम् with उप 'to marry' optionally drop their

* वस् A. takes the V Variety since it is Set.

† Also takes the V Variety.

nasal, when they take the Atm. terminations. यस् when it means 'to give out' (as faults of others) necessarily drops its nasal.

§ 476. The third person sing. of पद् is अपादि. बुध् 4. A. takes the termination इ optionally in the third sing. before which the penultimate उ takes Guna.

Paradigms.

इन् A. (with अ).

1 आहसि	आहस्वहि	आहस्महि
2 आहयाः	आहसाथाम्	आहध्वम्
3 आहत	आहसाताम्	आहसत

यस् with उद्. A.

1 उदायासि	उदायस्वहि	उदायस्महि
2 उदायथाः	उदायसाथाम्	उदायध्वम्
3 उदायत	उदायसाताम्	उदायसत

गस् with सम्. A.

1 समगंसि	समगंस्वहि	समगंस्महि
2 समगंस्थाः	समगंसाथाम्	समगन्ध्वम्
3 समगंस्त	समगंसाताम्	समगंसत
1 समगसि	समगस्वहि	समगस्महि
2 समगथाः	समगसाथाम्	समगध्वम्
3 समगत	समगसाताम्	समगसत

यस् with उप to be similarly conjugated; उपायंसि, उपायसि 1 sing. उपायंस्वहि, उपायस्वहि 1 dual; उपायंस्थाः; उपायस्थाः 2 sing. &c.

बुध् A.

1 अभुत्सि	अभुत्स्वहि	अभुत्स्महि
2 अभुद्धाः	अभुत्साथाम्	अभुद्ध्वम्
3 अभुद्ध, अबोधि	अभुत्साताम्	अभुत्सत

. पद् A.

1 अपत्ति	अपत्त्वहि	अपत्त्वमहि
2 अपत्थाः	अपत्त्सायाम्	अपद्भवम्
3 अपादि	अपत्त्साताम्	अपत्सत

इ with अधि* A.

1 अध्यगीषि	अध्यगीष्वहि	अध्यगीष्महि
2 अध्यगीष्ठाः	अध्यगीषायाम्	अध्यगीद्भुम्
3 अध्यगीष्ट	अध्यगीषाताम्	अध्यगीषत
1 अध्यैषि	अध्यैष्वहि	अध्यैष्महि
2 अध्यैष्ठाः	अध्यैषायाम्	अध्यैद्भुम्
3 अध्यैष्ट	अध्यैषाताम्	अध्यैषत

स्था—समस्थिषि 1 sing.

दा— अदिषि ”

धा— अधिषि ”

मी— अमासि ”

Fifth Variety or Form.

§ 477. Terminations:—These are obtained by prefixing the augment इ to the terminations of the fourth Variety, dropping the स् in the case of the 2nd and 3rd per. sing.; e. g.

Par.				Atm.		
1 इषम्	इष्	इष्म	1 इषि	इष्वाहि	इष्महि	
2 ईः	इष्टम्	इष्ट	2 इष्ठाः	इषायाम्	इष्वम्	
3 ईत्	इष्टाम्	इष्टुः	3 इष्ट	इषाताम्	इषत	

§ 478. All roots not restricted to any of the preceding

Vide § 393.

Varieties take this Variety. Consequently it is peculiar to Set roots (Vide § 470).

§ 479. (a) In the Paramaipada, the final इ, उ, ऋ and लृ, short or long and the penultimate अ of roots ending in र् or लृ and that of वृद् and वृज् take their Vṛddhi substitute necessarily. लृ—अलाविषम्, फल्—अफालिषम्, &c.

(b) The penultimate short vowel of a root takes its Guna substitute; बुध्—अबोधिषम्, &c.

(c) Vṛddhi is optionally substituted for the penultimate अ, not prosodially long, of roots having an initial consonant and not ending in र् or लृ; पठ्—अपठिषम्, अपाठिषम्; गद्—अगद्विषम्—अगाद्विषम्.

(d) But the vowel of roots ending in इ, स्, य् and of the roots क्षण्, श्वस्, जागृ, ध्वि, कट्, 'to cover,' or 'to surround,' मथ् 'to churn,' लग् 'to stick' or 'cling to,' हस् and हस् 'to sound or to be diminished,' takes its Guna substitute.

(e) In the Atmanepada the final vowel and the penultimate short take their Guna substitute. लृ—अलविष्ट, रुच्—अरोचिष्ट.

Paradigms.

स्तु—अस्ताविषम् 1 sing. अस्तावीत्	स्तृ—अस्तरिषम्, Par. अस्तरिषि
3 sing	अस्तरीषि Atm. 1 sing.
सृ—असाविषम् 1 sing. असावीत्	अस्तरिष्ठाः-रीष्ठाः 2 sing.
3 sing.	स्तृ—अस्नाविषम् 1 sing. अस्नावीत्
धृ5, 9.—अधाविषम्, अधविषि; 1 sing.	3 sing.
स्तृ—अस्तरिषि 1 sing अस्तरिष्ट	वृ* A. अवरिषि-अवरीषि 1 sing.
3 sing.	अवरिष्वहि, अवरीष्वहि &c.
वृ and वृ—P. अवारिषम् 1 sing.	अवरिष्ठाः or अवरीष्ठाः
अवारीत् 3 sing.	3 sing. &c.

* See § 383

मृज्-अमार्जिषम्, 1 sing. अमार्जीत् क्रस्-अक्रमिषम् 1 sing. अक्रमीत्
3 sing. 3 sing.

हृन्-अवाधिषम्, अवधिषि 1 sing. क्षस्-अक्षमिषम् 1 sing. अक्षमिष्ट
Par. and Atm. 3 sing.

For the optional forms of these roots see the preceding Variety.

श्वि-अश्वयिषम् 1 sing. अश्वयीत् तप्-अतर्पिषम् 1 sing. अतर्पीत्
3 sing. 3 sing.

जागृ-अजागरिषम्, 1 sing. त्यस्-अस्त्यमिषम् 1 sing. अस्त्यमीत्
अजागरीत् 3 sing. 3 sing.

अञ्ज्-आञ्जिषम् 1 sing. क्षस्-अक्षमिषि 1 sing. अक्षमिष्ट
आञ्जीत् 3 sing. 3 sing.

व्रज्-अव्राजिषम् 1 sing. अत्रा- व्यय्-अव्ययिषम्, अव्ययिषि
जीत् 3 sing. 1 sing.

विज्-अविजिषम् 1 sing. क्षर्-अक्षारिषम् 1 sing.
भण्-अभाणिषम्, अभणिषम् 1 sing. हल्ल्-अह्नालिषम् 1 sing.
अश्वस्-अश्वसिषम् 1 sing. अश्वसीत्
3 sing.

वद्-अवाहिषम्, 1 sing. अवाहीत् ग्रह्-अग्रहीषम्, अग्रहीषि 1 sing.
3 sing.

गृप्-अगोपायिषम्, अगोपिषम् ग्राह्-अग्राहिषि 1 sing. अग्राहिष्ट
1 sing. 3 sing.

गृह्-अग्रहिषम्, अग्रहिषि 1 sing.

Irregular Aorists of the Fifth form.

§ 480. The roots दीप्, जर्, पूर, ताय् and ज्याय् optionally substitute इ for इष्ट (3rd Atm.).

§ 481. Roots of the 8th class ending in ज् or क् optionally drop their nasal and substitute थास् and त् for the ter-

* Vide § 374.

† Vide § 369.

‡ गृह् lengthens its उ before इ. It also takes VII Variety.

minations इष्टा: and इष्ट of the 2nd and 3rd person, sing. Atm. सन् lengthens its vowel after dropping न्.

§ 482. The vowel of ऊर्णु takes Vriddhi optionally in the Parasm. i. e. optionally takes Guna substitute; also it does not take Guna or Vriddhi optionally before इ (Vide § 374).

§ 483. The आ of हरिद्रा is optionally dropped in the Aorist and consequently it takes the Sixth and Fifth Varieties.

Paradigms.

ऊर्णु

Par.

1 और्णुविषम्	और्णुविष्व	और्णुविष्म
2 और्णुवीः	और्णुविष्टम्	और्णुविष्ट
3 और्णुवीत्	और्णुविष्टाम्	और्णुविष्टुः

1 और्णुविषम्	और्णुविष्व	और्णुविष्म	और्णुविषम्	और्णुविष्व	और्णुविष्म
2 और्णुवीः	और्णुविष्टम्	और्णुविष्ट	और्णुवीः	और्णुविष्टम्	और्णुविष्ट
3 और्णुवीत्	और्णुविष्टाम्	और्णुविष्टुः	और्णुवीत्	और्णुविष्टाम्	और्णुविष्टुः

Atm.

1 और्णुविषि	और्णुविष्वहि	और्णुविष्महि
2 और्णुविष्टाः	और्णुविषाताम्	और्णुविध्वम्-द्वम्
3 और्णुविष्ट	और्णुविषाताम्	और्णुविषत
1 और्णुविषि	और्णुविष्वहि	और्णुविष्महि
2 और्णुविष्टाः	और्णुविषाताम्	और्णुविध्वम्-द्वम्
3 और्णुविष्ट	और्णुविषाताम्	और्णुविषत

हरिद्रा—अदरिद्रिषम्, अदरिद्रित्. वीप्—असीपिषि 1 sing. असीपिष्ट,
अज्—अजनिषि, अजनिष्ट, अजनि असीपि 3 sing.

त्वाय्—अतायिषि अतायिष्ट, अतायि. पूर—अपूरिषि, अपूरिष्ट, अपूरि.
 प्याय्—अप्यायिषि, अप्यायिष्ट, अप्यायि.
 प्यायि.

Roots of the 8th Class.

Roots of the 8th Class.

ऋण्—आर्णिषम् 1 sing. Par. मन्—अमनिषि 1 sing. अमनिष्ठाः,
 आर्णिषि 1 sing. Atm. आर्णि- अमथाः; अमनिष्ट, अमत् 2 &
 ष्ठाः; आर्थाः; आर्णिष्ट, आर्त्त 2. 3 sing.
 & 3 sing. Atm. वन्—अवानिषम्, अवनिषम् 1 sing.
 क्षिण्—अक्षेणिषम्, 1 sing. Par. Par. अवनिषि 1 sing. Atm.
 अक्षेणिषि 1 sing. Atm. अवनिष्ठाः, अवथाः, अवनिष्ट
 अक्षेणिष्ठाः; अक्षिथाः; अक्षेणिष्ट, अवत् 2 & 3 sing. Atm.
 अक्षित 2 & 3 sing. Atm. सन्—असानिषम्, असनिषम् 1 sing.
 तन्—असानिषम् अतनिषम्, Par. Par- असनिषि, 1 sing. Atm.
 अतनिषि, Atm. 1 sing. अत- असनिष्ठाः, असाथाः, असनिष्ट
 निष्ठाः अतथाः, अतनिष्ट, अतत् असत् 2 & 3 sing. Atm.
 2 and 3 sing. Atm.

(6) THE BENEDICTIVE (आशीर्लिङ्)

§ 484. The Parasmaipada terminations of this mood may be obtained by prefixing यास् to those of the Imperfect, dropping its final स् before the स् and त् of the 2nd and 3rd per. sing., and adding उस् in the 3rd pl.; and the Atmanepada ones by prefixing स् to the terminations of the Atm. Potential and also to the त् and थ् occurring in them. These therefore are:—

Parasam.			Atmane.		
1 यासम्	यास्व	यास्म	1 सीय	सीवाहि	सीमाहि
2 याः	यास्तम्	यास्त	2 सीष्टाः	सीयास्थास्	सीध्वस्
3 यात्	यास्ताम्	यास्तुः	3 सीष्ट	सीयास्ताम्	सीरन्

(a) Parasmaipada.

§ 485. The Par. terminations are weak and therefore occasion no Guṇa or Vṛddhi change in the root. All roots reject the augment इ.

§ 486. The final इ or उ is lengthened; final क short, not preceded by a conjunct consonant, is changed to रि; and final क् changed to ईर् or to ऊर् when preceded by a labial or व, before the Par. terminations of the Benedictive, and the य of the Passive; जि-जीयात्, स्तु-स्तूयात्; कृ-क्रियात्, कृ-कीर्यात्, पू-पूर्यात्, &c.

§ 487. क् preceded by a conjunct consonant and the root क् are changed to Guṇa under the same circumstances; स्मृ-स्मर्यात्, क-अर्यात्.

§ 488. Roots capable of taking Samprasāraṇa take it: शास् substitutes इ for its vowel.

§ 489. A penultimate nasal is generally dropped. Some of the roots dropping their nasal are:—भञ्ज्, भञ्ज्, भञ्ज्, रञ्ज्, सञ्ज्, स्वञ्ज्, ग्रन्थ्, मन्थ्, उन्द्, स्कन्द्, स्यन्द्, इन्ध्, बन्ध्, दम्भ्, स्तम्भ्, दंश्, भंश्, ध्वस्, शस्, संस्, and वृह्.

§ 490. वा, धा, and roots assuming these forms, मा, स्या, नै, पा 'to drink,' हा 'to abandon' and सो change their final to ए. Final आ (also that substituted for ए &c., see § 367), if it be preceded by a conjunct consonant, is changed to ए optionally; हा-हेयात्, पा-पेयात्, गै-गेयात्, ग्लै-ग्लेयात् or ग्लयात्, &c. but पा 'to protect' पायात्.

§ 491. Rule § 304 should be observed; दिव्-दीव्यात्.

Atmanepada.

§ 492. (a) इ is prefixed to the terminations after Set roots and optionally after Wet ones.

(b) Roots ending in क् preceded by a conjunct consonant, the root वृ and roots ending in क् (long) admit of इ optionally. संस्कृ has संस्कृषीष्ट only.

(c) The intermediate इ is lengthened in the case of the root अह only.

§ 493. The Atm. terminations are strong. Before these the final vowel and the penultimate short take their Guna substitute; but when the intermediate इ is not prefixed to the terminations, the penultimate vowel and final क् remain unchanged and क् is changed to ईर् or to ऊर् if a labial precedes; चि—चेषीष्ट, धु—धोषीष्ट, लू—लविषीष्ट, स्तू—स्तरिषीष्ट or स्तीषीष्ट, पृ—परिषीष्ट or पूर्षीष्ट; वृत्—वृतिषीष्ट; मुच्—मुक्षीष्ट &c.

(a) षीध्वम् becomes षीद्वम् according to § 471 (d).

Paradigms.

चि

Par.	Atm.
1 चीयास् चियास्व चियास्म	1 चेषीय चेषीवहि चेषीमहि
2 चीयाः चियास्तस् चियास्त	2 चेषीष्टाः चेषीयास्थाम् चेषीद्वम्
3 चीयात् चियास्ताम् चियाद्भुः	3 चेषीष्ट चेषीयास्ताम् चेषीरन्

Par.	भू	Atm.
1 भूयास् भूयास्व भूयास्म	1 भविषीय भविषीवहि भविषीमहि	
2 भूयाः भूयास्तस् भूयास्त	2 भविषीष्टाः भविषीयास्थास् भविषीध्वङ्गम्	
3 भूयात् भूयास्ताम् भूयाद्भुः	3 भविषीष्ट भविषीयास्ताम् भविषीरन्	

Par.	कृ	Atm.
1 क्रियास्य क्रियास्व क्रियास्म	1 कृषीय कृषीवहि कृषीमहि	
2 क्रियाः क्रियास्तस् क्रियास्त	2 कृषीष्टाः कृषीयास्थाम् कृषीद्वम्	
3 क्रियात् क्रियास्ताम् क्रियाद्भुः	3 कृषीष्ट कृषीयास्ताम् कृषीरन्	

स्मृ Par.	क्ल Par.
1 स्मर्यास् स्मर्यास्व स्मर्यास्म	1 अर्यास् अर्यास्व अर्यास्म

2 स्मर्याः	स्मर्यास्तम्	स्मर्यास्ति	2 अर्याः	अर्यास्तम्	अर्यास्ति
3 स्मर्यात्	स्मर्यास्ताम्	स्मर्यासुः	3 अर्यात्	अर्यास्ताम्	अर्यासुः

स्तृ A.

1 स्तरिषीय	स्तरिषीवहि	स्तरिषीमहि	1 स्तृषीय	स्तृषीवहि	स्तृषीमहि
2 स्तरिषीष्ठाः	स्तरिषीयास्ताम्		2 स्तृषीष्ठाः	स्तृषीयास्ताम्	
	स्तरिषीश्व-द्वम्			स्तृषीद्वम्	
3 स्तरिषीष्ट	स्तरिषीयास्ताम्	स्तरिषीरन्	3 स्तृषीष्ट	स्तृषीयास्ताम्	स्तृषीरन्

Conjugate स्तृ Par. like स्मृ. 1 sing.

स्तृ—स्तीर्यासम्, स्तरिषीय, स्तीर्याय
वृ—वूर्यासम्, वरिषीय, वूर्याय
दा—देयासम्, दासीय
धा—धेयासम्, धासीय
घ्रा—घ्रेयासम्, घ्रासीय
वच्—उच्यासम्
व्रश्च—वृश्चयासम्
प्रच्छ—पृच्छयासम्
भ्रश्च—भृच्छयासम्, भ्रक्षीय, भ्रक्षीय
यज्—इज्यासम्, यक्षीय

वप्—उव्यासम्, वप्सीय
स्वप्—सुप्स्यासम्
वह्—उह्यासम्, वक्षीय
वे—ऊयासम्, वासीय
व्ये—वीयासम्, व्यासीय
ह्वे—हुयासम्, ह्वासीय
ग्रह्—गृह्यासम्, ग्रहीषीय
शास्—शिष्यासम्
शी—शायिषीय
बुध् 4 A.—भुत्सीय.

§ 494. Irregular Benedictives.

- (1) इ 'to go'—ईयासम्; but after a prepositions उदियासम् ;
Atm. एषीय. (2) ऊह् when joined with prepositions shortens
its ऊ before weak terminations beginning with य; ससुह्यासम्.
(3) खन्, जन् and तन् obey § 499 in Par.; खन्यात्, खायात्;
&c. (4) गम् with सम् drops its स optionally; संगंसीष्ट or संगसीष्ट.

SECTION II.

—o:—

THE PASSIVE.

§ 495. Every root in every one of the ten conjugational

classes may take a Passive form conjugated like an Atmanepadi root of the IV Class.

§ 496. There are three kinds of Passive Verbs:—(1) the Passive properly so called (कर्मणि प्र०) as रामेण द्रव्यं दीयते; (2) Impersonal Passive (भावे प्र०) as गम्यते 'it is gone,' and (3) Reflexive Passive (कर्मकर्तरि प्र०). as भोदनः पच्यते 'rice is cooked.'

CONJUGATIONAL TENSES.

§ 497. Formation of base:—

(a) य is added to the root (original and not its substitute before the conj. sign), which is weak (i. e. no Guna or Vṛddhi substitute takes place before it); गम्-गम्य; नी-नीय, भिद्-भिय. Roots of the tenth class, however, undergo Guna or Vṛddhi as before भय; चुर-चौर्य, क्षत्-क्षान्त्य.

(b) Before य roots undergo the same changes as they do before the Par. terminations of the Benedictive; जि-जीय; कृ-क्रिय; स्मृ-स्मर्य; कृ-अर्य, कृ-कीर्य, पू-पूर्य, बन्ध्-बध्य (but नि-न्द-निन्द्य); वच्-उच्य, ग्रह्-गृह्य, &c.

(c) The final आ (original or substituted) of दा 'to give', द्वा, द्वा, धा, धे, मा, स्था, गै, पा 'to drink' सो and हा 'to abandon,' is changed to ई; in other cases it remains unchanged; दा and द्वा-दीय, गै-गीय, हा-हीय, but ज्ञा-ज्ञाय, ध्यै-ध्याय.

§ 498. The Passive base is conjugated like a root of the IV class in the Atm.; e. g.

भृ 'to be.'

Present.

1 भूये

भूयावहे

भूयामहे

2 भूयसे	भूयेथे	भूयध्वे
3 भूयते	भूयेते	भूयन्ते

Imperfect.

1 अभूये	अभूयावहि	अभूयामहि
2 अभूयथाः	अभूयेथाम्	अभूयध्वम्
3 अभूयत	अभूयेताम्	अभूयन्त

Imperative.

1 भूयै	भूयावहे	भूयामहे
2 भूयस्व	भूयेथाम्	भूयध्वम्
3 भूयताम्	भूयेताम्	भूयन्ताम्

Potential

1 भूयेय	भूयेवहि	भूयेमहि
2 भूयेथाः	भूयेयाथाम्	भूयेध्वम्
3 भूयेत	भूयेयाताम्	भूयेरन्

बुध् Present.

1 बुध्ये	बुध्यावहे	बुध्यामहे
2 बुध्यसे	बुध्येथे	बुध्यध्वे
3 बुध्यते	बुध्येते	बुध्यन्ते

Imperfect.

1 अबुध्ये	अबुध्यावहि	अबुध्यामहि
2 अबुध्यथाः	अबुध्येथाम्	अबुध्यध्वम्
3 अबुध्यत	अबुध्येताम्	अबुध्यन्त

Imperative.

1 बुध्यै	बुध्यावहे	बुध्यामहे
2 बुध्यस्व	बुध्येथाम्	बुध्यध्वम्
3 बुध्यताम्	बुध्येताम्	बुध्यन्ताम्

Potential.

1 बुध्येय	बुध्येवहि	बुध्येमहि

2 बुभ्येथाः	बुभ्येयाथास्	बुभ्येभ्यस्
3 बुभ्येत	बुभ्येयाताम्	बुभ्येरन्

§ 499. (a) The roots खन्, जन्, तन्, and सन्, optionally drop their न् and at the same time lengthen their अ; खन्-खन्यते, ज्ञायते, &c.

(b) शी 'to lie down' and श्वि form their bases as शय्य and श्यै.

(c) ऊह shortens its ऊ when a preposition is prefixed to it.

(d) हरिद्रा drops its final vowel before य.

(e) ब्रू and अस् substitute for themselves वच् and भू. घस् also substitutes अद्.

§ 500. To assist the student, the 3rd sing. pre. of some roots, regular as well as irregular, is given below :—

Roots.	3 sing.	Roots.	3 sing.
प्रा	प्रायते	धे	धीयते
ड्या	जीयते	वे	ऊयते
हा 3 P. A.	हीयते	व्ये	वीयते
हा 1. 2. A.	"	ह्ये	ह्ययते
धा	धीयते	गै	गीयते
पा 'to drink'	पीयते	पै	पायते
पा 'to protect'	पायते	दो	दीयते
मा	मीयते	सो	सीयते
हा P.	हीयते	वच्	उच्यते
हा A.	हायते	व्रश्	वृश्च्यते
चि	चीयते	व्यच्	विच्यते
श्चि	श्च्यते	प्रच्छ	प्रच्छयते
नि	नीयते	विच्छ	विच्छयते, विच्छाद्यते
मी	मीयते	भ्रश्	भृश्च्यते

Roots.	3 sing.	Roots	3 sing.
शी	शय्यते	यञ्	इज्यते
ऊर्ण्	ऊर्णयते	पण्	पणायते, पण्यते
अर्	अर्यते	कृत्	कृत्यते, कृतीयते
कृ	क्रियते	भृद्	भयते
जागृ	जागर्यते	वृद्	उच्यते
स्मृ	स्मर्यते	इन्ध्	इध्यते
वृ	वूर्यते	व्यध्	विध्यते
स्तृ	स्तर्यते	बन्ध्	बध्यते
कृ	कीर्यते	रुध्	रुध्यते
स्तृ	स्तीर्यते	खन्	खायते, खन्यते
रृ	रीर्यते	जन्	जायते, जन्यते
तन्	तायते, तन्यते	वस्	उच्यते
पन्	पनायते, पन्यते	वस् 'to dress'	वस्यते
गुप्	गुप्यते, गोप्यते	अस्	भूयते
वप्	उच्यते	शास्	शिष्यते
स्वप्	सुप्यते	संस्	सस्यते
कम्	कम्यते, काम्यते	वह्	उच्यते
चुर	चौर्यते	ग्रह्	गृह्यते
दिव्	दीव्यते	ऊह् with सम्	समुह्यते
वश्	उच्यते	&c.	&c.

NON-CONJUGATIONAL TENSES AND MOODS.

(1) The Perfect.

§ 501. (a) The Reduplicated Perfect of a root in the Passive is formed in the ordinary way, every root being considered Atmanepadi; नी—निन्ये; भू—बभूवे; निन्द्—निनिन्दे; अश्—आनशे; गम्—जग्मे; &c.

(b) The Periphrastic Perfect of the Passive does not differ

from that of the Active, except in that the Auxiliary verbs take Atmanepadi terminations necessarily; ईक्ष्—ईक्षांचक्रे, ईक्षां-
जभूवे, ईक्षामासे, &c. कथयांचक्रे, जभूवे, कथयामासे, &c.

(2,3) THE TWO FUTURES, (4) THE CONDITIONAL AND

(5) THE BENEDICTIVE.

§ 502. (a) The forms of the two Futures, the Conditional and the Benedictive of the Passive are made up in the same way as those of the Active, every root being supposed Atmanepadi; बुध्—बोधिताहे, बोधिष्ये, बोधिषीय 1 sing. तुद्—तोत्ताहे,—तोत्स्ये, अतोत्स्ये; तुत्सीय &c.

(b) Roots ending in a vowel* and the roots हृन्, ग्रह्, and वृश् optionally form the two Futures, the Conditional and the Benedictive of the Passive by changing their vowel to Vrddhi and appending the Atmanepada terminations of those tenses with इ prefixed to them invariably; in the case of roots ending in आ (and in ए, ऐ and ओ changeable to आ) य् is inserted between the root and this इ; as दा—दायिताहे, दाताहे; दायिष्ये, दास्ये; अदायिष्ये, अदास्ये; दायिषीय, दासीय; similary ह्वे—ह्वायिताहे, ह्वाताहे; &c; नी—नायिताहे, नेताहे, नायिष्ये, नेष्ये; अनायिष्ये अनेष्ये; नायिषीय, नेषीय, हृन्—घानिताहे†, हन्ताहे; घानिष्ये, हनिष्ये; अघानिष्ये, अहनिष्ये, घानिषीय; वधिषीय 1 sing.; ग्रह्—ग्राहिताहे‡, ग्रहीताहे; ग्राहिष्ये ग्रहीष्ये; अग्राहिष्ये, अग्रहीष्ये; ग्राहिषीय, ग्रहीषीय; &c.; वृश्—वर्शिताहे, व्रष्टाहे; वर्शिष्ये, व्रक्ष्ये; अवर्शिष्ये, अव्रक्ष्ये; वर्शिषीय, व्रक्षीय, &c.

* नू and घृ take Vrddhi in this case though it is usually forbidden with them; see § 371.; वृश् takes Guna only.

† The ह् of हृन् is changed to घ immediately before न् and before the इ added in the Passive, &c.

‡ In these optional forms of the Passive the इ is not lengthened.

(6) The Aorist.

§ 503. (a) The Passive of the Aorist of roots belonging to the IV, V and VII Varieties is made up similarly by appending the Atmanepada terminations to the base: भू-अभविषि; कृ-अकृषि; धा-अधिषि, पच्-अपक्षि; दिष्-अदिक्षि, द्विष्-अद्विषि, &c.

(b) Roots belonging to the First, Second, Third and Sixth Varieties take Fourth, Fifth or Seventh Varieties in the Passive, in accordance with general rules; स्या-अस्थिषि 1. sing. ख्या-अख्यासि; जृ-अजारिषि; श्रि-अश्रयिषि; स्तु-अस्तोषि; नस्-अनंसि, &c.

(c) The third per. sing. of the Aorist Passive of all roots is formed by adding इ:—

(1) Before this इ the penultimate (prosodially) short takes its Guṇa substitute and penultimate अ and the final vowel take their Vṛddhi substitute; the अ of जच् and of Set roots ending in अस् except चस् with आ, कस्, and वस्, remains unchanged; भिद्-अभेदि; but निन्द-अनिन्दि; तुद्-अतोदि; कुष्-अकर्षि; वद्-अवादि; पद्-अपादि; but जच्-अजनि; गम्-अगामि; but दस्-अदामि; चस् with आ—आचामि, कस्-अकामि, &c. नी-अनायि; स्तु-अस्तावि; लृ-अलावि; कृ or कृ-अकारि.

(2) Roots ending in आ original or substituted (*i. e.* of roots in ए, ऐ, ओ) insert यू before this इ; हा-अहायि, धे-अधायि, गै-अगायि; शो-अशायि, &c.

(3) रध्, and रम् insert a nasal before their final consonant so that their penultimate अ cannot take Guṇa or Vṛddhi substitute; अरन्धि, अरम्भि.

(4) लम् without a preposition does the same optionally and with a preposition necessarily; अलम्भि, अलाभि; but प्रालम्भि.

(5) भञ्ज् 'to break' forms अभञ्जि or अभञ्जि; and शस्-अशानि and अशानि in the sense of 'to observe.'

(6) मृच् takes Vṛddhi; गुह् lengthens its vowel; अमाजि, अगूहि.

(7) इ 'to go' has अगायि; with अधि, अध्यायि, or अध्यगायि.

(d) the roots mentioned in § 369 will have two forms; गुप्-अगोपि, अगोपायि; विच्छ्-अविच्छि, अविच्छायि; &c.

(e) § 502 (b) holds good in the Passive Aorist except in the 3rd sing.; the optional forms must be made up by appending the Atm. terminations of the V Variety as the roots necessarily take इ; इ-अदिषि; अदायिषि; नी-अनेषि, अनायिषि; कृ-अकृषि, अकारिषि; हन्-अहसि, अघानिषि, अवधिषि, 1 sing.—ग्रह्-अग्रहीषि, अग्राहिषि 1 sing. &c.

§ 504. Roots of the Tenth Class:—

(a) The अय् (i. e. अय with the final अ dropped) is optionally dropped in the General Tenses, except in the Perfect. The Aorist forms, except that of the 3rd sing., are made up by adding the terminations of the Fifth Form; चुर्-1 sing.; चोर-याचक्रे-बभूवे, चोरयामासे Perf.; चोरयिताहे, चोरिताहे, 1st. Fu.; चोर-यिष्ये, चोरिष्ये 2nd Fu.; अचोरयिषि अचोरिषि Aor. चोरयिषीय, चोरिषीय Ben.

(b) Roots which do not lengthen their penultimate अ lengthen it optionally in the general Tenses of the Passive, except in the Perf., when अय् is dropped; कथ्-अकथयिषि अकथिषि, अकाथिषि, Aor. 1 sing. &c.

(c) The 3 per. sing. of the Pass. Aorist is formed by dropping अय् necessarily and adding इ; चोरय-अचोर्=अचोरि; पीड्-अपीडि; पृ-अपारि, &c.; रह्-अरहि, अराहि Aor. 3 sing. रस्-अरमि-अरामि Aorist 3 sing. &c.

Paradigms.

बुध् 1 P. 'to know.'

*Perfect.**1st Future.*

1 बुबुधे	बुबुधिवहे	बुबुधिमहे	1 बोधिताहे	बोधितास्वहे	बोधितास्महे
2 बुबुधिषे	बुबुधाथे	बुबुधिष्वे	2 बोधितासे	बोधितासाथे	बोधिताध्वे
3 बुबुधे	बुबुधाते	बुबुधिरे	3 बोधिता	बोधितारौ	बोधितारः

2nd Future.

1 बोधिष्ये	बोधिष्यावहे	बोधिष्यामहे
2 बोधिष्यसे	बोधिष्यथे	बोधिष्यध्वे
3 बोधिष्यते	बोधिष्येते	बोधिष्यन्ते

Conditional.

1 अबोधिष्ये	अबोधिष्यावहि	अबोधिष्यामहि
2 अबोधिष्यथाः	अबोधिष्येथाम्	अबोधिष्यध्वम्
3 अबोधिष्यत	अबोधिष्येताम्	अबोधिष्यन्त

Aorist.

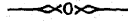
1 अबोधिषि	अबोधिष्वहि	अबोधिष्महि
2 अबोधिष्ठाः	अबोधिषाथाम्	अबोधिष्वध्वम्
3 अबोधि	अबोधिषाताम्	अबोधिषत

Benedictive.

1 बोधिषीय	बोधिषीवहि	बोधिषीमहि
2 बोधिषीष्ठाः	बोधिषीयाथाम्	बोधिषीध्वम्
3 बोधिषीष्ट	बोधिषीयास्ताम्	बोधिषीरन्

N. B. The Passive forms of roots of the tenth class do not differ from the Passive forms of Causals for which see the paradigms of बुध् cau. given in the next section.

SECTION III.

DERIVATIVE VERBS (प्रत्ययान्तधातवः)

and

THEIR CONJUGATION.

§ 505. The Derivative Verbs are divided into four classes.

(1) Causals; (2) Desideratives; (3) Frequentatives and (4) Denominatives or (Nāmadhātus). These, with the exception of (3) will be given in the present Section.

I CAUSALS.

§ 506. Every root belonging to any one of the ten Conjugational classes may have a causal form which is conjugated like a root of the Tenth class.

§ 507. The Causal of a root implies that a person or a thing causes or makes another person or thing to perform the action or to be in the condition, denoted by the root. It is also employed, sometimes, to convert an intransitive verb into a transitive one.

(a) Formation of the Causal Base.

§ 508. The Causal Base of a root is formed like that of a root of the Tenth class. In the case of roots of the Tenth class the causal form is the same as the primitive. The Causal form takes either Pada. Thus from बुध् comes the causal base बोधय, बोधयति 'he causes to know'; क्षुब्-क्षोभयति * 'he shakes or agitates'; गण्-गणयति 'he causes to count'; नी-नाययति 'he makes another lead or carry'; कृ 'to do' and कृ 'to scatter'-कारयति 'he causes to do or scatter'; कृत्-कृतियति, &c.

* The Atm. form should always be understood when not given.

§ 509. Roots ending in अस्, except गस् 'to go,' &c. कस् 'to love,' चस् 'to eat,' शस् when it means 'to see,' and यस् when it does not mean 'to eat,' and a few others such as घट्, प्रथ्, क्रन्द्, लग् 'to cling to,' अक्, अथ्, ड्वल्, गस् &c. do not change their vowel ; गस्-गमयति, क्रस्-क्रमयति, घट्-घटयति, जट्-जनयति, व्यथ्-व्यथयति ; जृ-जरयति. &c.; but कस्-कामयति ; चस्-चामयति ; शस् 'to see' शामयति ; but शमयति, in other cases ; यस्-यामयति, &c.. यस् 'to eat' has यमयति.

(a) The roots यस्, नस्, वट् and ड्वल् lengthen their vowel optionally when not preceded by a preposition ; नमयति—नामयति, but प्रणमयति, &c.

§ 510. Roots ending in आ (ए, ऐ or ओ changeable to आ ; see § 490) insert the augment प् before अय् ; the roots कृ 'to go,' and ह्री 'to be ashamed ;' do the same and their vowel takes Guṇa substitute. दापयति form दा, ऐ or दौ ; धापयति-ते, fr. धे or धा ; गापयति fr. गै &c. कृ—अर्पयति ; ह्री—ह्रेपयति.

§ 511. (a) जि 'to conquer,' and क्री 'to buy,' also insert प् but after changing their final vowel to आ ; जापयति, क्रापयति.

(b) The Roots क्ख, आ 'to cook,' and ज्ञा shorten their vowel necessarily, and ग्लै and स्ना optionally, before they insert प् ; क्षपयति, &c. ग्लपयति, ग्लापयति ; स्नपयति, स्नापयति.

§ 512. शो 'to pare' to sharpen,' छो 'to cut,' सो 'to finish,' ह्वे 'to call,' ष्वे 'to cover,' वे 'to weave,' and पा 'to drink' insert य् instead of प् ; शाययति, साययति, वाययति, पाययति &c.

(a) पा 'to protect,' and वे when it means 'to shake,' insert ल् and ज् respectively before अय ; पालयति 'he protects,' वाजयति 'he shakes.'

§ 513. The roots जम्, रध्, रभ्, and लभ् insert a nasal before their final; जम्भयति-ते, रन्धयति-ते, &c.

§ 514. The roots गुप्, विच्छ्, धूप्, पप्, पन् and कृत् have two forms in the Causal; गोपयति-ते, गोपाययति-ते; विच्छयति-ते, विच्छाययति-ते; &c.

§ 515. हरिद्रा drops its final vowel before अय; हरिद्रयति-ते.

§ 516. The following roots form their Causal base irregularly.

इ 'to go'—

गमयति, with अधि 'to remember'—
अधिगमयति, 'to study' अध्यापयति
with प्रति-प्रत्याययति.

गुह् 'to conceal'

गुहयति-ते 'he causes to conceal.

चि 5cl. 'to collect,

चापयति-ते, चाययति-ते ,, collect.

,, 10cl. ,,

चपयति-ते, चययति-ते ,, ,,

जागृ 'to awake'

जागरयति he rouses

दुष्—'to sin, to be
unchaste'

दुषयति-ते he causes to sin;
but दुषयति-दोषयति-ते in
the sense of 'he corrupts or
makes depraved.'

धू 'to shake'

धूनयति he causes to shake.

प्री 'to please'

प्रीणयति ,, ,, ,, please.

भी 'to fear'—

भाययति-ते frightens with.

भापयते, भीषयते he inspires fear.

भ्रस्ज्—'to fry'—भर्जयति-ते, भ्रज्जयति-ते he causes to fry.

मृज्—'to wipe'—मार्जयति.

रञ्ज्—'to dye'—रञ्जयति he dyes or paints; also in the sense of 'he propitiates or satisfies'; cf. ब्रह्मापि नरं न रञ्जयति' Bh. Nī. Śa. 3. But रञ्जयति only in the sense of 'he hunts deer'; (Vide Ki. VI. 24).

रुह्—'to grow'—रोहयति-ते, रोपयति ते, he plants or causes to grow.

ला—'to take' and,

ली—4 A. 9 P. विलापयति, विलापयति; and विलीनयति विलापयति in the sense of 'melting an unctuous substance.'

वा 'to blow'—वापयति he causes to blow or move.

वाजयति he shakes.

स्मि—'to smile'—विस्माययति 'he causes a smile by, or astonishes or frightens; विस्मापयते 'he astonishes.'

शङ्—'to fall'—शातयति he causes to fall, cuts down,

शाक्यति he causes to go.

सिध् 'to be' साधयति he accomplishes or prepares.

accomplished सेधयति he makes perfect, &c. with reference to sacred rites or things only; as सेधयति तापसे तपः &c.

हृन् 'to strike or kill'—घातयति he causes to strike, &c.

§ 517. The Causal base is conjugated like the base of a root of the 10th or Ohurādi class in all the ten Tenses and Moods of the Parasmaipada, the Atmanepada and the Passive. The अय with the final अ dropped is retained, as remarked before, in the General Tense, except the Aorist and the Benedictive, and is dropped before the य of the Passive. The formation of the Aorist of causals has been fully explained along with that of the roots of the Tenth class, at §§ 450-461.

§ 518. Paradigms:—the 3rd. per. of all the Tenses and Moods in the Par. Atm. and Pass. of बुध्; Causal base बोधय.

Special Tenses.

Present.

Par.

Atm.

बोधयति बोधयतः बोधयन्ति बोधयते बोधयेते बोधयन्ते

Imperfect.

अबोधयत्	अबोधयताम्	अबोधयन्
अबोधयत	अबोधयेताम्	अबोधयन्त

Imperative.

बोधयतु	बोधयताम्	बोधयन्तु	बोधयताम्	बोधयेताम्	बोधयन्ताम्

Potential.

बोधयेत्	बोधयेताम्	बोधयेयुः	बोधयेत	बोधयेयाताम्	बोधयेरन्

General Tenses.

Perfect.

Par.

बोधयांचकार &c.	बोधयांचक्रतुः	बोधयांचक्रुः

Atm.

बोधयांचक्रे	बोधयांचक्राते	बोधयांचक्रिरे

1st Future.

Par. & Atm.

बोधयिता	बोधयितारौ	बोधयितारः

2nd Future.

बोधयिष्यति	बोधयिष्यतः	बोधयिष्यन्ति
बोधयिष्यते	बोधयिष्येते	बोधयिष्यन्ते

Conditional.

Par.

अबोधयिष्यम्	अबोधयिष्याव	अबोधयिष्याम, &c.

Atm.

अबोधयिष्ये	अबोधयिष्यावहि	अबोधयिष्यामहि, &c.

P.

Aorist.

A.

अबुबुधत्	अबुबुधताम्	अबुबुधन्	अबुबुधत	अबुबुधेताम्	अबुबुधन्त

Benedictive.

बोध्यात्	बोध्यास्ताम्	बोध्यासुः
बोधयिषीष्ट	बोधयिषीयास्ताम्	बोधयिषीरन्

PASSIVE.

Present.

बोध्यते बोध्येते बोध्यन्ते

Imperfect.

अबोध्यत अबोध्येताम् अबोध्यन्त

Imperative.

बोध्यताम् बोध्येताम् बोध्यन्ताम्

Potential.

बोध्येत बोध्येयाताम् बोध्येरन्

Perfect.

बोधयांचक्रे-बभूवे
बोधयामासेबोधयांचक्राते-बभूवाते
बोधयामासातेबोधयांचक्रिरे-बभूविरे
बोधयामासिरे

1st Future.

1 बोधयिताहे
बोधिताहेबोधयितास्वहे
बोधितास्वहेबोधयितास्महे
बोधितास्महे

2nd Future.

3 बोधयिष्यते
बोधिष्यतेबोधयिष्येते
बोधिष्येतेबोधयिष्यन्ते
बोधिष्यन्ते

Conditional.

अबोधयिष्यत
अबोधिष्यतअबोधयिष्येताम्
अबोधिष्येताम्अबोधयिष्यन्त
अबोधिष्यन्त

Benedictive.

बोधयिषीष्ट
बोधिषीष्टबोधयिषीयास्ताम्
बोधिषीयास्ताम्बोधयिषीरन्
बोधिषीरन्

Aorist.

अबोधि

अबोधयिषाताम्
अबोधिषाताम्अबोधयिषत
अबोधिषत

For the various irregularities, &c. see the third Variety.

II. DESIDERATIVES.

§ 519. Any primitive root of the ten classes, as well as any causal base, may take a Desiderative form*, which, like the causal case, is conjugated in all the ten Tenses and Moods of the three voices.

§ 520. The Desiderative expresses the idea that a person or thing wishes (or is about) to perform the action, or to be in the condition, denoted by the root; पिपठिषति 'he wishes to study' from पठ्; सुसृषति 'he is about to die;' fr. सृ, &c.

Note:—A root takes a Desiderative form only when the agent of the wish and of the action expressed by the root is the same; so शिष्याः पठन्तु इति इच्छति गुरुः and not पिपठिषति; also the sense of the root must be the object of the wish; गमनेन इच्छति can not, therefore, be equal to जिगमिषति.

(a) Formation of Base.

§ 521. The Desiderative base is formed by reduplicating the root according to the general rules of reduplication given at § 350-356, and § 454 (a) (b), and by adding स् (which may be changed to ष according to the rules of Sandhi) to it. The अ of the reduplicative syllable is changed to इ e. g. पठ्-पपठ्-पिपठ्+स्-पिपठिष् by the following.

N. B. The स् of a primitive root is not changed to ष; when the characteristic स् is changed to ष; सि-सिसीष्, सिच्-सिसिष् (क्+ष्); स्मि-सिस्मयिष्; सृ-सुसृष्; but स्या-तिष्ठास्; सावय्. cau. of सृ-सृषावशिष्; स्तु however forms तुष्टृषति.

---

* Or the notion of desire may be conveyed by means of the verb इष्; e. g. पिपठिषति or पठितुं इच्छति 'he wishes to read,' &c.

§ 522. To this *स्* the augment *इ* is to be prefixed after Set roots, optionally after Wet ones and not after those that are Anit, subject to the following exceptions :—

(1) Roots ending in *उ*, *क* and *ल*, short or long, and the roots *ग्रह* and *गुह* do not take *इ*; *उ*—*उनुष्* (Vide § 523 b.), *भू*—*भुमुष्*, &c.

Exceptions :—*कृ* ‘to go’, *कृ* ‘to scatter’, *गृ* ‘to swallow’, *हृ* A. ‘to accept’, *धृ* 6 A. ‘to hold’, and *पृ* A. ‘to purify’ admit of *इ*; the intermediate *इ* is not lengthened in the case of *कृ* and *गृ*; *चिकरिष्*; &c.

(2) *स्मि*, *अञ्ज्*, *प्रच्छ्*, and *अश्र्* take *इ* necessarily.

(3) *वृत्*, *वृप्*, *शृप्*, *स्यन्द* and *कल्प्* do not admit of *इ* in the Par. (see § 391). In the Atm. they admit *इ*; the last two do so optionally; *वृत्*—*विवृत्सति*, *विवर्तिषते*, &c.

(4) Roots ending in *क्* (long) and *इक्* and the roots *हरिष्रा*, *भि*, *ऊर्णु*, *यु*, *भृ*, *वृ*, *स्वृ*, *कप्* ‘to prosper’, *दम्प्*, *भस्व्*, *ज्ञप्* (i. e. *ज्ञप्* of the 10 cl. and optional Can. Base of *ज्ञा*), *सन्* ‘to give’, *तन्*, *पत्*, *कृत्*, *चृत्*, *छृत्*, *ढृत्*, and *नृत्* (Vide § 392.) take *इ* optionally.

(5) The roots *क्रम्*, *गम्* and *सु* take *इ* in the Par. and reject it in the Atm.

§ 523. The radical vowels undergo the following changes before *स्* :—

(a) The *स्* with *इ* is strong and without *इ* weak.

The usual rule as to Guna substitute holds good in the one case and does not in the other; *वृत्*;—*विवर्तिष्*, *विवृत्स्*, *हृ*—*विवर्तिष्* &c.

(b) The final *इ* and *उ* and the penultimate *अ* of *हन्* and *गम्* (substituted for *इ* 2 Par. ‘to go,’ and for *इ* with *अधि* ‘to remember’ or ‘to study’) are lengthened and final *क्*, short or long, changed to *ईर्* or to *ऊर्* after labials when the *स्* is unaugmented; *जि*—*जिगीर्ष*; *हु*—*हुहृष्*; *कृ*—*चिकर्षि*, *तृ*—*तितिर्ष*, *धृ*—*धुमूर्ष* + *धृ*=*धुमूर्ष*, *धृ*—*धुमूर्ष*, &c.

(c) The roots रुद्, विद् and सुष् do not change their vowel to Guna; and the roots ग्रह्, स्वप् and प्रच्छ् take Samprasâraṇa; रुद्विष्, विविद्विष्, सुसुविष्, जिघृक्ष्, सुषुप्स्, पिप्रच्छिष्.

(d) Roots with an initial consonant, and having इ or उ short for their penultimate, and ending in any consonant except य् or व्, change their vowel to Guna optionally when इ is prefixed to स; द्युत्-विद्यतिष् or विद्योतिष्; सुद्—सुसुदिष् or सुमोदिष्, &c.

§ 524. The formation of Desiderative bases of causals and of roots of the Tenth class does not differ from that of primitive roots.

Art. § 455. should be attended to in forming Desideratives from Causals and roots of the Tenth class.

§ 525. Roots in their Desiderative forms take the same terminations, Parasm. or Atm. that they do in the primitive. The roots ज्ञा, श्रु, स्मृ and दृश् take Atm. terminations in the Desiderative.

§ 526. The following roots form their Desiderative bases irregularly.—

Roots	Desi. Base	Pre. 3 Sing.
अद् 'to eat'	जिघत्स्	जिघत्सति
आप्	ईप्स्	ईप्सति
इ* 'to go' (also with अवि) to remember.	जिगमिष्	जिगमिषति
इ with अधि 'to study'	अधिजिगांस्	अधिजिगांसते
इष्	एषिषिष्	एषिषिषति
ऊर्णु	ऊर्णुनूष्	ऊर्णुनूषति-ते
	ऊर्णुनुविष्	ऊर्णुनुविषति-ते
	ऊर्णुनविष्	ऊर्णुनविषति-ते
ऋ	आरिदिष्	आरिदिषति

* इ 2 P. substitutes गम्, except in the sense of 'to understand; मतीषिषति he wishes to understand.

Roots.	Desid. base.	3 sing. Pre.
क्वृ 'to prosper'	ईत्स्	ईत्सति
गम्	अर्दिधिष्	अर्दिधिषति
गम् with सम्, A.	जिगमिष्	जिगमिषति
गृ—'to swallow'	संजिगंस	संजिगंसते
	जिगरिष्	जिगरिषति
	जिगलिष्	जिगलिषति
चि 'to gather'	चिचीष्	चिचीषति
	चिकीष्	चिकीषति
जि 'to conquer'	जिगीष्	जिगीषति
ज्ञप् 10 cl. & optional } can. Base of ज्ञा— }	ज्ञीप्स्	ज्ञीप्सति
ज्ञाप् opt. can. B. of ज्ञा	जिज्ञपयिष्	जिज्ञपयिषति
तृ 'to stretch'	जिज्ञापयिष्	जिज्ञापयिषति
	तितंस् or तितांस्	तितंसति, तितां-
	or तितनिष्	सति, तितनिषति
हृद् 'to kill'	तिहृक्ष	तिहृक्षति
	तिहृहिष्	तिहृहिषति
धम्	धिप्स्, धीप्स्	धिप्सति, धीप्सति
	द्विंभिष्	द्विंभिषति
वरिद्रा	द्विरिद्रास्	द्विरिद्रासति
	द्विरिद्रिष्	द्विरिद्रिषति
दा 'to give'	दित्स्	दित्सति
दे 'to protect,' (1. A.)	"	दित्सते
दो 'to cut'	"	दित्सति
द्वि	दुव्यूष्, दिशेविष्	दुव्यूषति, दिशेविषति
धा	धिप्स्	धिप्सति
धे	"	"
नक्ष	निनङ्क्ष	निनङ्क्षति
	निनशिष्	निनशिषति

Roots	Desid. base.	3 sing. Pre.
पठ्	पिठ्स्	पिठ्सति
	पिपतिष्	पिपतिषति
पङ्	पिठ्स्	पिठ्सते
पू 1 A,	पिपविष्	पिपविषते
भ्रस्ज्	बिभर्क्ष्	बिभर्क्षति
	बिभ्रक्ष्	बिभ्रक्षति
	बिभर्जिष्	बिभर्जिषति
	बिभ्रज्जिष्	बिभ्रज्जिषति
मस्ज्	मिमङ्क्ष्	मिमङ्क्षति
मा 'to measure'	मिठ्स्	मिठ्सति, मिठ्सते
मुच्	मुमुक्ष् } मोक्ष् }	मुमुक्षते } 'he desires for } liberation'
	मुमुक्ष्	मुमुक्षति 'he wishes to be
मृज्	मिमृक्ष्	मिमृक्षति [free'
	मिमार्जिष्	मिमार्जिषति
यु	यियविष्	यियविषति
रभ्	रिप्स्	रिप्सते
राध् 'to injure,' 'to propitiate,' 'to kill',	रिठ्स् } रिराठ्स् }	रिठ्सति रिराठ्सति
लभ्	लिप्स्	लिप्सते
शक्	शिक्ष्	शिक्षति
सम् 8. P. A. 'to obtain'	सिसनिष्	सिसनिषति
	सिषास्	सिषासति
सिङ्	सुस्यूष्, सिसेविष्	सुस्यूषति, सिसेविषति
हृ	जिघांस्	जिघांसति
ह्रि 'to throw'	जिघीष्	जिघीषति
आयय् cau. of धि	शिशाययिष्	शिशाययिषति
	शुशावयिष्	शुशावयिषति

Roots.			Desid. base.	3 sing. Pre.
स्फारय् optional,,	„	स्फुर	पुस्फारयिष्	पुस्फारयिषति-ते
स्वापय् cau.	„	स्वप्	सुष्वापयिष्	सुष्वापयिषति-ते
स्वादय्	„	स्वद्*	सिस्वादयिष्	सिस्वादयिषति-ते
स्वेदय्	„	स्विद्*	सिस्वेदयिष्	सिस्वेदयिषति-ते
साहय्	„	सह्*	सिसाहयिष्	सिसाहयिषति-ते
जुहावय्	„	ह्वे	जुहावयिष्	जुहावयिषति-

(b) Conjugation of the Desiderative Base.

Conjugational Tenses.

§ 527. अ is added to the base in the conjugational Tenses and then it is conjugated like the special base of the 6th class, in the Active and Passive.

Non-Conjugational Tenses.

§ 528. (a) The Perfect is formed like those of the causals by adding आम् to the base &c.

(b) In the Aorist the Desiderative Bases take the terminations of the Fifth Variety.

(c) In the Benedictive the Parasm. terminations are added without इ and the Atm. ones with the intermediate इ.

(d) The remaining tenses have no peculiarities.

§ 529. In the Passive, the Aorist 3rd sing. is formed according to § 503 c. The forms of the remaining tenses are made up in the usual way.

Paradigms.

(3rd sing.)

Tenses.	Par.	Atm.	Passive
Presnt.	बुबोधिषति	बुबोधिषते	बुबोधिष्यते

* These roots do not change their स् to ष्.

Imperfect	अबुबोधिषत्	अबुबोधिषत	अबुबोधिष्यत
Imperative	बुबोधिषतु	बुबोधिषताम्	बुबोधिष्यताम्
Potential	बुबोधिषेत्	बुबोधिषेत	बुबोधिष्येत
Perfect	बुबोधिषाञ्चकार	बुबोधिषाञ्चक्रे	बुबोधिषाञ्चक्रे
	बुबोधिषामास	बुबोधिषामास	बुबोधिषामासे
	बुबोधिषांबभूव	बुबोधिषांबभूव	बुबोधिषांबभूवे
F. Future	बुबोधिषिता	बुबोधिषिता	बुबोधिषिता
Sec. Future	बुबोधिषिष्यति	बुबोधिषिष्यते	बुबोधिषिष्यते
Conditional	अबुबोधिष्यत्	अबुबोधिष्यत	अबुबोधिष्यत
Aorist	अबुबोधिषीत्	अबुबोधिषीष्ट	अबुबोधिषि
Benedictive	बुबोधिष्यात्	बुबोधिषिषीष्ट	बुबोधिषिषीष्ट

Roots. 3 sing. Pre.

विद्—विविदिषति
 सुष्—सुसुषिषति
 स्वप्—सुषुप्सति
 प्रच्छ्—पिपृच्छिषति
 कृ—चिकरिषति
 धृ—6. A. दिधरिषते
 धृ 1 P. A. दिधरिषति-ते
 गृह्—गृह्यति
 वृध्—विवर्धिषते
 द्युत्—द्विद्युतिषते, द्विद्योतिषते
 श्रि—शिश्रीषति, शिश्रियति
 स्त्र्—स्त्रुर्षति, सिस्वरिषति
 वृध्—विवृत्सति, विवर्धिषते
 स्यन्द्—सिस्वन्त्सति, सिस्वन्दिषते,
 सिस्वन्त्सते

Roots. 3 sing. Pre.

कृत्—चिकर्तिषति, चिकृत्सति
 छृद्—चिच्छर्दिषति-ते, चिच्छृत्स-
 ति-ते
 तृ—तितरिषति, तितरीषति, तिती-
 र्षति
 वृ—P. A. विवरिषति-ते, विवरीषति-
 ते, वुवूर्षति-ते
 स्या—तिष्ठासति
 शु ca. सिस्रावयिषति-ते, सुस्त्रावयि-
 षति-ते
 श्रु ,, शिश्रावयिषति-ते, शुश्रावयि-
 षति-ते
 पु ,, पिप्रावयिषति-ते, पुप्रावयिषति-ते
 ह ,, पिष्ठावयिषति-ते, पुष्ठावयिषति-ते
 च्यु,, चिच्यावयिषति-ते, चुच्यावयि-
 षति-ते

कृप्—चिकृप्सति, चिकल्पते,
चिकृप्सते &c.

III. NOMINAL VERBS.

§ 530. Verbs may be formed from nominal bases by means of certain affixes. These are not very much in common use and are generally used in the Present Tense. They have various meanings. They sometimes convey the notion of performing, practising, or using, or treating like the thing or quality expressed by the noun and are used transitively; sometimes they express the idea of acting, behaving or becoming like the person or thing expressed by the noun; and at others they express the sense of desiring or wishing for the thing expressed by the noun. These will be arranged here under four heads, according to the affixes by which they are derived.

(A) By means of the affix य् (यच्) and conjugated in Parasm.

§ 531. When the sense of wish is to be expressed, a nominal verb may be derived from any *Subanta* or nominal stem by affixing य् to it.

§ 532. Before this य्,

(1) final अ and आ are changed to ई; पुत्रं आत्मनः इच्छति—पुत्री-यति (पुत्र + य = पुत्री + य + ति) 'he wishes for a son.'

(2) final इ and उ are lengthened; कवि—कवीयति 'he wishes for a poet.'

(3) final क् is changed to री; कर्तृ—कर्त्तरीयति.

(4) final ओ and औ are changed to अच् and भाच्; गो—गव्यति; नौ—नाव्यति.

(5) a final nasal is dropped and the preceeding vowel is

changed like an original final vowel; राजन्—राजीयति 'he wishes for a king.'

(6) in other cases the final consonant remains unchanged; वाच्—वाच्यति 'he wishes for words;' दिव्—दिव्यति (दीव्यति according to some) 'he wishes for heaven;' समिध्—समिध्वाति 'he wishes for holy sticks' &c.

§ 533. स् and अस् are prefixed to the affix य; and then it is added to any nominal stem in the sense of to ardently wish for that which is expressed by the noun; मधु आत्मन इच्छति मधुस्यति or मध्वस्यति 'he wishes for honey;' so दधिस्यति, दध्यस्यति, &c.

§ 534. अशन has अशनायति 'he wishes to eat;' and अशनीयति 'he wishes to possess food;' उदक् has उदक्यति; 'he, wishes to drink water' and उदकीयति 'he wishes to possess water'; and धन has धनायति 'he wishes to acquire money,' and धनीयति 'he wishes to be wealthy.'

§ 535. This affix is sometimes added in other senses than that of wish:—

§ 536. (a) It is added in the sense of 'treating or considering like;' e. g. पुत्रीयति छात्रम् 'he treats the pupil as a son;' विष्णुयति द्विजम् 'he treats the Brâhmana like Vishnu'; प्रासादीयति कुट्यां भिक्षुः 'the beggar considers his hut a palace;' कुटीयति प्रासादे राजा 'the king in his palace considers himself to be in a hut.'

(b) It is added to नमस् and चित्र in the senses of 'adoring,' and 'striking with wonder' respectively; नमस्यति देवान् 'he adores the gods;' चित्रियते लोकान् 'he strikes the people with wonder;' it is also added to तपस् in the sense of 'practising;' तपस्यति.

§ 537. In the general tenses the affix य (यच्, and यङ् to be given hereafter) is dropped when preceded by a consonant; समिधांचकार Perf. 1 sing. समिधिता समिधिष्यति 1st. and 2nd Fut. 3 sing. from समिध्यति; but पुत्रीयांचकार from पुत्रीयति.

(B) By means of the affix काम्य (काम्यच्) and conjugated in Parasm.

§ 538. To express the sense of wishing for that which is denoted by the noun, the affix काम्य is also added like the above, and the base so derived conjugated in the Par. as before; पुत्रकाम्यति 'he wishes for a son;' यशस्काम्यति 'he wishes for fame;' सर्पिकाम्यति 'he wishes for ghee.'

(C) By means of the affix क्तिप् (o) and conjugated in Par.

§ 539. Nominal bases are formed without the addition of any affix; the characteristic signs of the tenses and moods and the personal terminations being added immediately to the nominal base. The bases thus derived convey the notion of acting or behaving like that which is expressed by the noun, and are conjugated in the Parasm.

§ 540. The penultimate अ of a noun ending in a nasal is lengthened. The base is treated like a root of the 1st conjugation, its last vowel only taking Guṇa before अ. If the base has a final अ it is dropped before this अ; अ (name of Vishṇu) इव आचरति, अति 'he acts like Vishṇu;' कृष्ण—कृष्णाति, 'he acts like कृष्ण' (कृष्णानि 1st sing.); कवि—कवयामि 'I act the poet or behave like a poet;' वि—व्यति 'he behaves like a bird'; माला—मालाति 'he or it acts like a garland' (Perf. मालांचकार, &c.); पित्र—पित्राति 'he acts like a father;' भू—भवति 'acts like the earth' (Perf. बुभाव &c. as भू is the base); राजर्—राजानति 'he acts like a king;' पथिर्—पथीनति 'it serves as a road,' &c. कभुक्षीति from कभुक्षिर् name of Indra.

(D) By means of the affix य (यङ्) and conjugated in the Atm.

§ 541. The affix य (यङ्) is added in the same sense as above to nominal stems and the nominal verbs so derived are conjugated in the Atm.

§ 542. Before this affix the final अ of a nominal base is lengthened; अ remains unchanged; other final letters undergo the same changes as they do before the other य (यच्). The final स् of a noun is changed to आ optionally and that of अप्सरस् and ओजस् necessarily; कृष्ण इव आचरति, कृष्णायते 'he acts like कृष्ण; यशस्—यशायते, यशस्यते, 'he behaves like one who is famous,' विद्वस्—विद्वायते, विद्वस्यते 'he acts like a learned man', &c.; but ओजस्—ओजायते 'acts like one who is lustrous' (powerful); अप्सरस्—अप्सरायते 'she behaves like an Apsaras.'

(a) A feminine noun not having क for its penultimate drops its fem. term.; कुमारीव आचरति—कुमारायते 'he behaves like a girl; हरिणीव आचरति हरिणायते 'she acts like a female deer; गुर्वीवाचरति गुरुयते 'she acts like a stout woman'. But पाचिका इव आचरति पाचिकायते 'she acts like a female cook,' and not पाचकायते.

(b) सपत्नी has सपत्नायते, सपत्नीयते and सपतीयते 'she acts like a co-wife; युवति has युवायते 'she behaves like a young woman.'

§ 543. The affix य is added to a few nouns such as भृश 'much', मन्त्र 'slow', पण्डित 'learned', सुमनस् 'generous-minded'. उन्मनस् 'agitated,' &c. in the sense of 'becoming what it was not before,' or 'what it was not like before; भृशः भवति भृशायते 'what was not much, now becomes much; उन्मनायते 'he (who was not agitated before) becomes agitated; similarly सुमनायते, &c.

§ 544. The following are the different senses in which the affix क्यङ् is used in the particular cases given below.

(a) to रोमन्थ used objectively ; रोमन्थायते 'is ruminating.'

(b) to बाष्प 'tears,' उष्मन् 'heat,' and फेन, in the sense of 'sending forth, vomiting;' बाष्पायते 'he sheds tears,' but उष्मायते 'gives out heat;' फेनायते 'sends forth foam.'

(c) to सुख, दुःख and others in the sense of 'experiencing or enjoying;' सुखं वेदयते सुखायते 'he enjoys happiness;' परस्य सुखं वेदयते 'he shows the happiness of another'; दुःखायते.

(d) to शब्द, वैर, कलह, सुदिन 'a fair day,' and दुर्दिन 'a cloudy day' in the sense of 'making or doing;' शब्दं करोति शब्दायते 'he makes a sound' (also शब्दयति cau.); सुदिनायते &c.

(E) By means of the affix इ (णिङ् and णिच्)
and conjugated in Parasm. and Atm.

§ 545. Verbal bases are formed from the nouns given below by the addition of the affixes इ (णिङ्) and इ (णिच्) with various senses; those derived by means of णिङ् are conjugated in Atm. and those by णिच् in the Par.; e. g. भाण्ड with सम्, संभाण्डयते 'collects together the vessels'; सुण्ड—सुण्डयति माणवकम् 'he shaves Mānavaka'; मिश्र-मिश्रयति अन्नम् 'he mixes boiled rice with (curds, curry, &c.);' लवणयति व्यञ्जनम् mixes salt with condiments; वस्त्र—संवस्त्रयति 'he clothes with garment.'

§ 546. इ is changed to अपि when added to सत्य, अर्थ, and वेद; सत्यं करोति आचष्टे वा सत्यापयति; अर्यापयति, वेदापयति.

§ 547. इ is further added in the following cases;—सेनया अभियाति अभिषेणयति; वीणया उपगायति उपवीणयति; श्लोकैः उपस्तौति उपश्लोकयति; &c. &c.

The various changes taking place here, before the affix अ the student will easily notice as irregularities.

CHAPTER XII.

VERBAL DERIVATIVES

or

PRIMARY NOMINAL BASES

Derived by means of the Kṛt Affixes.

§ 548. The kṛt Affixes are added to roots, or to their modified forms, to form nouns, adjectives and indeclinables ; e. g. कृ—कार, कर्तृ, करण, कुर्वत्, करिष्यत्, चकृवस्, कृत्वा, कर्तुम्, &c. These are called *Kṛidantas* or Primary Nominal Bases as distinguished from the Secondary Derivatives formed with the Taddhita affixes.

SECTION I.

PARTICIPLES (Declinable and Indeclinables)

I Participles (Declinable).

(A) Participles of the Present Tense.

§ 549. The participle of the Present Parasm. is formed by the addition of the affix अत् to that form of a root, primitive or derivative, which it assumes before the third person plural termination of the present Tense. If the base end in अ the अ is dropped ; e. g. Pre. 3rd pl. P. Pte.

भू (1 cl.)—भव+अन्ति

भव+अत्=भवत् 'being'

द्विष् (2 cl.)—द्विष्+अन्ति

द्विष्+अत्=द्विषत्, hating.

Similarly

रुध् (7. cl) रुध+अत् preventing

या (2. cl.) यात् going.

कृ (8. cl.) कुर्वत् doing.

इ (3 cl.) जुह्वत् sacrificing. तत् (8. cl.) तन्वत् stretching &c.

सु (5 cl.) सुन्वत् extracting. क्री (9. cl.) क्रीणत् buying.

सुप् (9. cl.) सुष्णत् stealing &c, चुर (10 cl.) चोरयत् stealing.

बोधय् cau. of बुध्, बोधयत् 'causing to know.'

बुबोधिष् desid. of बुध्, बुबोधिषत् 'desiring to know.'

दित्सु desid. of दा, दित्सत् 'desiring to give;' &c. &c.

(a) The term. अत् is optionally changed to वस् when added to the root विद्; वित् or विद्वस् 'knowing.'

§ 550. The declension of the Participles in अत् has been treated of in § 104.

§ 551. The participle of the Present. Atm. is formed by adding आन to the root which undergoes the same changes before it, as before the termination अते or अन्ते of the 3rd pl. pre.; आन is changed to मान in the case of roots of the 1st, 4th, 6th and 10th classes, and all derived roots, or rather when the base ends in अ, before which the अ of the base remains unchanged. *s. g.* एध् (1. cl.)—एधमान 'growing,' वन्द् (1. cl.) वन्दमान 'saluting.,' शी (2. cl.) शयान 'lying down;' द्विष् (2. cl.) द्विषाण; हन् with आ (2. cl.) आह्नान 'killing'; धा (3. cl.) दधान 'holding'; इ (3. cl.) जुह्वान; विद् (4. cl.) दीव्यमान 'playing'; सु (5. cl.) सुन्वान 'extracting'; तुद् (6. cl.) तुहमान 'giving pain'; रुध् (7. cl.) रुन्धान 'obstructing'; कृ (8. cl.) कुर्वान 'doing'; तत् (8. cl.) तन्वान 'stretching'; क्री (9. cl.) क्रीणान 'buying'; चुर (10. cl.) चोरयमान 'stealing'; &c. बुध् (1 cl.)—cau. बोधयते—बोधयमान 'causing to know,' desiderative बुबोधिषते—बुबोधिषमाण 'being desirous to know;' &c.

§ 552. The आ of आन is changed to ई in the case of the root आस् (2. cl.) 'to sit;' Pre. Ptc. आसीन.

553. The participle of the Pre. Passive is formed by adding मान to the Passive base in य; *e. g.* बुध्यमान 'who or what is known', अद्यमान 'what is eaten', दीयमान 'who or what is given', चीयमान 'who or what is gathered', क्रियमान 'who is done', कृ—कीर्यमाण 'what is scattered', चोर्यमाण 'who or what is stolen', बुध्—cau. Pass. बोध्यमान 'who or what is caused to know', Des. Pass. बुबोधिष्यमाण 'who or what is desired to know', &c.

§ 554. The participles formed according to § 551-3 are declined like nouns ending in अ *m. f.* and न.

(B) Participles of the Perfect.

§ 555. The terminations of the Perf., and the Past participles are weak. The penultimate nasal is generally dropped (as in the Benedictive, or Passive.)

§ 556. The participle of the Perf., Par. and Atm. is formed by adding respectively वस् and आन generally to that form of the root which it assumes before the termination of 3rd per. plural. If this form consists of one syllable only or when the root ends in आ, वस् has the intermediate इ added to it. घस् also takes इ. इ is optionally prefixed to वस् in the case of the roots गम्, हर्, दृश्, विद् and विद् (6 cl.). जन् and खन्, and गन् and हन् when they do not take इ, form this participle from that base which they assume before the 2nd per. sing. terminations *e. g.*

PARASMAIPADA.

Root.	Perf. Base (3rd pl.)	Perf. Ptc.
इ to go	ईय्	ईयिवस् who or what went.
ऊ ,,	आर्	आरिवस् ,,
नी to carry	निनी	निनीवस् ,, carried.

Roots.	Perf. Base (3rd Pl.)	Perf. Ptc.
पच् to cook	पेच्	पेषिवस् ,, cooked.
वच् to speak	ऊच्	ऊचिवस् ,, spoke.
यज् to sacrifice	ईज्	ईजिवस् ,, sacrificed.
अस् to throw	आस्	आसिवस् ,, threw.
स्तु to praise	तुष्टु	तुष्टुवस् ,, praised.
कृ to do	चकृ	चकृवस् ,, did.
दा to give	ददृ	ददिवस् ,, gave, &c.
घस् to eat	जक्ष्	जक्षिवस् ,, ate.
दृश् to see	ददृश्	ददृशिवस्, ददृश्वस् ,, saw.
विद् to know, &c.	विविद्	विविद्वस्, विविदिवस् ,, knew, &c.
विश् to enter	विविश्	विविशिवस्, विविश्वस् ,, entered.
भञ्-बभञ्वस्; अञ्ज्-आजिवस्; खच्-चखन्वस्; गम्-जग्मिवस्, जगन्वस्; and हन्-जहिवस्, जघन्वस्.		

(a) For the declension of these participles see § 112.

ATMANEPADA.

नी to carry	निनी	निन्यान्
दा to give	ददृ	ददान्
पच् to cook	पेच्	पेषान्
यज् to sacrifice	ईज्	ईजान्
जर्	जज्	जज्ञान्
कृ to do	चकृ	चक्राण्
वच् to speak	ऊच्	ऊचान्
स्तु to praise	तुष्टु	तुष्टुवान्
श्रु to hear	शृश्रु	शृश्रुवाण्
&c.	&c.	&c.

(b) These are declined like nouns ending in अ *m. f. n.*

§ 557. Roots ending in कृ (also तृ and जृ in § 419) form their Perf. Par. irregularly; वस् is added to the root, which then undergoes the changes mentioned in § 301, and is finally reduplicated; when a root is Atm. it is first reduplicated and आन afterwards added, the final कृ changing as before: कृ + वस् = क्रीवस्; by reduplication चिक्रीवस्. कृ—by reduplication चकृ + आन = चकिर + आन = चकिराण; similarly तृ—तृतिवस्, ततिराण; शृ—शिवस्, शिशिराण; घृ—घृवस्, घुराण; &c.

§ 558. The Perfect Participle is not frequently used. The only participles that are most commonly to be met with are those formed from the roots सद्, वस्, स्था and श्रु.

§ 559. The participles of the Periphrastic Perfect, Par. and Atm. are formed by the addition of the Perf. Participial forms of the auxiliary verbs कृ, अस् or भू to the base in आम्; e. g. दयामासिवस्, उन्नांभूवस्; गण्-गणयांचकृवस्, गणयामासिवस्, गणयांभूवस्, &c.

(C) Past Passive Participles.

§ 560. The Past Passive Participle is formed by the addition of the affix त् to the root; e. g. स्ना—स्नात 'bathed', जि—जित 'conquered', नी—नीत 'carried', श्रु—श्रुत 'heard', भू—भूत 'become', हृ—हृत 'taken away', त्यज्—त्यक्त 'abandoned', चित्—चित्त 'thought or meditated upon', &c.

§ 561. Roots capable of taking Samprasâraṇa take it before the affix त्.

§ 562. The affix त् is weak.

Exceptions :—

(a) The roots शी, स्विद् 1 cl. धृष् and मृष् admit of the Guṇa

change before त् when इ is prefixed to it; पू I. A. also does the same when it takes इ (see § 567 b).

(b) Such of the roots of the 1st class as have उ for their penultimate change their vowel to Guna optionally, when the affix त is added with the intermediate इ and the P. P. Participle is used impersonally, or when it conveys the sense of beginning to perform the action or undergoing the condition expressed by the root; मुद् 'to delight' मुदित, but 'to begin to delight' प्रमुदित or प्रमोदित; similarly, द्युत्-प्रद्युतित or प्रद्योतित &c.

§ 563. The penultimate radical nasal is generally dropped.

§ 564. The augment इ is prefixed to this त in the case of certain roots, optionally in the case of some and not at all in the case of others.

§ 565. As a general rule, all roots ending in a vowel, and such as take इ optionally before any termination, and Anit roots ending in a consonant generally, do not take इ; the rules of Sandhi given in the foregoing chapters that are applicable in particular cases ought to be observed :—

Roots.	P. P. Ptc.	Roots.	P. P. Ptc.
ऊर्णु—ऊर्णुत covered		व्यध्—विद्ध pierced	
वे—उत woven		स्वप्—सुप्त slept	
व्ये—वीत covered		लभ्—लब्ध obtained	
ह्वे—ह्वत called &c.		बन्ध्—बद्ध bound	
वच्—उक्त spoken		दृश्—दृष्ट seen	
गुह्—गुह् concealed		क्रुश्—क्रुष्ट cried out, &c.	

---

* ह्वे substitutes ऊ for its व्.

मृज्—मृष्ट wiped off, &c.
 सिध्—सिद्ध accomplished, &c.
 नश्—नष्ट perished, &c.
 वृध्—वृद्ध grown
 वृत्—वृत्त happened, completed,
 &c.

प्रच्छ्—पृष्ट asked
 त्यज्—त्यक्त abandoned
 भ्रज्—भ्रष्ट fried
 यज्—इष्ट sacrificed
 बुध्—बुद्ध awakened

Exceptions :—

(a) शी, जागृ, स्या and हरिद्रा take इ; the final vowel of the first two takes Guṇa substitute, and the last two drop their final; शयित, जागरित, स्थित, हरिद्रित.

(b) पत् takes इ though it admits of इ optionally in the Desiderative; पतित.

(c) The Anit roots वस् and क्षुप् admit इ before त and त्वा; उषित, क्षुधित.

§ 566. Set roots (subject to § 565), and all derived roots admit of इ; roots of the Tenth class and causals reject their final अय :—

Roots. P. P. Ptc.
 शङ्—शङ्कित 'suspected.'
 वद्—उदित 'spoken.'

एध्—एधित 'increased.'
 ग्रह्—ग्रहीत 'taken.'

Roots. P. P. Ptc.

प्रथ्—प्रथित 'spread.'
 बोधय् cau. Base of बुध्, बोधित
 'made to know.'

चिकीर्षि des. B. of कृ, चिकीर्षित
 'desired to do.'

* Vide § 343.

Exceptions:—इन्ध्, चित् 'to know, to observe,' &c., जुष्, जस्, वीप्, मद् and यत्; इद्ध्, चित्त, जुष्ट, जस्त, दीप्त, मत्त, यत्.

N. B. There are many Set roots which reject the intermediate इ; but as some of them form their p. p. participles in न and others irregularly, they will be given in their proper places.

§ 567. The following roots insert इ optionally:—

(a) वस्, शस्, पुर, स्पश, छद्, जप्, रुष्, त्वर्, धृष् with सम्, and स्वन् with अ; शान्त, शमित (See § 577); शान्त, शमित; पूर्ण (See § 562), पूरित; स्पष्ट, स्पष्टित; छन्न, छदित; जप्त, जपित; रुष्ट, रुषित; तूर्ण (See § 569), त्वरित; सङ्गुष्ट, सङ्गुषित; आस्वान्त, आस्वनित.

(b) क्लिश् and पू take इ before त and त्वा; क्लिष्ट, क्लिशित; पूत, पवित.

(c) The following roots admit of इ optionally before त when the P. P. Participle is used impersonally, or conveys the sense of beginning to perform the action or to undergo the state expressed by the root; हृष्, त्वर्, धृष्, फल्, भिद्, मच्छ्, स्विद्, 1. 4. cl.; स्विद्-प्रस्वेदितः or प्रस्विन्नः चैः 'Ohaitra has begun to perspire' प्रस्वेदितं or प्रस्विन्नमनेन 'he has perspired', &c.; स्विद् 4 cl. has स्विदित also.

N. B. When the participle is not used in the sense given above these roots reject इ.

§ 568. (a) अश्च in the sense of 'to worship' takes इ; अश्चितः 'worshipped'; but अक्तः 'gone'.

(b) धृष् and शस् reject इ when they express the idea of 'immodesty or rudeness'; धष्ट 'rude', विशस्त 'ill-mannered'; but धषित 'over-powered, trifled with', &c. विशसित 'tormented or ill-treated'.

§ 569. न is substituted for त when it immediately follows a final द् or र्; this final द् is also changed to न्; भिद्-भिन्न, शृ-श्रीर्ण, लुक्-लूर्ण (See § 579).

Exceptions:—

(a) भिद् has भित्त when it means 'a part, a portion'; भित्त in other cases.

(b) विद् 6 P. A. takes त्त in the sense of 'fit for enjoyment'; or 'famous'; वित्त 'wealth, property', वित्त: 'famous'; वित्त in other cases.

(c) मद्, पूर and मूर्च्छ; मत्त, पूर्त 'filled' (also पूर्ण when it means the same as पूर्ण), मूर्त.

§ 570. Roots ending in आ (ए, ऐ and ओ changeable to आ) and beginning with a conjunct consonant containing a semi-vowel also substitute न for त्त; द्रा 'to run, to sleep', द्राण; ग्ले 'to fade' ग्लान; स्तयै-स्त्यान 'collected to a mass', &c.

Exceptions:—ख्या 'to name', &c., द्ये 'to contemplate', द्ये and द्वे; ख्यात, ध्यात, &c.

Roots.	P. P. Ptc.	Roots.	P. P. Ptc.
री to flow, to move	रीण	कृ to scatter	कीर्ण
धू to shake	धून	पृ to fill, to gratify	पूर्ण
लू to out	लून	वृ to choose	वूर्ण
जृ to go	जूर्ण	ज्या to grow old	जीन

§ 572. दु substitutes न for त्त and lengthens its vowel; दून.

§ 573. The following roots substitute न for त्त:—

Roots.	P. P. Participles	Roots.	P. P. Participles
ही 4 A. to fly	हीन; उड्डीन	धि 1. p. to grow, to swell	धून
दू to torment	दून	सू 4. A. to bring forth,	
ली 4 A.	लीन	to produce	सून.

Roots.	P. P. Participles.	Roots.	P. P. Participles.
वी 'to perish', &c.	वीन	भुज् 6. P.	भुम्भ
हा to go,	हान	मस्ज् 6. P.	मम्भ
हा to abandon,	हीन	रुज्	रुग्ण
विज्—	विम्भ, उद्धिम्भ	लज् 6. A.	लम्भ
व्रश्—	वृक्कण	लस्ज् 'to be ashamed'	,,
भञ्ज् 'to break,'	भम्भ	विद् 4. A.	विज्

§ 574. (a) कृ when it means 'to incur debt' substitutes न; कृण 'debt'; but कृत, when it means 'to go'.

(b) दिव् takes न when it does not mean 'to gamble'; द्यून् a sport in which nothing is staked; but द्यूत 'gambling.'

§ 575. The roots नुद्, विद् 6. A., जै, प्रा, and ह्री take न or त; नुन्न or नुत्त, विन्न or वित्त, प्राण or प्रात, प्राण or प्रात, and ह्रीण or ह्रीत.

§ 576. प्याय् has पीन when it is used with 'one's own limbs'; पीनं मुखं; प्यान or पीन in other cases.

§ 577. (a) Roots ending in a nasal lengthen their penultimate vowel before a weak termination beginning with any consonant, except a nasal or a semi-vowel, or when followed by nothing; दाम्—शान्त, क्रम्—क्रान्त, &c.

(b) Anit roots ending in a nasal drop it before त; मर् to think, &c. मत; वन् 1. P. 'to sound, to serve', &c. वत, क्षण्-क्षत, कण्-कृत.

§ 578. The roots खर्, जर्, and सर्, drop their nasal and at the same time lengthen their vowel; खात, जात, सात.

§ 579. A radical व preceding or following a vowel is sometimes changed to ऊ before त or न; when it is preceded by र it is dropped; वर—ऊर्ण; स्वर—तूर्ण, तुर्व—तूर्ण, सिव्—स्यूत, दिव्—द्यूत or द्यून (See § 578. b.).

§ 580. दा 'to give', and दे, form their P. P. Ptc. as दत्त; the द्

of दत्त is dropped after a preposition ending in a vowel; प्रत्त; in this latter case the preceding इ or उ is lengthened; नीत्त, सूत्त; &c-
इ may optionally be retained also, प्रदत्त, अवदत्त, सुदत्त &c.

§ 581. The following roots form their P. P. Participle irregularly :—

Roots.	P. P. Ptc.	Roots.	P. P. Ptc.
अद् to eat.	जग्ध	पच् to cook.	पक्क
खी to split.	छात or छित	पा to drink.	पीत
दो to cut.	हित	फल् to expand.	फुल्ल
धा to put.	हित	मा to measure.	मित
धाव् to cleanse.	धौत or धावित	मे to barter.	„
मूर्च्छ् to faint.	मूर्त्त or मूर्छित	क्षे to be thin.	क्षाम
वृह or वृह with परि	परिवृढ a master.	गै to sing.	गीत
शो to sharpen	शान or शित	आ to cook (आत, आण)	
हृद् to delight	हृन	but शृत 'boiled'	
		स्तम्भ् with प्रति	प्रतिस्तब्ध,
		„ with, नि निस्तब्ध (here the	
		स् is not changed to ष्).	
अव् to protect.	अवित	स्फाय् to grow	स्फीत
कुश्ल् to be lean.	कुश	स्ना with नि clever.	निष्णात
क्षीव् to be intoxicated	क्षीव		

§ 582. The participles in त् or न् follow the declension of nouns in अ.

The p. p. participles have not always a passive force :—

§ 583. The affix त् added to roots having the sense of 'sitting or going, or eating' shows the place where the action takes place; इहं मुकुन्दस्य आसितं 'this is the place where Mukunda used to sit'; इहं यात रत्नापते: 'this is the path by which the husband of Ramā

used to pass'; भुक्त एतत् अनन्तस्य 'this is the place where Ananta took his food', &c.

§ 584. P. P. Participles have sometimes the sense of neuter abstract nouns; as जल्पितं 'speech', शयितं 'sleep', हसितं 'laughing'; similarly स्थितं, गतं, &c.; See Bhat VIII. 135.

§ 585. The P. P. Participles of roots meaning 'to think or to wish,' 'to know', 'to adore', and of the roots इच्छ्, भी, &c. have the sense of the Present Tense; राज्ञः मतः 'he is honoured by the king'. सतां पूजितः &c. इद्धः अग्निः 'the fire is kindled', so भीत &c.

(D) Past Active Participles.

§ 586. Past Active Participles are derived from the Past Passive Participles in त् or न् by adding to them the affix वत्; e. g. कृ-कृतवत्, कृ-कीर्णवत् &c.

(E) Participles of the Future Tense.

§ 587. The Participle of the simple Future, Active as well as Passive, is formed from the third pers. singular form of the second Future of a root. The Parasam. Ptc. is formed simply by dropping the final इ and the Atm. and the Passive ones by substituting मान for the final ते; e. g.

Participles.

Roots.	Par.	Atm.	Passive.
दा—	दास्यत्	दास्यमान	दास्यमान or दास्यिष्यमाण
भू—	भविष्यत्	भविष्यमाण	भविष्यमाण or भाविष्यमाण
चुर—	चोरयिष्यत्	चोरयिष्यमाण	चोरयिष्यमाण or चोरिष्यमाण
जि—	जेष्यत्	जिज्ञेस्यमाण	जेष्यमाण, or जायिष्यमाण
कृ—	करिष्यत्	करिष्यमाण	करिष्यमाण, or कारिष्यमाण

श्रु— श्रोष्यत्   संश्रोष्यमाण   श्रोष्यमाण, or आविष्यमाण
एध् A.   एधिष्यमाण   एधिष्यमाण

Similarly विपठिष् Desi. Base of पठ्—विपठिष्यत्, विपठिष्यमाण &c.

§ 588. These participles are declined like words ending in त् and अ.

(F) POTENTIAL PARTICIPLES (and Verbal Adjectives).

§ 589. The Potential Participle is formed by means of the affixes तस्य, अनीय and य, added to a root or derivative verb. This is Passive when the verb is transitive and impersonal when the verb is intransitive. It is also used like an adjective when denoting fitness, &c.

(1) Participles in तस्य and अनीय.

§ 590. The affixes तस्य and अनीय are added to roots or derivative bases in the sense of must be, fit to be, &c. Before these the ending vowel and the penultimate short of a root take their Guna substitute. Before तस्य Set roots take इ, Anit roots do not, and Wet roots take it optionally. Before अनीय penultimate क् is always changed to अर् and not to र् (as sometimes it is) e. g.

Roots.

Potential Ptc.

दा—दातव्य, दानीय	what must or ought to be given.
चि—चेतव्य, चयनीय	what must or ought to be searched into &c.
श्रु—श्रोतव्य, श्रवणीय	heard.
भू—भवितव्य, भवनीय	be.
कृ—कर्तव्य, करणीय	done.
बुध्—बोधितव्य, बोधनीय	known.

बोद्धव्य.

Roots.	Potential Ptc.
मृज्*—मर्ष्टव्य, मर्जनीय	,, ,, wiped.
सृज्—स्रष्टव्य, सर्जनीय	,, ,, created.
भृज्—भर्ष्टव्य, भर्जनीय	
भ्रष्टव्य, भ्रज्जनीय	,, ,, fried.
गुह्—गोढव्य, गूहनीय	,, ,, concealed.
गूहितव्य†	

§ 591. The final अय of roots of the tenth class and of causals is dropped before अनीय. To Desiderative bases it is added without any change; e. g.

कथ्—	कथनीय	‘what must or ought to be told.’
चुर—	चोरणीय	,, stolen.
बोधय Can. of बुध्—	बोधनीय	,, made to know.
बुबोधिष् Desi..		
Base of बुध्	बुबोधिषणीय	,, desired to know.

(2) Participles in य (यत्, क्यप् and ण्यत्).

§ 592. The affix य(यत्) is added on to the roots ending in a vowel in the sense of ‘fit for or fit to be or ought to be’. Before this य the radical vowel undergoes Guna substitute and final आ (ए, ऐ and ओ changeable to आ) is changed to ए.

दा—देय	what is fit or ought to be given.
धे—धेय	,, ,, sucked.
गै—गेय	,, ,, sung.
छा—छेय	,, ,, cut.

* The क of मृज् is changed to आ against § 590.

† The उ of गुह् is lengthened instead of being Gunated before a strong termination beginning with a vowel.

चि—चेय	„	„ collected.
नी—नेय	„	„ led or carried.

§ 593. Roots having अ for their penultimate and ending in a consonant of the labial class take the affix य; शप्—शप्य; लभ्—लभ्य, रम्—रम्य, &c.

§ 594. नृ is inserted when लभ् is preceded by उप if the meaning be 'to praise'; उपलभ्यः साधुः 'a Sadhu ought to be praised'; but उपलभ्यं धनं 'wealth ought to be acquired'.

§ 595. The roots तक् 'to laugh at', शस् 'to kill', चत् 'to look for, to ask', यत् 'to strive', जन्, शक्, and रह् take the affix य; तक्यं 'what is fit to be laughed at', शस्यं 'what ought to be killed', &c.

§ 596. The roots गद्, मद्, चर् and यस् take the affix य when not preceded by a preposition; in the latter case they will take प्यत्; गद्—गद्य 'what ought to be spoken or told'; so मद्य, चर्य, यम्य; चर् with आ may take this affix, if it does not mean a preceptor; आचार्यो देशः 'a country fit to be gone to', but आचार्यः 'a preceptor' formed with the affix प्यत् (य).

§ 597. हर् takes the affix यत् optionally before which वध् is substituted for it; हन् + य = वध्य 'what ought to be killed'; it optionally takes प्यत्, in which case चात् is substituted for it; घात्यः.

§ 598. The roots इ 1. 2. P. 'to go', स्तु, शास्, वृ 5 P. A. इ, जुष्, and roots having कृ short for their penultimate except क्लृप् and चत् take the affix क्यप् (य) in the same sense as यत्. When a root ends in a short vowel, त् is inserted between the final vowel and the affix य; e. g. इ—इत्य 'worthy of being

approached'; स्तुत्य 'deserving praise', शास्-शिष्य: 'fit to be instructed'; वृ-वृत्य; वृ-आहत्य, जुष्-जुष्य 'worthy of being served'; वृत्-वृत्य; वृध्-वृध्य 'fit to be increased as wealth, &c.'; but कल्प्य (कल्प्+यत्) 'able'; चृत्-चर्त्य (चृत्+प्यत्) 'that ought to be teased or hurt'.

§ 599. The root शंस्, दुह् and गुह् take this affix optionally; शंस-शस्य 'praiseworthy'; दुह्-दुह्य; गुह्-गुह्य; optionally they take the affix प्यत् (to be given hereafter); शंस्य, रोह्य, गोह्य.

§ 600. मृज् also takes the affix optionally; मृज्य 'what is fit or ought to be cleansed'; optionally it takes प्यत् before which the final ज् is changed to ग्; मार्ग्य.

§ 601. खर् takes this affix, before which its र् is changed to ई; खर्+य=ख+ई+य=खेय 'what is fit or ought to be dug or excavated'.

§ 602. मृ 1. cl. takes this affix when the participle so derived does not form a name; मृत्या: 'those who ought to be nourished or maintained, hence servants', &c.

§ 603. The roots कृ and वृ take both क्यप् and प्यत्; कृत्यं, कार्यं; वृत्यं, वर्त्य 'what ought to be chosen, best', &c.

§ 604. युज् in the sense of 'to be harnessed' takes the affix क्यप् and changes its final to ग्; युग्य: गौ: 'a bull to be harnessed to the yoke'; in other senses it takes the affix प्यत्; योज्य.

§ 605. Roots ending in क्, and those ending in a consonant (see § 593) take the affix प्यत् (य) in the same sense as यत्. Before this affix the ending च् and ज् of a root are changed to क् and ग् respectively and the final vowel and the penultimate अ take

Vṛddhi substitute; and other penultimate vowels generally take Guṇa.

कृ—कार्ये 'what ought to be done', धृ—धार्ये 'what ought to be worn', मृह्—माह्यं, इम्—इभ्यं 'what ought to be impelled', &c.; वच्—वाक्यं 'what is arranged, a sentence'; पच्—पाक्यं 'what is to be cooked', मृज्—मार्ग्यं 'what is to be purified', &c.

§ 606. The root वस् when preceded by अना 'with' takes the affix ण्यत् before which the penultimate अ is optionally changed to Vṛddhi; अना सह वसतोऽस्यां चन्द्रार्कौ अमावस्या or—वास्या 'the day on which the sun and the moon are with each other i. e. are in conjunction'.

§ 607. (a) The roots यज्, याच्, रुच्, अर्च्, त्यज् and पच् do not change their च् or ज् to क् or ग् before ण्यत्; याज्य, याच्य, रोच्य, अर्च्य, त्याज्य, पाच्य.

(b) वच् does not change its च् to क् before ण्यत् when the meaning is 'what ought to be spoken, speech'; वाच्यं but वाक्यं 'a sentence'.

(c) युज् when it is preceded by प्र and नि takes the affix ण्यत् in the sense of 'what is possible or capable of'; and does not change its ज् to ग्; प्रयोक्तुं शक्यः प्रयोज्यः, नियोक्तुं शक्यः नियोज्यः भूत्यः ।

(d) भुज् has भोज्यं meaning 'food,' and भोग्यं 'what is fit to be enjoyed'.

§ 608. Roots ending in उ, short or long, the affix ण्यत् in the sense of 'what ought or must necessarily be done'; लृ—लृप्त्यं 'what must necessarily be cut off'; पृष्वं 'what must necessarily be purified'; सू with आ—आसाध्यं, यु 'to mix' याध्यं, &c.

(a) The roots वृ and लृ also do the same; वाप्यं 'what must necessarily be sown'; लाप्यम्.

II. Indeclinable Participles.

(A) Indeclinable Past Participles.

§ 609. The Indeclinable Past Participles are of the nature of gerunds. They are formed (1) by affixing त्वा to the simple root; or (2) by adding य when the root is compounded with prepositions or words used prepositionally; गम्—गत्वा 'having gone'; भू with अनु—अनुभूय 'having experienced,' &c.

I. Indeclinable Participles formed with त्वा.

§ 610. The Indeclinable Past Participle or gerund in त्वा is formed of all roots or derivative verbal bases to which no preposition (nor a prepositional word) is prefixed. Before the affix त्वा a root assumes that base which it does before the त् or न of the Past Passive Participle; *e. g.*

ज्ञा to know	ज्ञात	ज्ञात्वा
दा to give	दत्त	दत्त्वा
स्था to stand	स्थित	स्थित्वा
हा to go	हान	हात्वा
हा to abandon	हीन	हित्वा
धा to place	हित	हित्वा

Similarly—जि 'to conquer'—जित्वा; पू 'to purify'—पूजित्वा or पूज्वा; भू 'to be'—भूत्वा; कृ 'to do'—कृत्वा; तृ 'to cross'—तीर्त्वा; पू 'to fill'—

पूर्वा; नै—नत्वा, मुच्—मुक्त्वा; अद्—जग्म्वा; क्रम्—क्रान्त्वा; वृश्—
वृष्ट्वा; क्षुध्—क्षुधित्वा; वस् 1. cl.—वषित्वा; वह्—ऊढ्वा; यज्—इष्ट्वा; गम्—
गत्वा; बन्ध्—बद्ध्वा; शास्—शिष्ट्वा &c. &c.

§ 611. When the intermediate इ is inserted, the preceding vowel takes its Guṇa substitute; शि—शयित्वा, कु—कवित्वा; जागृ—
जागरित्वा, &c.

(a) The roots लृष्, मृष्, कृष् and ऋत् take Guṇa optionally; लृषित्वा or तर्षित्वा; मृषित्वा or मर्षित्वा; कृषित्वा or कर्षित्वा; ऋत्—
ऋतित्वा or अर्तित्वा.

(b) But the roots मृड्, मुद्, कुष्, सुष्, and क्लिश्, the roots mentioned in § 371 and विज् 7 cl. do not take Guṇa मृड्—मृडित्वा 'having rejoiced'; मुद्—मुदित्वा, कुषित्वा, सुषित्वा, क्लिश्—क्लिषित्वा or क्लिष्ट्वा; कुट्—कुटित्वा, विज्—विजित्वा, &c.

§ 612. Wet roots, except व्रश् which takes इ necessarily, and स्तृ, सू and धू which reject इ, the five roots given under § 380, and a few others admit of इ optionally before त्वा; e. g. मृज् 'to cleanse'—मार्जित्वा, मृष्ट्वा; गाह् 'to enter'—गाहित्वा, गाढ्वा; गुह् 'to conceal'—गुहित्वा, गूहित्वा, गूढ्वा; गुप् 'to protect'—गोपायित्वा, गुप्त्वा; इष् 'to desire'—एषित्वा or इष्ट्वा; सह् 'to endure'—सहित्वा or सोढ्वा; लुभ् 'to covet'—(see § 615 below) लोभित्वा, लुभित्वा or लुब्ध्वा.

अञ्च् 'to go', 'to worship', अङ्क्त्वा 'having gone', अञ्चित्वा 'having worshipped'.

क्षन् to kill

खन् to dig

तन् to stretch

वम् to tame

क्षत्वा or क्षणित्वा

खनित्वा or खात्वा

तनित्वा or तत्वा

वमित्वा, वात्वा

क्रम् to go &c.

क्रन्तिवा, क्रन्त्वा, क्रान्त्वा*

वस् 4 P. to be straight, &c.

वसित्वा or वस्त्वा

वृत् 1 A. to be.

वर्तित्वा or वृत्वा, &c. &c.

But व्रश्—व्रश्चित्वा, स्तृ—स्तृत्वा, सू—सूत्वा, धृ—धृत्वा.

§ 613. The roots अग्नि, डी, वी, पू and जृ, set roots ending in consonants, roots of the 10th class and all derivative verbs, admit इ before त्वा; roots of the 10th cl. preserve their अय् before त्वा; श्वि—श्वयित्वा, डी—डयित्वा, जृ—जरित्वा or जरित्वा, नत्—नर्तित्वा, व्यच्—व्यचित्वा, लज्ज्—लज्जित्वा, जीव्—जीवित्वा, &c. चुर्—चोरयित्वा, कथ्—कथयित्वा; बुध्—cau. बोधयित्वा; des. बुबोधयित्वा.

§ 614. (a) The roots स्कन्द् and स्यन्द् do not drop their nasal; स्कन्द्—स्कन्त्वा; स्यन्द्—स्यन्त्वा, स्यन्वित्वा.

(b) The penultimate nasal of roots ending in थ् or फ् and that of वञ्च् 'to roam abroad', 'to deceive', and लुञ्च् 'to tear out' are optionally dropped; ग्रन्थ्—ग्रन्थित्वा, ग्रथित्वा; गुम्फ्—गुम्फित्वा, गुफित्वा; वञ्च्—वञ्चित्वा, वचित्वा or वक्त्वा; लुञ्च्—लुञ्चित्वा, लुचित्वा.

(c) Roots ending in ज् such as भञ्ज्, रञ्ज्, सञ्ज्, स्वञ्ज्, &c. and the root तञ्च् optionally reject their nasal before त्वा; भञ्ज्—भक्त्वा or भक्त्वा, रञ्ज्—रक्त्वा or रक्त्वा; अञ्ज्—अजित्वा, अङ्क्त्वा or अक्त्वा.

(d) मस्ज् and नस्ज् insert a nasal optionally; मक्त्वा; or मक्त्वा; नक्षित्वा, नष्टा or नष्टा.

§ 615. Guna is optionally substituted for the penultimate इ and उ of roots beginning with any consonant and ending in any

*The अ is lengthened optionally before त्वा.

except व्; लिख्—लिखित्वा or लेखित्वा; क्लिप्—क्लिटित्वा or क्लेष्टित्वा and also क्लित्वा; लुभ्—6. P. लुभित्वा or लोभित्वा; द्युत्—द्युतित्वा, द्योतित्वा; रिप्—रिषित्वा, रेषित्वा and रिष्टा; so रुप्, &c.

2. Indeclinable Participles formed with य्.

§ 616. When a root is compounded with one or more prepositions or words prefixed to verbs like prepositions, the Indeclinable Participle is formed by affixing य् immediately to it; the य् is changed to द्य after a short radical vowel (even when it combines with the final vowel of a preposition to a long vowel); e. g.

दा with आ—आदाय	इ with प्र—प्रेत्य
चि with निस्—निश्चित्य	कृ with सम्—संस्कृत्य
जि with वि—विजीय	कृ with द्विधा—द्विधाकृत्य
भिद् with निस्—निर्भित्य	मु with उत्—उत्सृज्य
इ with अधि—अधीत्य	&c. &c. &c.

§ 617. The rules given at § 302, 303, 367, 410 and 489 apply to the root also in the gerund in य्:—

दिक् with प्र—प्रदीप्य	वच् with प्र—प्रोच्य
क with अव—अवकीर्य	वस् with प्र—प्रोष्य
पूर् with आ—आपूर्य	ग्रह with वि—विगृह्य
बन्ध् with नि—निबध्य	ह्वे with आ—आह्वय
मि, मी, मा and	वी with उप—उपदाय
मे* with अनु—अनुमाय	
मे with परि—परित्राय	ली with वि—विलीय or-विलाय
दे with आ—आदाय	&c. &c. &c.

§ 618. Roots of the 8th class ending in a nasal, except सच्

* मे changes its final to इ optionally; अपमित्य also.

and the roots मन्, वन् and हन्, drop their nasal necessarily ; गम्, नम्, यम् and रम्, do it optionally ; तन् with वि—वित्त्य ; मन् with अव—अवमत्त्य ; यम् with नि—नियम्य or नियत्त्य ; रम् with वि—विरम्य or विरत्त्य ; नम् ; with प्र—प्रणम्य or प्रणत्त्य, &c.

§ 619. The roots खन्, जन् and सन्, drop their न् optionally lengthening their अ before य ; निखन्य, निखाय, प्रजन्य, प्रजाय and प्रसन्य, प्रसाय.

§ 620. क्षि lengthens its इ before the affix य, and जाग् changes its final vowel to Guṇa ; प्रक्षीय, प्रजागर्य.

§ 621. वे, ज्या and व्ये do not take Samprasāraṇa ; प्रवाय ; प्रज्याय 'having become old' ; उपव्याय 'having covered' ; but व्ये with परि or सम् takes Samprasāraṇa optionally ; परिव्याय or परिवीय ; संव्याय or संवीय.

§ 622. The roots mentioned under § 393 do not change their आ to ई ; प्रदाय, प्रधाय, प्रमाय, &c.

§ 623. Roots of the Tenth class and causals preserve their अच् before य if the syllable immediately preceding it (i. e. अच्) be prosodially short ; if not, it is dropped ; चोरय—प्रचोर्य ; बोधय—प्रबोध्य ; कृ—cau विकार्य ; नी cau. with आ—आनाद्य, &c. but गण्—विगणद्य, प्रणमद्य, प्रकथद्य.

§ 624. आप् cau. may retain its अच् optionally, प्राप्य or प्रापद्य.

§ 625. Desiderative bases add य immediately ; बुध् Des. प्रबुधोविष्य.

(B) The Adverbial Indeclinable Participle or

The Gerund in अम्.

§ 626. There is another Indeclinable Participle having the

same sense as that in त्वा formed with the affix अम्. Before this the root or the derivative verbal base generally undergoes the same changes which it undergoes before the इ of the pass. Aorist 3rd. Sing. ; नी-नायम् 'having carried or led', दा-दायम् 'having given', भू-भावम्, भिद्-भेदम्, मद्-माहम्, गम्-गमम्. or गामम्, &c.

§ 627. This participle is generally used at the end of compounds; स लोटघातं हतः 'he was pelted to death'; बन्दिमाहं गृहीता (Vik. I.) 'She was taken a captive', समूलघातं न्यवधीर्दशीश्च (Bh. atti. I. 2.) 'He totally exterminated his enemies', ब्राह्मणवेदं भोजयति 'He feeds every Brahmana that he knows or comes across'.

(a) This gerund is repeated to express the idea of repetition; e. g. श्रावं श्रावं 'having repeatedly heard'; स्मारं स्मारं, भोजं भोजं; &c.

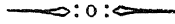
(C) The Infinitive.

§ 628. The Infinitive is formed by the affix तुम् with the same effect as the त् of the First Future; e. g.

Roots.	Infinitive.	Roots.	Infinitive.
इ to go	एतुम्	पच to cook	पक्तुम्
एध् to go	एधितुम्	ब्रश्च	ब्रश्चितुम् or ब्रष्टुम्
दा to give	दातुम्	ग्रन्थ to compose	ग्रन्थितुम्
नी to carry	नेतुम्	गृह् to cover	गृहितुम् or गोढुम्
कु to do	कर्तुम्	सह् to bear	सहितुम् or सोढुम्
भू to be	भवितुम्	चुर to beat	चोरयितुम्
धू to shake	धवितुम् or धेतुम्	बुध् Cau.	बोधयितुम्
वृ to choose	वरितुम् or वरीतुम्	बुध् Dasi.	बुबोधयितुम्
गै to sing	गातुम्	&c.	&c.
गम् to go	गन्तुम्		

SECTION II.

Some of the Common Kṛt affixes forming nouns.

(Substantive and Adjective).

§ 629. The following are a few of the most common Kṛt affixes :—

अ—forms nouns, generally of the mas. gender, from roots with or without prepositions, expressing the state or condition denoted by the root, or the agent of the action. Before this the vowel of a root undergoes Guṇa or Vṛddhi substitute; sometimes it remains unchanged, rarely it is shortened; *e. g.* चर-चरः ‘a spy’, भू-भवः ‘birth’, जि-जयः, भी-भयस्, दिस् with उप् उपदेशः, रुज्-रोगः, तर् with उत्-उत्तानः ‘lying down with the face upwards’, गस् with आ-आगमः ‘acquisition, the Veda’, जप् with उप-उपजापः ‘secret whispering into the ear’, यस् with आ-आयामः ‘length’, ज्ञा-ज्ञः or प्रज्ञः ‘a wise man’, छद्-छद्ः ‘a cover’, दन्तच्छद्ः ‘the lip’, कम्-कामः, नी with परि-परिणयः ‘marriage’, क्लिस्-क्लेशः, इ with उप and अधि-उपाध्यायः, ‘a preceptor’; similarly, द्वि-जः ‘a Brāhmaṇa’ &c., दिवा-करः ‘the sun’, हर् with सम्-संवः ‘a multitude’, पच्-पाकः, सुकरः ‘what can be easily done’, ग्रह-ग्रहः, ग्राहः ‘an alligator’, द्वाव-दावः ‘a forest conflagration’; sometimes the nouns are fem.; मृग + या = मृगया, जागृ-जागर्या ‘wakefulness’; मृज्-मृजा ‘cleansing’, सेवा, क्रीडा, &c. &c.

अक—is added in the sense of the agent; before it the penultimate vowel of a root takes Guṇa, while a penultimate अ generally and a final vowel take Vṛddhi; रञ्ज-रजकः, पच्-पाचकः ‘one who cooks’, निन्द-निन्दक, जन्-जनक, नी-नायक, पू-पावक

‘what purifies, fire’, भिद्—भेदक ‘one who splits’, दा—दायक, बह—माहक, &c.

अन—forms neu. nouns (sometimes fem. and mas. also when it denotes the agent); गम्—गमनं, वद्—वदनं, पा—पानं, गै—गायनं—नः ‘a singer’, गण्—गणना, वह्—वाहनं ‘a vehicle’, शी—शयनं, आस्—आसनं, ख्या with व्या—व्याख्यानं, घट्—घटना, वन्द्—वन्दना, &c.

अस्—forms neu. nouns; the radical vowel takes Guna; चित्—चेतस् ‘the mind,’ मन्—मनस्, वच्—वचस्, &c.

आ—forms abstract nouns from desiderative bases; चिकीर्षा ‘a desire to do’, जिगीषा ‘a desire to conquer’, जिज्ञासा ‘a wish to know’, पिपासा ‘thirst’, बुभुक्षा ‘hunger’, &c.

इन्—is added in the sense of the agent of an action. It is generally added to roots that have a preposition prefixed to them or a noun used as an object of the root; अनुजीविन् ‘dependent upon, a servant’, स्था—स्थायिन्, उष्णभोजिन् ‘one in the habit of eating hot things’, भाविन् ‘about to be’, निवासिन् ‘dwelling’, ब्रह्मवादिन् ‘explaining the nature of Brahma’, अपराधिन्, कुमारघातिन् ‘one who murders a child’, शमिन् ‘an ascetic’, उन्मादिन्, &c.

इ—added to दा, धा and others assuming these forms; final आ is dropped; उपाधि ‘fraud, condition’, संधि ‘peace’, &c.

उ—added to Desiderative bases; चिकीर्षु ‘desirous of doing’, विजिगीषु ‘desirous of conquering’; and to a few other roots; आशंसु ‘hopeful’; भिक्षु ‘a beggar’, विभु, प्रभु, &c.

क्रिप्, &c.—sometimes nouns are formed without the addition of any termination; राज् ‘a king’, सृते असौ सृः ‘one who begets’, विश्वसृज् ‘the creator’, विश्वपा, क्रव्याद् ‘a flesh-eater a demon’,

द्विष् 'an enemy', अग्निचित् (fr. चि) 'a worshiper of fire',
तनुच्छद् 'a garment', &c.

ति—forms abstract nouns. Before it the radical vowel generally undergoes the changes it does before the त of the p. p. participle; गम्-गति, रम्-रति, स्था-स्थिति, गै-गीति, पा-पीति 'drinking', यज्-इष्टि, वच्-उक्ति, श्रु-श्रुति, 'the ear', संपत्ति, विपत्ति, सृज्-सृष्टि 'creation', सो-साति 'end', हन्-हति (also हेति a weapon); sometimes ति becomes नि; ग्लै-ग्लानि कृ-कीर्णि scattering, लू-लूनि cutting.

ह—is affixed to any root like the ता of the 3rd sing. of the First fut. and denotes the agent; कृ-कर्तृ, गम्-गन्तृ, सह-साहू

त्र—is added to a few roots; नी-नेत्रं, शस्-शस्त्रं, शास्-शास्त्रं, स्तु-स्तोत्रं, पत्-पत्रम्, पा-पात्रं, वस्-वस्त्रं, &c.

न—is added to यज्, याच्, यत् and प्रच्छ्; यत्न, याच्या, यत्न, and प्रयत्न.

र—is added to नम्, कम्प्, स्मि, हिंस्, &c.; नम्र 'bowing, yielding', कम्प 'tremulous', हिंस 'ferocious'.

वर—is added to जि and नश्; जिस्वर 'victorious' नश्चर perishable.

CHAPTER XIII

SYNTAX.

§ 630. Syntax in Sanskrit is principally concerned with Concord and Government; it also further takes into account the use of participles, the tenses and moods, and particles. These will be treated of very briefly here.

§ 631. There is no article in Sanskrit. The word कश्चित्

and the pronoun तद् *m. f. n.* are used in its place. कश्चित् नरः 'a certain man'; स राजा 'the king'.

§ 632. The singular or the plural may be used to denote a class; प्राणिषु नरः श्रेष्ठः; ब्राह्मणाः पूज्याः.

(a) The dual sometimes denotes male and female of the same class; पितरौ, क्षत्रियौ, चटकौ, &c.

(b) The plural is frequently used as a mark of respect and by speakers and great persons in the first person; इति श्रीशंकराचार्याः 'So says the venerable Śankaracharya'; वयमपि गिरामीदमहे 'We (the speaker) too are masters of speech i. e. language.'

(c) Names of countries when the word देश is not added and words signifying members of a family are used in the plural; कलिङ्गाः, रघवः, &c.

(d) The words द्वाराः, सिक्ताः, अक्षताः, गृहाः, आपः, प्राणाः, &c. are used in the plural.

SECTION. I

CONCORD.

§ 633. The verb must agree with its subject in number and person; अहं गच्छामि 'I go', ब्राह्मणौ गच्छतः Two Brāhmanas go, &c.

(a) When two or more subjects differing in number are connected by 'and' the verb must be plural; कुन्ती पाण्डवाश्च वनं जग्मुः । Sometimes the verb agrees with the nearest subject in number; अहश्च राज्ञिश्च उभे च सन्ध्ये धर्मोपि जानाति नरस्य वृत्तम् ॥

(b) But when they are connected by 'or' the verb will

agree with the one nearest to it; रामः गोविन्दो वा व्रजतु 'let Rāma or Govinda go'; स वा इमे बालका वा फलानि गृह्णन्तु 'let him or these boys take the fruits'.

§ 634. (a) When a verb agrees with two or more subjects of different persons connected by 'and' the first person has preference over the second or third, and the second over the third; त्वमहं रामश्चैतत्करिष्यामः 'Rama, you and I shall do this'. त्वं रामश्च पाठशालां गच्छतम्, &c.

(b) When a participle is used as the predicate, it must agree with the subject in number and gender; स तदुक्तवान् 'He said that'. सा तदुक्तवती 'She said that', तेषां बन्धनानि छिन्नानि 'Their bonds were cut off'; कार्यं कृतं 'The work is done'.

(c) When an adjective or a noun is used as the predicate, a form of the roots अस् or भू may be used with it or may be omitted; the adjective used predicatively agrees with the subject in number and gender; words like आस्पद, पात्र, भाजन, स्थान, पद &c. retain their gender and number; सुभृत्यः दुर्लभः a good servant is difficult to be obtained; सुपुत्रः पितुः गर्वास्पदम् a good son is the object of his father's pride; सम्पदः पद्मापदां riches are the abode of miseries; स तु तस्याः अभिमानश्रुतिः &c.; in these cases the verb agrees with the subject in number and not with the noun used predicatively; सम्पदः आपदां पदं सन्ति and not अस्ति, &c.

§ 635. When a substantive or an adjective is used predicatively with verbs of incomplete predication such as 'to grow, to seem, to be, to appear', &c. the substantive or adjective so used must agree with the subject in case; एष मे निश्चयः this is my resolve. स नरो बुद्धिमान्दृश्यते &c.

(a) The same applies to transitive roots of incomplete predication used passively; तेन स बिडालो व्याघ्रः कृतः by that (sage) the cat was made (transformed into) a tiger, &c. नृपो हि विष्णुः मन्यते a king is thought to be Vishnu.

§ 636. When an indeclinable used with an adjectival force takes the place of the verb, the object governed by it is put in the Nominative case. न सांप्रतमवज्ञातुं च ते वानराः (Anargha-rāghava. VII.) It is not proper for you to show disrespect to the monkeys. विषवृक्षोपि संवर्धय स्वयं च्छेदुमसांप्रतम् (Ku. II. 55.) ; it is not fit to cut down even a poisonous tree having first reared it up; here the indeclinable असांप्रतं is equivalent to न युज्यते or योग्यं.

§ 637. An adjective, participial or qualitative, must agree with the substantive it qualifies in gender, number and case; रूपवान् पुरुषः a handsome man; रूपवती स्त्री a beautiful woman; महत्संकटम् a great calamity; एते मयूराः; तानि पुस्तकानि; गच्छन्ती नारी, &c.

But numeral adjectives of fixed gender and number remain unchanged; शतं ब्राह्मणाः a hundred Brāhmaṇas; शतं स्त्रियः a hundred women; विंशतिः बालकानि twenty children.

§ 638. When an adjective qualifies two or more substantives, it agrees with them in their combined number; when the substantives differ in gender, the adjective will be masculine when the substantives are masculine and feminine, and neuter when they are masculine, feminine and neuter; राजा राज्ञी च स्तुत्यचरितौ स्तः the king and his queen are of laudable conduct; धर्मः कामश्च दर्पश्च हर्षः क्रोधः सुखं वयः । अर्थादितानि सर्वाणि प्रवर्तन्ते न संशयः Fulfilment of duty, satisfaction of desires, pride, joy, anger, happiness and long life, all these proceed undoubtedly from wealth.

(a) Sometimes the adjective takes the gender and number of the substantive nearest to it, when the particle च is used; उद्वेगः कलहः कण्डूः सेव्यमाना च वर्धते-Dejection, quarrel and an itching sensation prevail all the more they are attended to. यस्य वीर्येण कृत्विनो वयं च भुवनानि च (कृत्विनि) By whose valour we have become happy and so have the three worlds.

§ 639. The relative agrees with its antecedent in gender, number and person, the case of the relative and its antecedent being determined by their relation to their respective clauses; यस्यास्ति वित्तं स नरः कुलीनः He who has wealth has a noble family; यस्य बुद्धिर्वलं तस्य ; &c.

§ 640. When the relative has for its predicate a noun, differing in gender from the antecedent the relative generally takes the gender of the antecedent noun, the demonstrative pronoun following that of the noun it qualifies; परगुणासहिष्णुत्वं हि यत्स दुर्जनानां स्वभावः Non-endurance of the merits of another is but the nature of the wicked ; शैत्यं हि यत्सा प्रकृतिर्जलस्य.

SECTION II.

GOVERNMENT.

§ 641. Kâraka is the name given to the relation subsisting between a noun and a verb in a sentence. There are six Kârakas in Sanskrit belonging to the first seven cases, except the Genitive, which is, therefore, not a Kâraka case. These are कर्ता, कर्म, करण, संप्रदान, अपादान, and अधिकरण.

§ 642. There are several indeclinables in Sanskrit which

also govern cases. Cases governed by indeclinable are called Upapadavibhaktis, as distinguished from those governed by verbs which are called Kâarakavibhaktis. In cases where both are possible the latter predominates over the former (उपपदवैविभक्तेः कारकविभक्तिर्वर्तीयसी); as in सुनित्रयं नमस्कृत्य, although नमस् alone would govern the Dative.

THE NOMINATIVE CASE.

§ 643. The Nominative forms the subject of a verb and denotes the agent. In the Pass. construction it denotes the object or the action expressed by the verb ; रामः गच्छति ; वटः क्रियते.

THE ACCUSATIVE CASE.

§ 644. The Accusative denotes the object *i. e.* the person or thing upon whom or which the effect of an action takes place हरिं सेवते. He worships Hari.

§ 645. All transitive verbs govern an Accusative ; पुष्पाप्य-
वचिनोति She collects flowers. Several transitive verbs govern what is called in English a factitive object besides a direct one ; कुमारं नेतारं कृत्वा Having made Kumâra the leader (of the forces); नाम्ना तमात्मजन्मानं अजं चकार He made his son Aja by name.

§ 646. Intransitive roots govern the accusative of nouns denoting space or country, or duration of time and distance ; कुरुर् स्वपिति He sleeps in the country of the Kurus ; तत्र कतिप-
याद् दिवसान् अवसत् There he dwelt for some days ; क्रौञ्चं प्रतिष्ठते He walks for a Kośa ; क्रौञ्चं कुटिला नदी the course of the river is winding for a kośa ; but मासस्य द्विरधीति He studies twice a month.

§ 647. Roots having the sense of motion, real or metapho-
rical, govern the Accusative of the place to which it is directed ; ग्रामं गच्छति he goes to a village ; अधिष्ठन्वा विचचार दावम् with his

bow strung he roamed all over the forest; मनसा कृष्णमेति he goes to Kṛṣṇa (thinks of him) mentally.

(a) When the motion is real the Dative also may be used; ग्रामाय ग्रामं वा गच्छति.

§ 648. The roots ग्री, स्या and आस् with अधि, govern the Accusative of the place where the action takes place; अधिक्षेते अधितिष्ठति अभ्यास्ते वा वैकुण्ठं हरिः.

§ 649. विद् with अभिनि governs the Accusative; अभिनिविशते सन्मार्गम् He pursues the path of goodness.

§ 650. The root वस् preceded by the preposition उप, अनु, अधि or आ governs the Accusative case; उप-अनु-अधि-आ-वसति वैकुण्ठं हरिः Hari dwells in Vaikuntha.

§ 651. The particles उभयतः, सर्वतः, उपर्युपरि, अधोऽधः, अभ्यधि and धिक्, अभितः, परितः, समया, निकषा, हा and प्रति meaning 'to' and अन्तरा 'between', and अन्तरेण 'without', 'regarding to' govern the Accusative; उभयतः कृष्णं गोपाः the cowherds are on both sides of Kṛṣṇa; उपर्युपरि लोकं हरिः Hari is over all the worlds. अधोऽधो लोकं पातालः Pātāla is below the world; so अभ्यधि लोकम्; धिग्वा जाल्मान् lie upon you rogues; ग्रामं समया—निकषा व्रजति goes near to the village. देवीं वसुमतीमन्तरेण with reference to queen Vāsumatī, &c.

§ 652. The following prepositions are used with the Accusative—

(a) अनु 'just after, after' &c. अभि 'close to' and उप 'near, inferior to'; e. g. सर्वं मामनुते every thing of thee is after mine; अनु पितरं गच्छति सुतः the son imitates his father; उप शूरं न ते वृत्तं your act is not like that of a hero (lit. is inferior to his); उप हरिं सुराः, &c.

(b) The prepositions अभि, अनु, परि and प्रति are used with

the Accusative in the sense of 'towards' or when they refer to particular things: गिरि—अभि—अनु—परि—प्रति विद्योत्ते विद्यन् the lightning flashes towards the mountain, वृक्षमभि-परि &c. सिंचति.

§ 653. The roots given in the following Kārikā govern a double Accusative:—दुह्याच्पचद्दण्ड् रुधिप्रच्छिचिब्रूशासृजिमंथसुषाञ् । कर्मयुक्स्वर्कयितं तथा स्यात्नीहृक्ष्वहाश् ॥ i. e. the roots दुह् to milk, याच् to beg, पच् to cook, दण्ड् to punish, रुध् to obstruct, प्रच्छ् to ask, चि to collect, ब्रू to speak, शास् to instruct, जि to win (as a wager), मन्थ् to churn, and सुष् to steal; as also नी, हृ, कृष् and ब्रह्; and the synonyms of these; गां दोग्धि पयः he milks (draws milk from) the cow, बलि याचते वसुधां he begs the earth of Bali; तण्डुलानोरनं पचति, स्तेनं शतं दण्डयति, गोष्ठं गामवरुणद्धि, वृक्षान्कुसुमान्यवचिनोति, शिष्यान्धर्मं शास्ति &c.

§ 654. When these verbs are used in the passive, the secondary object in the case of the first twelve roots and the principal one in that of the last four is put in the Nominative case, the other Accusative remaining as before; धेनुः पयो दुह्यते, वृक्षारथः रामं ययाचे कौशिकेन, उद्धिः सुधां ममन्थे देवैः &c. तेन गावः धामं नीयन्ते द्वियन्ते कृष्यन्ते उह्यन्ते वा, &c.

§ 655. In the case of the causal of roots implying motion, 'knowledge', 'eating', roots having some literary work for their object, intransitive roots and the roots दृश् and जन्प्, भाष् with आ and लप् with वि, their subject in the primitive is put in the Accusative case.

ज्ञानगमयस्वर्गं देशार्थं स्वानवेदयत् ।

आशयद्यासृतं स्वान्वेदमभ्यापयद्विधिम् ।

आसयत्सलिले पृथ्वीं यः स मे श्रीहरिर्गतिः । Sid. Kau.

That venerable Hari is my refuge who despatched the enemies (of the gods) to the next world, explained the meaning of the Vedas to his (followers), made the gods drink nectar, taught Veda to the Creator and seated the earth (made it rest) on waters.

दर्शयति हरिं भक्तान् he makes the devotees see Hari; जल्पयति आभाषयति विलापयति देवदत्तं.

§ 656. The primitive subject of the verbs हृ and कृ, of अभिवद् and दृक् when used in the Atm. is either put in the Accusative or the Instrumental; हारयति कारयति वा भृत्यं भृत्येन वा कटम् he cause; the servant to take or weave a mat; अभिवादयते दर्शयते देवं भक्तं भक्तं वा he makes the devotees bow down to, or see, God.

THE INSTRUMENTAL CASE.

§ 657. The Instrumental case primarily expresses either the agent (when the construction is passive) or the instrument or means by which an action is done; तव महिमानं अजानता मया असत्कृतोऽसि thou wast disrespected by me, not knowing thy greatness. राभेण वागेन हतो बाली.

(a) The instrumental is also used adverbially; प्रकृत्या दर्शनीयः lovely *by nature*; प्रायेण याज्ञिकः he is *almost a ritualist*; गोत्रेण गार्ग्यः Gârgya *by family name*.

§ 658. The root दिक् 'to play' however governs the Accusative or the Instrumental of the instrument used; अक्षैः वा अक्षान् दीव्यति He plays at dice.

§ 659. When the accomplishment of an object is to be expressed, the Instrumental of words expressing the length of time or space required for it is used; भट्टा क्रौञ्चेन वा पाठोऽधीतः the portion was studied by him in a day or a Kośa (*i. e.* by going over it).

§ 660. Words expressing some defect in a limb of the body govern the Instrumental of the defective limb ; अक्षः कानः blind of one eye ; so पादेन खञ्जः &c.

§ 661. A characteristic attribute expressing the existence of a particular state or condition is put in the Instrumental ; जदाभिः तापसः he is an ascetic (which is apparent) from his matted hair.

§ 662. The Instrumental is also used to express the cause or the object of an action ; पुण्येन दृष्टो हरिः Hari was seen by (virtue of) merit ; तेनापराधेन दण्ड्योसि thou art to be punished for that fault ; अध्ययनेन वसति He dwells for the purpose of studying.

§ 663. The Instrumental is used with words expressing the idea of:—

(a) excelling ; पूर्वान् महाभाग तयातिशये Oh fortunate one, you excel your ancestors in that (devotion).

(b) resemblance, likeness, equality ; स्वरेण पितरमनुहरति resembles his father in voice, विष्णुना सदृशो वीर्ये equal to Vishnu in valour.

(c) swearing ; भरतेनात्मना चाहं शपे I swear by Bharata and myself ; शपित्तासि जीवितेन I conjure thee by my life.

(d) rejoicing, being pleased. भक्त्या गरौ मय्यनुकम्पया च प्रीतोस्मि I am pleased with thee by thy devotion to your preceptor and compassion upon me ; कापुरुषः स्वल्पकेनापि तुष्यति a low person is satisfied with little.

(e) Motion (the conveyance or the part of the body on which a thing is carried being put in the Instrumental case) ; रथेन संचरते he moves about in a chariot.

(f) Price (real or metaphorical) at which a thing is bought ; शतेन क्रीतः 'bought for a hundred (Rs. or so).'

§ 664. The following words also govern the Instrumental case :—

(a) Words expressing the idea of use or need, such as, किं, कार्यं, अर्थः, प्रयोजनं and the like, and the root कृ with किं used in the same sense ; धनेन किं यः &c.—What is the use of his wealth, who &c. दृणेन कार्यं भवतीश्वराणां—‘Even the rich sometimes stand in need of grass’.

(b) The particles अलं and कृतं meaning ‘enough’; अलं रुदितेन ‘Enough of your weeping (do not weep)’; कृतं भत्यादरेण ‘Away with overpressing’; अलं is also used with a gerund ; अलं अन्यथा संभाष्य ‘Away with misunderstanding’.

(c) Particles expressing ‘accompaniment’ such as साकं, साथै, समं, सह, &c.; आस्व साकं मया सौधि (Bh. VIII. 70), वनं मया सार्धमसि प्रपन्नः Rag. XIV. 63; आशे निवस्यति समं हरिणांगनाभिः Śa. I. 27. &c.

(d) Words meaning ‘having or destitute of’; समायुक्तोप्यर्थैः (परिभवपरं याति कृपणः) ‘though possessed of wealth,’ &c. अर्थेन हीनः ‘destitute of wealth’.

THE DATIVE CASE.

§ 665. The primary sense of the Dative case is Sampradāna (संप्रदानं). The indirect object of the root दृ is called Sampradāna; also the person or thing with reference to whom or which an action is done ; विप्राय गां ददाति ‘He gives a cow to a Brāhmaṇa’; युद्धाय संनह्यते ‘prepares for battle’.

(a) But in the case of the root यज् the proper object is put in the Instrumental case and the indirect object in the Accusative ; पशुना रुद्रं यजते ‘He sacrifices a bull to Rudra’.

§ 666. The Dat. is used in construction with the following roots :—

(a) रुच् and others having the same sense such as स्वङ् &c. हरये रोचते भक्तिः 'Hari likes devotion'. रञ्जनाय न स्वदते.

(b) The root आच् 'to praise', ह्यु 'to hide', स्था 'to stand', and क्षप् 'to swear', govern the Dative of the person to whom some object or feeling is to be conveyed; गोपी कृष्णाय आघते-ह्युते-तिष्ठते-क्षपते वा 'A cowherdess flatters Kṛṣṇa or apparently conceals her feelings from him or waits for him or swears before him'; but राजानं आघते मन्त्री 'A minister praises his king'.

(c) The person to whom something is due in the case of the root धृ 'to owe', and the person or the thing desired in the case of स्पृह्, are put in the dative case :—वृक्षसेचने द्वे धारयसि मे 'You owe me two sprinklings of trees' (Śa.); पुष्पेभ्यः स्पृहयति 'He longs for flowers'.

(d) क्रुध्, दुह्, ईर्ष्य् and असूय् and others having the same sense govern the Dative of the person against whom the feeling of anger, hatred, &c. is directed; हरये क्रुध्यति-दुह्यति-ईर्ष्यति-असूयति वा (Sid. Kau.) 'He is angry with Hari, or bears hatred towards him, or is jealous of him or finds fault with him' (Sid. Kau.). But क्रुध् and दुह् preceded by a preposition govern the Accusative case; किं मां संक्रुध्यसि 'Why do you get angry with me; निरन्तरमस्मच्छरीरमभिद्रोशं यतते (Mu. I.) 'He always endeavours to do harm to my body'.

(e) श्रु with प्रति and आ meaning 'to promise' governs the Dative of the person to whom a promise is made after solicitation; विप्राय गां प्रतिज्ञायति वा । बिभ्रेण गां वेहीति प्रवर्तितः प्रतिजानीते इत्यर्थः । Sid. Kau.

§ 667. The root क्री with परि 'to hire as a servant', &c.

optionally governs the Dative or the Inst. of the price at which he is hired; दत्तेन दाताय वा परिक्रीतः । Sid. Kau.

§ 668. The Dat. may be employed (a) to denote the purpose, for which anything is done, or the result to which anything leads or for which anything exists; मुक्तये हरिं भजति 'He worships Hari for final beatitude'; भक्तिर्ज्ञानाय कल्पते सम्पद्यते जायते वा 'Devotion leads to knowledge'; दूपाय दारु 'wood for a sacrificial post'; &c.

(b) With the word हित; ब्राह्मणाय हितं 'good for a Brahman'.

(c) To denote the object of an infinitive of purpose when not actually used; फलेभ्यो याति i. e. (फलानि आहर्तुं) goes for (in order to bring) fruits.

(d) And further to express the sense of the infinitive of the same root; यागाय याति 'goes to perform a sacrifice'; त्यागाय संभृतार्थानां (Rag. I. 7.) 'Who had amassed wealth in order to give it away'; &c.

§ 669. The particles नमः, स्वस्ति, स्वाहा and अलं meaning 'equal to, a match for' govern the dative case; तस्मै नमः संभवे 'Bow to that Sambhu'; प्रजाभ्यः स्वस्ति 'May it be well with the subjects'; अग्नये स्वाहा 'This offering to Agni'; दैत्येभ्यो हरिः अलं 'Hari is a match for demons'.

(a) But when कृ is used with नमः, it becomes the principal verb, and therefore governs the Accusative case; नमस्करोति देवाय 'He bows down to the gods'.

(b) Words having the sense of अलं such as प्रभुः, समर्थः, शक्तः &c. and also the verb प्रभू are used with the Dative; दैत्येभ्यो हरिः प्रभुः समर्थः शक्तो वा; प्रभुः—समर्थः-शक्तः मल्लो मल्लाय ।

§ 670. With verbs of telling, such as कथ्, ख्या, शंस्, चक्ष्,

निविद् can. &c. and of sending such as हि with प्र, सृज् with वि, &c. the Dative of the Indirect object is used; गुरुवे निवेद्य 'Having told his preceptor'. दूतो रघवे विसृष्टः ग्रहितो वा A messenger was sent to Raghu.

THE ABLATIVE CASE.

§ 671. The principal sense of the Ablative case is अपादान or 'motion away from'; hence the noun from which the motion, real or conceived, takes place is put in the Ablative case; ग्रामाद्वायति 'He comes from a village'; धावतोऽवात्पतति 'He falls down from a running horse'.

§ 672. The Ablative is used with—

(a) Words having the sense of जुगुप्सा 'dislike', विराम 'cessation, pause', and प्रमाद 'swerving from'; पापाञ्जुगुप्सते 'He hates sin'; कर्मणो विरमति; स्वाधिकारात्प्रमत्तः (Meg. I.) 'careless-failing in the discharge of the duties (of his office).'

(b) And words expressing fear or protection from fear; चोराद्भिर्भेति 'She is afraid of the thief'; भयात् त्रायते.

(c) That from which one wishes to hide oneself is also put in the Ab. उपाध्यायादन्तर्धत्ते विलीयते वा He hides himself from the preceptor.

(d) That from which one is kept off is also put in the Ablative; पापान्निवारयति 'wards off from sin'; यवेभ्यो गां वारयति 'He keeps off the cow from barley'.

§ 673. (a) In the case of जि with परा the thing unbearable is put in the Ablative case; अध्ययनात्पराजयते 'He finds study-unbearable or difficult'.

(b) The teacher from whom something is learnt regularly is put in the Ablative case; उपाध्यायादधीति 'He learns from the preceptor'.

(c) Similarly the original cause in the case of जन् to be born, and the source in the case of भू are put in the Ablative; ब्रह्मणः प्रजाः प्रजायन्ते The creation proceeds from Brahman; हिमवतो गङ्गा प्रभवति The Ganges rises from the Himālayas; कामाक्रोधोभिजायते From desire anger is produced.

(d) The place or time expressing distance is put in the Ab. case; the distance in space being put in the Nom. or the Loc. and that in time in the Loc.; वनात् ग्रामो योजनं योजने वा (Sid. Kau.) the village is a *yojana* from the forest.

§ 674. The words अन्य, इतर and others having a similar sense, the particles आरात् 'near or distant', क्ते 'without', words expressive of direction used with reference to time or space and those derived from the root अञ्च् at the end of compounds, and indeclinables ending in आ and आहि are constructed with the Ablative; अन्यो भिन्न इतरो वा कृष्णात् different from Kṛṣṇa. आराद्वनात् near or away from the forest; ग्रामात्पूर्व उत्तरो वा to the east or the north of the village; प्राक् पश्यन् वा ग्रामात् to the east or to the west of the village; प्राक्प्रभातात् before the day dawned; दक्षिणा दक्षिणाहि वा ग्रामात् to the south or in the southern direction of the village; उत्तरा समुद्रात् (Bhatti) to the north of the sea.

(a) Words like प्रभृति, आरभ्य, वहिः, अनन्तर, ऊर्ध्व, परं, &c. are used with the Ablative; the first word may also be used with adverbs of time; तस्मादिनात्प्रभृति from that day; ततः, तदा-प्रभृति since then.

§ 675. The Ablative is used with—

(a) The prepositions अप and परि meaning 'away from, without', and आ meaning 'as far as or including, comprehending,' अप, परि त्रिगतैभ्यो वृष्टो देवः it rained everywhere, except in the country of Trigarta; आ परितोषात् विदुषां until the learned are satisfied.

(b) प्रति meaning 'the representative of, in exchange for or giving in return for'; प्रद्युम्नः कृष्णात्प्रति Pradyumna is the representative of Krishna; तिलेभ्यः प्रतियच्छति भावान् He gives beans in return for sesamum.

§ 676. The Ablative is used with comparatives or words having a comparative sense; भक्तिमार्गात् ज्ञानमार्गः श्रेयान् the way of knowledge is more efficient than that of devotion.

§ 677. The indeclinables पृथक्, विना and नाना govern the Ablative, the Accusative and the Instrumental cases; पृथक्-नाना-विना रामात्, रामे रामणे वा different from or without Rāma.

§ 678. The words स्तौक 'a little', अल्प a little कृच्छ्र 'difficulty', when used adverbially are used in the Ablative or the Instrumental; स्तौकेन स्तौकाद्वा मुक्तः let off with little; similarly अल्पेन अल्पान्मुक्तः, कृच्छ्रेण कृच्छ्राद्वा कृतः done with difficulty.

(a) दूर and अन्तिक and others having the same sense, are used in the Ablative, the Accusative and the Instrumental cases; ग्रामस्य दूरात् दूरं दूरेण वा away from the village: so अन्तिकात् अन्तिकं अन्तिकेन वा near the village. The point of distance may take the Ab. or the Gen.; ग्रामात्-मस्य वा वनं दूरम्.

THE GENITIVE CASE.

§ 679. The Genitive, as already remarked, is not a Kāraka case. It, therefore, expresses simply the relation of one noun to another in a sentence, such as that of a servant and his master (a relation which is other than that expressed by a Kāraka case); राज्ञः पुरुषः, पुत्रस्य माता, द्रव्यस्य गुणाः &c.; and even in those cases where the Genitive is used in the sense of other cases it expresses simple relation or सम्बन्ध only, as in सतां गतम्; मातुः स्मरति; भजे शंभोश्चरणयोः; फलानां वृत्तः &c.

§ 680. Words ending in तस् and showing direction and others having the same sense, such as उपरि, उपरिष्ठात्, अधः, अधस्तात्, पुरा; पुरस्तात्, पश्चात्, अग्रे, &c. are used with the Genitive; ग्रामस्य दक्षिणतः, उत्तरतः &c. to the south or the north of the village, &c.

§ 681. Verbs imply 'to think of, to remember', such as स्मृ with अधि; 'to be master of' such as ईक्ष्, भू with प्र, &c. and 'to have compassion on' such as द्यु, &c. govern the Genitive of their object. प्रभवति निजस्य कन्यकाजनस्य महाराजः (Ma'l. 4.) The great king has mastery over his daughter; गात्राणां अनीशोऽस्मि सवृत्तः (Śa. II.) I have lost all power over my limbs; रामस्य दयमानः taking pity on Ra'ma.

§ 682. Words having the sense of कृत्वः i. e. denoting frequency of time, such as द्विः, त्रिः, पञ्चकृत्वः &c. govern the Genitive of the time in the sense of the Locative; पञ्चकृत्वोहो भोजनम् taking food five times a day; द्विरहो भुङ्क्ते, &c.

§ 683. The Genitive is used subjectively and objectively with Kṛdantas or primary nominal bases derived by means of the Kṛt affixes (i. e. is used in the sense of the subject or the object of the action denoted by the Kṛdantas); कृष्णस्य कृतिः an act of Kṛṣṇa i. e. of which Kṛṣṇa is the agent; जगत् कर्ता the creator of the world (which is the object of the action denoted by the noun कर्तृ.).

(a) When the agent and object of the bases derived by means of Kṛt affixes are used in a sentence, the object is put in the Genitive case and not the agent: आश्चर्यं गवां दहोऽगोपेन The milking of cows by one who is not a cowherd is a wonder.

§ 684. With superlatives the Loc. or the Gen. and with

words having the sense of superlatives, the Gen. is used ; नृणां नृषु वा ब्राह्मणः श्रेष्ठः; अग्रणिर्मन्त्रकृतामृषीणाम् (Rag. V. 4.) the chief of sages, the authors of the *Mantras*.

THE LOCATIVE CASE.

§ 685. The place where an action takes place with reference to the subject or object is called Adhikaran (अधिकरण) and is put in the Locative case ; कटे आस्ते sits on a mat ; स्थान्यां ओदनं पचति cooks food in a cooking utensil ; कर्णे कथयति tells (something) into the ear : मोक्षे इच्छा अस्ति, &c. The Locative also denotes the time when an action takes place ; दिनान्ते निलयाय गन्तुं (Rag. II. 15.).

(a) Verbal derivatives in इन् and having the sense of the p. participle govern the Locative of their object ; अधीती व्याकरणे one by whom grammar is studied ; गृहीती षट्स्वङ्गेषु by whom the Six Angas were mastered, &c.

(b) The object or purpose for which any thing is done is put in the Locative case when the thing desired is intimately connected with that on which the action takes place, चर्मणि द्वीपिनं हन्ति (Mah.) He kills the tiger for his skin.

§ 686. The Locative or the Genitive is used with words स्वामिन् a master, ईश्वर, अधिपति a lord, दायार्ह an heir, साक्षिन्, प्रतिभू a witness, and प्रसूत born for : गवां गोषु वा स्वामी the master of kine ; पृथिव्याः or पृथिव्यां ईश्वरः the lord of the earth ; गोषु गवां वा प्रसूतः गोपः a cowherd is born for cows.

§ 687. The words आयुक्त and कुशल meaning 'appointed or charged with' are construed with the Locative or the Genitive, आयुक्तः कुशलो वा हरिपूजने हरिपूजनस्य वा appointed to worship

Hari ; in other senses the loc. is used; कर्मणि कुशलः expert in the performance of an act.

§ 688. When an object or an individual is to be distinguished from a whole class, the Locative or the Genitive is used; नृणां नृषु वा ब्राह्मणः श्रेष्ठः.

(a) The words साधु and निपुण are construed with the loc. when the sense of adoration is to be conveyed; मातरि साधुर्निपुणो वा reverentially disposed towards his mother. With the prepositions अनु, परि and प्रति these are used with the Accusative; साधुर्निपुणो वा मातरं प्रति पर्यनु वा.

§ 689. With the words प्रसित and उत्सुक the Locative or the Instrumental is used; प्रसित उत्सुको वा हरिणा हरौ वा intent upon Hari; पत्या प्रस्थितेन पत्यौ प्रस्थिते वा योषिदुत्सुका A woman gets anxious (or restless), when her husband goes abroad.

§ 690. Verbs having the sense of 'love, regard for, attachment to' such as स्निह्, अनुरञ्ज्, अभिलप्, रम्, &c. and their derivatives generally govern the Locative; पिता पुत्रे स्निह्यति a father loves his son; अस्ति मे सोदरस्नेहोऽपि एतेषु (Śa. 1) I have a sisterly affection for them; रहसि रमते (Mal. III. 2) He takes pleasure in solitude; रतः श्रेयसि (Bhaṭṭ. I) devoted to his welfare.

§ 681. The root राघ् with अप 'to offend' is generally construed with the Locative and sometimes with the Genitive. कस्मिन्नपि पूजार्हे अपराद्धा शकुन्तला Śakuntalâ has offended some one deserving respect.

THE GENITIVE AND THE LOCATIVE ABSOLUTE.

§ 692. When the action done or suffered by a person or thing indicates another action i. e. when the time of the happening

of the one action which is supposed to be known indicates that of the second action which is not known and which is determined by it the Locative absolute should be used; गोषु दुह्यमानासु गतः He went away while the cows were being milked; अवसन्नायां रात्रौ the night being ended; कुतो धर्मक्रियाविघ्नः सतां रक्षितरि त्वयि whence can there be obstacles to our religious rites when thou art the protector of the good?

§ 693. The Locative and Genitive absolute may be used to express the sense of the English particles 'when, while, since, although' &c. and may thus supply the place of a pluperfect tense: तस्मिन् गते (Rag. XI.) when he had departed; अभिव्यक्तायां चंद्रिकायां when the moonlight is quite clear; एवं तयोः परस्परं वदतोः while they two were thus talking.

§ 694. When contempt or disregard is to be shown, the gen. abs. (and sometimes the loc. ab.) is used and may be translated by 'notwithstanding, in spite of' &c.; रुदतो रुदति वा पुत्रस्य पुत्रे वा मात्राजीत् he turned a recluse in spite of his son's weeping; पश्यतः पितुस्तत्पुत्रो रिपुणा हतः &c.

PRONOUNS.

§ 695. The Pronouns अस्मत् and युष्मत् have no gender. (The other pronouns follow the gender of the nouns they refer to) The shorter forms of these pronouns are not used at the beginning of a sentence or line of verse; they are also not used immediately before the particles च, वा, इ, अहह, हा and एव; तवैव कृत्यमेतत् and not त एव &c.

§ 696. भवत् is to be regarded as a pronoun of the third person.

and ought to be treated as such; भवान् अपि तत्र गच्छतु you may also go there. When respect is to be shown, अत्र and तत्र are prefixed to भवत् according as the person with reference to whom it is used is near, or at a distance or absent, अत्रभवान् काश्यपः the venerable Kāshyapa (who is near); इदमासनं अलं करोत्वत्रभवान् May you occupy (lit. ornament) this seat; तत्रभवती इरावती lady Irāvati (who is not present).

SECTION III.

The Present Tense.

§ 697. The Present tense shows that an action takes place or is going on at the present time; अयमागच्छति तव पुत्रः here comes (is coming) thy son.

§ 698. The Present tense may further be used to denote—(1) 'immediate futurity'; कदा गमिष्यसि when wilt thou go? एष गच्छामि Here I go (*i. e.* shall go); (2) an action which is recently completed: कदा त्वं नगराद्गतोसि-अयमागच्छामि when didst thou come from the city? Here I come *i. e.* (have come just now); (3) in narrations for the Past tense; गृध्रो ब्रूते कस्त्वम् the vulture says 'Who art thou'? (4) and sometimes to denote a habitual or repeated action; पशुवधेनासौ जीवति.

§ 699. With interrogatives the Present is often used in the sense of the Future किं करोमि *i. e.* (करिष्यामि) क्व गच्छामि *i. e.* (गमिष्यामि) What shall I do? Whither shall I go?

§ 700. With the indeclinables यावत् and पुरा the Present expresses the sense of the Future; यावद्भानुरुहेति *i. e.* will rise.

§ 701. The particle स्म when used with the Present converts it into a Past tense; प्रतिवसति स्म there lived; पौराः शतशो भिधावन्ति स्म the citizens ran in hundreds.

IMPERFECT, PERFECT AND AORIST.

§ 702. In Sanskrit there are three tenses denoting a past action, *viz.* the Imperfect, the Perfect and the Aorist. Originally the Imperfect denoted an action done previous to the current day, the Perfect referred to the remote past and was used to narrate events not witnessed by the speaker, while the Aorist simply denoted the completion of an act, an act that was done during the course of the present day. The three tenses are now used without distinction.

§ 703. In the 1st person the Perfect shows that the speaker was in a distracted state of mind or was unconscious when the event took place, or that he wants utterly to deny something that he has done; बहु जगत् पुरस्तात्तस्य मत्ताकिलाहम् (Śi. XI. 39.) Being frenzied I prattled much, I am told, before him; कलिङ्गेष्ववसः किम् Didst thou dwell in the country of the Kalingas? नाहं कलिङ्गाञ्जगाम I never went to Kalinga.

§ 704. The Aorist ought to be used when the idea of the continuousness or nearness of an action is to be implied; चाव-
जीवमन्नमदात् (Sid. Kau.) gave food throughout his life.

§ 705. The Aorist is used with the prohibitive particle मा or मा स्म, the temporal augment अ being dropped, and has then the sense of the Imperative; मा माः don't go; मा ह्युचः don't grieve; नैवं कार्षीः पुनः क्वचित् never do so again.

THE TWO FUTURES.

§ 706. The difference between the two Futures is this: that the First or Periphrastic Future expresses futurity not of this day, while the Second or Simple Future expresses futurity generally as also that of to-day. It is also employed to denote recent and future continuous time; श्वः गन्तासि; संवत्सरान्ते भविता; यास्यत्यद्य शकुन्तला...(S. IV.) Sakuntlā will go (goes) to-day. यावज्जीवमन्नं दास्याति He will give food throughout his life.

(a) The simple future also expresses hope, intention &c., or sometimes gentle command; पशुं वेहि यक्ष्यामि यज्ञं I wish to offer a sacrifice; पश्चात्तत्करिष्यसि then you will do it.

The Imperative Mood.

§ 707. The Imperative Mood does not express merely command but also entreaty, request, a blessing, courteous enquiry, gentle advice, ability, &c. गच्छ (त्वं) कुसुमपुरं Go to Kusumapura. क्षमस्वापराधं Oh God! forgive my faults, &c. शिश्रुषस्व गुरुन् serve your elders; एधि कार्थकरस्त्वं मे Please, be thou my messenger; पर्जन्यः कालवर्षा भवतु May rain pour down in time; पुत्रं लभस्वात्मयुणानुरूपम्; इच्छामि पुत्रमभ्यापयतु भवान् I request to teach my son.

THE POTENTIAL MOOD.

§ 708. The Potential Mood expresses the sense of direction, or command, pressing invitation, request, courteous enquiry, and prayer; यजेत one should perform a sacrifice; इह भवान् भुञ्जीत Your honour should take food here; पुत्रमभ्यापयेद्भवान् you may teach my son (as an honorary duty), किं भो वेदमधीयीष उत तर्कम् What, oh? shall I learn the Veda or logic?

time', the potential participle may also be used for the Potential; भवता यष्टव्यम्; &c.

(b) The Potential or the Potential may also be used when the sense of capability is implied; भारं स्वं वहः or भारस्त्वया वोढव्यः thou canst (art able to) carry the load.

§ 709. When words having the sense of 'wish', such as इष्, कम् &c. are used the Potential or Imperative is used; इच्छामि सोमं पिबेत्पिबतु वा भवान् (Sid. Kau.) I wish your honour will drink Soma.

THE BENEDICTIVE MOOD.

§ 710. The Benedictive Mood is used to confer a blessing or to express the speaker's wish : चिरं जीव्यात् भवान् may you live long; कृतार्थः स्यासम् may be successful.

THE CONDITIONAL.

§ 711. The Conditional is used in the conditional sentences in which the Potential may be used, when the non-performance of the action is implied or in which the falsity of the antecedent is involved as a matter of fact. It expresses both future and past time. It must be used in both the antecedent and the consequent clauses; सुवृष्टिर्भविष्यत्तदा सुभिक्षमभविष्यत् If there would be plentiful rain, then there would be abundance of corn; यदि सुरभिर्वाप्यस्तन्मुखोच्छ्वासगन्धं सर्वं रतिर्भविष्यत्पुण्डरीके किमस्मिन् Hadst thou obtained (which thou hast not) the sweet fragrance of her breath, would you have had any liking for this lotus ?

The Participles.

§ 712. All declinable participles in Sanskrit partake of the

nature of adjectives (see § 637). They are largely employed to take the place of the Past and Future tenses and more especially of passive verbs. When so employed they follow the same rules of syntax as are laid down for the roots from which they are derived.

§ 713. The present participle is to be used when contemporaneity of action is to be indicated. It is often idiomatically used to express the sense of ' while ' or ' whilst ' in English ; अरण्ये चरन् while wandering in the forest ; विवाहकौतुकं विभ्रत एव While he yet wore the marriage string.

§ 714. The roots आस् and स्था are generally used with present participles to show the continuity of the action denoted by them ; पशूनां वधं कुर्वन् आस्ते used to kill animals.

§ 715. The use of the perfect participle is very limited ; it is used in the sense of ' who or what has or has been done ; ' तं तस्थिवांसं नगरोपकण्ठे him who had halted in the vicinity of the city.

§ 716. The past passive participle is very frequently used to supply the place of a verb ; sometimes in conjugation with the auxiliary verbs अस् and भू ; the past passive participle agrees adjectively with its object in gender, number and case, the agent being exactly like the verb in past tense ; तेन कार्यं कृतं by him the work was done ; कार्यं कृतवान् he did the work ; &c.

§ 717. In the case of past passive participles of intransitive roots the agent is put in the Nominative case ; तदा प्रहसितो राजा रक्षसां then the king of demons wept ; सत्यं वृत्तोऽयं पापः &c.

§ 718. The future participle is used in the sense of the simple future ; करिष्यन् going or about to do : करिष्यमाण about to do or what is about to be done. अनुयास्यन् मुनितनयाम् wishing to follow the daughter of the sage.

§ 719. The Potential passive participle is used in the sense of what should or ought to be done; besides this, this participle yields the sense of 'fitness, obligation, necessity, capacity', &c., the agent being put in the Instrumental case; अस्मिन्नात्मसंदेहे त्वया प्रवृत्तिर्न कर्तव्या you ought not to make this attempt which involves the risk of your life; धर्मः अनुसरणीयः religious duty ought to be followed; &c.

§ 720. The neuter forms भवितव्यं and भाव्यं are used impersonally in the sense of 'being,' or 'what must be or in all probability is', the noun or adjective coming after it being in the Instrumental case: अत्र केनापि कारणेन भवितव्यं there must be some cause.

§ 721. The past indeclinable participle in Sanskrit corresponds to the participle in 'ing,' having the sense of the perfect participle in English; इति उक्त्वा विरराम having said he stopped.

The Infinitive Mood.

§ 722. The Infinitive in Sanskrit generally expresses the purpose or that for which an action is done and thus corresponds to the infinitive of purpose or gerund in English. The infinitive in Sanskrit thus involves the sense of the Dative and may, if desired, be replaced by the Dative of the verbal noun derived from the root; पानीयं पातुं यमुनामगच्छत् went to the Yamunâ to drink water; here पातुं may be replaced by पानाय (पानीयस्य पानाय.)

APPENDIX.

DHÂTUKOSHA.

ABBREVIATIONS.

Pre.—Present; Impera.—Imperative; Imp.—Imperfect; Pot.—Potential; Perf.—Perfect; F. Fut.—First Future; Fut.—Second Future; Con.—Conditional; Aor.—Aorist; Ben.—Benedictive; Cau.—Causal; Des.—Desiderative; P.—Parasmaipada; A.—Atmanepada; U.—Ubhayapada; Pass.—Passive; Pp.—Past passive participle; Inf.—Infinitive. Ger.—Gerund or indeo. p. in स्वा or य.

अ—

अक्ष 5 & 1 P. to reach, to pervade; to accumulate; Pre. 3 Sing. अक्ष्णाति—अक्षति 2 Sing. अक्ष्णाषि—अक्षसि 1 Sing. अक्ष्णोमि—अक्षामि; Imp. आक्ष्णात्—आक्षत्, आक्ष्णोः—आक्षः, आक्ष्णवम्—आक्षम्; Impera. आक्ष्णातु—अक्षतु, अक्ष्णुहि—अक्ष, अक्ष्णवानि—अक्षाणि; Pot. अक्ष्णुयात्—अक्षेत्, अक्ष्णुयाः—अक्षेः, अक्ष्णुयास्—अक्षेयम्. Perf आनक्ष F. Fut. अक्षिता—अष्टा Fut. अक्षिष्यति—अक्षयति Con. आक्षिष्यत्—आक्षयत् Aor. आक्षीत् (आक्षिष्टास्—आष्टास् 3rd Dual आक्षिषुः—आक्षुः 3rd Pl.). Ben. अक्ष्यात् Des. अचिक्शिषति—अचिक्शति. Pass. Pre. अक्ष्यते, Aor. आक्षि Cau.—Pro. अक्षयति—ते Aor. अचिक्शत्—त Pp. अष्ट Ger. अक्षिस्वा—अष्टा Inf. अक्षितुं, अष्टुम्.

अङ्—Pre. अङ्गते Perf. आनङ्गे F. Fut. अङ्गिता Fut. अङ्गिष्यते Aor. आङ्गिष्ट Pp. अङ्गित

अश्च 1 P. to go, to worship; Pre. अश्चति Perf. आनश्च F. Fut.

अश्चिता Fut. अश्चिष्यति Ben. अच्यत् (may he go), अश्चयात्
(May he worship)* Aor. आश्चीत् Con. आश्चिष्यत् Cau.
अश्चयति—ते Des. अश्चिषति Pp. अश्चित, अक्त Ger. अश्चित्वा
or अक्त्वा (when it means to go).

अञ्ज 7 P. to anoint, to decorate, to go; Pre. अनाक्ति Imperf.

आनक्-ग् Impera. अनक्तु (अङ्धि 2nd sing.) Pot. अञ्ज्यात्
Perf. आनञ्ज F. Fut. अञ्जिता—अङ्क्ता Fut. अञ्जिष्यति, अञ्जति
Con. आञ्जिष्यत्, आङ्क्ष्यत् Aor. आञ्जीत् Ben. अञ्ज्यात् Des.
अञ्जिषति Pass. Pre. अञ्ज्यते Aor. आञ्जि Cau. Pre. अञ्जयति—
अञ्जयते Aor. आञ्जिजत्—त Pp. अक्त Ger. अञ्जित्वा, अक्त्वा, व्यञ्ज्य
Inf. अञ्जितुम्, अङ्कुम्

अट् 1 P. to roam, to wander; Pre. अटति Perf. आट F. Fut.
अटिता, Fut. अटिष्यति Aor. आटीत् Ben. अट्यात् Des. अटिषति
P. p. अटित.

अण् 4. A. to breathe; Pre. अण्यते Perf. आणे F. Fut. अनिता Con.
आणिष्यत् Aor. आणिष्ट Ben. अणिषीष्ट P. p. अनित.

अद् 2 P. to eat; Pre. अत्ति Imperf. 3rd & 2nd sing. आदत्, आदः
Perf. आद, जयास F. Fut. अत्ता Fut. अत्स्यति Con. आस्यत् Aor.
आत्सीत् Ben. अद्यात् Cau.—Pre. आदयते (also आदयति 'अकर्त्र-
भिप्राये') Aor. आदिदत्—त Des. जिघत्सति Pass.—Pre. अद्यते
Perf. आदे—जक्षे Aor. आदि Pp. जग्ध, अन्न (food) Ger. जग्ध्वा.

अर् 2 P. to breathe; to live; Pre. अनिति Imp. आनीत्, आनत् Perf.
आन F. Fut. अनिता Con. आनिष्यत् Aor. आनीत् Ben. आन्यात्
Des. अनिनिषति Cau. Pre. आनयति—ते Pass. Pre. अन्यते Aor.
आनि P. p. अनित.

अल् 4. A. to live; Pref. अन्यते Per. आने, F. Fut. अनिता same
as अण्.

---

* अञ्च in the sense of 'to worship' does not drop its nasal
before weak terminations.

अय् 1 A. to go; Pre. अयते; with परा—पलायते Perf. आये F. Fut. अयिता Aor. आयिष्ट Ben. अयिषीष्ट Des. अयिषिषते Pass. Pre. अयते Aor. आयि Can. Pre. आययति—ते Aor. आयियत्—त P. p. अयित.

अर्च 1 P. to worship; Pre. अर्चति Perf. आनर्च F. Fut. अर्चिता Fat. अर्चिष्यति Aor. अर्चात् Ben. अर्च्यात् Des. अर्चिचिषति Can. Pre. अर्चयति—ते Aor. अर्चिचत्—त Pass. Pre. अर्च्यते Aor. अर्चि Pp. अर्चित.

अर्च 10 U. to worship; Pre. अर्चयति—ते Perf. अर्चयाम्बभूव—आस—श्चकार—चक्रे F. Fut. अर्चयिता Fut. अर्चयिष्यति—ते Con. आर्चयिष्यत्—त Aor. अर्चिचत्—त Ben. अर्च्यात् अर्चयिषीष्ट Des.— अर्चिचिषति—ते Pass. Pre. अर्च्यते Ger. अर्चयित्वा.

अर्ज 1 P. to procure, to take; Pre. अर्जति Perf. आनर्ज F. Fut. अर्जिता Fut. अर्जिष्यति Aor. अर्जीत् Ben. अर्ज्यात् Des. अर्जिजिषति Can. Pre. अर्जयति—ते Aor. अर्जिजत्—त P.p. अर्जित.

अर्थ 10 A. to request, to beg. Pre. अर्थयते Perf. अर्थयाश्चकार P. F. अर्थयिता Fut. अर्थयिष्यते Aor. आर्तयत Ben. अर्थयिषीष्ट Des. अर्तयिष्यते Pass. Pre. अर्थ्यते (also, अर्थाप्यते) Aor. आर्थि P. p. अर्थित.

अर्ह 1 P. to go, to beg; Pre. अर्हति Perf. आनर्ह F. Fut. अर्हिता Con. आर्हिष्यत् Aor. आर्हीत् Ben. अर्ह्यात् Des. अर्हिदिषति Can. Pre. आर्हयति—ते Aor. आर्हिदत्—त Pass. Pre. अर्ह्यते Aor. आर्हि P. p. अर्हित (समर्ण asked, अभ्यर्ण near).

अर्ह 10 U. to injure, to hurt. Pre. अर्हयति—ते Perf. अर्हयाश्चकार &c. Fut. अर्हयिष्यति Aor. आर्हिदत्—त Ben. अर्ह्यात्, अर्हयिषीष्ट Des. आर्हिदिषति—ते.

अर्ह 1 P. to worship, to deserve; Pre. अर्हति Perf. आनर्ह F. Fut. अर्हिता Con. आर्हिष्यत् Aor. आर्हीत् Ben. अर्ह्यात् Des. अर्जिहति Pass. Pre. अर्ह्यते Aor. आर्हि P. p. अर्हित

अर्ह 10 U. to worship; Pre. अर्हयति—ते Perf. अर्हयाम्बभूव—आस—
अकार—चक्रे F. Fut. अर्हयिता Aor. आर्जिहत्—त Ben. अर्ह्यात्—
अर्हयिषीष्ट Des. अर्जिहिषति—ते Pass. Pre. अर्ह्यते Aor. आर्हि
P. p. अर्हित.

अव् 1 P. to defend, to protect, to do good to, to please, to
know (and a variety of other meanings). Pre. अवति Perf.
आव F. Fut. अविता Aor. आवीत् Ben. अव्यात् Cau. आवयति—
ते Des. अविविषति Pass. Pre. अव्यते Aor. आवि P. p. अवित.

अद् 5 A. to pervade; Pre. अद्नुते Perf. आनशे F. Fut. अशिता—
अष्टा Fut. अशिश्यते—अक्ष्यते Con. आशिश्यत, आक्ष्यत Aor.
आशिष्ट—आष्ट Ben. अक्षीष्ट—अशिशिष्ट Cau. Pre. आशयति—ते
Aor. आशिशत्—त Des. अशिशिषते Pass. Pre. अक्ष्यते Aor.
आशि P. p. अष्ट Ger. अशित्वा अष्टा.

अक्ष् 9 P. to eat; Pre. अक्ष्णाति Impera. 2nd sing. अक्षान Perf. आक्ष
F. Fut. अक्षिता Aor. आक्षीत् Ben. अक्ष्यात् Des. अक्षिशिषति
P. p. अक्षित Ger. अक्षित्वा.

अस् 2 P. to be; Pre. अस्ति Impera. 2nd per. sing. एधि Perf.
बभूव* F. Fut. भविता Fut. भविष्यति &c.

अस् 4 P. to throw; Pre. अस्थति Perf. आस F. Fut. असिता
Con. आसिष्यत् Aor. आस्थत् Ben. अस्यात् Des. असिसिषति Cau.
Pre. आसयति—ते Aor. आसिसत्—त Pass. Pre. अस्यते P. p.
अस्त Ger. असित्वा or अस्त्वा Inf. असितुं.

आ—

आप् 5 P. to pervade, to obtain; Pre. आमोमि, आमोषि, आमोति
1st, 2nd & 3rd sing. (आप्नुवः 1st dual. आप्नुवन्ति 3rd plu.)
Imperf.—आमोत् 3rd sing. आमवस् 1st sing. आप्नुव 1st dual,

* भू is substituted for अस् in the non—conjugational tenses.

3rd plu. आप्नुवन्. Imperat. 3rd sing. आप्नोतु 1st sing. आप्नवानि 2nd sing. आप्नुहि 3rd Plu. आप्नुवन्तु ; Perf. आप F. Fut. आप्ता Fut. आप्स्यति Con. आप्स्यत् Aor. आपत् Des. ईप्सति Cau. Pre. आपयति-ते Aor. आपिपत्—त Pp. आप्त Ger. आप्त्वा Inf. आप्तुम्.

आस् 2 A. to sit ; Pre. आस्ते Perf. आसाञ्चक्रे—बभूव—आस F. Fut. आसिता Fut. आसिष्यते Con. आसिष्यत् Aor. आसिष्ट Ben. असिषीष्ट Pass. Pre. आस्यते Cau. Pre. आसयति des. आसिसिषते Pre. p. आसीन P. p. आसित.

इ—

इ 1 P. to go ; Pre. अयति Imperf. आयत् Perf. इयाय F. Fut. एता Fut. एष्यति Con. ऐष्यत् Aor. ऐषीत् Ben. इयात् Des. इयीषति Cau. Pre. आययति—ते Pass. Pre. ईयते Aor. आयि Pp. इत.

इ 2 P. to go ; Pre. एति Perf. इयाय F. Fut. एता Fut. एष्यति Con. ऐष्यत् Aor. अगात् Pass. Pre. ईयते Aor. अगायि Cau. Pre. गमयति—ते (with प्रति, प्रत्याययति—ते) Aor. अजीगमत्—त Des. जिगमिषति (with प्रति—प्रति—ती—षिषति); P. p. इत.

इ with आ 2 A. to study ; Pre. अधीति Perf. अधिजगे F. Fut. अभ्येता Fut. अभ्येस्यते Con. अध्यगीष्यत्—अभ्यैष्यत् Aor. अभ्य-गीष्ट—अभ्यैष्ट Ben. अभ्येषीष्ट. Pass. Pre. अधीयते Aor. अध्यगायि—अध्यायि (3rd dual. अध्यगायिषाताम्—अध्यगीषाताम्, अध्या-यिषाताम्, अभ्यैषाताम्) F. Fut. अध्यायिता—अभ्येता Fut. अध्यायिष्यते—अभ्येस्यते Con. अध्यगायिष्यत्—अध्यगीष्यत्, अध्या-यिष्यत्—अभ्यैष्यत् Ben. अध्यायिषीष्ट, अभ्येषीष्ट Cau. Pre. अध्यापयति Aor. अध्यापिपत्, अध्यजीगपत् P. p. अधीत.

इन्ध् 7 A. to shine, to kindle ; Pre. इन्धे Perf. इन्धाञ्चक्रे—आस—बभूव F. Fut. इन्धिता Fut. इन्धिष्यते Con. ऐन्धिष्यत् Aor. ऐन्धिष्ट Ben. इन्धिषीष्ट Des. इन्धिषिषते Pass.—Pre. इन्धते Aor.

ऐन्धि Cau. Pre. इन्धयति—ते Aor. ऐन्धिहत्—त Pp. इद्ध Ger.
इन्धित्वा, समिध्य Inf. इन्धितुम्

इष् 6 P. to wish ; Pre. इच्छति } Perf. इद्येष F. Fut. एष्टा—एषिता
इष् 4 P. to go, to spread ; Pre. इष्यति } Fut. एषिष्यति Con. एषिष्यत्—
Aor. ऐषीत् Des. एषिषिषति Ben. इष्यात् Pass.—Pre. इष्यते
Aor. ऐषि Cau. Pre.—एषयति—ते Aor. एषिषत्—त Ger. इष्टा,
एषित्वा Pp. इष्ट.

ई—

ईक्ष् 1 A. to look at, to see ; Pra. ईक्षते Perf. ईक्षाश्चक्रे—बभूव—भास
F. Fut. ईक्षिता Fut. ईक्षिष्यते Con. ऐक्षिष्यत Ben. ईक्षिषीष्ट
Aor. ऐक्षिष्ट Cau.—Pre. ईक्षयति—ते Aor. ऐचिक्षत्—त Des.
ईचिक्षिषते Pass. Pre. ईक्ष्यते Aor. ऐक्षि Pp. ईक्षित Ger. ईक्षित्वा,
प्रेक्ष्य Inf. ईक्षितुम्.

ईड् 2 A. to praise ; Pre. ईद्वे Imperf. 2nd pl. ऐद्वम् Impera. 2nd
Sing. ईडिष्व Perf. ईडाश्चक्रे—बभूव—भास F. Fut. ईडिता Fut.
ईडिष्यते Con. ऐडिष्यत Aor. ऐडिष्ट Ben. ईडिषीष्ट Pass. Pre.
ईड्यते Cau. Pre. ईडयति—ते Aor. ऐडिडत्—त Ger. ईडित्वा
Inf. ईडितुम् Pp. ईडित.

ईड् 10 U. to praise Pre. ईडयति—ते Fut. ईडयिष्यति—ते Aor.
ऐडिडत्—त Ben. ईड्यात्, ईडयिषीष्ट Des. ईडिडयिषति—ते.

ईर्ष्य् 1. P. to envy ; Pre. ईर्ष्यति Perf. ईर्ष्याश्चकार &c. Fut. ईर्ष्यिष्यति
Aor. ऐर्ष्यात् P. p. ईर्ष्यत.

ईश्र् 2 A. to command, to rule, to possess ; Pre. ईष्टे Perf. ईशाश्चक्रे
—आस—बभूव. F. Fut. ईशिता Fut. ईशिष्यते Con. ऐशिष्यत
Ben. ईशिषीष्ट Aor. ऐशिष्ट Pass.—Pre. ईश्यते Aor. ऐशि
Cau.—Pre. ईशयति—ते Aor. ऐशिशत्—त Des. ईशिशिषते
P. p. ईशित.

ईह् 1 A. to aim at ; Pre. ईहते Perf. ईहाश्चक्रे—आस—बभूव F. Fut.
ईहिता Fut. ईहिष्यते Con. ऐहिष्यत Aor. ऐहिष्ट Ben. ईहिषीष्ट Des.
ईजिहिषते Cau. Pre.—ईहयति—ते Aor. ऐजिहत्—त P. p. ईहित.

उ—

उक्ष् १ P. to sprinkle, to wet; Pre. उक्षति Perf. उक्षाश्चकार—
बभूव—आस F. Fut. उक्षिता Fut. उक्षिष्यति Con. औक्षिष्यत् Aor.
औक्षीत् Ben. उक्ष्यात् Des. उचिक्लिषति Pp. उक्षित.

उख् १ P. to go, to move; Pre. ओखति Imperf. ओखत् Perf. उवोख
F. Fut. ओखिता Fut. ओखिष्यति Con. औखिष्यत् Aor. औखीत्
Ben. उख्यात् Des. ओचिक्लिषति Pass. Pre. उख्यते Oau.—
Pre. ओखयति-ते Pp. ओखित, उखित.

उज्झ् ६ P. to abandon, to avoid; Pre. उज्झति Perf. उज्झाश्चकार—
आस—बभूव F. Fut. उज्झिता Fut. उज्झिष्यति Con. औज्झिष्यत्
Aor. औज्झीत् Des. उज्जिक्लिषति Pp. उज्झित.

उष् १ P. to burn, to punish; Pre. ओषति Perf. उवोष, ओषाश्चकार
—आस—बभूव F. Fut. ओषिता Fut. ओषिष्यति Con. ओषिष्यत्
Ben. उष्यात् Aor. औषीत् Pp. ओषित, उषित, Ger. ओषित्वा.

ऊ—

ऊर्णु २ U. to cover, to hide; Pre. ऊर्णीति, उर्णीति, ऊर्णुते Perf
ऊर्णनाव—नव, ऊर्णुनुवे F. Fut. ऊर्णविता, ऊर्णुविता Fut. ऊर्ण-
विष्यति-ते ऊर्णुविष्यति-ते Aor. और्णवीत्, और्णावीत्, और्णुवीत्,
और्णविष्ट, और्णुविष्ट Ben. ऊर्णयात्, ऊर्णविषीष्ट or ऊर्णुविषीष्ट Oau.—
Pre. ऊर्णावयति-ते Aor. और्णूनवत्—त Pass. Pre.—ऊर्णूयते
Perf. ऊर्णुनुवे Aor. और्णावि F. Fut. ऊर्णविता, ऊर्णीविता or
ऊर्णविता Ben. ऊर्णविषीष्ट, ऊर्णाविषीष्ट, ऊर्णुविषीष्ट Con. और्ण-
विष्यत, और्णाविष्यत, और्णुविष्यत P. p. ऊर्णुत Ger. ऊर्णु-र्ण-वित्वा-

ऊह् १ A. (sometimes P.) to conjecture, to reason, to
infer Pre. ऊहते Imperf. औहत Perf. ऊहाश्चक्रे &c. F. Fut.
ऊहिता Fut. ऊहिष्यते Con. औहिष्यत् Aor. औहिष्ट Ben.

ऊहिषीष्ट. Pass.—Pre. ऊह्यते Aor. औहि Cau.—Pre. ऊहयति—
ते Aor. औजिहत्—त Pp. ऊहित Ger. ऊहित्वा.

ऋ—

ऋ 1 P. to go, to get, Pre. ऋच्छति Aor. आर्षात् } Perf. आर F. Fut.
ऋ 3 P. to go; Pre. इयति Aor. आरत् } अर्ता Fut. आर-
यति Con. आरिष्यत् Ben. अर्षात् Pass.—Pre. अर्यते Aor. आरि
Perf. आरे F. Fut. अरिता—अर्ता Fut. आरिष्यते—अरिष्यते
Ben. आरिषीष्ट—ऋषीष्ट Cau. Pre. अर्पयति—ते Aor. अर्पिपत्—त
Des. अरिरिषति Pp. ऋत Ger. ऋत्वा.

ऋच्छ 6 P. to become hard, to fail in faculties, to go;
Pre. ऋच्छति Imperf. आच्छत् Perf. आनच्छ F. Fut. ऋच्छिता.
Fut. ऋच्छिष्यति Aor. आच्छीत् Ben. ऋच्छ्यात् Cau. Pre.
ऋच्छयति—ते Aor. आर्चिच्छत्—त Des. ऋचिच्छिषति Pp.
ऋच्छित.

ए—

एध्* 1 A. to grow, to prosper; Pre. एधते Perf. एधाश्चके—बभूव
—आस F. Fut. एधिता Fut एधिष्यते Con. ऐधिष्यत Aor. एधिष्ट
Des. ऐधिषिषते Ben. एधिषीष्ट Pass.—Pre. ऐध्यते Aor. ऐधि
Cau.—Pre. एधयति—ते Aor. ऐदिधत्—त Pp. एधित.

क—

कण्—1 P. 10 U. to be anxious or eager; Pre. कण्ठति,
कण्ठयति—ते.

कथ् 1 A. to praise, to boast; Pre. कथ्यते Perf. चकित्ये F. Fut.
कथ्यता Fut. कथिष्यते Con. अकथिष्यत Aor. अकथिष्ट
Ben. कथिषीष्ट Des. चिकथिषते Cau. Pre. कथयति—ते Aor.
अचकथत्—त Pp. कथित

कथ् 10 U. to tell; Pre. कथयति—ते Perf. कथयाश्चकार &c.

* With उप—उपेधते.

F. Fut. कथयिता Fut. कथयिष्यति—ते Con. अकथयिष्यत्—त Aor. अचकथत्—त Des. चिकथयिषति—ते Ben. कथ्यात्, कथयिषीष्ट Pass. pre. कथ्यते (also कथाप्यते) P. p. कथित.

कम्प् 1 A. to shake, to tremble; Pre. कम्पते Perf. चकम्पे F. Fut. कम्पिता Fut. कम्पिष्यते Con. अकम्पिष्यत् Aor. अकम्पिष्ट Ben. कम्पिषीष्ट Cau. Pre. कम्पयति (alone) Aor. अचकम्पत् Des. चिकम्पिषते Pass. Pre. कम्प्येत P. p. कम्पित.

कम् 1. A. to desire; Pre. कामयते Perf. चकमे, कामयाञ्चक्रे &c. F. Fut. कामयिता, कामिता Fut. कामयिष्यते, कमिष्यते Con. अकामयिष्यत्, अकमिष्यत् Ben. कामयिषीष्ट, कमिषीष्ट Aor. अचीकमत, अचकमत Cau. Pre. कामयति—ते Aor. अचीकमत्—त, अचकमत्—त Des. चिकामयिषते, चिकमिषते, Pass. Pre. काम्यते, कम्प्यते, Aor. अकामि P. p. कान्त Ger. कमित्वा—कान्त्वा, कामयित्वा, संकाम्प.

कल् 1 A. to count; Pre. कलते Perf. चकले Aor. अकलिष्ट.

कल् 10 U. to count, to consider &c. Pre. कलयति—ते Aor. अचकलत्—त Ben. कल्यात्, कलयिषीष्ट Des. चिकलयिषति—ते P. p. कलित.

काङ्क्ष् 1. P. to desire, to wish; Pre. काङ्क्षति Perf. चकाङ्क्ष F. Fut. काङ्क्षिता Fut. काङ्क्षिष्यति Con. अकाङ्क्षिष्यत् Aor. अकाङ्क्षीत् Ben. काङ्क्ष्यात् Des. चिकाङ्क्षति Pp. काङ्क्षित.

काश् 1 & 4. to shine; Pre. काशते, काश्यते Perf. चकाशे F. Fut. काशिता Fut. काशिष्यते Con. अकाशिष्यत् Aor. अकाशिष्ट Ben. काशिषीष्ट Des. चिकाशिषते Cau. Pre. काशयति—ते Pass. Pre. काश्यते Pp. काशित Ger. काशित्वा, प्रकाश्य.

कास् 1 A. to cough; Pre. कासते Perf. कासाञ्चक्रे, &c. F. Fut. कासिता Fut. कासिष्यते Con. अकासिष्यत् Aor. अकासिष्ट Ben. कासिषीष्ट Des. चिकासिषते Cau. Pre. कासयति—ते Aor. अचकासत्—त P. p. कासित.

- कु 1 A. to sound; Pre. कवते Perf. चुकुवे F. Fut. कोता Fut. कोष्यते Con. अकोष्यत् Aor. अकोष्ट.
- कु 2 P. to sound; Pre. कौति Perf. चुकाव F. Fut. कोता Fut. कोष्यति Con. अकोष्यत् Aor. अकौषीत्.
- कु 6. A. to sound; Pre. कुवते Perf. चुकुवे F. Fut. कुता Aor. अकुत्.
- कुट् 6. P. to curve, to bend; Pre. कुटति Perf. चुकोट F. Fut. कुटिता Fut. कुटिष्यति Con. अकुटिष्यत् Aor. अकुटीत् Cau. Pre. कोटयति-ते Aor. अचूकुटत्-त Des. चुकुटिषति Pp. कुटित.
- कुप् 4 P. to be angry; Pre. कुप्याति Perf. चुकोप F. Fut. कोपिता Fut. कोपिष्यति Con. अकोपिष्यत् Aor. अकुपत् Ben. कुप्यात् Des. चुकोपिषति Cau. Pre. कोपयति-ते Aor. अचूकुपत्-त Pp. कुपित.
- कुष् 9 P. to tear, to expel; Pre. कुष्णाति Perf. चुकोष F. Fut. कोषिता Fut. कोषिष्यति Aor. अकोषीत् Pass. Pre. कुष्यते Aor. अकोषि Cau. Pre. कोषयति-ते Aor. अचूकुषत्-त Des चुकोषिषति, चुकुषिषति P.p. कुषित.
- कुस् 4 P. to embrace; Pre. कुस्यति Perf. चुकोस F. Fut. कोसिता Fut. कोसिष्यति Con. अकोसिष्यत् Aor. अकुसत् Ben. कुस्यात् Cau. Pre. कोसयति-ते Aor. अचूकुसत्-त Des. चुकुसिषति, चकोसिषति, Pp. कुसित.
- कृ 8 U. to do; Pre. करोति-कुरुते Perf. चकार-चक्रे F. Fut. कर्ता Fut. करिष्यति-ते Con. अकरिष्यत्-त Aor. अकार्षीत्-अकृत Ben. क्रियात्-कृषीष्ट Pass. Pre. क्रियते Aor. अकारि (3rd dual अकारिषाताम्, अकृषाताम्); F. Fut. कारिता-कर्ता Fut-कारिष्यते-करिष्यते Ben. कारिषीष्ट-कृषीष्ट Con. अकारिष्यत्-अकरिष्यत् Cau. Pre. कारयति-ते Aor. अचीकरत्-त Des* चिकीर्षति-ते Pp. कृत Ger. कृत्वा Inf. कर्तुम्.
- कृत् 6 P. to cut, to divide; Pre. कृन्तति Perf. चुकर्त F. Fut. कर्तिता-

Fut. कर्तिष्यति Con. अकर्तिष्यत् Aor. अकर्तात् Ben. कृत्यात्
Des. चिकर्तिषति-चिकृत्सति Cau.—Pre. कर्तयति—ते Aor.
अचकर्तत्-त, अचीकृतत्-त Pass. Pre. कृत्यते Aor. अकर्ति Pp.
कृत् Ger. कर्त्तिष्व Inf. कर्त्तुम्.

कृत् 7 P. to surround; Pre; कृणत्ति other forms like those of the
above root.

कृष् 1 P. to draw, to pull, to plough; Pre. कर्षति Perf. चकर्ष
F. Fut. कर्षा, कृष्टा Fut. कर्षयति, कृष्यति Con. अकर्ष्यत्—
अकृष्यत् Aor. अकर्षात्, अकृषात्, अकृषत् Des. चिकृषति
Cau.—Pre. कर्षयति—ते Aor. अचीकृषत्-त, अचकर्षत्-त Pass.
Pre. कृष्यते Aor. अकर्षि Pp. कृष्ट Ger. कृष्टु.

कृ 6 P. to pour out, to scatter; Pre. किरति Perf. चकार F. Fut.
करिता, करिता Fut. करिष्यति-करीष्यति Con. अकरिष्यत्—
अकरीष्यत् Aor. अकारीत् Ben. कीर्यात् Des. चिकरिषति Pass.—
Pre.—कीर्यते Cau. Pre. कारयति—ते Aor. अचीकरत्-त Pp.
कीर्ण Inf. करि-री-तुम्.

कृ 9 U. to injure, to kill; Pre. कृणाति, कृणीते Perf. चकार, चकरे
Fut. करि-री-ष्यति—ते Aor. अकारीत्, अकारि-री-ष्ट, अकीर्ष्ट Ben.
कीर्यात्, करिषीष्ट Des. चिकरि-री-षति-ते, चिकीर्षति P.p. कीर्णे.

कृत् 10 U. to name, to glorify; Pre. कीर्तयति—ते Perf. कीर्तय्यकार-
चक्रे F. Fut. कीर्त्तयिता Fut. कीर्त्तयिष्यति—ते Con. अकीर्त्तयिष्यत्-
त Aor. अचीकृतत्-त, अचिकीर्त्तत्-त Ben. कीर्त्यात्-कीर्त्तयिषीष्ट
Pass. Pre. कीर्त्तयते Pp. कीर्त्तित.

कल्प् 1 A. to be fit for, to be able; Pre. कल्पते Perf. चकल्पे
(चकल्पिषे, चकल्पसे 2nd sing.) F. Fut. कल्पिता, कल्प्ता
Fut. कल्पिष्यते, कल्प्यते, कल्प्यति Aor. अकल्पत् अकल्पिष्ट
अकल्पत् Ben. कल्पिषीष्ट—कल्पसीष्ट Des. चिकल्पिषते चिकल्पसते
चिकल्पसति Cau. Pre. कल्पयति—ते Pp. कल्प Gen. कल्पिष्व, -
कल्पिष्व, संकल्प्य.

क्रन्द् 1 P. to cry, to weep; Pre. क्रन्दति Perf. चक्रन्द F. Fut. क्रन्दिता Fut. क्रन्दिष्यति Con. अक्रन्दिष्यत् Ben. क्रन्द्यात् Aor. अक्रन्दीत् Cau. Pre. क्रन्दयति-ते Aor. अचक्रन्दत्-त Des. चिक्रन्दिषति Pass. Pre. क्रन्द्यते Aor. अक्रन्दि Pp. क्रन्दिन्त.

क्रन्द् 10 U. to sound or cry out continually; Pre. क्रन्दयति-ते Perf. क्रन्द्यामास-बभूव &c. F. Fut. क्रन्दिता Fut. क्रन्दिष्यति-ते Con. अक्रन्दिष्यत्-त Aor. अचक्रन्दत्-त P.p. क्रन्दिन्त.

क्रम् 1 U. & 4 P. to walk, to step; Pre. क्रामति, क्राम्यति Perf. चक्राम F. Fut. क्रमिता Fut. क्रमिष्यति Con. अक्रमिष्यत् Aor. अक्रमीत् Ben. क्रम्यात् Des. चिक्रामिषति Cau.-Pre. क्रमयति-ते Aor. अचिक्रमत्-त Des. चिक्रमिषति Pass. Pre. क्रम्यते Aor. अक्रमि P.p. क्रान्त Ger. क्रमिस्वा, क्रान्त्वा, क्रन्त्वा.

क्रम् (with आ)—Pre. आक्रमते Perf. आचक्रमे F. Fut. आक्रमता Fut. आक्रम्यते Con. आक्रमस्यत् Aor. आक्रमस्त Ben. आक्रमीष्ट Des. चिक्रंसिते.

क्री 9 U. to buy, to purchase, Pre. क्रीणाति, क्रीणीते Perf. चिक्राय चिक्रिये F. Fut. क्रेता Fut. क्रेष्यति-ते Con. अक्रेष्यत्-त Aor. अक्रेषीत्, अक्रेष्ट Ben. क्रीयात् क्रेषाष्ट Des. चिक्रीषति-ते Pass.—Pre. क्रीयते Aor. अक्रयि Cau. Pre. क्रापयति-ते Aor. अचिक्रपत्-त Pp. क्रीत.

क्रीड् 1 P. to amuse oneself, to play; Pre. क्रीडति Perf. चिक्रीड F. Fut. क्रीडिता Fut. क्रीडिष्यति Con. अक्रीडिष्यत् Aor. अक्रीडीत् Ben. क्रीड्यात् Des. चिक्रीडिषति Pass.—Pre. क्रीड्यते Aor. अक्रीडि Cau.—Pre. क्रीडयति-ते Aor. अचिक्रीडत्-त Pp. क्रीडित Ger. क्रीडित्वा Inf. क्रीडितुम्.

क्रुध् 4 P. to be angry; Pre. क्रुध्यति Perf. चुक्रोध F. Fut. क्रोद्धा Fut. क्रोत्स्यति Con. अक्रोत्स्यत् Aor. अक्रुधत् Ben. क्रुध्यात् Pass. Pre. क्रुध्यते Aor. अक्रोधि Cau. Pre. क्रोधयति-ते Aor. अचक्रुधत्-त Des. चुक्रुत्सति Pp. क्रुद्ध.

क्रुश् 1 P. to cry, to lament; Pre. क्रोशति Perf. चुक्रोश F. Fut. क्रोष्टा Fut. क्रोक्ष्यति Con. अक्रोक्ष्यत् Ben. क्रुक्ष्यात् Aor. अक्रुक्षत् Cau.—Pre. क्रोशयति—ते Aor. अचुक्रुशत्—त Des. चुक्रुशति Pass. Pre. क्रुक्ष्यते Aor. अक्रोशि Pp. क्रुष्ट Ger. क्रुष्टा Inf. क्रोष्टुम्.

कृम् 1 & 4 P. to be fatigued or tired; Pre. क्लामति Perf. क्लाम्यति Perf. चक्लाम F. Fut. क्लमिता Fut. क्लमिष्यति Con. अक्लमिष्यत् Aor. अक्लमत् Ben. क्लम्यात् Cau. Pre. क्लमयति—ते Aor. अचिक्लमत्—त Des. चिक्लमिषति Pass. Pre. क्लम्यते Pp. क्लान्त Ger. क्लमिस्वा, क्लान्त्वा.

क्लिद् 4 P. to become wet; Pre. क्लियति Perf. चिक्लेर F. Fut. क्लेदिता, क्लेत्ता Fut. क्लेदिष्यति, क्लेत्स्यति Con. अक्लेदिष्यत्, अक्लेत्स्यत् Aor. अक्लिदत् Ben. क्लियात् Cau. Pre. क्लेदयति—ते Aor. अचिक्लिदत्—त Des. चिक्लि-क्ले-दिषति, चिक्लिस्सति Pass. Pre. क्लियते Aor. अक्लेदि Pp. क्लिन्न Ger. क्लिदिस्वा, क्लेदिस्वा, क्लिस्वा Inf. क्लेदिषुम्, क्लेनुम्.

क्लिन्द् 1 P. to lament; Pre. क्लिन्दति Perf. चिक्लिन्द F. Fut. क्लिन्दिता Fut. क्लिन्दिष्यति Con. अक्लिन्दिष्यत् Aor. अक्लिन्दीत् Pp. क्लिन्दत.

क्लिन्द् 1 A. to lament; Pre. क्लिन्दते Perf. चिक्लिन्दे F. Fut. क्लिन्दिता Aor. अक्लिन्दिष्ट.

क्लिश् 4. A. to be afflicted, to suffer; Pre. क्लिश्यते Perf. चिक्लिशे F. Fut. क्लेशिता Fut. क्लेशिष्यते Con. अक्लेशिष्यत् Aor. अक्लेशिष्ट Ben. क्लेशिषीष्ट Cau. Pre. क्लेशयति—ते Aor. अचिक्लिशत्—त Des. चिक्लि-क्लेशिषते Pass. Pre. क्लिश्यते Aor. अक्लेशि Pp. क्लिष्ट, क्लिशित.

क्लिश् 9 P. to torment, to distress; Pre. क्लिभाति Perf. चिक्लेश F. Fut. क्लेशिता Fut. क्लेशिष्यति, क्लेश्यति Con. अक्लेशिष्यत् अक्लेश्यत् Aor. अक्लेशीत्, अक्लिशत् Ben. क्लिद्यात् Pp. क्लिशित, क्लिष्ट Ger. क्लिशिस्वा क्लिष्टा.

कथ् 1 P. to boil, to digest; Pre. कथति Perf. चक्काथ P. Fut.

कथिता Fut. कथिष्यति Con. अकथिष्यत् Aor. अकथीत् Ben-
कथ्यात् P.p. कथित.

क्षण् 8 U. to hurt, to break, to kill; Pre. क्षणोति, क्षणुते
Impera. 2nd sing. क्षणु, क्षणुस्व Perf चक्षान, चक्षणे F. Fut.
क्षणिता Fut. क्षणिष्यति—ते Con. अक्षणिष्यत्—त Aor. अक्षणीत्,
अक्षणिष्ट, अक्षत Ben. क्षण्यात्, क्षणिषीष्ट Des. चिक्षणिषति—ते Pp.
क्षत.

क्षप् 10 U. to send, to direct; Pre. क्षपयति—ते Perf. क्षपयाञ्चकार
—चक्रे F. Fut. क्षपयिता Fut. क्षपिष्यति—ते Con. अक्षपयिष्यत्—त
Aor. अचक्षपत्—त Ben. क्षप्यात्, क्षपयिषीष्ट Des चिक्षपयिषति—ते
Pp. क्षपित.

क्षम् 1 A. to allow, to suffer; Per. क्षमते Perf. चक्षमे Aor. अक्षमिष्ट
अक्षंस्त F. Fut. क्षमिता, क्षन्ता Fut. क्षमिष्यते, क्षंस्यते Con.
अक्षमिष्यत्, अक्षंस्यत् Ben. क्षमिषीष्ट, क्षंसीष्ट Des. चिक्षमिषते,
चिक्षंसते Con.—Pre. क्षमयति—ते Aor. अचिक्षमत—त Pass.
Pre. क्षम्यते Aor. अक्षमि Pp. क्षान्त, Ger. क्षमिस्वा, क्षान्त्वा Inf.
क्षमितुं-क्षन्तुम्.

क्षम् 4 P. to endure; Pre. क्षम्यति Perf. चक्षाम F Fut क्षमिता, क्षन्ता
Fut. क्षमिष्यति, क्षंस्यति Con. अक्षमिष्यत्—अक्षंस्यत् Aor. अक्षमत्
Ben. क्षम्यात् Des. चिक्षमिषति. चिक्षंसति Pp. क्षान्त.

क्षर 1 P. to flow, to distil; Pre. क्षरति Perf. चक्षार F. Fut. क्षरिता
Fut. क्षरिष्यति Con. अक्षरिष्यत् Aor. अक्षारीत् Des. चिक्षरिषति
Pp. क्षरित.

क्षल् 10 U. to wash, to cleanse, &c. Pre. क्षालयति—ते Perf.
क्षालयाञ्चकार—चक्रे F. Fut. क्षालयिता Fut. क्षालयिष्यति—ते Con.
अक्षालयिष्यत्—त Aor. अचिक्षलत्—त Ben. क्षाल्यात्-क्षालयिषीष्ट
Des. चिक्षालयिषति—ते Pp. क्षालित.

क्षल् 1 P. to shake, to move; Pre. क्षलति Per. चक्षाल F. Fut.
क्षलिता Fut. क्षलिष्यति Con. अक्षलिष्यत् Aor. अक्षालीत् Des.
चिक्षलिषति Pp. क्षलित.

क्षि 1 P. to decay, Pre. क्षयति } Perf. चिक्षाय F. Fut. क्षेता Fut.
 क्षि 5 P. to destroy; Pre. क्षिणोति } क्षेप्स्यति Con. अक्षेप्यत् Aor.
 क्षि 9 P. to dwell; Pre. क्षिणाति } अक्षेपीत् Ben. क्षीयात् Cau.
 Pre. क्षाययति-ते Aor. अचिक्षयत्-त Des. चिक्षीपाति Pass. Pre.
 क्षीयते Aor. अक्षायि Pp. क्षित, क्षीण Ger. क्षित्वा.

क्षिण् 8 U. to kill; Pre. क्षिणोति, क्षेणोति, क्षिणुते, क्षेणुते Perf. चिक्षेण,
 चिक्षिणे F. Fut. क्षेणिता Fut. क्षेणिस्यति-ते Con. अक्षेणिस्यत्—त
 Aor. अक्षेणीत्, अक्षेणिष्ट, अक्षित Pp. क्षित Ger. क्षि-क्षे-णिस्त्वा,
 क्षित्वा.

क्षिप् 4 P. throw, to cast; Pre. क्षिप्यति Perf. चिक्षेप F. Fut.
 क्षेप्ता Fut. क्षेप्स्यति Con. अक्षेप्स्यत् Ben. क्षिप्यात् Aor.
 अक्षेप्सीत् Cau.—Pre. क्षेपयति-ते Aor. अचिक्षिपत्-त Des.
 चिक्षिप्सति Pass—Pre. क्षिप्यते Aor. अक्षेपि Pp. क्षिप्त.

क्षिप् 6 U. to throw; Pre. क्षिपाति—ते Perf. चिक्षेप, चिक्षिपे F. Fut.
 क्षेप्ता Fut. क्षेप्स्यति-ते Aor. अक्षेप्सीत्, अक्षिप्त Des. चिक्षिप्सति ते.

क्षिच् 1. 4. P. Pre. क्षेयति, क्षीयति Perf. चिक्षेव Fut. क्षेविस्यति Aor.
 अक्षेवीत् Des. चिक्षेविषति, चिक्ष्युषति Pp. क्ष्युत Ger. क्षेवित्वा,
 क्ष्युत्वा, प्रक्षीय्य.

क्षीव् 1 A. to be intoxicated; Pre. क्षीवते Perf. चिक्षीवे F. Fut.
 क्षीविता Fut. क्षीविस्यते Aor. अक्षीविष्ट Cau. Pre. क्षीचयति—ते
 Aor. अचिक्षीवत्-त Des. चिक्षीविषते Pp. क्षीव.

क्षीव् 1 P. to spit; Pre. क्षीवति Perf. चिक्षीव F. Fut. क्षीविता
 Aor. अक्षीवीत्.

क्षुद् 7 U. to strike against, to pound; Pre. क्षुणत्ति, क्षुन्ते Perf.
 चुक्षोद, चुक्षुदे F. Fut. क्षोत्ता Fut. क्षोत्स्यति-ते Aor. अक्षौत्सीत्,
 अक्षुदत्, अक्षुत्त Ben. क्षुद्यात्, क्षुत्सीष्ट Pp. क्षुण्ण Ger. क्षुत्त्वा.

क्षुध् 4 P. to be hungry; Pre. क्षुध्यति Perf. चुक्षोध F. Fut. क्षौद्धा
 Fut. क्षोत्स्यति Con. अक्षोत्स्यत् Aor. अक्षुधत् Ben. क्षुध्यात्
 Cau.—Pre. क्षोधयति-ते Aor. अचक्षुधत्-त Pass. Pre. क्षुध्यते
 Aor. अक्षोधि Pp. क्षुधित Ger. क्षोधित्वा, क्षुधित्वा

क्षुब् 1 A. to be agitated; Pre. क्षोभते Perf. चुक्षुभे F. Fut. क्षोभित्
Fut. क्षोभिष्यते Aor. अक्षुभत्, अक्षोभिष्ट Cau. Pre. क्षोभयति—ते
Des. चुक्षु-क्षो-भिषते P. p. क्षुभित, क्षोभित.

क्षुब् 4 & 9 P. to tremble; Pre. क्षुभ्यति, क्षुभ्नाति Perf चुक्षोभ F.Fut.
क्षोभिता Fut. क्षोभिष्यति Con. अक्षोभिष्यत् Ben. क्षुभ्यात् Aor.
अक्षुभत् अक्षोभीत्, Pp. क्षुब्ध, क्षोभित.

ख—

खण्ड् 1, A. to cut; Pre. खण्डने Perf. चखण्डे Aor. अखण्डिष्ट.

खर् 1 U. Pre. खनति—ते Perf. चखान, चखने F. Fut. खनिता Fut.
खनिष्यति—ते Con. अखनिष्यत्—त Aor. अखनीत्, अखानीत्,
अखनिष्ट Ben. खन्यात्—खायात्, खनिषीष्ट Pass. Pre. खन्यते—
खायते Aor अखानि Cau. Pre. खानयति—ते Por. अचीखनत्—त
Des. चिखनिषति—ते Pp. खात, Ger. खात्वा, खनित्वा.

खाद् 1 P. to eat, to devour; Pre. खादति Perf. चखाद् F. Fut.
खादिता Fut. खादिष्यति Con. अखादिष्यत् Aor. अखादीत् Ben.
खाद्यात् Pp. खादित.

खिद् 6 P. to strike, to afflict; Pre. खिन्दति Perf. चिखेद् F. Fut.
खेत्ता Fut. खेत्स्यति Con. अखेत्स्यत् Aor. अखैत्सीत् Des.
चिखित्सति Pp. खिन्न.

खिद् 4 & 7 A. to be depressed, to suffer pain or misery. Pre.
खिद्यते, खिन्ते Perf. चिखिदे F. Fut. खेत्ता Fut. खेत्स्यते Aor.
अखित्त Des. चिखित्सते P. p. खिन्न.

ख्या 2 P. to relate, to tell: Pre. ख्याति Perf. चख्यौ, चख्ये Pp.
ख्यात. It is defective in the non-conj. tenses and moods.

ग—

गण् 10 U. to count, to enumerate; Pre. गणयति—ते Perf.
गण्याश्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. गणयिता Fut. गणयिष्यति—ते
अगणयिष्यत्—त Con. अजीगणत्—त, Aor. अजगणत्—त Ben.
गण्यात्—गणयिषीष्ट Des. जिगणयिषति—ते Pp. गणित Ger.
गणित्वा, विगणय्य Pass. Pre. गण्यते.

गद् 1 P. to speak, to say; Pre. गद्गति Perf. जगद् F. Fut. गद्गता Fut. गद्गिष्यति Con. अगद्गिष्यत् Aor. अगद्गीत्, अगद्गीत् Ben. गद्ग्यात् Des. जिगद्गिषति Cau.—Pre. गद्ग्यति—ते Aor. अजीगद्गत्—त Pass. Pre. गद्गते Aor. अगद्गि Ger. गद्गत्वा Inf. गद्गितुश् Pp. गद्गित.

गम् 1 P. to go; Pre. गच्छति Perf. जगाम F. Fut. गन्ता Fut. गमिष्यति Con. अगमिष्यत् Aor. अगमत् Ben. गम्यात् Des. जिगमिषति Pass.—Pre. गम्यते Aor. अगामि Cau.—Pre. गमयति—ते Aor. अजीगमत्—त Pp. गत Ger. गत्वा Inf. गन्तुश्.

गर्ह 1* A. to blame; Pre. गर्हते Perf. जगर्हे F. Fut. गर्हिता Fut. गर्हिष्यते Con. अगर्हिष्यत् Aor. अगर्हिष्ट Ben. गर्हिषीष्ट Cau.—Pre. गर्हयति—ते Pp. गर्हित.

गर्ह 10 U. to censure, to reproach; Pre. गर्हयति—ते Perf. गर्हयाश्चकार—चक्रे &c. F. Fut. गर्हयिता Fut. गर्हयिष्यति—ते Aor. अजगर्हत्—त.

गवेष् 10 U. to hunt for, to seek; Pre. गवेषयति—ते Perf. गवेषयाश्चकार—चक्रे &c. F. Fut. गवेषयिता Fut. गवेषयिष्यति—ते Con. अगवेषयिष्यत्—त Aor. अजगवेषत्—त Pp. गवेषित Ger. गवेषयित्वा.

गाह् 1 A. to dive into, to bathe; Pre. गाहते Perf. जगाहे F. Fut. गाहिता, गाढा Fut. गाहिष्यते, घाक्ष्यते Con. अगाहिष्यत्, अघाक्ष्यत् Aor. अगाहिष्ट, अगाढ Ben. गाहिषीष्ट, घाक्षीष्ट Cau.—Pre. गाहयति—ते Aor. अजीगहत्—त Pp. गाढ, गाहित Ger. गाहित्वा, गाढ्वा Inf. गाहितुश्, गाढुश्.

गुप् 1 P. to defend, to protect; Pre. गोपायति Perf. जुगोप, गोपायाश्चकार &c. F. Fut. गोपायिता, गोपिता, गोप्ता Fut. गोपायिष्यति, गोपिष्यति—गोप्स्यति, Aor. अगोपायीत्, अगोपीत्, अगोप्सीत् Des. जुगोपायिषति, जुगुपिषति, जुगोपिषति, जुगुप्सति Pp. गोपायित, गुप्त.

गुप्* 1 A. to censure; Pre. जुगुप्सते Perf. जुगुप्साश्चक्रे F. Fut. जुगुप्सिता Fut. जुगुप्सिष्यते Con. अजुगुप्सिष्यत् Aor. अजुगुप्सिष्ट Ben. जुगुप्सिषीष्ट Pass.—Pre. जुगुप्स्यते Pp. जुगुप्सित.

* Base जुगुप्.

गुप् 4 P. to be confused or disturbed; Pre. गुप्याति Perf. जुगोप
F. Fut. गोपिता Aor. अगुपत् Des. जुगु-गो-पिषति.

गृह् 1 U. to cover, to keep secret; Pre. गूहति—ते Perf. जुगूह,
जुगूहे F. Fut. गूहिता or गोढा Fut. गूहिष्यति—ते, योक्ष्यति—ते
Aor. (V) अगूहीत, अगूहिष्ट Aor. (VII) अघृक्षत्; अघृक्षत, अगूढ
Ben. गुह्यात्, गूहिषीष्ट or घृक्षीष्ट Des. जुघृक्षति—ते Pass.—Pre.
गुह्यते Aor. अगूहि Oau.—Pre. गूह्यति—ते Aor. अज्जगूहत्—त
Pp. गूढ Gen. गू-गु-हित्वा, गूढा Inf. गूहितुम्, गोढुम्.

ग्रह् 1 A. to take, to seize; Pre. ग्रहेते Perf. जग्रहे F. Fut. ग्रहीता
or गर्दा Fut. ग्रहीष्यते or घर्क्ष्यते Con. अग्रहीष्यते—अघर्क्ष्यत् Aor.
अग्रहीष्ट, अघृक्षत Ben. ग्रहीषीष्ट—घृक्षीष्ट Des. जिग्रहिषते, निघृक्षते

गृ 6 P. to devour, to swallow, to emit; Pre. गिरति or गिलति*
(with सम् A. सङ्गिरते); Perf. जगार or जगाल F. Fut. गरिता,
गरीता or गलि—ली—ता Fut. गरि—री—ष्यति or गलि—ली—
ष्यति, Con. अगरीष्यत्, अगरीष्यत् or अगलिष्यत् अगलीष्यत् Aor.
अगारीत् or अगालीत् Ben. गीर्यात् Des. जिगरिषति, जिलिषति
Pass.—Pre. गीर्यते Aor. अगारि or अगालि Pp. गीर्ण.

गृ 9 P. to call out, to speak; Pre. गृणाति Perf. जगार F. Fut.
गरिता or गरीता Aor. अगारीत् Pp. गीर्ण.

गै 1 P. to sing; Pre. गायति Perf. जगौ F. Fut. गाता Fut. गास्यति
Con. अगास्यत् Aor. अगासीत् Ben. गेयात् Des. जिगासति Pass.
Pre. गीयते Aor. अगायि Oau.—Pre. गापयति—ते Aor. अजी-
गपत्—त Pp. गीत Ger गीत्वा ; with a preposition—प्रगाय.

ग्रन्थ् 9 P. to tie, to fasten; Pre. ग्रन्थति Impera. 2nd sing. ग्रथान

* The *r* of this root is optionally changed to *l* when followed by a vowel termination.

Perf. जग्रन्थ (for other forms see. H. G.) F. Fut. ग्रन्थिता Fut. ग्रन्थिष्यति Con. अग्रन्थिष्यत् Aor. अग्रन्थीत् Ben. ग्रन्थ्यात् Pass.—Pre. ग्रन्थते Aor. अग्रन्थि Cau.—Pre. ग्रन्थयति—ते Aor. अजग्रन्थत्—त Pp. ग्रथित Ger. ग्रथित्वा, ग्रन्थित्वा.

ग्रन्थ 1 A. to be crooked; Pre. ग्रन्थते Perf. जग्रन्थे F. Fut. ग्रन्थिता Fut. ग्रन्थिष्यते Con. अग्रन्थिष्यत् Aor. अग्रन्थिष्ट Pass.—Pre. ग्रन्थ्यते Pp. ग्रन्थित.

ग्रन्थ 10 U. to string together; Pre. ग्रन्थयति—ते Perf. ग्रन्थयाञ्चकार—चक्रे. &c. F. Fut. ग्रन्थयिता Aor. अजग्रन्थत्—त Ben. ग्रन्थ्यात्, ग्रन्थयिषीष्ट Pp. ग्रन्थित.

ग्रस 1 A. to swallow; Pre. ग्रसते Perf. जग्रसे F. Fut. ग्रसिता Fut. ग्रसिष्यते Con. अग्रसिष्यत् Aor. अग्रसिष्ट Ben. ग्रसिषीष्ट Pp. ग्रस्त Ger. ग्रसित्वा or ग्रस्त्वा.

ग्रस 10 U. to eat, to take; Pre. ग्रातयति—ते Aor. अजिग्रसत्—त.

ग्रह 9 U. to take hold of, to seize; Pre. गृह्णाति, गृह्णीति Impera. 2nd sing. गृहाण Perf. जग्राह, जगृह् F. Fut. ग्रहीता Fut. ग्रहीष्यति—ते Con. अग्रहीष्यत्—त Aor. अग्रहीत्, अग्रहीष्ट Ben. गृह्यात्, ग्रहीषीष्ट Des. जिगृक्षति—ते Pass.—Pre. गृह्येते Aor. अग्राहि Cau.—Pre. ग्राहयति—ते Aor. अजिग्रहत्—त Pp. गृहीत.

ग्लै 1 P. to be weary; Pre. ग्लायति Perf. जग्लौ F. Fut. ग्लाता Fut. ग्लास्यति Con. अग्लास्यत् Ben. ग्लेयात्, ग्लायत् Aor. अग्लातीत् Des. जिग्लासति Pass.—Pre. ग्लायते Aor. अग्लायि Cau. Pre. ग्लापयति—ते, ग्लपयति—ते; with प्र—प्रग्लापयति—ते; Pp. ग्लान Ger. ग्लात्वा, संग्लाय Inf. ग्लानुं.

घ.

घस 1 P. to eat; Pre. घसति (in the perf. it is conjugated as a substitute of अङ्) F. Fut. घस्ता Fut. घत्स्यति Con. अघत्स्यत् Aor. अघसत् Des. जिघत्सति Pp. घस्त.

घृष् 1 P. to sound, to declare; Pre. घोषति Perf. जुघोष F. Fut. घोषिता Fut. घोषिष्यति Con. अघोषिष्यत् Ben. घुष्यात् Aor. अघुषत् or अघोषीत् Cau.—Pre. घोषयति—ते Aor. अजुघुषत्—त Pp. घुषित, घोषित, or घुष्ट.

घृष् 10 U. to proclaim aloud; Pre. घोषयति—ते Perf. घोषयाश्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. घोषयिता Fut. घोषयिष्यति—ते Con. अघोषयिष्यत्—त Aor. अजुघुषत्—त Pp. घुषित.

घूर्ण् 6 P. & 1 A. to move to and fro, to whirl; Pre. घूर्णति, घूर्णते Perf. जुघूर्ण, जुघूर्णे F. Fut. घूर्णिता Fut. घूर्णिष्यति—ते Con. अघूर्णिष्यत्—त Aor. अघूर्णीत्, अघूर्णिष्ट Des. जुघूर्णिषति—ते Pass. Pre. घूर्ण्यते Aor. अघूर्णि Cau. Pre. घूर्णयति—ते Aor. अजुघूर्णत्—त Pp. घूर्णित.

घृष् 1 P. to grind; Pre. घर्षति Perf. जघर्ष Fut. घर्षिष्यति Aor. अघर्षीत् Cau. Pre. घर्षयति—ते Aor. अज-जी-घर्षत्—त Pp. घृष्ट.

घ्रा 1 P. to smell; Pre. जिघ्रति Perf. जघ्नौ F. Fut. घ्राता Fut. घ्रास्यति Con. अघ्रास्यत् Aor. अघ्रात्, अघ्रासीत् Ben. घ्रायात्, घ्रेयात् Des. जिघ्रासति Pass. Pre. घ्रायते Aor. अघ्रायि Cau.—Pre. घ्रापयति—ते Aor. अजिघ्रपत्—त, अजिघ्रिपत्—त Pp. घ्रात or घ्राण.

च.

चकास् 2 U. to shine, to be prosperous; Pre. चकास्ति—स्ते Impera. 2nd. sing. चकाधि—द्धि Imperf. 2nd sing. अचकाः, कात्—द् Perf. चकासाश्चकार &c. F. Fut. चकासिता Fut. चकासिष्यति Con. अचकासिष्यत् Aor. अचकासीत् अचकासिष्ट Cau.—Pre. चकासयति—ते Aor. अचीचकासत्—त, अचचकासत्—त Pp. चकासित Ger. चकासित्वा Inf. चकासितुम्.

चक्ष् * 2 A. to speak, to tell, to say; Pre. चष्टे Perf. चक्षे, चख्यो,

* This root is defective in the non-conjugational tenses. When it means “to leave”, it does not substitute क्शाः; as-
समचक्षिष्ट Aor.

चख्ये, चक्षौ, चक्षे F. Fut. खयाता, कशाता Aor. अख्यत्-त
अकशासीत्, अकशास्त Ben. खयायात्, खयेयात्; कशायात्, कशेयात्,
खयासीष्ट, कशासीष्ट Pp. खयात, कशात.

चम् 1 P. to drink, to eat; with आ to sip; Pre. चमति (आचामति)
Perf. चचाम F. Fut. चमिता Fut. चमिष्यति Con. अचमिष्यत्
Aor. अचमीत् Cau. Pre. चामयति Aor. अचीचमत् Des. चिच-
मिषति Pre. चान्त Ger. चान्त्वा or चमित्वा.

चर् 1 P. to walk, to perform, to eat; Pre. चरति Perf. चचार
F. Fut. चरिता Fut. चरिष्यति Con. अचरिष्यत् Ben. चर्यात्
Aor. अचारीत् Des. चिचरिषति Pass.—Pre. चर्यते Aor.
अचारि Pp. चरित.

चर्व् 1 P. & 10 U. to eat, to chew; Pre. चर्वति, चर्वयति-ते Perf.
चचर्व, चर्वयाश्चकार-चक्रे F. Fut. चर्विता, चर्वयिता Aor.
अचर्वीत्, अचचर्वत्-त Pp. चर्वित.

चल् 1 P. to stir; to shake; Pre. चलति Perf. चचाल F. Fut.
चलिता Aor. अचालीत् Cau.—Pre. चलयति-ते F. Fut. चल-
यिता Aor. अचीचलत्-त Pp. चलित.

चि 5 U. to heap up, to collect; Pre. चिनोति, चिनुते Per. चिकाय
चिचाय, चिच्ये, चिच्ये F. Fut. चेता Fut. चेद्यति-ते Con.
अचेद्यत्-त Aor. अचैषीत्, अचेष्ट Ben. चीयात्, चेपीष्ट Des.
चिक्रीषति-ते Pass.—Pre. चीयते Aor. अचायि Pp. चित
Ger. चित्वा-संचित्य.

चि 10 U. to gather; Pre. चययति-ते, चपयति-ते Perf. चययाश्चकार
—चक्रे, चपयाश्चकार-चक्रे.

चिद् 1 P. to notice, to understand; Pre. चेतति Perf. चिचेत्
F. Fut. चेतिता Fut. चेतिष्यति Con. अचेतिष्यत् Aor. अचेतीत्
Ben. चित्यात् Des. चिचेतिषति Cau.—Pre. चेतयति-ते Aor.
अचीचितत्-त Pass.—Pre. चित्यते Aor. अचेति Pp. चित
Ger. चित्त्वा, चेतित्वा.

चिन्त् 10 U. to think, to consider; Pre. चिन्तति-ते Perf. चितया-

अकार-चक्रे &c. F. Fut. चितयिता Aor. अचिचिन्तत्-त Ben.
चिन्त्यात्, चितयिषीष्ट Pass. Pre. चिन्त्यते Aor. अचिन्ति Pp.
चिन्तित Ger. चिन्तयित्वा.

चुद् 10 U. to direct, to throw; Pre. चोदयति-ते Perf. चोदयाश्च-
कार-चक्रे &c. F. Fut. चोदयिता Fut. चोदयिष्यति-ते Con.
अचोदयिष्यत्-त Aor. अचूचुदत्-त Pp. चोदित.

चुम्ब 1 P. to kiss; Pre. चुम्बति Perf. चुचुम्ब F. Fut. चुम्बिता Aor.
अचुम्बीत् Pp. चुम्बित.

चुम्ब 10 U. to kiss, to touch; Pre. चुम्बयति-ते Perf. चुम्बयाश्च-
कार-चक्रे, &c. F. Fut. चुम्बयिता Aor. अचुचुम्बत् Pp. चुम्बित.

चुर 10 U. to steal, to rob, to take; Pre. चोरयति-ते Perf.
चोरयाश्चकार-चक्रे, &c. F. Fut. चोरयिता Fut. चोरयिष्यति-ते
Con. अचोरयिष्यत्-त Aor. अचचुरत्-त Ben. चोर्यात्, चोर-
यिषीष्ट Des. चुचोरयिषति-ते Pass.—Pre. चोर्यते Aor. अचोरि
Pp. चोरित Ger. चोरयित्वा.

चूर्ण 10 U. to reduce to powder, to crush; Pre. चूर्णयति-ते Perf.
चूर्णयाश्चकार-चक्रे &c. F. Fut. चूर्णयिता Fut. चूर्णयिष्यति-ते
Con. अचूर्णयिष्यत्-त Aor. अचुचूर्णत्-त Pp. चूर्णित.

चूष 1 P. to drink, to suck; Pre. चूषति Pre. चुचूष F. Fut.
चूषिता Aor. अचूषात् Pp. चूषित.

चृत् 6 P. to hurt, to kill; Pre. चृन्तति Perf. चचर्त F. Fut. चर्तिता
Aor. अचर्तीत् Des. चिचर्तिषति, चिचृत्सति Pp. चृत्.

चेष्ट 1 A. to stir, to make effort; Pre. चेष्टते Perf. चिचेष्टे F. Fut.
चेष्टिता Fut. चेष्टिष्यते Con. अचेष्टिष्यत Aor. अचेष्टिष्ट Ben.
चेष्टिषीष्ट Pass. Pre. चेष्टयते Pp. चेष्टित.

च्यु 1 A. to drop down; Pre. च्यवते Perf. चुच्युवे F. Fut. च्योता
Fut. च्योष्यते Con. अच्योष्यत Aor. अच्योष्ट Ben. च्योषीष्ट
Pp. च्युत.

च्युत् 1. P. to flow, to drop down ; Pre. च्योतति Perf. चुच्योत् F. Fut.
Fut. च्योतिता Fut. च्योतिष्यति Con. अच्योतिष्यत् Aor.
अच्युतत्, अच्योतीत् Ben. च्युत्यात्.

छ.

छद् 1 U. to cover ; Pre. छदति-ते Perf. चच्छाद्, चच्छरे F. Fut.
छदिता Aor. अच्छरीत्, अच्छारीत्, अच्छरिष्ट Pp. छन्न.

छद् 10 U. to conceal ; Pre. छादयति-ते Perf. छादयाश्चकार--चक्रे,
&c. F. Fut. छादयिता Aor. अचिच्छरत्-त Pp. छादित.

छिद् 7 U. to cut, to mow ; Pre. छिनत्ति, छिन्ते Perf. चिच्छेद्,
चिच्छिरे F. Fut. छेत्ता Fut. छेत्स्यति-ते Con. अच्छेत्स्यत्-त Ben.
छियात्, छेत्सीष्ट Aor. अच्छिद्, अच्छैत्सीत्, अच्छित Pp. छिन्न.

छो 4 P. to out ; Pre. छयति Perf. चच्छौ F. Fut. छाता Fut. छास्यति
Con. अच्छास्यत् Aor. अच्छात्, अच्छासीत् Des. चिच्छासति
Pp. छात or छित Ger छात्वा or छित्वा Pass. Pre. छायते.

ज.

जक्ष् 2 P. to eat, to consume ; Pre. जक्षति Perf. जजक्ष F. Fut.
जक्षिता Fut. जक्षिष्यति Con. अजक्षिष्यत् Aor. अजक्षीत् Ben.
जक्ष्यात् Cau.—Pre. जक्षयति Aor. अजजक्षत् Pp. जक्षित.

जन् 4 A. to be born ; Pre. जायते Perf. जज्ञे F. Fut.
जनिता Fut. जनिष्यते Con. अजनिष्यत् Aor. अजनि-अजनिष्ट
Ben. जनिषीष्ट Des. जिजनिषति Pass:—Pre. जन्यते or जायते
Aor. अजनि Cau.—Pre. जनयति Aor. अजीजनत् Ger. जनित्वा
Pp. जात.

जप् 1 P. to mutter ; Pre. जपति Perf. जजाप F. Fut. जपिता Fut.
जपिष्यति Con. अजपिष्यत् Aor. अजपीत् or अजापीत् Ben.
जप्यात् Des. जिजपिषति Pass.—Pre. जप्यते Aor. अजापि
Cau.—Pre. जापयति-ते Aor. अजीजपत्-त Pp. जपित.

जम् 1 A. to yawn; Pre. जम्भते Perf. जजम्भे F. Fut. जम्भिता Aor.
अजम्भिष्ट Ben. जम्भिषीत् Des. जिजम्भिषते Cau.—Pre. जम्भयति
Aor. अजजम्भत् Pp. जम्भ.

जल्प 1 P. to murmur, to prattle; Pre. जल्पति Perf. जजल्प F. Fut.
जल्पिता Fut. जल्पिष्यति Con. अजल्पिष्यत् Aor. अजल्पीत्
Pass. Pre. जल्प्यते Aor. अजल्पि Pp. जल्पित.

जागृ 2 P. to awake; Pre. जागर्ति Perf. जजागार-गर, जागराश्चकार
F. Fut. जागरिता Fut. जागरिष्यति Con. अजागरिष्यत् Aor.
अजागरीत् Ben. जागर्यात् Des. जिजागरिषति. Pass.—Pre. जागर्यते
Aor. अजागारि Cau.—Pre. जागरयति—ते Pp. जागरित.

जि* 1 P. to conquer; Pre. जयति Perf. जिगाय F. Fut. जेता Fut.
जेयति Con. अजेयत् Aor. अजैषीत् Ben. जीयात् Des. जिगीषति
Cau.—Pre. जापयति—ते Aor. अजीजपत्—त Pp. जित Ger.
जित्वा Inf. जेतुम्.

जीव् 1 P. to live; Pre. जीवाति Perf. जिजीव F. Fut. जीविता Fut.
जीविष्यति Con. अजीविष्यत् Aor. अजीवीत् Pass. Pre. जीव्यते
Aor. अजीवि Cau. Pre. जीवयति—ते Ger. जीविस्वा Inf.
जीवितुम् Pp. जीवित.

जुष् 6 A. to like; Pre. जुषते Perf. जुजुषे F. Fut. जोषिता Aor.
अजोषिष्ट Pass. Pre. जुष्यते Aor. अजोषि Cau. Pre. जोषयति
—ते Aor. अज्जुषत्—त Pp. जुष्ट.

जुष् 1 P. & 10 U. to think, to examine; Pre. जोषति जोषयति—ते
Perf. जुजोष, जोषयाश्चकार—चक्रे F. Fut. जोषिता, जोषयिता
Aor. अजोषीत्, अज्जुषत्—त Pp. जुषित, जोषित.

जृम् 2 A. to yawn; Pre. जृम्भते Perf. जजृम्भे F. Fut. जृम्भिता
Fut. जृम्भिष्यते Con. अजृम्भिष्यत् Aor. अजृम्भिष्ट Pp. जृम्भित
or जृब्ध.

जृ 4 P. to grow old; Pre. जरीयति Perf. जजार Fut. जरिता, जरीता
Fut. जरिष्यति, जरीष्यति Con. अजरिष्यत्, अजरीष्यत् Aor.

* It is Atm. when preceded by the prepositions वि or परा.

अजारीत्-अजरत् Ben. जीर्यात् Des. जिजरिषति, जिजरीषति,
जिजीर्षति Cau.—Pre. जरयति—ते Pass. Pre. जीर्यते Pp. जीर्ण.

जृ 1 P. & 9 P. to wear out; Pre. जरति or जृणाति Perf. जजार
F. Fut. जरिता or जरीता Aor. अजारीत् Cau.—Pre.
जारयति—ते.

जृ 10 U. to grow old; Pre. जारयति—ते Perf. जारयाश्चकार—
चक्रे &c. F. Fut. जारयिता Aor. अजीजरत्-त Pp. जारित.

ज्ञ 10 U. to know, to cause to know, to see, to please; Pre.
ज्ञपयति—ते Perf. ज्ञपयाश्चकार-चक्रे &c., F. Fut. ज्ञपयिता
Fut. ज्ञपयिष्यति—ते Con. अज्ञपयिष्यत्-त Aor. अजिज्ञपत्-त
Des. ज्ञीप्सति—ते, जिज्ञपयिष्यति—ते Pp. ज्ञप्त, ज्ञपित.

ज्ञा 9 U. to know; Pre. जानाति, जानीते Imperat. 2nd sing.
जानीहि, जानीष्व Perf. जज्ञौ, जज्ञे F. Fut. ज्ञाता Fut.
ज्ञास्यति—ते Con. अज्ञास्यत्-त Aor. अज्ञासीत्, अज्ञास्त Ben.
ज्ञायात्, ज्ञेयात्, ज्ञासीष्ट Des. जिज्ञासति—ते Cau.—Pre. ज्ञापयति—
ते, ज्ञपयति—ते Aor. अजिज्ञपत्-त Pass. Pre. ज्ञायते Aor.
अज्ञायि Inf. ज्ञातुम् Ger. ज्ञात्वा Pp. ज्ञात.

ज्ञा 10 U. to direct (with आ); Pre. ज्ञापयति—ते Perf.
ज्ञापयाश्चकार-चक्रे F. Fut. ज्ञापयिता Fut. ज्ञापयिष्यति—ते Con.
अज्ञापयिष्यत्-त Pass.—Pre. ज्ञाप्यते Pp. ज्ञापित.

ज्या 9. P. to become old; Pre. जिनाति Perf. जिज्यौ F. Fut.
ज्याता Fut. ज्यास्यति Con. अज्यास्यत् Aor. अज्यासीत् Ben.
जीयात् Des. जिज्यासति Pass. Pre. जीयते Aor. अज्यायि Cau.
Pre. ज्यापयति—ते Pp. जीन Ger. जीत्वा.

ज्वल् 1 P. to burn, to glow; Pre. ज्वलति Perf. जज्वाल F. Fut.
ज्वलिता Fut. ज्वलिष्यति Con. अज्वलिष्यत् Aor. अज्वालीत्
Cau. Pre. ज्वलयति—ते ज्वालयति—ते, with प्रः—प्रज्वलयति—ते
Pp. ज्वलित.

ड—

डी 1 A. to fly, to go; Pre. डयते Perf. डिङ्ये F. Fut. डयिता Fut.
डयिष्यते Con. अडयिष्यत Aor. अडयिष्ट Ben. डयिषीष्ट Des.
डिडयिषते Pp. डयित or डीन.

डी 4 A. to fly, to go; Pre. डीयते Perf. डिङ्ये &c. Pp. डीत.

ढ—

ढौक् 1 A. to go, to approach; Pre. ढौकते Perf. ढुढौके F. Fut.
ढौकिता Fut. ढौकिष्यते Con. अढौकिष्यत Aor. अढौकिष्ट
Ben. ढौकिषीष्ट Cau.—Pre. ढौकयति-ते, Aor. अढुढौकत्—त
Pp. ढौकित.

त—

तक्ष् 1 P. to cut, to wound; Pre. तक्षति Perf. ततक्ष F. Fut.
तक्षिता or तष्टा Fut. तक्षिष्यति, तक्षयति Aor. अतक्षीत्, अताक्षीत्
Ben. तक्ष्यात् Pp. तष्ट Ger. तक्षित्वा or तष्टा.

तक्ष् 5 P. to pare; Pre. तक्ष्णोति (for the other forms see the
above root).

तश्च 1 P. to go; Pre. तश्चति Perf. ततश्च F. Fut. तश्चिता Aor.
अतश्चीत् P. p. तक्त Ger. तश्चित्वा; तक्त्वा.

तश्च 7 P. to contract, to shrink; Pre. तनक्ति Perf. ततश्च F. Fut.
तङ्क्ता, तञ्जिता Fut. तङ्क्ष्यति, तञ्जिष्यति Con. अतङ्क्ष्यत्-
अतञ्जिष्यत् Cau. Pre. तश्चयति-ते Des. तितश्चिषति, तितंक्षति
Pass. Pre. तच्यते Aor. अतश्चि Pp. तश्चित.

तश्च 8 U. to spread, to go; Pre. तनोति, तनुते Perf. ततान, तेने F.
Fut. तनिता Fut. तनिष्यति-ते Con. अतनिष्यत्-त Aor. अतनीत्,
अतानीत्, अतनिष्ट, अतत Ben. तन्यात्, तनिषीष्ट Des. तितांसति-ते,
तितंसति-ते, तितनिषति-ते Pass.—Pre. तन्यते, तायते Aor. अतानि.

Oau.—Pre. तानयति—ते Aor. अतीतनत्—त Pp. तत Ger.
तनित्वा, तत्त्वा.

तप् 1. P. to shine, to heat; Pre. तपति Perf. तप्ताप F. Fut. तप्ता
Aor. अताप्सीत् Ben. तप्यात् Des. तितप्सति Pass.—Pre. तप्यते
Aor. अतप्त Oau.—Pre. तापयति—ते Aor. अतीतपत्—त Pp. तप्त.

तप् 4 A. to trouble, to be powerful; Pre. तप्यते Perf. तेषे F. Fut.
तप्ता Fut. तप्यते Con. अतप्यत Ben. तप्सीष्ट Aor. अतप्त Pp. तप्त.
तप् 10 U. to heat; Pre. तापयति—ते Perf. तापयाश्चकार—चक्रे F.
Fut. तापयिता Aor. अतीतपत्—त Des. तितापयिषति—ते Pp.
तापित.

तप् 4 P. to be suffocated, to be fatigued; Pre. ताम्यति Perf.
तताम F. Fut. तमिता Fut. तमिष्यति Con. अतमिष्यत् Aor.
अतमीत् Pp. तान्त Ger. तमित्वा, तान्त्वा.

तर्क् 10 U. to guess, to suppose; Pre. तर्कयति—ते Perf. तर्कयाश्च-
कार—चक्रे, &c. F. Fut. तर्कयिता Fut. तर्कयिष्यति—ते Con.
अतर्कयिष्यत्—त Aor. अततर्कत्—त Pp. तर्कित Ger. तर्को-
त्वा.

तर्ज् 1 P. to threaten, to censure; Pre. तर्जति Perf. ततर्ज F. Fut.
तर्जिता Fut. तर्जिष्यति Con. अतर्जिष्यत् Aor. अतर्जीत् Pp. तर्जित.

तर्ज् 10 A. to blame; Pre. तर्जयते Perf. तर्जयाश्चक्रे F. Fut. तर्जयिता
Aor. अततर्जत् Pp. तर्जित.

तंस् 1 P. & 10 U. to decorate, to assume; Pre. तंसति, तंसयति—ते
Perf. ततंस, तंसयाश्चकार—चक्रे F. Fut. तंसिता, तंसयिता Aor.
अतंसीत्, अतितंसत्—त Pp. तंसित.

ताय् 1 A. to spread; to protect; Pre. तायते Perf. तताये F. Fut.
तायिता Aor. अतयिष्ट, अतायि Oau.—Pre. ताययति—ते Aor.
अततायत्—त.

तिज् 1 A. to endure, to suffer with courage; Pre. तितिक्षते Perf.
तितिक्षाश्चक्रे F. Fut. तितिक्षिता Fut. तितिक्षिष्यते Con. अतिति-

क्षिप्यत Aor. अतितिक्षिष्ट Ben. तितिक्षिषीष्ट Des. तितिक्षते Cau.—
Pre. तेजयति—ते.

तुङ् 6. U. to strike, to wound; Pre. तुङ्गति—ते Perf. तुतोद, तुतुदे
F. Fut. तोत्ता Fut. तोत्स्यति—ते Con. अतोत्स्यत्—त Aor.
अतौत्सीत्, अतुत्त Ben. तुद्यात्—तोत्सीष्ट Des. तुतुत्सति—ते Pass.
Pre. तुद्यते Aor. अतोदि Cau.—Pre. तोदयति—ते Aor. अतुतु-
दत्—त Pp. तुन्न Ger. तुत्त्वा.

तुल 1. P. & 10 U. to weigh, to examine; Pre. तोलति, तोलयति—
ते (तुलयति—ते) Perf. तुतोल, तोलयाश्चकार—चक्रे F. Fut.
तोलिता, तोलयिता Fut. तोलिष्यति, तोलयिष्यति—ते Con. अतोलि-
ष्यत्, अतोलयिष्यत्—त Ben. तोल्यात्, तोलयिषीष्ट Aor. अतो-
लीत्, अतुतुलत्—त Pass.—Pre. तुल्यते, तोल्यते Pp. तोलित.

तुष् 4 P. to be pleased or satisfied; Pre. तुष्यति Perf. तुतोष F.
Fut. तोष्टा Fut. तोक्ष्यति Con. अतोक्ष्यत् Ben. तुष्यात् Aor.
अतुषत् Cau.—Pre. तोषयति—ते Aor. अतुतुषत्—त Pass.—
Pre. तुष्यते Aor. अतोषि Pp. तुष्ट Ger. तुष्टा Inf. तोष्टुम्.

तृप् 4. P. to become satisfied; Pre. तृप्यति Perf. ततर्प F. Fut.
तर्पिता, तर्प्ता, त्रप्ता Fut. तर्पिष्यात्, तर्प्स्यति, त्रप्स्यति Con. अतर्पि-
ष्यत्, अतर्प्स्यत्, अत्रप्स्यत् Aor. अतृपत्, अतर्पीत्, अत्राप्सीत्,
अत्राप्सीत् Ben. तृप्यात् Des. तितर्पिषति, तितृप्सति Pp. तृप्त Inf.
तर्पितुम्, त्रप्तुम्, तर्प्तुम्.

तृप् 1 P. & 10 U. to light, to kindle; Pre. तर्पति, तर्पयति—ते
Perf. ततर्प, तर्पयाश्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. तर्पिता, तर्पयिता
Aor. अतर्पीत्, अतितर्पत्—त Pp. तृपित, तर्पित.

तृष् 4 P. to be thirsty; Pre. तृष्यति Perf. ततर्ष F. Fut. तर्षिता
Fut. तर्षिष्यति Con. अतर्षिष्यत् Aor. अतृषत् Ben. तृष्यात् Cau.
—Pre. तर्षयति—ते Aor. अतीतृषत्—त; अततर्षत्—त Pp. तृषित
Ger. तृषित्वा, तर्षित्वा.

तृ 7 P. to injure, to kill; Pre. तृणेडि Perf. ततर्ह F. Fut. तर्हिता Fut. तर्हिष्यति Con. अतर्हिष्यत् Aor. अतर्हीत् Ben. तृह्यात् Des. तिदक्षति, तिदंक्षति Cau.—Pre. तर्हयति—ते Aor. अततर्हत्—त अतीदहत्—त, Pass. Pre. तृह्यते Aor. अतर्हि Pp. तर्हित Ger. तर्हित्वा Inf. तर्हितुम्.

तृ 6 P. to kill, to hurt; Pre. तृहति Perf. ततर्ह F. Fut. तर्हिता Fut. तर्हिष्यति Con. अतर्हिष्यत् Aor. अतर्हीत् अदक्षत् Pp. तृढ Ger. तर्हित्वा, तृढा.

तृ 6 P. to kill; Pre. तृंहति Perf. ततृंह F. Fut. तृंहिता, तृंढा Fut. तृंहिष्यति, तृंक्ष्यति Con. अतृंहिष्यत्, अतृंक्ष्यत्, Aor. अतृंहीत्, अता-
ङ्गीत् Ben. तृंह्यात् Des. तितृंक्षति, तितृंक्षति.

तृ 1 P. to cross over, to swim; Pre. तरति Perf. ततार F. Fut. तरिता, तरीता, Fut. तरिष्यति, तरीष्यति Con. अतरिष्यत्, अतरीष्यत् Aor. अतारीत् Ben. तीर्यात् Des. तितरीषति, तितरीषति, तितरीषति, Pass.—Pre. तीर्यते Perf. तेरे F. Fut. तारिता, तरिता, तरीता Aor. अतारि Ben. तारिषीष्ट, तरिषीष्ट, तीरिषीष्ट Cau.—Pre. तारयति—ते Pp. तीर्ण Ger. तीर्त्वा.

तृ 1 P. to abandon; Pre. त्यजति Perf. तत्याज F. Fut. त्यक्ता Fut. त्यक्ष्यति Con. अत्यक्ष्यत् Aor. अत्याक्षीत् Ben. त्यक्ष्यात् Cau.—Pre. त्याजयति—ते Aor. अतित्यजत्—त Pass. Pre. त्यज्यते Aor. अत्याजि Pp. त्यक्त Ger. त्यक्त्वा Inf. त्यक्तुम्.

त्रप् 1 A. to be ashamed; Pre. त्रपते Perf. त्रेपे F. Fut. त्रपिता, त्रप्ता Fut. त्रपिष्यते, त्रप्स्यते Con. अत्रापिष्यत्, अत्रप्स्यत् Aor. अत्रापिष्ट, अत्रप्स Ben. त्रपिषीष्ट, त्रप्सीष्ट Cau.—Pre. त्रपयति—ते Aor. अतित्रपत्—त Pp. त्रप्त Ger. त्रपित्वा, त्रप्त्वा Inf. त्रपितुम्—त्रप्तुम्.

त्रस् 1 & 4 P. to tremble, to fear; Pre. त्रसति, त्रस्यति Perf. तत्रास F. Fut. त्रसिता Fut. त्रसिष्यति Con. अत्रसिष्यत् Aor. अत्रासीत्.

अत्रसीत् Ben. अस्वात् Pass.—Pre. अस्यते Aor. अत्रासि Cau.—
Pre. त्रासयति—ते Aor. अतित्रसत्—त Pp. त्रस्त Ger. त्रसित्वा
Inf. त्रसितुम्.

अस 10 U. to hold, to oppose; Pre. त्रासयति—ते Perf. त्रासयाञ्चकार
—चक्रे, F. Fut. त्रासयिता Aor. अतित्रसत्—त Pp. त्रासित.

बुद् 4 & 6 P. to tear, to break; Pre. बुद्ध्यति—बुदति Perf. तुनोद F.
Fut. त्रुदिता Fut. बुदिस्याति Con. अबुदिस्यत् Aor. अबुदीत् Ben.
त्रुद्यात् Cau. Pre. त्रुदयति—ते Aor. अनुबुदत्—त Pass. Pre.
बुद्ध्यते Aor. अत्रोदि Pp. बुदित Ger. बुदित्वा.

बुद् 10 A. to tear; Pre. त्रुदयते Perf. त्रुदयाञ्चक्रे F. Fut. त्रुदयिता
Aor. अनुबुदत् Pp. त्रुदित.

त्रे 1 A. to protect; Pre. त्रायते Perf. तत्रे F. Fut. त्राता Fut. त्रास्यते
Con. अत्रास्यत् Aor. अत्रास्त Ben. त्रासीष्ट Cau.—Pre. त्रापयति—ते
Aor. अतित्रपत्—त Pass. Pre. त्रायते Aor. अत्रायि Pp. त्रात
Inf. त्रातुम्.

त्वर 1 A. to hurry, to move with speed; Pre. त्वरते Perf. तत्सरे
F. Fut. त्वरिता Aor. अत्वरिष्ट Ben. त्वरिषीष्ट Cau. Pre. त्वरयति
—ते Aor. अतत्वरत्—त Des. तित्वरिषते Pp. त्वरित, तूर्ण.

त्विष् 1 U. to shine, to glitter; Pre. त्वेषति—ते Perf. तित्वेष, तित्विषे
F. Fut. त्वेष्टा Fut. त्वेक्ष्यति—ते Con. अत्वेक्ष्यत्—त Aor.
अत्विक्षत्—त Pp. त्विष्ट.

द.

दंक्ष 1 P. to bite, to sting; Pre. दक्षति Perf. दंक्ष F. Fut. दंष्टा Fut.
दंक्ष्याति Aor. अदंक्षीत् Ben. दंक्ष्यात् Des. दिदंक्षति Pp. दष्ट Inf.
दष्टुम् Ger. दष्टा.

दण्ड् 10 U. to fine, to punish; Pre. दण्डयति—ते Perf. दण्डयाञ्चकार

—चक्रे &c. F. Fut. दण्डयिता Fut. दण्डयिष्यति—ते Con. अवण्ड-
यिष्यत्—त Aor. अवण्डत्—त Pp. वण्डित.

दृ 1 A. to give; Pre. दृते Perf. दृदे F. Fut. दृदिता Fut. दृदि-
ष्यते Con. अदृदिष्यत् Aor. अदृदिष्ट Ben. दृदिषीष्ट Des. दिदृदिषते
Oau. Pre. दादयति—ते Aor. अदीदत्—त pp. ददित.

दम्भ् 5 P. to hurt, to go, to deceive; Pre. दम्भोति Perf. ददम्भ
F. Fut. दम्भिता Fut. दम्भिष्यति Con. अदम्भिष्यत् Aor.
अदम्भीत् Des. धिम्सति, धीम्सति, दिदम्भिषति Pp. दब्ध Ger.
दम्भित्वा—दब्ध्वा.

दम् 4 P. to be tamed, to conquer; Pre. दाम्यति Perf. ददाम
F. Fut. दमिता Fut. दमिष्यति Con. अदमिष्यत् Aor. अदमत् Pp.
दमित or दान्त Ger. दमित्वा or दान्त्वा.

दय 1 A to pity, to protect, to love, to go, to give; Pre. दयते
Perf. दयाञ्चक्रे, &c. F. Fut. दयिता Fut. दयिष्यते Con.
अदयिष्यत् Aor. अदयिष्ट Des. दिदयिषते Pp. दयित.

दरिद्रा 2 P. to be poor or needy; Pre. दरिद्राति Perf. दरिद्राञ्चकार
or ददरिद्रौ F. Fut. दरिद्रिता Aor. अदरिद्रीत् or अदरिद्रासीत्
Ben. दरिद्र्यात् Des. दिदरिद्रासति, दिदरिद्रिषति, Pp. दरिद्रित.

दल् 1 P. to burst open, to expand; Pre. दलति Perf. दवाल F.
Fut. दलिता Aor. अदालीत् Oau.—to eat, to tear. Pre.
दलयति, दालयति Aor. अदीदत्—त Pp. दलित.

दंस 10 A. to see, to bite; Pre. दंसयते Perf. दंसयाञ्चक्रे Aor.
अददंसत् Pass. दंस्यते.

दह 1 P. to burn, to pain, Pre. दहति Perf. ददाह F. Fut. दग्धा
Fut. धक्षयति Con. अधक्षयत् Aor. अवाक्षीत् Ben. दह्यात् Des.
दिधक्षति Oau.—Pre. दाहयति—ते Aor. अदीदत्—त Pass.—
Pre. दह्यति Aor. अदाहि Pp. दग्ध Ger. दग्ध्वा Inf. दग्धुम्.

दा 1 P. to give; Pre. यच्छति Perf. ददौ F. Fut. दाता Fut.

वास्यति Con. अवास्यत् Aor. अवात् Ben. देयात् Des. दिस्सति
Pass.—Pre. वीयते Cau.—Pre. वापयति—ते Aor. अवीवपत्—त
Pp. वत्त Ger. वत्वा Inf. वातुम्.

वा 2 P. to cut; Pre. वाति (see above for the other forms).

वा 3 U. to give, to put; Pre. वदाति, वत्ते Perf. वदौ, वदे F. Fut.
वाता Fut. वास्यति—ते Con. अवास्यत्—त Aor. अवात् अदित
Ben. देयात्, वासीष्ट Des. दिस्सति—ते Pp. वत्त Ger. वत्वा Inf.
वातुम् Pass. Pre. वीयते Aor अवायि.

दिव् 4 P. to shine, to throw, to play, to sell, to trifle with,
to rejoice, to be sleepy; Pre. वीव्यति Perf. दिदेव F. Fut.
देविता Aor. अदेवीत् Ben. वीव्यात् Des. दुव्यूषति, दिरेविषति
Pass.—Pre. वीव्यते Cau.—Pre. देवयति—ते Aor. अवीदिवत्—त
Pp. द्यूत, द्यूत.

दिव् 1 P. & 10 A. to cause to lament, to vex; Pre. देवति and
देवयते Perf. दिदेव and देवयाश्चक्रे etc.

दिश् 6 U. to produce, to grant, to allow; Pre. दिशति—ते Perf.
दिवेश दिदिशे F. Fut. देष्टा Fut. देक्षयति—ते Con. अदेक्षयत्—त Aor.
अदिक्षत्—त Ben. दिक्ष्यात्, दिक्षीष्ट, des. दिदिक्षति ते Pass.—Pre.
दिक्षयते Aor. अदेशि Cau.—Pre. देक्षयति—ते Aor. अदीदिशत्—त
Pp. दिष्ट Inf. देष्टुम् Ger. दिष्ट्वा.

दिह् 2 U. to anoint, to pollute; pre. देग्धि, दिग्धे Imperf. 2nd
and 3rd sing. अधेक्-ग् Perf. दिदेह, दिदिह F. Fut. देग्धा Fut.
धेक्षयति—ते Con. अधेक्षयत्—त Aor. अधिक्षत्, अधिक्षत, अधिग्ध Ben.
दिह्यात्, धिक्षीष्ट Des. दिधिक्षति—ते Cau.—Pre. देहयति—ते Aor.
अवीदिहत्—त Pass.—Pre. दिह्यते Aor. अदेहि Pp. दिग्ध Ger.
दिग्ध्वा Inf. देग्धुम्.

दीप् 4 A. to shine, to burn; Pre. दीप्यते Perf. दिदीपे F. Fut.
दीपिता Aor. अदीपिष्ट, अदीपि Ben. दीप्सीष्ट Des. विदीपिषते
Cau.—Pre. दीपयति—ते Aor. अदीवपत्—त & अदिदीपत्—त Pass.
Pre. दीप्यते Aor. अदीपि Pp. दीप्त.

दु 5 P. to burn, to distress, to give pain; Pre. दुनोति Perf. दुदाव
F. Fut. दोता Fut. दोष्यति Con. अदोष्यत् Aor. अदोषीत् Ben.
दुयात् Des. दुदूषति Cau. Pre. दावयति—ते Aor. अदूदवत्—त
Pass:—Pre. दूयते Aor. अदावि Pp. दूत or दून.

दुष 4 P. to be wrong, to be impure; Pre. दुष्यति Perf. दुषोष
F. Fut. दोषा Con. अदोष्यत् Fut. दोष्यति Aor. अदुषत् Ben.
दुष्यात् Cau. Pre. दूषयति—ते; दोषयति—ते (to make depraved)
Aor. अदूदुषत्—त Pass. Pre. दुष्यते Aor. अदोषि Pp. दुष्ट.

दुह 2 U. to milk, to make profit; Pre. दोग्धि, दुग्धे Perf. दुहोह,
दुदुहे F. Fut. दोग्धा Fut. धोक्ष्यति—ते Aor. अधुक्षत्, अधुक्षत,
अदुग्ध Ben. दुह्यात्, धुक्षीष्ट Des. दुधुक्षति—ते Cau. Pre. दोहयति—ते
Aor. अदूदुहत्—त Pass. Pre. दुह्यते Aor. अदोहि Pp. दुग्ध Ger.
दुग्ध्वा Inf. दोग्धुम्.

दु 4. A. to suffer pain, to be sorry; Pre. दूयते Perf. दुदुवे F. Fut.
द्वित्ता Fut. द्विष्यते Con. अद्विष्यत् Aor. अद्विष्ट Ben. द्विषीष्ट
Des. दुदूषते Cau.—Pre. दावयति—ते Aor. अदूदवत्—त Pass:—
Pre. दूयते Aor. अदावि Pp. दून Inf. द्वितुम्.

दृ 6. A. with आ, to honour; Pre. आद्रियते Perf. आवद्रे Fut.
आदरिष्यते Aor. आदृत Ben. आदृषीष्ट.

दृप् 4. P. to be glad, to be proud; Pre. दृष्यति Perf. दर्प F. Fut.
दर्पिता, दर्सा, द्रप्ता Fut. दर्पिष्यति, दर्प्स्यति, द्रप्स्यति Con. अदर्पि-
ष्यत्, अदर्प्स्यत्, अद्रप्स्यत् Aor. अदृपत्, अदर्पीत्, अदाप्सीत्,
अद्राप्सीत् Ben. दृष्यात् Des. दिदर्पिषति or दिदृप्सति Cau. Pre.
दर्पयति—ते Aor. अदीदृपत्—त or अददर्पत्—त Pp. दृप्त Ger.
दर्पित्वा—दृप्त्वा Inf. दर्पितुम्, द्रप्तुम्, दर्प्तुम्.

दृप् 1 P. 10 U. to kindle; Pre. दर्पति, दर्पयति—ते Perf. दर्पे,
दर्पयाश्चकार &c. Fut. दर्पिष्यति, दर्पयिष्यति—ते Aor. अदर्पीत्;
अदीदृपत्—त, अददर्पत्—त Pp. दृपित, दर्पित.

दृश् 1. P. to see, to visit, to know; Pre. पश्यति Perf. ददर्श F. Fut. दृष्टा Fut. दृक्ष्यति Con. अद्रक्ष्यत् Aor. अदर्शत्, अद्राक्षीत् Ben. दृक्ष्यात् Des. दिदृक्षते Cau:—Pre. दर्शयति—ते Aor. अदीदृशत्-त्, अदर्शत्-त् Pass:—Pre. दृश्यते Aor. अदर्शि Pp. दृष्ट Ger. दृष्टा Inf. द्रष्टुम्.

वृ 9 P. to tear, to divide; Pre. कृणाति Perf. वृक्ष F. Fut. वरिता, वरीता Fut. वरिष्यति, वरीष्यति Con. अवरिष्यत्, अवरीष्यत् Aor. अवरीत् Ben. वीर्यात् Des. विवरिषति, विवरीषति, विवीरिषति Pass. Pre. वीर्यते Pp. वीर्य.

वृ 1 A. to protect, to cherish; Pre. दयते Perf. दिद्ये F. Fut. दाता Con. अदास्यत् Aor. अदित Ben. दासीष्ट Des. दिस्सते Pass:—Pre. दीयते Cau:—Pre. दापयति—ते Aor. अदीदपत्-त् Pp. दात.

वृ 1 P. to purify, to be purified; Pre. दायति Perf. ददौ F. Fut. दाता Fut. दास्यति Con. अदास्यत् Aor. अदासीत् Ben. दायात् Des. दिदासति Pass:—Pre. दायते Cau:—Pre. दापयति—ते Pp. दात.

वृ 4 P. to cut, to divide, to move; Pre. द्यति Perf. ददौ F. Fut. दाता Aor. अदात् Ben. देयात् Des. दिस्सति Cau:—Pre. दापयति—ते Pp. दित.

द्युत् 1 A. to shine; Pre. द्योतते Perf. दिद्युते F. Fut. द्योतिता Fut. द्योतिष्यते Con. अद्योतिष्यत् Aor. अद्योतिष्ट, अद्युतत् Ben. द्योतिषीष्ट Des. दिद्युतिषते, दिद्योतिषते Cau:—Pre. द्योतयति—ते Aor. अद्युतत्-त् Pp. द्युतित.

द्रा 2 P. to run, to sleep; Pre. द्राति Perf. द्रवौ F. Fut. द्राता Fut. द्रास्यति Con. अद्रास्यत् Aor. अद्रासीत्.

द्रु 1 P. to run, to rush, to melt; Pre. द्रवति Perf. दुद्राव F. Fut. द्रोता Fut. द्रोष्यति Con. अद्रोष्यत् Aor. अद्रुवत् Des. दुद्रूषति Pass:—Pre. द्रूयते Aor. अद्रावि Cau:—Pre. द्रावयति Aor. अद्रिद्रवत्, or अद्रुद्रवत् Pp. द्रुत.

द्रुह 4 P. to bear malice or hatred; Pre. द्रुहति Perf. द्रुहोह F. Fut.
द्रोहिता, द्रोग्धा, द्रोढा Fut. द्रोहिस्यति, द्रोहयति Con. अद्रोहिस्यत्,
अद्रोहयत् Aor. अद्रुहत् Oau:—Pre. द्रोहयति—ते Aor. अद्रुहत्—
त Pp. द्रुग्ध or द्रुढ Inf. द्रोहितुं, द्रोग्धुं द्रोढुं.

द्विष्ट 2 U. to hate; Pre. द्वेष्टि, द्विष्टे Perf. द्विष्टेष्ट, द्विष्टेष्टे F. Fut. द्वेष्टा
Fut. द्वेष्टयति—ते Con. अद्वेष्टयत्—त Aor. अद्विष्टत्—त Ben. द्विष्ट्यात् &
द्विष्टीष्ट Pass:—Pre. द्विष्ट्यते Aor. अद्वेष्टि Pp. द्विष्ट Inf. द्वेष्टुष.

ध

धा 3 U. to put, to grant, to produce, to bear; Pre. दधाति, धत्ते
Perf. दधौ, दधे F. Fut. धाता Fut. धास्यति—ते Con. अधास्यत्—त
Aor. अधात्, अधित Ben. धेयात्, धासीष्ट Des. धित्सति—ते Pass:—
Pre. धीयते Aor. अधायि Oau. Pre. धापयति—ते Aor. अधीधपत्—
त Pp. हित.

धाव् 1 P. to flow, to run; Pre. धावति Pp. धावित.

धाव् 1 U. to run, to wash; Pre. धावति—ते Perf. दधाव, दधावे F. Fut.
धाविता Fut. धाविस्यति—ते Con. अधाविस्यत्—त Aor. अधावीत्
अधाविष्ट Pp. धावित—धौत Ger. धाविस्वा or धीस्वा.

धिन्व् 5 P. to delight, to please; Pre. धिनोति Perf. दिधिन्व F. Fut.
धिन्विता Aor. अधिन्वीत् Ben. धिन्व्यात् Pp. धिन्वित.

धु 5 U. to shake, to excite Pre. धुनोति, धुनते Perf. दुधाव,
दुधुवे F. Fut. धोता Fut. धोस्यति—ते Con. अधोस्यत्—त Ben.
ध्यात् धोषीष्ट Aor. अधोषीत्, अधोष्ट Pp. धुत.

धू 1 U. & 6 P. to shake; Pre. धवति—ते, धुवति Perf. दुधाव, दुधुवे
(दुधुविय 6, 2nd sing.) F. Fut. धविता Fut. धविस्यति Con. अध-
विस्यत् Aor. अधावीत्, अधविष्ट (1) अयुवीत् (6) Ben. धूयात् Pp. धूत.

धू 5 & 9. U. to shake; Pre. धूनोति, धूनते; धुनाति, धुनीते Perf. दुधाव

दुधुवे F. Fut. धोता , धविता Fut. धोष्यति-ते , धविष्यति-ते Con.
अधोष्यत्-त, अधविष्यत्-त Aor. अधावीत्, अधविष्ट, अधोष्ट Pp. धूत
(5) धून (9) Ger. धूत्वा.

धू 10 U. to shake; Pre. धूनयति-ते Perf. धूनयांचकार-चक्रे &c. F.
Fut. धूनयिता Aor. अदधूनत्-त Pp. धूनित.

धूप 1 P. to heat, to be heated; Pre. धूपायति Perf. दधूप, धूपायांचकार
&c. F. Fut. धूपिता, धूपायिता Fut. धूपिष्यति, धूपायिष्यति Con.
अधूपिष्यत्, अधूपायिष्यत् Aor. अधूपीत् अधूपायीत् Ben. धूप्यात्
धूपाय्यात् Pp. धूपित, धूपायित.

धूप 10 U. to make fragrant, to shine; Pre. धूपयति-ते Perf.
धूपयांचकार-चक्रे &c. F. Fut. धूपयिता Pp. धूपित.

धृ 1 U. 6 A. to be, to hold; Pre. धरति-ते, ध्रियते Perf. दधार, दध्रे F.
Fut. धर्ता Fut. धरिष्यति-ते Con. अधरिष्यत्-त Aor. अधार्षीत् ,
अधृत Ben. ध्रियात् & धृषीष्ट Des. दिधीर्षति-ते Pp. धृत.

धृ 10 U. to hold, to bear, to support; Pre. धारयति-ते Perf.
धारयाञ्चकार-चक्रे &c. F. Fut. धारयिता Pp. धारित.

धृष्ट 5 P. to be bold, to be confident, to be proud or brave; Pre.
धृष्णोति Perf. दधर्ष F. Fut. धर्षिता Fut. धर्षिष्यति Con.
अधर्षिष्यत् Aor. अधर्षीत् Pp. धृष्ट.

धृष्ट 1 P. & 10 U. to offend, to insult, to conquer; Pre. धर्षति &
धर्षयति-ते F. Fut. धर्षिता, धर्षयिता Aor. अधर्षीत्, अदीधृषत्-त,
अदधर्षत्-त Pp. धर्षित.

धृ 1 P. to suck, to draw away; Pre. धयति Perf. दधौ F. Fut.
धाता Aor. अधात्, अधासीत्, अदधत् Ben. धेयात् Des. धित्सति
Pass.—Pre. धीयते Aor. अधायि Cau.—Pre. धापयति-ते Aor.
अदीधपत्-त Pp. धीत.

ॐ 1 P. to exhale, to blow, to throw away ; Pre. धमति Perf. दधौ F. Fut. धमाता Fut. धमास्यति Fut. अधमास्यत् Aor. अधमासीत् Ben. धमायात्, धमेयात् Des. दिधमासति Pass.—Pre. धमायते Aor. अधमायि Cau. Pre. धमापयति—ते Aor. अदिधमपत्—त Pp. धमात.

ॐ 1 P. to think of, to ponder over ; Pre. ध्यायति Perf. दध्यौ F. Fut. ध्याता Fut. ध्यास्यति Con. अध्यास्यत् Aor. अध्यासीत् Ben. ध्येयात् or द्यायात् Des. दिध्यासति Pass. Pre. ध्यायते Aor. अध्यायि Cau. Pre. ध्यापयति—ते Aor. अदिध्यपत्—त Pp. ध्यात Ger. ध्यात्वा Inf. ध्यातुम्.

ॐ 1 A. to fall down, to perish ; Pre. ध्वंसते Perf. दध्वंसे F. Fut. ध्वंसिता Fut. ध्वंसिष्यति Con. अध्वंसिष्यत् Aor. अध्वंसत् or अध्वंसिष्ट Desi. दिध्वंसिषते Pass. ध्वंस्यते Pp. ध्वस्त.

ॐ 1 P. to sound, to echo, to thunder ; Pre. ध्वनति Perf. दध्वान F. Fut. ध्वनिता Fut. ध्वनिष्यति Con. अध्वनिष्यत् Aor. अध्वनीत्, अध्वानीत् ; Cau. to ring a bell Pre. ध्वनयति—ते ; ध्वानयति—ते Pp. ध्वनित.

न.

नट् 1 P. to dance, to act ; Pre. नटति Perf. ननाट F. Fut. नटिता Fut. नटिष्यति Con. अनटिष्यत् Aor. अनटीत् अनाटीत्, Cau. Pre. नटयति—ते (to act), नाटयति—ते Pp. नटित.

नट् 10 U. to speak ; Pre. नाटयति—ते.

नन्द् 1 P. to be pleased, to thrive ; Pre. नन्दति Perf. ननन्द F. Fut. नन्दिता Aor. अनन्दीत् Ben. नन्पात् Cau. Pre. नन्दयति only. Des. निनन्दिषति Pass. Pre. नन्द्यते P. p. नन्दित.

नद् 1 P. to sound, to thunder ; Pre. नदति Perf. ननाद् F. Fut. नदिता Aor. अनादीत् अनदीत् Cau. Pre. नादयति—ते Des. निनदिषति P. p. नदित.

नद् 10 U. to shine, to tell; Pre. नाद्यति—ते.

नम् 1 P. to salute, to bend, to sound; Pre. नमति Perf. ननाम F. Fut. नन्ता Fut. नंस्यति Con. अनंस्यत् Aor. अनंसीत् Ben. नम्यात् Des. निनंसति Cau.:—नमयति, नामयति Pass.:—Pre. नम्यते Aor. अनामि P. p. नत Ger. नत्वा Inf. नन्तुम्.

नर्द् 1 P. to bellow, to roar, to sound; Pre. नर्दति Perf. ननर्द् F. Fut. नर्दिता Fut. नर्दिष्यति Con. अनर्दिष्यत् Aor. अनर्दीत् P. p. नर्दित

नश् 4 P. to be lost, to perish; Pre. नश्यति Perf. ननाश F. Fut. नशिता, नंटा Fut. नशिष्यति—नक्ष्यति Con. अनशिष्यत्—अनक्ष्यत् Aor. अनशत् Ben. नश्यात् Des. निनक्षति निनशिषति Cau.:—Pre. नाशयति—ते Aor. अनीनशत्—त Pp. नष्ट Ger. नष्ट्वा, नष्ट्वा or नशित्वा Inf. नष्टुम्.

नह् 4 U. to bind; Pre. नह्यति—ते Perf. ननाह, नेहे, (नेहिथ ननद्ध नेहिषे 2nd sing.) F. Fut. नद्धा Fh नत्स्यति—ते Aor. अनात्सीत्, अनद्ध (अनाद्धाम् अनात्साताम् Dual) Ben. नह्यात्, नत्सीष्ट Cau. Pre. नाहयति—ते Des. निनत्सति—ते Pp. नद्ध Inf. नद्धम्.

निज् 3 U. to wash, to nourish; Pre. नेनेक्ति, नेनित्ते Perf. निनेज निनिजे F. Fut. नेक्ता Fut. नेक्ष्यति—ते Aor. अनिजत्, अनैषीत्, अनित्त Ben. निज्यात्, निक्षीष्ट Des. निनिक्षति—ते P. p. निक्त.

निञ्ज् 2 A. to wash, to purify; Pre. निङ्के Perf. निनिञ्जे Aor. अनिञ्जिष्ट Des. निनिञ्जिषते Pp. निञ्जित.

निन्द् 1 P. to blame; Pre. निन्दति Perf. निनिन्द Fut. निन्दिष्यति Aor. अनिन्दीत् P. p. निन्दित.

नी 1 U. to lead, to carry; Pre. नयति—ते Perf. निनाय, निन्ये F. Fut. नेता Fut. नेष्यति—ते Aor. अनैषीत् अनेष्ट Ben. नीयात् नेषीष्ट Cau. Pre. नाययति—ते Des. निनीषति—ते Pp. नीत.

नु 2 P. to praise, Pre. नौति Perf. नुनाव F. Fut. नविता Aor. अनानीत् Des. नुनूषति P. p. नुत्त.

नुद् 6 U. to drive or impel, Pre. नुदति—ते Perf. नुनोद-नुनुदे Fut. नोदस्यति—ते Aor. अनौत्सीत्, अनुत्त Cau. Pre. नोदयति—ते Aor. अनूनुदत्-त Des. नुनुत्सति—ते p. p. नुत्त, नुन्न.

नृत् 4 P. to dance, to represent on the stage; Pre. नृत्यति Perf. ननर्त्त F. fut. नर्त्तिता Aor. अनैर्त्तीत् Ben. नृत्यात् Des. निनर्त्तिषति—निनृत्सति Pass:—Per. नृत्यते Aor. अनर्त्ति Cau:—Pre. नर्त्तयति—Aor. अनीर्त्तत्, अननर्त्तत् Pp. नृत्त.

प—

पच् 1 U. to cook, to bake, to digest; Pre. पँचति—ते Perf. पपाच, पेचे Fut. पक्ता Fut. पक्षयति—ते Con. अपक्षयत्—तं Aor. अपाक्षीत्, अपक्त् Ben. पच्यात्, पक्षीष्ट Des. पिपँक्षति—ते Pass:—Pre. पँच्यते Aor. अपँचि Cau:—Pre. पाचयति—ते Aor. अपीपचत्—त Pp. पक्क.

पठ् 1 P. to read, to study, to describe; Pre. पठति Perf. पपाठि, F. Fut. पठिता Fut. पठिष्यति Con. अपठिष्यत् Aor. अपठीत् or अपाठीत् Des. पिपठिषति Pass:—Pre. पठ्यते Aor. अपाठि Cau:—Pre. पाठयति—ते Aor. अपीपठत्-त Pp. पठित Ger. पठित्वा Inf. पठितुम्.

पण् 1 A. to bargain, to bet or stake at play; Pre. पणते Perf. पेणे F. Fut. पणिता Aor. अपणिष्ट Ben. पणिषीष्ट Pp. पणित.

पण् 1 A. to praise; Pre. पणायति Perf. पणायांचकार, &c. पेणे F. Fut. पणिता, पणायिता Fut. पणायिष्यति, पणिष्यते Aor. अपणायीत्, अपणिष्ट Ben. पणायात्, पणिषीष्ट Pp. पणायित.

पत् 1 P. to fly, to alight, to fall; Perf. पतति Perf. पपात F. Fut. पतिता Fut. पतिष्यति Con. अपतिष्यत् Aor. अपतत् Ben.

पठ्यात् Des. पित्सति, पिपतिषति Pass:—Pre. पठ्यते Aor.
अपाति Cau:—Pre. पातयति—ते Aor. अपीपत्तत्—त Pp. पतित
Ger. पतिष्व Inf. पतितुम्.

पङ् 4 A. to go, to attain; Pre. पद्यते Perf. पेदे F. Fut. पत्ता Fut.
पत्स्यते Con. अपत्स्यत् Aor. अपादि Ben. पत्सीष्ट Des. पित्सते
Pass:—Pre. पद्यते Aor. अपादि Cau:—Pre. पादयति—ते Aor.
अपीपद्त्—त Pp. पन्न Ger. पत्त्वा Inf. पत्तुम्.

पञ् 1 A. to praise; Pre. पनायति Perf. पेने, पनायाञ्चकार, &c.
F. Fut. पनिता, पनायिता Fut. पनिष्यते, पनायिष्यति Aor.
अपनिष्ट, अपनायीत् Ben. पनिषीष्ट, पनाय्यात् Pp. पनित, पनायित.

पा 1 P. to drink, to absorb; Pre. पिबति Perf. पपौ F. Fut. पाता
Fut. पास्यति Con. अपास्यत् Aor. अपात् Ben. पेयात् Des.
पिपासति Pass:—Pre. पीयते Aor. अपायि Cau:—Pre.
पाययति—ते Pp. पीत Ger. पीत्वा Inf. पातुम्.

पा 2 P. to protect, to rule; Pre. पाति Perf. पपौ F. Fut. पाता
Fut. पास्यति Con. अपास्यत् Aor. अपासीत् Ben. पायात् Des.
पिपासति Pass. Pre. पायते Cau:—Pre. पालयति—ते Aor.
अपीपलत्—त Pp. पात.

पार 10 U. to finish, to get through or over; Pre. पारयति—ते
Perf. पारयाञ्चकार—चक्रे F. Fut. पारयिता Fut. पारयिष्यति—ते
Con. अपारयिष्यत्—त Aor. अपपारत्—त Pass:—Pre. पार्यते
Pp. पारित.

पाल 10 U. to protect; Pre. पालयति—ते Perf. पालयाञ्चकार—चक्रे,
&c. F. Fut. पालयिता Aor. अपीपलत्—त Pass:—Pre. पाल्यते
Pp. पालित Ger. पालयित्वा.

पिष् 7 P. to grind, to hurt; Pre. पिनष्टि Perf. पिपेष्ट F. Fut. पेष्ट
Fut. पेक्ष्यति Con. अपेक्ष्यत् Aor. अपिषत् Ben. पिष्यात् Pass:—

Pre. पिष्यते Aor. अपेषि Cau:—Pre. पेषयति—ते Pp. पिष्ट Ger-
पिष्टा Inf. पेष्य.

पीड् 10 U. to press, to hurt, to oppose; Pre. पीडयति—ते Perf.
पीडयाञ्चकार—चक्रे F. Fut. पीडयिता Fut. पीडयिष्यति—ते Con.
अपीडयिष्यत्—त Aor. अपीपिडत्—त; अपिपीडत्—त Pp. पीडित.

पुष् 4 P. to nourish, to develop, to bear, to show; Pre. पुष्यति
Perf. पुपोष F. Fut. पोष्टा Fut. पोक्ष्यति Con. अपोक्ष्यत् Aor.
अपुषत् Ben. पुष्यात् Pp. पुष्ट.

पुष् 1 & 9 P. to nourish, &c. Pre. पोषति, पुष्णाति Perf. पुपोष F.
Fut. पोषिता Fut. पोषिष्यति Aor. अपोषीत् Pass:—Pre. पुष्यते
Aor. अपोषि Cau:—Pre. पोषयति—ते Pp. पुष्ट.

पुष् 10 U. to maintain, to promote; Pre. पोषयति—ते Perf.
पोषयाञ्चकार—चक्रे.

पू 1 A. to purify, to winnow, to invent; Pre. पवते, Perf. पुपुवे
F. Fut. पविता Aor. अपविष्ट Des. विपविषते Cau:—Pre.
पावयति—ते Pp. पूत, पवित Ger. पूत्वा, पवित्वा.

पू 9 U. to purify; Pre. पुनाति, पुनीते Perf. पुपाव, पुपुवे Fut. पविष्यति
—ते Aor. अपावीत्, अपविष्ट Des. पुपुषति—ते Pp. पूत.

पूज् 10. U. to adore, to receive with honour, to present with;
Pre. पूजयति—ते Perf. पूजयाञ्चकार—चक्रे &c. F. Fut. पूजयिता
Fut. पूजयिष्यति—ते Con. अपूजयिष्यत्—त Aor. अपूपुजत्—त Pp.
पूजित Ger. पूजयित्वा Inf. पूजयितुम्.

पूर 4 A. to kill, to satisfy; Pre. पूर्यते Perf. पुपूरे F. Fut. पूरिता
Aor. अपूरिष्ट, अपूरि Cau:—Pre. पूरयति—ते Aor. अपूपुरत्—त
Pp. पूर्ण.

पूर 10 U. to fill, to cover; Pre. पूरयति—ते Perf. पूरयाञ्चकार—

चक्रे F. Fut. पूरयिता Fut. पूरयिष्यति-ते Con. अपूरयिष्यत्—त
Aor. अपूपुरत्-त Pp. पूरित Pass. Pre. पूर्यते.

पृ 3 P. to bring out of, to protect, to fill; Pre. विपार्ति (विप्रति
pl.) F. Fut. पर्ता Aor. अपार्षात् Des. पुपूर्षति Ben. प्रियात्
Pp. पूर्ण.

पृ 6 A. with आ to be engaged; Pre. व्याप्रियते Perf. व्यापप्रे
Aor. व्यापृत.

पृच् 2 A. to come in contact with; Pre. पृक्ते Perf. पपृचे F. Fut.
पर्विता Aor. अपर्विष्ट Pp. पृक्ण.

पृच् 7 P. to unite, to join; Pre. पृणक्ति Perf. पपर्वे F. Fut. पर्विता
Aor. अपर्वीत् Pp. पृक्त Ger. पर्विस्वा Inf. पर्वितुम्.

पृच् 1 P. & 10 U. to hinder, to join; Pre. पर्वति & पर्वयति-ते.

पृ 3 P. to fill, to blow, to protect; Pre. विपार्ति Perf. पपार F.
Fut. परिता, परीता Fut. परिष्यति, परीष्यति Aor. अपारीत् Ben.
पूर्यात् Des. पुपूर्षति, पिपरिषति पिपरीषति, Pass. Pre. पूर्यते Cau:
—Pre. पारयति-ते Aor. अपीपरत्-त Pp. पूर्ण, पूरित Ger. पूर्त्वा.

प्याय् 1 A. to grow, to swell, to increase; Pre. प्यायते Perf. पिप्ये
F. Fut. प्यायिता Fut. प्यायिष्यते Con. अप्यायिष्यत Aor.
अप्यायि, अप्यायिष्ट Pp. प्यान, पीन.

प्ये 1 A. to grow, &c. Pre.; प्यायते Perf. पप्ये F. Fut. प्याता Fut.
प्यास्यते Con. अप्यास्यत Aor. अप्यास्त Pp. पीन.

प्रच्छ् 6 P. to ask, to seek for; Pre. पृच्छति Perf. पप्रच्छ F. Fut.
प्रष्टा Fut. प्रक्ष्यति Con. अप्रक्ष्यत् Aor. अप्राक्षीत् Ben. पृच्छ्यात्
Des. पिपृच्छिषति Pass.—Pre. पृच्छयते Cau:—Pre. प्रच्छयति-ते
Pp. पृष्ट Ger. पृष्टा Inf. प्रष्टुम्.

प्रथ् 1 A. to become famous, to increase, to rise; Pre. प्रथते Perf.
पप्रथे F. Fut. प्रथिता Fut. प्रथिष्यते Con. अप्रथिष्यत् Aor.
अप्रथिष्ट Cau.—Pre. प्रथयति—ते Aor. अप्रथयत्—त Pp. प्रथित.

प्रा 2 P. to fill; Pre. प्राति Perf. पप्रौ F. Fut. प्राता Aor. अप्रासीत्.

प्री 4 A. to feel affection, to be satisfied ; Pre. प्रीयते Perf. पिप्रिये
F. Fut. प्रेता Aor. अप्रेष्ट Ben. प्रेषीष्ट Pp. प्रीत Ger. प्रीत्वा
Inf. प्रेतुम्.

प्री 9 U. to please, to take delight in ; Pre प्रीणाति, प्रीणीते Perf.
पिप्रीय, पिप्रिये F. Fut. प्रेता Fut. प्रेष्यति—ते Aor. अप्रेषीत् &
अप्रेष्ट Ben. प्रीयात् & प्रेषीष्ट pp. प्रीत.

पुष् 1 P. to burn ; pre. ह्येषति perf. पुष्पोष F. Fut. ह्येषिता Fut.
ह्येषिष्यति Con. अह्येषिष्यत् Aor. अह्येषीत् p.p. ह्युष्ट Ger. ह्येषित्वा,
ह्येषित्वा, ह्युष्टा.

पुष् 4 P. to burn; Pre. पुष्यति Aor. अपुषत् Pp. पुषित Ger. पुषित्वा,
ह्येषित्वा.

पुष् 9 P. to sprinkle, to fill, to be wet; Pre. पुष्णाति Aor. अपुषीत्.

प्सा 2 P. to devour, to eat ; Pre. प्साति Perf. पंसौ F. Fut.
प्साता Fut. प्सास्यति Con. अप्सास्यत् Aor. अप्सासीत् Ben.
प्सायात्, प्सेयात् Des. पिप्सासति Pass :—Pre. प्सायते Cau.—
Pre. प्सापयति Aor. अपिप्सपत् Pp. प्सात.

फ.

फल् 1. P. to burst open, to split ; Pre. फलति F. Fut. फफाल
F. Fut. फलिता Fut. फलिष्यति Con. अफलिष्यत् Aor. अफालीत्
Pp. फुल्ल, प्रफुल्ल.

फल् 1 P. to go, to bear fruit, to result, to be successful ; Pre.
फलति &c. Pp. फलित.

फुल 1 P. to open, to blow (as a flower) ; Pre. फुल्लति Perf. पुफुल्ल

F. Fut. फुल्लिता Fut. फुल्लिष्यति Con. अफुल्लिष्यत् Aor. अफुल्लीत्
Pp. फुल्लित.

व.

बन्ध् 9 P. to bind, to attract, to form; Pre. बध्नाति Perf. बबन्ध
F. Fut. बन्द्धा Fut. भन्त्स्यति Con. अभन्त्स्यत् Aor. अभान्त्सीत्
Ben. बध्यात् Des. विभन्त्सति Pass. Pre.—बध्यते Cau. Pre.—
बन्धयति—ते Aor. अबबन्धत्—त Pp. बद्ध Ger. बद्धा.

बाध् 1 A. to oppress, to torment; Pre. बाधते Perf. बबाधे
F. Fut. बाधिता Fut. बाधिष्यते Con. अबाधिष्यत् Aor. अबाधिष्ट
Cau. Pre.—बाधयति—ते Aor. अबबाधत्—त Pass. Pre:—बाध्यते
Aor. अबाधि Pp. बाधित Ger. बाधित्वा Inf. बाधितुम्.

बुध् 1 U. to know, to mark, to esteem; Pre. बोधति—ते Perf.
बुबोध, बुबुधे F. Fut. बोधिता Fut. बोधिष्यति—ते Con. अबोधिष्यत्—
त Aor. अबुधत्, अबोधीत्, अबोधिष्ट Cau. Pre:—बोधयति—ते
Aor. अंबुधत्—त.

बुध् 4 A. to know, to understand; Pre. बुध्यते Perf. बुबुधे F. Fut.
बोद्धा Fut. भोत्स्यते Con. अभोत्स्यत् Aor. अबुद्ध, अबोधि Ben.
भुत्सीष्ट Des. बुभुत्सते Pass. Pre:—बुध्यते Cau. Pre:—बोधयति
(only) Aor. अबबुधत् Pp. बुद्ध.

ब्रू 2 U. to speak; Pre. ब्रवीति, ब्रूते, आह Perf. उवाच, ऊचे F. Fut.
वक्ता Fut. वक्ष्यति—ते Con. अवक्ष्यत्—त Aor. अवोचत्—त Ben.
उच्यात्, वक्षीष्ट Pass. Pae. उच्यते Cau. Pre:—वाचयति—ते
Aor. अवीवचत्—त Pp. उक्त Ger. उक्त्वा Inf. वक्तुम्.

भ.

भक्ष् 10 U. to eat, to use up, to bite; Pre. भक्षयति—ते Perf.
भक्षयांचकार-चक्रे-भास-बभूव F. Fut. भक्षयिता Fut. भक्षयिष्यति—ते

Aor. अबभक्षत्—त Ben. भक्ष्यात्, भक्षयिषीष्ट Des. विभक्षयिषति—ते
Pass. Pre. भक्ष्यते Pp. भक्षित Ger. भक्षयित्वा Inf. भक्षयितुम्.

भज् 1 U. to share, to take possession of, to choose, to honour ;
Pre. भजति—ते Perf. बभाज, भेजे F. Fut. भक्ता Fut. भक्ष्यति—ते
Con. अभक्ष्यत्—त Aor. अभक्षीत्, अभक्त Ben. भज्यात्, भक्षीष्ट
Des. विभक्षति—ते Pass. Pre. भज्यते Aor. अभजि Cau. Pre.
भाजयति—ते Aor. अबीभजत्—त Pp. भक्त Ger. भक्त्वा Inf.
भक्तुम्.

भञ्ज् 7 P. to split, to disappoint ; Pre. भनक्ति Per. बभञ्ज F. Fut.
भङ्क्ता Fut. भङ्क्ष्यति Con. अभङ्क्ष्यत् Aor. अभङ्क्षीत् Ben.
भङ्क्ष्यात् Des. विभङ्क्षति Pass. Pre. भङ्क्ष्यते Aor. अभङ्जि, अभजि
Cau. Pre. भञ्जयति—ते Aor. अबभञ्जत्—त Pp. भन्न Ger.
भक्त्वा—भङ्क्त्वा Inf. भङ्क्तुम्.

भण् 1 P. to speak, to call ; Pre. भणति Perf. बभाण F. Fut. भणिता
Fut. भणियति Aor. अभणीत्, अभानीत् Pass. Pre.—भण्यते
Aor. अभानि Pp. भणित Ger. भणित्वा.

भर्त्स् 10 A. to menace, to threaten, to abuse, to deride ; Pre.
भर्त्सर्यते Perf. भर्त्स्याश्चक्रे F. Fut. भर्त्सयिता Aor. अबभर्त्सत्
Des. विभर्त्सयिषते Pp. भर्त्सित.

भा 2. P. to shine, to appear, to be ; Pre. भाति Perf. बभौ F. Fut.
भाता Aor. अभसीत् Pass. Pre.—भायते Aor. अभायि Cau. Pre.
भापयति—ते Aor. अबीभपत्—त P. p. भात.

भाज् 10 U. to divide ; Pre. भाजयति—ते Perf. भाजयाश्चकार—चक्रे
F. Fut. भाजयिता Aor. अबभाजत्—त Pp. भाजित.

भाष् 1 A. to say, to speak about, to call, Pre. भाषते Perf. बभाषे
F. Fut. भाषिता Aor. अभसिष्ट Pp. भाषित.

भास् 1 A. to shine, to be bright ; Pre. भासते Perf. बभासे Fut.
भासिष्यते Aor. अभसिष्ट Ben. भासिषीष्ट Des. विभासिषते Pp.
भासित.

अभिक्ष 1 A. to beg, to obtain, Pre. भिक्षते Perf. विभिक्षे F. Fut.
भिक्षिता Fut. भिक्ष्यते Aor. अभिक्षिष्ट Ben. भिक्षिषीष्ट Pp.
भिक्षित.

भिद् 7 U. to separate, to break down; Pre. भिनत्ति, भिन्ते Perf.
विभेद, विभिदे F. Fut. भेत्ता Fut. भेत्स्यति—ते Con. अभेत्स्यत्—त
Aor. अभिदत्, अभैत्सीत्, अभित्त Des. विभित्सति—ते Pp. भिन्न.

भी 3 P. to fear, to be anxious about; Pre. विभेति Per. विभाय,
विभयांचकार &c. F. Fut. भेता Fut. भेत्स्यति, Con. अभेत्स्यत् Aor.
अभैषीत्, Ben. भीयात् Des. विभीषति Pass. Pre. भीयते Aor.
अभायि Cau. Pre. भाययति, भापयते, भीपयते Pp. भीत.

भुज् 7. U. to protect, A. to eat, to consume, to enjoy, P. to
rule, to govern; pre. भुनक्ति, भुंक्ते Perf. बुभोज, बुभुजे F. Fut.
भोक्ता Fut. भोक्ष्यति—ते Con. अभोक्ष्यत्—त Aor. अभौक्षीत्,
अभुक्त Ben. भुज्यात्, भुक्षीष्ट Des. बुभुक्षति—ते Pass. Pre. भुज्यते
Aor. अभोजि Cau. Pre:—भोजयति—ते Aor. अबूभुजत्—त
Pp. भुक्त.

भू 1 P. (ready Atm.) to be, to live, to be born; Pre. भवति—ते
Perf. बभूव, बभूवे F. Fut. भविता Fut. भविष्यति—ते Con.
अभविष्यत्—तं Aor. अभूत, अभविष्ट Ben. भूयात्, भविषीष्ट Des.
बुभूषति—ते Pass. Pre:—भूयते F. Fut. भविता, भाविता Fut-
भविष्यते, भाविष्यते Aor. अभावि Ben. भाविषीष्ट, भविषीष्ट, Cau.
Pre:—भावयति—ते Aor. अबीभवत्—त Pp. भूत Inf. भवितुम्.

भूष 10 U. to adorn; Pre. भूषयति—ते Perf. भूषयांचकार—चक्रे &c.
F. Fut. भूषयिता Pp. भूषित.

भृ 1 U. to nourish, to fill; Pre भरति—ते Per. बभार—बभ्रे F. Fut.
भर्ता Fut. भरिष्यति—ते Aor. अभर्षीत्, अभृत Des. बुभर्षति—ते
or विभरिषति—ते. P.p. भृत.

भृ 3 U. to hold, to support; Pre. विभर्ति & विभृते Perf. बभार and बभ्रे and विभर्त्तुकार—चक्रे, &c. F. Fut. भर्ता Fut. भरिष्यति—ते Aor. अभर्षात्, अभृत Des. विभरिषति or बुभृर्षति Pass.—Pre. भ्रियते Aor. अभारि Cau.—Pre. भारयति—ते Aor. अभीभरत्—त.

भ्रंश् 1 A. & 4 P. to fall, to decline, to escape; Pre. भ्रंशते, भ्रंशयति Perf. बभ्रंशे, बभ्रंश F. Fut. भ्रंशिता Aor. अभ्रंशात्, अभ्रंशिष्ट Des. विभ्रंशिषते—ति Pp. भ्रष्ट Ger. भ्रंशित्वा & भ्रष्टा.

भ्रम् 1 & 4 P. to roam about, to totter, to surround; Pre. भ्रमति & भ्रम्यति, भ्राम्यति Perf. बभ्राम F. Fut. भ्रमिता Fut. भ्रमिष्यति Aor. अभ्रमीत् (1 P.) अभ्रमत् (4 P.) Cau.—Pre. भ्रमयति Pp. भ्रान्त Ger. भ्रमित्वा, भ्रान्त्वा.

भ्रस्ज् 6 U. to parch; Pre. भृज्जति—ते Perf. बभर्ज, बभ्रज्ज, बभर्जे, बभ्रज्जे, F. Fut. भ्रष्टा, भर्ष्टा Fut. भ्रक्ष्यति—ते, भर्क्ष्यति—ते Aor. अभ्राक्षीत् अभर्क्षीत्, अभ्रष्ट, अभर्ष्ट Ben. भृज्यात्, भ्रक्षीष्ट, भर्क्षीष्ट Des. विभ्रक्षति—ते, विभर्क्षति—ते, विभ्रज्जिषति—ते, विभर्जिषति—ते Pass.—Pre. भृज्ज्यते, Cau.—Pre. भ्रज्जयति—ते; भर्जयति—ते Aor. अबभ्रज्जत्—त, अबभर्ज्जत्—त Pp. भ्रष्ट.

भ्राञ्ज् 1. A. to shine, to beam; Pre. भ्राजते Perf. बभ्राजे, भ्रेजे F. Fut. भ्राजिता Fut. भ्राजिष्यते Aor. अभ्राजिष्ट Cau.—Pre. भ्राजयति—ते Pass. Pre. भ्राज्यते Aor. अभ्राजि Pp. भ्राजित.

भ्राश् 1 & 4 A. to shine; Pre. भ्राशते, भ्राश्यते Perf. बभ्राशे, भ्रेशे F. Fut. भ्राशिता Aor. अभ्राशिष्ट Ben. भ्राशिषीष्ट Des. विभ्राशिषते Pp. भ्राशित.

भ्लाश्—to shine; same as above.

म.

मथ् 1 P. to churn, to stir; Pre. मयति Perf. ममाथ F. Fut. मथिता Fut. मथिष्यति Aor. अमयीत् Pass.—Pre. मथ्यते Aor. अमायि Pp. मथित Ger. मथित्वा.

मद् 4 P. to be drunk, to be mad, to be glad; Pre. माद्यति Perf. ममाद् F. Fut. मदिता Fut. मदिष्यति Aor. अमदीत्-अमादीत्
Cau:—Pre. माद्यति Pp. मत्त.

मद् 10 A. to please; Pre. माद्यते Perf. माद्यांचक्रे F. Fut. माद-
यिता Aor. अभीमदत् Pp. मादित.

मन् 4 A. to know, to think; Pre. मन्यते Perf. मेने F. Fut. मन्ता
Fut. मंस्यते Con. अमंस्यत् Aor. अमंस्त Ben. मंसीष्ट Des. मिमंसते
Cau:—Pre. मानयति—ते Pp. मत Ger. मनित्वा, मत्वा.

मन् 8 A. to consider, to esteem; Pre. मनुते Perf. मेने F. Fut.
मनिता Fut. मनिष्यते Aor. अमत, अमनिष्ट; (अमथाः, अमनिष्ठाः
2nd sing.) Ben. मनिषीष्ट Des. मिमनिषते (other forms like
those of the above root.)

मन् 10 A. to be proud; Pre. मानयते Perf. मानयांचक्रे F. Fut.
मानयिता Aor. अभीमनत् Ben. मानयिषीष्ट Des. मिमानयिते
Pp. मामित.

मन्त्र 10 A. to consult, to advise, to speak; Pre. मन्त्रयते (some-
times मन्त्रयति also) Perf. मन्त्रयांचक्रे F. Fut. मन्त्रयिता Fut.
मन्त्रयिष्यते Aor. अममन्त्रत् Pp. मन्त्रित Ger. मन्त्रयित्वा.

मन्थ् 1 and 9 P. to churn, to agitate, to crush, to destroy, to
tear off; Pre. मन्थति & मथ्नाति Perf. ममन्थ F. Fut. मंथिता
Fut. मंथिष्यति Aor. अमन्थीत् Ben. मथ्यात् Des. मिमन्थिषति
Pass. Pre. मथ्यते Cau:—Pre. मन्थयति—ते Aor. अममन्थत्—त
Pp. मथित Ger. मन्थित्वा—मथित्वा.

मस्ज् 6 P. to bathe, to sink, to purify; Pre. मज्जति Perf. ममज्ज
F. Fut. मज्जता Fut. मज्ज्यति Aor. अमाज्जीत् Ben. मज्ज्यात्
Des. मिमंक्षति Cau:—Pre. मज्जयति—ते Aor. अममज्जत्—त
Pp. मम.

मा 2 P. to measure, to limit; Pre. माति Perf. ममौ F. Fut. माता
Fut. मास्यति Con. अमास्यत् Aor. अमासीत् Ben. मेयात्

Des. निस्सति Pass:—Pre. मीयते Aor. अमायि Cau:—Pre. मायय-
ति ते Aor. अमीमयत्—त Pp. मित Ger. निस्त्वा.

मा 3 & 4 A. to measure, &c., Pre. मिमीते & मायते Perf. ममे
F. Fut. माता Fut. मास्यते Aor. अमास्त Ben. मासीष्ट Des.
मिस्सते.

मान् 1 A. to seek knowledge; Pre. मीमांसते Perf. मीमांसांश्चूय—
भास-चक्रे F. Fut. मीमांसिता Aor. अमीमांसिष्ट Pass—Pre.
मीमांस्यते Pp. मीमांसित.

मार्ग 1 P. to seek, to chase; Pre. मार्गति Perf. ममार्ग F. Fut.
मार्गिता Aor. अमार्गात् Des. निमार्गिषति.

मार्ग 10 U. to seek for, to go, to decorate; Pre. मार्गयति—ते
Perf. मार्गयांचकार-चक्रे, &c., F. Fut. मार्गयिता Aor. अममार्गात्-
त Ben. मार्ग्यात्, मार्गयिषीष्ट Pp. मार्गित.

मार्ज 10. U. to purify, to wipe; Pre. मार्जयति—ते Perf. मार्जयांच-
कार—चक्रे, F. Fut. मार्जयिता Aor. अममार्जात्—त Ben. मार्ज्यात्,
मार्जयिषीष्ट Pp. मार्जित.

मि 5 U. to throw, to scatter, to measure; Pre. मिनोति, मितुते
Perf. ममौ, मिम्ये F. Fut. माता Fut. मास्यति—ते Aor. अमासीत्,
अमास्त Ben. मीयात्, मासीष्ट Des. निस्सति—ते Pass:—Pre.
मीयते Cau. Pre. माययति—ते Aor. अमीमयत्—त Pp. मित.

मिद् 1 A. to be unctuous, to melt, to love; Pre. मेदते Perf.
मिमिदे F. Fut. मदिता Aor. अभिदत्—अमेदिष्ट Des. मिमि—मे—
दिषते Pp. मिन्न, मेदित.

मिद् 4 P. to melt, &c.; Pre. मेद्यति Perf. मिमेद् F. Fut. मेदिता
Aor. अभिदत्.

मिल् 6 U. to join, to be united, to come together; Pre. मिलति—
ते Perf. मिमेल, मिमिले F. Fut. मेलिता Fut. मेलिष्यति—ते
Con. अमेलिष्यत्—त Aor. अमेलीत्, अमेलिष्ट Pass—Pre. मिल्यते
Aor. अमेलि Cau:—Pre. मेलयति—ते Aor. अमीमिलत्—त
Pp. मिलित Ger. मिलित्वा.

मिश्र 10 U. to mix, to mingle ; Pre. मिश्रयति—ते Perf. मिश्रयांचकार-
चक्रे, &c. F. Fut. मिश्रयिता Aor. अभिमिश्रत्—त Pp. मिश्रित
Ger. मिश्रयित्वा.

मी 9 U. to kill, to lessen, to change, to be lost ; Pre. मीनाति,
मीनीते Perf. ममौ, मिम्ये F. Fut. माता Aor. अमासीत्, अमास्त
Ben. मीयात्, मासीष्ट Des. मिस्सति—ते Pass. Pre. मीयते Cau—
Pre. मापयति—ते Pp. मीत Ger. मीत्वा.

मील 1 P. to close (as the eyes), to twinkle, to be closed or
shut (as the eyes or flowers), to meet, to cause to shut.
Pre. मीलति Perf. निमील F. Fut. मीलिता Aor. अमीलीत् Pp.
मीलित.

मुञ्च 6 U. to loose, to set free, to leave, to abandon ; Pre.
मुञ्चति—ते Perf. मुमोच, मुमुचे F. Fut. मोक्ता Fut. मोक्षयति—ते
Aor. अमुचत्, अमुक्त Ben. मुच्यात्, मुक्षीष्ट Des. मुमुक्षति Pp. मुक्त
Ger. मुक्तवा.

मुद् 1 A. to rejoice, to be glad : Pre. मोदते Perf. मुमुदे F. Fut.
मोदिता Fut. मोदिष्यते Aor. अमोदिष्ट Ben. मोदिषीष्ट Des.
मुमुदिषते, मुमोदिषते Pp. मुदित.

मुद् 10 U. to mix, to blend ; Pre. मोदयति—ते Perf. मोदयांचकार-
चक्रे F. Fut. मोदयिता Aor. अमूमुदत्—त.

मूर्छ 1 P. to faint, to become senseless, to grow, to prevail ;
Pre. मूर्च्छति Perf. मुमूर्च्छ F. Fut. मूर्च्छिता Aor. अमूर्च्छीत्
Pp. मूर्च्छित, मूर्त.

मुष् 9 P. to steal, to carry off ; Pre. मुष्णाति 2nd sing. मुषाण
Perf. मुषेण F. Fut. मोषिता Fut. मोषिष्यति Aor. अमोषीत्
Ben. मुष्यात् Des. मुमु-मो-षिषति Pp. मुषित Ger. मुषित्वा, सम्मुष्य
Inf. मोषितुष.

मुह 4 P. to faint, to swoon, to fall, to err, to be foolish, Pre.
मुह्यति Perf. मुमोह F. Fut. मोहिता, मोग्धा, मोढा Fut. मोहिष्यति,
मोक्षयति Con. अमोहिष्यत्—अमोक्षयत् Aor. अमुहत् Ben. मुह्यात्

Des. सुमोहिषति, सुमुक्षति Pass.—Pre. सुह्यते Aor. अमोहि Cau.
—Pre. मोहयति—ते Aor. अमूमुहत्—त Pp. सुग्ध, मूढ Ger. सु—
मो—हिप्वा, सुग्धा, मूढा, सम्मुह्य Inf. मोहितुम्, मोग्धुम्, मोढुम्.

मूल 10 U. to plant, to sprout; Pre. मूलयति—ते Perf. मूलायाश्चकार
—चक्रे F. Fut. मूलयिता Aor. अमुमूलत्—त Pp. मूलित.

मूष 1 P. to rob, to plunder; Pre. मूषति Perf. मुमूष Aor. अमूषीत्
Pp. मूषित.

मृ 6 A.* to die, to perish; Pre. म्रियते Perf. ममार F. Fut. मर्ता
Fut. मरिष्यति Aor. अमृत Ben. मृषीष्ट Des. मुमूर्षति Pass.—
Pre. म्रियते Caus:—Pre. मारयति—ते Aor. अमीमरत्—त Pp.
मृत Inf. मर्तुम् Ger. मृत्वा.

मृग 4 P. to seek, to hunt, to examine, to beg; Pre. मृगयति Per.
ममर्ग F. Fut. मर्गिता Fut. मर्गिष्यति Aor. अमर्गीत् Pp. मृगित.

मृग 10 A. to seek, &c.; Pre. मृगयते Perf. मृगयाश्चक्रे F. Fut.
मृगयिता Fut. मृगयिष्यते Aor. अममृगत.

मृज् 2 P. to wipe off, to rub; Pre. मर्ष्टि Perf. ममार्ज F. Fut.
मार्जित, मर्ष्टा Fut. मार्जिष्यति, मार्क्ष्यति Con. अमार्जिष्यत्—
अमार्क्ष्यत् Aor. अमार्जीत्, अमार्क्षीत् Ben. मृज्यात् Des. मिमृक्षति,
मिमार्जिषति Pass:—Pre. मृज्यते Aor. अमार्जि Cau:—Pre.
मार्जयति—ते Pp. मृष्ट, मार्जित.

मृज् 10 U. to wipe off, to adorn; Pre. मार्जयति—ते Perf. मार्ज-
याश्चकार—चक्रे F. Fut. मार्जयिता Fut. मार्जयिष्यति—ते Aor.
अममार्जत्—त.

मृद् 9. P. to press, to crush, to kill, to rub off; Pre. मृदाति Perf.
ममर्द F. Fut. मर्दिता Fut. मर्दिष्यति Con. अमर्दिष्यत् Aor.
अमर्दीत् Pass.—Pre. मृद्यते Aor. अमर्दि Cau.—Pre. मर्दयति—ते
Aor. अमीमृदत्—त, अममर्दत्—त Pp. मृदित.

मृक्ष 6 P. to touch, to consider; Pre. मृक्षति Perf. ममर्क्ष F. Fut.

* It is Parasmaipadi in the Perfect, the two Futures and
the Conditional.

मर्षा, अष्टा Fut. मर्षयति, अर्षयति Aor. अमर्षीत्, अमर्षीत्,
अमृषत् Des. मिसृषति Pass:—Pre. मृष्यते Aor. अमर्षीत् Cau:—
Pre. मर्षयति—ते Aor. अमीमृषत्—त, अममर्षत्—त Pp. मृष्ट
Ger. मृष्टा.

मृष्ट 1 P. to sprinkle; Pre. मर्षति Perf. ममर्ष F. Fut. मर्षिता Aor.
अमर्षीत् Pp. मृष्ट.

मृष्ट 1, 4 U. to forgive, to bear, to pardon; Pre. मर्षति—ते, मृष्यति
—ते, Perf. ममर्ष, ममृषे F. Fut. मर्षिता Fut. मर्षयति—ते Aor.
अमर्षीत्, अमर्षीष्ट Pass:—Pre. मृष्यते Cau:—Pre. मर्षयति—ते
Pp. मर्षित Ger. मर्षयित्वा, मृषित्वा, मर्षित्वा.

मृष्ट 10 U. to suffer, &c.; Pre. मर्षयति—ते, Perf. मर्षयाश्चकार—चक्रे,
&c. F. Fut. मर्षयिता Aor. अमीमृषत्—त, अममर्षत्—त.

मे 1 A. to exchange, to barter; Pre. मयते Perf. ममे F. Fut. मात
Fut. मास्यते Aor. अमास्त Ben. मासीष्ट Des. मिस्सते Pp. मित
Ger. मित्वा, अनुमित्य, अनुमाय.

म्ना 1 P. to think, to repeat in the mind; Pre. मनति Perf. मन्तो
F. Fut. म्नाता Fut. म्नास्यति Aor. अम्नासीत् Ben. म्नायात्,
म्नेयात् Des. मिम्नासति Cau:—Pre. म्नापयति—ते Aor.
अमिम्वत्—त Pass:—Pre. म्नायते Pp. म्नात.

म्लेच्छ or म्लेच्छ 1 P. & 10 U. to speak barbarously; Pre. म्लेच्छति
and म्लेच्छयति—ते Perf. मिम्लेच्छ and म्लेच्छयाश्चकार—चक्रे
Pp. म्लिष्ट and म्लेच्छित.

म्लै 1 P. to fade, to grow weary, to be sad; Pre. म्लायति Perf.
मम्लौ F. Fut. म्लाता Fut. म्लास्यति Aor. अम्लासीत् Ben.
म्लायात्, म्लैयात् Cau:—Pre. म्लापयति—ते Pp. म्लान.

य.

यज् 1 U. to sacrifice, to make an oblation to, to give; Pre.
यजति—ते Perf. इयाज, ईजे F. Fut. यष्टा Fut. यक्षयति—ते Con.
अयक्षयत्—त Aor. अयाक्षीत्, अयष्ट Ben. इज्यात्, यक्षीष्ट Des.

यियक्षति—ते. Pass.—Pre. इड्यते Aor. अयाजि Can.—
Pre. याजयति—ते Aor. अयीयजत्—त Pp. इष्ट Ger. इष्टा.

यत् 1 A. to attempt, to strive after, to labour, &c.; Pre. यतते
Perf. येते F. Fut. यतिता Fut. यतिष्यते Aor. अयतिष्ट Ben.
यतिषीष्ट Des. यियतिषते Pass.—Pre. यत्यते Aor. अयाति
Cau:—Pre. यातयति—ते Aor. अयीयत्—त Pp. यत Ger.
यतित्वा, आयत्य.

यन्त्र 10 U. to restrain, &c.; Pre. यन्त्रयति—ते Perf. यन्त्रयाञ्चकार—
चक्रे, &c. F. Fut. यन्त्रयिता Fut. यन्त्रयिष्यति—ते Aor. अययन्त्रत्—
—त Pass.—Pre. यन्त्रयते Pp. यन्त्रित Ger. यन्त्रयित्वा.

यम् 1 P. to check, to restrain; Pre. यच्छति Perf. ययाम F. Fut.
यन्ता Fut. यंस्यति Con. अयंस्यत् Aor. अयंसीत् Ben. यम्यात्
Des. यियंसति Cau:—Pre. यमयति—ते Aor. अयीयम्—त Pass.—
Pre. यम्यते Pp. यत Ger. यत्वा.

यस् 1 & 4 P. to strike, to endeavour; Pre. यसति, यस्यति (with
सम्—संस्यति, संयसति; but with any other preposition
यस्यति alone as प्रयस्यति) Perf. ययास F. Fut. यसिता Fut.
यसिष्यति Aor. अयसत् Cau:—Pre. यासयति—ते Pp. यस्त Ger.
यसित्वा, यस्त्वा Inf. यसितुम्.

या 2 P. to go, to invade, to pass away; Pre. याति Perf. ययो
F. Fut. याता Fut. यास्यति Aor. अयासीत् Ben. यायात् Des.
यियासति Pass.—Pre. यायते Cau:—Pre. यापयति—ते Aor.
अयीयत्—त Pp. यात Ger. यात्वा, प्रयाय Inf. यातुम्.

याच् 1 U. to beg, to demand in marriage; Pre. याचति—ते Perf.
ययाच, ययाचे F. Fut. याचिता Fut. याचिष्यति—ते Aor.
अयाचीत्, अयाचिष्ट Ben. याच्यात्—याचिषीष्ट Cau:—Pre.
याचयति—ते Aor. अययाचत्—त Pp. याचित Ger. याचित्वा Inf.
याचितुम्.

यू 2 P. to join, to combine; Pre. यौति Perf. युयाव F. Fut. यविता
Fut. यविष्यति Aor. अयावीत् Ben. यूयात् Des. युयुषति, यियवि-
षति Pass.—Pre. यूयते Aor. अयावि Cau:—Pre. यावयति—ते
Pp. युत.

युज् 4. A. to concentrate the mind; Pre. युज्यते Perf. युयुजे F. Fut. योक्ता Fut. योक्ष्यते Con. अयोक्ष्यत Aor. अयुक्त Ben. युक्षीष्ट Pp. युक्त.

युज् 7 U. to unite, to appoint, Pre. युनक्ति, युंक्ते Perf. युयोज, युयुजे F. Fut. योक्ता Fut. योक्ष्यति-ते Aor. अयुजत्, अयौक्षीत्; अयुक्त Pass:—Pre. युज्यते Cau:—Pre. योजयति-ते Aor. अयूयुजत्-त Pp. युक्त.

युज् 10 U. to join, &c. Pre. योजयति-ते Perf. योजयाश्चकार-चक्रे F. Fut. योजयिता Fut. योजयिष्यति-ते Aor. अयूयुजत्-त Pp. योजित.

युध् 4 A. to fight; Pre. युध्यते Perf. युयुधे F. Fut. योद्धा Fut. योत्स्यते Con. अयोत्स्यत Aor. अयुद्ध Ben. युत्सीष्ट Pass:—Pre. युध्यते Aor. अयोधि Cau:—Pre. योधयति-ते Aor. अयूयुधत्-त Pp. युद्ध.

र.

रंह् 1 P. to move, to flow; Pre. रंहति Perf. ररंह F. Fut. रंहिता Aor. अरंहीत् Cau. Pre. रंहयति-ते Pp. रंहित.

रक्ष् 1 P. to protect, to avoid; Pre. रक्षति Perf. ररक्ष F. Fut. रक्षिता Fut. रक्षिष्यति Aor. अरक्षीत् Ben. रक्ष्यात् Pass:—Pre-रक्ष्यते Cau:—Pre. रक्षयति-ते Aor. अररक्षत्-त Pp. रक्षित.

रच् 10 U. to arrange, to make, to write; Pre. रचयति-ते Perf. रचयाश्चकार-चक्रे F. Fut. रचयिता Fut. रचयिष्यति-ते Aor. अररचत्-त Pp. रचित Ger. रचिस्वा.

रङ्क् 1 & 4 U. to be coloured, &c.; Pre. रजति-ते, रज्यति-ते Perf. ररज, ररजे F. Fut. रङ्क्ता Fut. रङ्क्ष्यति-ते Con. अरङ्क्ष्यत्-त Aor. अरांक्षीत्, अरङ्क्त Ben. रज्यात्, रक्षीष्ट Des. रिरक्षति-ते Cau:—to dye, &c.; Pre. रंजयति-ते Aor:—अररजत्-त; to hunt deer, Pre. रजयति-ते Aor. अररिजत्-त Pass:—Pre. रज्यते Pp. रक्त Ger. रङ्क्त्वा, रक्त्वा.

रट् 1 P. to shout, to call out; Pre. रटति Perf. रराट F. Fut. रटिता Aor. अरटीत् Pp. रटित.

रध् 4 P. to hurt, to to destroy, to subdue; Pre. रधयति Perf. ररन्ध F. Fut. रधिता, रद्धा Fut. रधिष्यति, रत्स्यति Con. अरधिष्यत्—अरत्स्यत् Aor. अरधत् Pass-Pre. रध्यते Aor. अरन्धि Cau.—Pre. रन्धयति—ते Aor. अररन्धत्—त Pp. रद्ध.

रभ् 1 A. to begin; Pre. रभते Perf. रेभे F. Fut. रब्धा Fut. रत्स्यते Con. अरत्स्यत् Aor. अरब्ध Ben. रत्सीष्ट Des. रिप्सते Cau.—Pre. रम्भयति—ते Aor. अररम्भत्—त Pp. रब्ध.

रम्* 1 P. to play, to rejoice at, to take rest; Pre. रमते Perf. रेमे F. Fut. रन्ता Fut. रंस्यते Con. अरंस्यत् Aor. अरंस्त Ben. रंसीष्ट Des. रिरंसते Pass.—Pre. रम्यते Can.—Pro. रमयति—ते Aor. अरीरमत्—त Pp. रत Ger. रत्वा, आरम्भ, आरत्य.

रस् 1 P. to roar, to make a noise, Pre. रसति Perf. ररास F. Fut. रसिता Aor. अरसीत्, अरासीत्; Pp. रसित.

रह् 10 U. to leave, to abandon; Pre. रहयति—ते Perf. रहयाश्चकार—चक्रे F. Fut. रहयिता Fut. रहयिष्यति—ते Aor. अररहत्—त Pp. रहित Ger. रहयित्वा.

रा 2 P. to give, to bestow; Pre. राति Perf. ररौ F. Fut. राता Pp. रात.

राज् 1 U. to shine; Pre. राजति—ते Perf. रराज, रराजे, रेजे F. Fut. राजिता Fut. राजिष्यति—ते Aor. अराजीत्, अराजिष्ट Ben. राज्यात्, राजिषीष्ट Des. रिराजिषति—ते Pp. राजित Ger. राजित्वा, विराज्य.

राध् 4 P. to grow; Pre. राधयति 5 P. to propitiate, to perform, to destory; Pre. राध्नोति Perf. रराध Fut. रात्स्यति Con. अरात्स्यत् Ben. राध्यात् Aor. अरात्सीत् (अराद्धाम् dual) Des. रिरात्सति (रित्सति wishes to kill) Pp. राद्ध.

रिच् 7 U. to empty, to clear, to deprive of, to give up; Pre. रिणक्ति, रिङ्क्ते Perf. रिरिच, रिरिचे F. Fut रेक्ता Fut. रेक्षयति—ते Con. अरेक्ष्यत्—त Aor. अरिचत्, अरैक्षीत्, अरिक्त Ben.

*It is Par. when it is preceded by वि, आ, परि & उप.

- रिच्यात्, रिक्षीष्ट Pass.—Pre. रिच्यते Aor. अरेचि Cau.—Pre. रेचयति—ते Aor. अरीरिचत्—त Pp. रिक्त Ger. रिक्त्वा.
- रिच् 1 & 10 P. to divide, to leave; Pre. रेचति, रेचयति Perf. रिरेच, रेचयाश्चकार Pp. रेचित.
- रु 2 P. to cry, to hum as bees, to sound in general; Pre. रौति, रवीति Perf. रुराव F. Fut. रविता Fut. रविष्यति Aor. अरावीत् Ben. रुयात् Des. रुरुषति Pass.—Pre. रुयते Cau.—Pre. रावयति—ते Pp. रुत.
- रुच् 1 A. to shine, to like; to be pleased with (a person). Pre. रोचते Perf. रुरुचे F. Fut. रोचिता Fut. रोचिष्यते Aor. अरुचत, अरोचिष्ट Des. रुचिषते, रुचिषते Cau. Pre. रोचयति—ते Aor. अरुरुचत्—त Pp. रुचित.
- रुद् 2 P. to cry, to weep, to roar; Pre. रोदिति Perf. रुरोद् F. Fut. रोदिता Aor. अरुदत्, अरोदीत् Ben. रुद्यात्, Des. रुरुदिषति Pass. Pre. रुद्यते Aor. अरोदि Cau.—Pre. रोदयति—ते Aor. अरुरुदत्—त Pp. रुदित.
- रुध् 7 U. to oppose; to hold up, to bind; Pre. रुणद्धि, रुन्द्धे Perf. रुरोध, रुधे F. Fut. रोद्धा Fut. रोत्स्याति—ते Aor. अरुधत्, अरौत्सीत्, अरुद्ध Ben. रुध्यात्, रुत्सीष्ट Des. रुरुत्सति—ते Pass.—Pre. रुधयते Aor. अरोधि Cau.—Pre. रोधयति—ते Aor. अरुरुधत्—त Pp. रुद्ध.
- रुष 1 & 4 P. to be angry; Pre. रोषति, रुष्यति, Perf. रुरोष F. Fut. रोषिता, रोषा Aor. अरोषीत् (1) अरुषत् (4) Pp. रुष्ट.
- रुह 1 P. to grow, to increase, to rise; Pre. रोहति Perf. रुरोह F. Fut. रोढा Fut. रोक्ष्यति Ben. रुह्यात् Aor. अरुक्षत् Cau. Pre. रोहयति—ते, रोपयति—ते Des. रुरुक्षति Pp. रुढ.
- रूप 10 U. to form, to consider, to fix; Pre. रूपयति—ते Perf. रूपयाश्चकार—चक्रे F. Fut. रूपयिता Aor. अरुरूपत्—त Pp. रूपित.

ल.

लक्ष् 10 U. to notice, to define; Pre. लक्षयति—ते Perf. लक्षयाश्च-
कार—चक्रे, &c. F. Fut. लक्षयिता Aor. अललक्षत्—त Pp.
लक्षित.

लग् 1 P. to attach oneself to, to touch, Pre. लगति Perf. ललाग
F. Fut. लगिता Aor. अलगीत् Pp. लग्न.

लंघ् 1 U. to spring, to leap; Pre. लंघति—ते Perf. ललंघ—घे F.
Fut. लंघिता Aor. अलंघीत्, अलंघिष्ट Pp. लंघित.

लज्ज् 6 A. to be ashamed, to blush; Pre. लज्जते Perf. ललज्जे
F. Fut. लज्जिता Aor. अलज्जिष्ट Pp. लज्जितं.

लप् 1 P. to talk in general, to wail; Pre. लपति Perf. ललाप F.
Fut. लपिता Aor. अलपीत्, अलापीत् Cau.—Pre. लापयति—ते
Aor. अलीलपत्—त Pp. लपित.

लभ् 1 A. to get, to take, to have, &c. Pre. लभते Perf. लेभे F.
Fut. लब्धा Fut. लप्स्यते Aor. अलब्ध Des. लिप्सते Pp. लब्ध.

लष् 1 and 4 U. to wish, to long for; Pre. लषति—ते and लष्यति—
ते Perf. ललाष, लेषे F. Fut. लषिता Aor. अलषीत्, अलाषीत्,
अलाषिष्ट Pp. लषित.

लस् 1 P. to shine, to embrace; Pre. लसति Perf. ललास F. Fut.
लसिता Aor. अलसीत्—अलासीत् Cau.—Pre. लासयति—ते Aor.
अलीलसत्—त Pp. लसित.

लज्ज् 1 A. to be ashamed, to blush; Pre. लज्जते Perf. ललज्जे
F. Fut. लज्जिता Aor. अलज्जिष्ट Pass.—Pre. लज्यते Cau.
Pre. लज्जयति—ते Aor. अललज्जत्—त Pp. लग्न.

ला 2 P. to take, to obtain; Pre. लाति Perf. ललौ F. Fut. लाता-

लिख् 9 P. to write, to touch, to peck as a bird; Pre. लिखति
Perf. लिलेख F. Fut. लेखिता Aor. अलेखीत् Des. लिलिखिषति,
लिलेखिषति Pp. लिखित Ger. लिखित्वा, लेखित्वा.

लिप् 6 U. to anoint, to cover, to stain, to kindle; Pre. लिपति—
ते Perf. लिलेप, लिलिपे F. Fut. लेप्ता Aor. अलिपत्, आलस
Cau:—Pre. लेपयति—ते Aor. अलीलिपत्—त Pp. लिप्त.

लिह् 2 U. to lick, to taste; Pre. लेढि, लीढे Perf. लिलेह, लिलिहे
F. Fut. लेढा Fut. लेक्ष्यति—ते Aor. अलिक्षत्—त, अलीढ Ben.
लिह्यात्, लिक्षीष्ट Des. लिलिक्षति—ते Pp. लीढ.

ली 1 P. to melt, to dissolve; Pre. लयति Perf. लिलाय.

ली 4 A. to stick, to lie on; Pre. लीयते Pre. लिष्ये F. Fut. लेता,
लाता Fut. लेष्यते, लास्यते Aor. अलेष्ट, अलास्त Ben. लेषीष्ट,
लासीष्ट Cau. Pre. लालयति—ते, लाययति—ते, लापयति—ते,
(लीनयति—ते) Des. लिलीषते Pp. लीन Ger. लीत्वा, विलाय,
विलीय.

ली 9 P. to adhere, to melt; Pre. लिनाति Perf. लिलाय, ललौ F.
Fut. लेता, लाता Fut. लेष्यति, लास्यति Aor.; अलैषीत्, अलासीत्;
other forms like those of the above root.

लुञ्च् 1 P. to pluck, to pull, to tear off; Pre. लुञ्चति Perf. लुलुञ्च
F. Fut. लुञ्चिता Aor. अलुञ्चीत् Pp. लुञ्चित.

लुट् 1 P. to roll, to wallow, to take away; Pre. लोटति Perf.
लुलोट F. Fut. लोटिता Aor. अलोटीत् Des. लुलुटिषति, लुलोटिषति
Cau:—Pre. लोटयति—ते Aor. अल्लुटत्—त, अलुलोटत्—त Pp.
लुटित, लोटित.

लुट् 4. P. to roll, &c. Pre. लव्यति Perf. लुलोट F. Fut. लोटिता Aor.
अलुटत्; (see the above root for the other forms).

लुट् 10 U. to speak, to shine; Pre. लोटयति—ते Perf. लोटयाश्चकार
—चक्रे, &c. F. Fut. लोटयिता Aor. अल्लुटत्—त.

लुट् 1 P. to strike, to knock down; Pre. लोटति Perf. लुलोट F.
Fut. लोटिता Aor. अलोटीत् Cau:—Pre. लोटयति—ते Aor.
अल्लुटत्—त, अलुलोटत्—त Pp. लुटित, लोटित.

लुट् 1 A. to go, to roll on the ground, Pre. लोटते Perf. लुलुटे
F. Fut. लोटिता Aor. अलुटत्—अलोटिष्ट Pp. लु-लो-डित.

लुट् 6 P. to wallow; Pre. लुटति Perf. लुलुट Pp. लुडित.

लुट् 10 U. to rob, to plunder; Pre. लोटयति—ते Perf. लोटयाश्चकार
—चक्रे, Aor. अलुटत्—त.

लुप् 4 P. to confound, to be destroyed Pre. लुप्यति Perf. लुलोप
F. Fut. लोपिता Aor. अलोपीत् Pp. लुप्त.

लुप् 6 U. to break, to take away; Pre लुपति—ते Perf. लुलोप, लुलुपे
F. Fut. लोप्ता Aor. अलुपत्, अलुप्त Ben. लुप्यात्, लुप्सीष्ट Des.
लुलुप्सति—ते Pass.—Pre. लुप्यते Aor. अलोपि Cau.—Pre.
लोपयति—ते Aor. अलुलुपत्—त, अलुलोपत्—त Pp. लुप्त.

लुभ् 4 P. to covet, to be perplexed; Pre. लुभ्यति Perf. लुलोभ
F. Fut. लोभिता, लोब्धा Aor. अलुभत् Cau.—Pre. लोभयति—ते
Pp. लुब्ध.

लू 9 U. to divide, to cut off; Pre. लुनाति, लुनीते Perf. लुलाव,
लुलुवे, F. Fut. लविता Aor, अलावित्, अलविष्ट Ben. लूयात्
लविषीष्ट Des ललूषति—ते Cau.—Pre. लावयति—ते Pp. लून.

लोक् 1 A. to see, to perceive; Pre. लोकते Perf. लुलोके F. Fut.
लौकिता Aor. अलोकिष्ट Pp. लौकित.

लोक् 10 U. to behold, to shine; Pre. लोकयति—ते Perf.
लोकयाश्चकार—चक्रे, F. Fut. लौकयिता Aor. अलुलोकत्—त.

लोच् 1 A. to see; Pre. लोचते Perf. लुलोचे F. Fut. लोचिता Aor.
अलोचिष्ट Pp. लोचित.

लोच् 10 U. to speak, to shine; Pre. लोचयति—ते Perf. लोचयाश्च-
कार—चक्रे—आस-बभूव F. Fut. लोचयिता Aor. अलुलोचत्—त.

व.

वच् 2 P. to speak, to relate; Pre. वक्ति Perf. उवाच F. Fut.
वक्ता Fut. वक्ष्यति Aor. अवोचत् Ben. उच्यात् Des. विवक्षति
Cau.—Pre. वाचयति—ते Aor. अवोचत्—त Pp. उक्त Perf. P.
ऊचिवस्, Pre. P. ऊचान.

- वच् 10 U. to speak, to read; Pre. वाचयति—ते Perf. वाचयाश्चकार-
चक्रे, &c, F. Fut. वाचयिता Aor. अशीवचत्—त Pp. वाचित.
- वञ्च् 1 P. to go, to arrive at; Pre. वञ्चति Perf. वञ्च F. Fut.
वञ्चिता Aor. अञ्चिच् Pp. वञ्चित.
- वद् 1 P. to speak, to tell; Pre. वदति Perf. उवाह F. Fut. वदिता
Aor. अवादीत् Des. विवदिषति Pp. उदित.
- वद् 1 U. to inform; Pre. वदति—ते Perf. उवाह, ऊहे Aor. अवादीत्,
अवदिष्ट.
- वद् 8 A. (sometimes P.) to beg, to seek for; Pre. वदते Perf.
वदने Fut. वनिष्यते Aor. अवनिष्ट, अवत् Pp. वत्.
- वन्द् 1 A. to salute, to adore; Pre. वदन्ते Perf. वदन्हे F. Fut.
वन्दिता Aor. अवन्दिष्ट Pp. वन्दित.
- वप् 1 U. to sow, to weave, to shave; Pre वपति—ते Perf. उवाप,
ऊप F. Fut. वप्ता Aor. अवाप्सीत्, अवत् Ben. उष्यात्, वप्सीत्
Pass.—Pre. उष्यते Pp. उप्त.
- वम् 1 P. to vomit, to pour out, Pre. वमति Perf. ववाम F. Fut.
वमिता Aor. अवमीत् Cau.—Pre. वामयति—ते, वमयति—ते Aor.
अवीवमत्—त Pp. वान्त.
- वश् 2 P. to wish, to shine; Pre. वहति Perf. उवाश F. Fut. वशिता
Aor. अवशीत्, अवाशीत् Ben. उश्यात् Pass.—Pre. उश्यते Pp.
वशित.
- वस् 1 P. to dwell, to be; Pre. वसति Perf. उवास F. Fut. वस्ता
Aor. अवास्सीत् Ben. उष्यात् Des. विवस्सति Pass.—Pre. उष्यते
Cau.—Pre. वासयति—ते Aor. अवीवसत्—त Pp. उषित.
- वस् 2 A. to wear, to put on; Pre वस्ते Perf. ववसे F. Fut. वसिता
Aor. अवसिष्ट Pp. वसित.
- वह् 1 U. to carry, to bear along; Pre. वहति—ते Perf. उवाह,
ऊहे F. Fut. वोढा Fut. वक्ष्यति—ते Aor. अवाक्षीत्, अवाह

Ben. उह्यात्, वक्षीष्ट Des. विवक्षति—ते Cau.—Pre. वाहयति—ते
Aor. अभीवहत्—त Pp. ऊढ.

वा 2 P. to blow, to go, to kill; Pre. वाति Perf. ववौ F. Fut.
वाता Aor. अवासीत् Ben. वायात् Cau.—to cause to blow
Pre. वाययति—ते &—to shake वाजयति—ते Pp. वात.

वाञ्छ् 1 P. to wish, to desire, to seek for; Pre. वाञ्छति Perf.
ववाञ्छ F. Fut. वाञ्छिता Aor. अवाञ्छीत् Pp. वाञ्छित.

वास् 10. U. to scent; to make fragrant; Pre. वासयति—ते Perf.
वासयाश्चकार—चक्रे, &c. F. Fut. वासयिता Aor. अववासत्—त.

विच् 3 U. to separate, to distinguish; Pre. वेवेक्ति, वेवेक्ते, Perf.
विवेच, विविचे. See the following root.

विच् 7 U. to separate, &c. Pre. विनक्ति, विङ्क्ते Perf. विवेच,
विविचे F. Fut. वेक्ता Aor. अविचत्, अवेक्षीत्, अविक्त Ben.
विच्यात्, विक्षीष्ट Pp. विक्त.

विच्छ् 6. P. to go; Pre. विच्छति, विच्छायति Perf. विविच्छ, विच्छया-
श्चकार &c. F. Fut. विञ्छिता, विच्छायिता Aor. अविच्छीत्-
अविच्छायीत् P. p. विञ्छित, विच्छायित.

विच्छ् 10 U. to shine, to speak; Pre. विच्छयति—ते Perf. विच्छया-
श्चकार—चक्रे.

विज् 3. U. to separate, to distinguish; Pre. वेवेक्ति, वेवेक्ते, Perf.
विवेज, विविजे Aor. अविजत्, अविक्षीत्, अविक्त Pp. विक्त.

विज् 6 A. to shake, to tremble; Pre. विजते Perf. विविजे F. Fut.
विजिता Aor. अविजिष्ट Pp. विम.

विज् 7 P. to shake, to fear; Pre. विनक्ति Perf. विवेज F. Fut.
विजिता Aor. अविजीत् Pp. विम.

विद् 2 P. to know, to regard; Pre. वेत्ति, वेद् Perf. विवेद्, विद्वाश्चकार
&c. Aor. अवेसीत् Ben. विद्यात् Pp. विदित Cau.—Pre. वेदयति—ते.

विद् 4 A. to happen, to be; Pre. विद्यते Perf. विविदे F. Fut.
वेक्ता Aor. अविक्त Ben. विस्सीष्ट Pp. विक्त.

- विद् 6 U. to get, to find, to feel; Pre. विन्दति—ते Perf. विवेद्, विविदे F. Fut. वेदिता, वेत्ता Aor. अविद्, अविक्त, अवेदिष्ट Ben. विद्यात्, वेदिषीष्ट, वित्सीष्ट.
- विद् 7 A. to know, to consider; Pre. विन्ते Perf. विविदे Pp. विक्त, विन्न.
- वृ 1 U. to choose, to beg, to cover, &c.; Pre. वरति—ते 5 U. to choose, &c. Pre. वृणाति, वृणुते 9 U to choose. &c. Pre. वृणाति, वृणीते, Perf. ववार, ववरे F. Fut. वरिता, वरीता Aor. अवारीत्, अवरिष्ट, अवरीष्ट, अवृत्त Ben. त्रियात्, वरिषीष्ट, वृषीष्ट Pp. वृत्त (वारित 1.)
- वृञ् 7 P. to avoid, to choose, to hurt; Pre. वृणाक्ति Perf. ववञ्ज F. Fut. वञ्जिता Aor. अवञ्जीत् Pp. वृक्त.
- वृत्* 1 A. to exist, to live on, &c. Pre. वर्तते Perf. ववृते F. Fut. वर्तिता Fut. वर्तिष्यते, वत्स्यति Aor. अवृत्तत्, अवर्तिष्ट Ben. वर्तिषीष्ट Des. विवर्तिषते, विवृत्सति Cau:—Pre. वर्तयति—ते Aor. अवीवृत्तत्, अववर्तत्—त Pp. वृत्त.
- वृध्* 1 A. to grow; Pre. वर्धते Perf. ववृधे F. Fut. वर्धिता Fut. वर्धिष्यते, वत्स्यति Aor. अवृधत्, अवर्धिष्ट Ben. वर्धिषीष्ट Des. विवर्धिषते, विवृत्सति Pp. वृद्ध.
- वृ 9 U. to choose; Pre. वृणाति, वृणीते Perf. ववार, ववरे F. Fut. वरिता, वरीता Aor. अवारीत्, अवरिष्ट, अवरीष्ट, अवृष्ट Ben. वूर्यात्, वरिषीष्ट, वृषीष्ट Des. वुवृषति—ते, विवरिषति—ते, विवरीषति—ते Pp. वूर्ण.
- वे 1 U. to weave, to cover; Pre. वयति—ते Perf. उवाय, ऊये, ऊवे, ववौ, ववे F. Fut. वाता Aor. अवासीत्, अवास्त Ben. ऊयात्, वासीष्ट Des. विवासति—ते Cau:—Pre. वाययति—ते Pass:—Pre. ऊयते Pp. उत.
- वेप् 1 A. to tremble, to quake; Pre. वेपते Perf. विवेपे F. Fut. वेपिता Aor. अवेपिष्ट Cau:—Pre. वेपयति Aor. अविवेपत् Pp. वेपित.
- वेष्ट् 1 A. to surround; Pre. वेष्टते Perf. विवेष्टे F. Fut. वेष्टिता Aor. अवेष्टिष्ट Cau:—Pre. वेष्टयति—ते Pp. वेष्टित.

* It is also Parasmaipadi in 2nd Future, Aorist, Conditional and Des.

व्यथ् 1 A. to be sorry, to tremble; Pre. व्यथते Perf. विव्यथे F. Fut. व्यथिता Fut. व्यथिष्यते Aor. अव्यथिष्ट Cau. Pre. व्यथयति only. Des. विव्यथिषते Pp. व्यथित.

व्यध् 4 P. to hurt, to pierce; Pre. विध्यति Perf. विव्याध F. Fut. व्यद्धा Fut. व्यत्स्याति Aor. अव्यात्सीत् Ben. विध्यात् Des. विव्यत्सति Pass:—Pre. विध्यते Cau.—Pre. व्याधयति—ते Pp. विद्ध.

व्ये 1 U. to cover, to sew; Pre. व्ययति—ते Perf. विव्याय, विव्ये F. Fut. व्याता Aor. अव्यासीत्, अव्यास्त Ben. वीयात्, व्यासीष्ट Des. विव्यासति—ते Pass:—Pre. वीयते Cau. Pre. व्याययति—ते Pp. वीत.

व्रज् 1 P. to go, to pass away (as time); Pre. व्रजति Perf. वव्राज F. Fut. व्रजिता Fut. व्रजिष्यति Aor. अव्राजीत् Des. विव्रजिषति Pp. व्रजित.

व्रश् 6 P. to cut, to tear, to wound; Pre. व्रश्चति Perf. वव्रश्च F. Fut. व्रश्चता, व्रष्टा Aor. अव्रश्चीत्, अव्राक्षीत् Ben. वृश्चयात् Des. विव्रश्चिषति, विव्रश्चति Pp. वृक्च.

श—

शंस् 1 P. to praise, to hurt; Pre. शंसति Perf. शशंस F. Fut. शंसिता Aor. अशंसीत् Ben. शस्यात् Pass:—Pre. शस्यते Pp. शस्त Ger. शंसित्वा, शस्त्वा.

शक् 4. U. to be able, to bear; Pre. शक्यति—ते Perf. शशाक, शेके F. Fut. शकिता, शक्ता Aor. अशकत्, अशक्त, अशकिष्ट Pp. शकित, शक्त.

शक् 5 P. to be able, to endure; Pre. शक्नोति Perf. शशाक F. Fut. शक्ता Aor. अशकत् Ben. शक्यात् Des. शिष्यति Pass:—Pre. शक्यते Cau:—Pre. शकयति—ते Aor. अशीशकत्—त Pp. शक्त.

शङ्क् 1 A. to doubt, to be afraid; Pre. शङ्कते Perf. शशङ्के F. Fut. शङ्किता Aor. अशङ्किष्ट Pp. शङ्कित.

शद् 1 P. (but Atm. in conjugational tenses) to perish, to decay; Pre. शीयते Perf. शशाद् F. Fut. शत्ता Fut. शत्स्यति Aor. अशहत् Ben. शद्यात् Des. शिशत्सति—Cau:—Pre. शातयति—ते, to cause to go शद्ध्यति—ते Pp. शन्न.

- शप् 1. and 4 U. to curse, to swear; Pre. शपति—ते, शप्यति—ते
Perf. शशाप—शेषे F. Fut. शप्ता Aor. अशप्सीत्—अशप्त Ben.
शप्यात्, शप्सीष्ट Pass:—Pre. शप्यते Cau:—Pre. शापयति—ते
Aor. अशीशपत्—त Pp. शप्त.
- शम् 4 P. to grow calm, to stop; Pre. शाम्यति Perf. शशाम F. Fut.
शमिता Aor. अशमत Ben. शाम्यात् Pass:—Pre. शाम्यते
Pp. शांत Cau:—Pre. शमयति—ते, शामयति—ते.
- शास् 2 P. to teach, to govern, to advise, to punish; Pre. शास्ति
Perf. शशास F. Fut. शासिता Aor. अशिषत् Ben. शिष्यात्
Des. शिश्रासिषति Pass:—Pre. शिष्यते Pp. शिष्ट Ger. शासित्वा,
शिष्टा.
- शिक्ष् 1 A. to learn; Pre. शिक्षते Perf. शिशिक्षे F. Fut. शिक्षिता
Aor. अशिक्षिष्ट Pp. शिक्षित.
- शिष् 7 P. to leave, to distinguish from others; Pre. शिनष्टि
Perf. शिशेष F. Fut. शेष्टा Fut. शेष्यति Aor. अशिषत् Ben.
शिष्यात् Des. शिशिक्षति Cau:—Pre. शेषयति—ते Pp. शिष्ट.
- शी 2 A. to lie down, to sleep; Pre. शेते Perf. शिद्ये F. Fut.
शयिता Aor. अशयिष्ट Ben. शयिषीष्ट Des. शिशयिषत Pass:—
Pre. शय्यते Aor. अशायि Cau:—Pre. शाययति—ते Pp. शयित.
- शुच् 1 P. bewail, to regret; Pre. शोचति Perf. शुशोच F. Fut.
शोचिता Aor. अशोचीत् Des. शुशु-शो-चिषति Pp. शुचित, शोचित-
- शुच् 4 U. to be wet &c.; Pre. शुच्यति—ते Perf. शुशोच-शुशुचे F.
Fut. शोचिता Aor. अशुचत् अशोचीत्, अशोचिष्ट Pp. शुक्त.
- शुध् 4 P. to be pure; Pre. शुध्यति Perf. शुशोध F. Fut. शोद्धा Aor.
अशुधत् Pass:—Pre. शुध्यते Aor. अशोधि Cau:—Pre. शोधयति
—ते Aor. अशुशुधत्—त Pp. शुद्ध.
- शुष् 4 P. to be dried, to be languished; Pre. शुष्यति Perf. शुशोष
F. Fut. शोष्टा Aor. अशुषत् Cau:—Pre. शोषयति—ते Pp. शुष्क.
- शृ 9 P. to tear, to hurt, to kill; Pre. शृणाति Perf. शशार F. Fut.
शरिता, शरीता Aor. अशरीत् Pass:—Pre. शीर्यते Pp. शीर्ण.
- शो 4 P. to sharpen, to make thin; Pre. श्यति Perf. शशौ F. Fut.
शाता Aor. अशात्, अशासीत् Des. शिश्रासति Pass:—Pre.
शायते Cau:—Pre. शाययति—ते Pp. शत, शित.

- श्रुत् 1 P. to ooze, to trickle; Pre. श्रोतति Perf. चुञ्चोत् F. Fut. श्रोतिता Aor. वञ्चोतीत्, अश्रुतत् Pp. श्रुतित, श्रोतित.
- श्रम् 4 P. to take pains, to mortify, to be fatigued; Pre. आश्रम्यति Perf. शश्राम F. Fut. श्रमिता Aor. अश्रमत् Pp. आश्रन्त Ger. अश्रित्वा, आश्रन्त्वा.
- श्रा 2 P. to cook, to sweat, to dress; Pre. श्राति Perf. शश्रौ F. Fut. श्राता Aor. अश्रासीत् Cau:—Pre. अपयति—ते (आपयति—ते to cause to sweat,) Pp. श्रात, श्राण.
- श्रि 1 U. to go, to reach, to cling to; Pre. श्रयति—ते Perf. शिश्राय, शिश्रिये F. Fut. श्रयिता Aor. अशिश्रियत् Ben. श्रीयत्, अश्रिषीष्ट Des. शिश्रियिषति—ते Pass:—Pre. श्रीयते Aor. अश्रायि Cau:—Pre. श्राययति—ते Aor. अशिश्रयत्—त Pp. श्रित.
- श्री १ U. to cook, to dress, to boil; Pre. श्रीणाति, श्रीणीते Perf. शिश्राय, शिश्रिये F. Fut. श्रेता Aor. अश्रैषीत्, अश्रेष्ट.
- श्रु 5 P. to hear, to obey; Pre. शृणोति Perf. शृण्व F. Fut. श्रोता Aor. अश्रौषीत् Ben. श्रूयात् Des. शृश्रूषते Pass:—Pre. श्रूयते Aor. अश्रावि Cau:—Pre. श्रावयति—ते Aor. अशृश्रवत्—त or अशिश्रवत्—त Pp. श्रुत.
- श्लाघ् 1 A. to praise, to flatter, to boast of; Pre. श्लाघते Perf. शश्लाघे F. Fut. श्लाघिता Aor. अश्लाघिष्ट Pp. श्लाघित.
- श्लिष् 1 P. to burn; Pre. श्लेषति Perf. शिश्लेषे F. Fut. श्लेषिता Aor. अश्लेषीत्.
- श्लिष् 4 P. to embrace, to cling to, to join; Pre. श्लिष्यति Perf. शिश्लेषे F. Fut. श्लेषा Aor. अश्लिषत्, अश्लिषत् Pp. श्लिट.
- श्वस् 2 P. to breathe, to hiss; Pre. श्वसिति Perf. शश्व्वास F. Fut. श्वसिता Aor. अश्वसीत्
- श्वि 1 P. to swell, to increase, to go; Pre. श्वयति Perf. शृश्राव, शिश्राय F. Fut. श्वयिता Aor. अश्वत्—अश्वयतीत्, अशिश्वियत् Ben. श्रूयात् Des. शिश्वयिषति Pass:—Pre. श्रूयते Cau:—Pre. श्राययति—ते, श्रावयति—ते Aor. अशिश्वयत्—त or अश्रूश्वयत्—त Pp. श्वन.

घ.

ष्ठि 1 & 4 P. to spit, to sputter; Pre. धीवति & धीव्यति Perf.
तिष्ठेव, तिष्ठेव F. Fut. धेविता Aor. अधीवीत् Ben. धीव्यात् Des.
तिष्ठेविषति or तुष्ट्युपति Cau:—Pre. धेवयति Pp. ध्यूत.

स.

सज्ज् 1 P. to embrace, to cling to, to fasten; Pre. सजति Perf.
ससज्ज F. Fut. सङ्क्ता Aor. असांक्षीत् Ben. सज्यात् Pass:—
Pre. सङ्गते Aor. असज्जि Pp. सक्त.

संद् 1 P. 6. P. to sit down, to rest, to sink down, to decay,
to be languid, to be helpless; Pre. सीदति Perf. ससाद् F.
Fut. सत्ता Aor. असदत् Ben. सद्यात् Des. सिषत्सति Pass.—
Pre. सद्यते Cau:—Pre. सादयति—ते Aor. असीषदत्—त Pp. सन्न.

सभाज् 10 U. to serve, to worship, to gratify; Pre. सभाजयति—ते.
सस्ज् 1 U. to become ready; Pre. सज्जति—ते Perf. ससज्ज-ज्जे
F. Fut. सज्जिता Aor. असज्जीत्, असज्जिष्ट Pp. सज्जित.

सह् 1 A. to bear, to suffer, to allow, to forbear; Pre. सहते Perf.
सेहे F. Fut. सहिता, सोढा Aor. असहिष्ट Ben. सहिषीष्ट Des.
सिसहिषते Cau:—Pre. साहयति—ते Aor. असीषहत्—त Des.
सिसाहयिषति—ते Pp. सोढ.

सह 4 P. to be pleased, to endure; Pre. सह्यति; (see above for
the other forms).

साध् 5 P. to finish, to accomplish, to conquer; Pre. साध्नेति Perf.
ससाध F. Fut. साद्धा Fut. सात्स्यति Aor. असात्सीत् Des.
सिषात्सते Cau:—Pre. साधयति—ते Pp. साद्ध.

सान्त्व् 10 U. to appease, to comfort, to soothe; Pre. सान्त्वयति—
ते Perf. सान्त्वयांचकार—चक्रे &c. F. Fut. सान्त्वयिता Aor.
अससान्त्वत्—त Pp. सान्त्वित.

सिच् 6 U. to sprinkle, to water, to pour in, to impregnate; Pre. सिञ्चति—ते Perf. सिषेच, सिषिचे F. Fut. सेक्ता Fut. सेक्षयति—ते Aor. असिचत्, असिचत, असिक्त Ben. सिञ्च्यात्, सिञ्शीष्ट Des. सिंसिञ्चति Pass.—Pre. सिञ्च्यते Aor. असेचि Chau.—Pre. सेचयति—ते Pp. सिक्त.

सिध् 1 P. to go, to drive off, to turn out auspiciously; Pre. सेधति Perf. सिषेध F. Fut. सेधिता Aor. असेधीत् Ben. सिध्यात् Chau.—Pre. सेधयति—ते Aor. असीषिधत्—त Pp. सिद्ध.

सिध् 4 P. to reach, to attain one's name; Pre. सिध्यति Perf. सिषेध F. Fut. सेद्धा Aor. असिधत् Der. सिषिस्सति Pp. सिद्ध.

सिच् 4 P. to sew, to write, to join; Pre. सीव्यति Perf. सिषेव F. Fut. सेवित Aor. असेवीत् Ben. सीव्यात् Pass.—Pre. सीव्यते Pp. स्यूत Ger. सेवित्वा, स्यूत्वा.

सीक् 1 A. to sprinkle, to go, to move; Pre. सीकते Perf. सिषीक F. Fut. सीकिता Aor. असीकिष्ट Pp. सीकित.

सु 1 P. to permit; Pre. सवति Perf. सुषाव F. Fut. सोता Aor. असावीत्, असौषात् Des. सुसृषति—ते Chau. Pre. सावयति—ते Pp. सुत.

सु 5 U. to sprinkle, to extract juice; Pre. सुनेति, सुनुते Perf. सुषाव, सुषुवे F. Fut. सोता Aor. असावीत्, असोष्ट Ben. स्र्यात्, सोषीष्ट Des. सुसृषति—ते Pass.—Pre. स्र्यते Aor. असावि Chau.—Pre. सावयति—ते Aor. असृषवत्—त Pp. सुत.

सृ 2 and 4 A. to bring forth, to produce; Pre. सृते and स्र्यते Perf. सुषुवे F. Fut. सोता, सविता Aor. असोष्ट, असविष्ट Ben. सोषीष्ट, सविषीष्ट Des. सुसृषते Pass.—Pre. स्र्यते Aor. असावि Chau.—Pre. सावयति—ते Aor. असृषवत्—त Pp. सृत.

सृच् 10 U. to pierce, to point out; Pre. सृचयति—ते Perf. सृचयांचकार—चक्रे F. Fut. सृचयिता Aor. असृचत्—त Pp. सृचित.

सृद् 1 A. to strike, to pour out, to deposit, to destroy; Pre.

सुखते Perf. सुखे F. Fut. सुखिता Aor. असुखिष्ट Des. सुसुखिषते
Cau:—Pre. सुखयति—ते Aor. असुखत्—त.

सु 1 P. to go, to approach, to run; Pre. सरति (also धावति when it means 'to run,') Perf. ससार F. Fut. सर्ता Aor. असार्षात् Ben. स्त्रियात् Des. सिसीर्षति Cau.—Pre. सारयति—ते P. p. सृत.

सृज् 6 P. to create, to put on, to let loose, to shed; Pre. सृजति Perf. ससर्ज F. Fut. सृष्टा Fut. सृश्यति Aor. अस्त्राक्षीत् Ben. सृज्यात् Des. सिसृक्षति Pp. सृष्ट Cau. Pre. सर्जयति.

सृप् 1. P. to creep, to go; Pre. सर्पति Perf. ससर्प F. Fut. सर्ता, स्रता Aor. असृपत् Ben. सृप्यात् Des. सिसृप्सति Cau:—Pre. सर्पयति—ते Aor. अससर्पत्—त, असीसृपत्—त Pp. सृत.

सेव् 1 A. to serve, to pursue; Pre. सेवते Perf. सिषेवे F. Fut. सेविता Aor. असेविष्ट Des. सिसेविषते Cau:—Pre. सेवयति—ते Aor. असिषेवत्—त Pp. सेवित.

सो 4 P. to destroy, to bring to an end; Pre. स्याति Perf. ससौ F. Fut. साता Aor. असात्, असासीत् Ben. सेयात् Des. सिषासति Pass.—Pre. सीयते Cau:—Pre. साययति—ते Pp. सित.

स्तव् 1 P. to sound, to thunder, to sigh; Pre. स्तनति Perf. तस्तान F. Fut. स्तनिता Aor. अस्तानीत्, अस्तनीत् Des. तिस्तनिषति Cau. Pre. स्तनयति—ते Pp. स्तनित.

स्तम्भ् 1 A. to make immovable; Pre. स्तंभते Perf. तस्तंभे F. Fut. स्तंभिता Aor. अस्तंभिष्ट Pp. स्तंभित.

स्तम्भ् 5 & 9 P. to fix firmly, to support; Pre. स्तम्भोति & स्तम्भान्ति Perf. तस्तंभ F. Fut. स्तंभिता Aor. अस्तंभत्, अस्तंभीत् Ben. स्तम्भ्यात् Des. तिस्तंभिषति Pass:—Pre. स्तम्भ्यते Cau:—Pre. स्तंभयति—ते Pp. स्तब्ध Ger. स्तंभित्वा, स्तब्ध्वा.

स्तु 2 U. to praise, to extol, to worship by hymns; Pre. स्तौति,

स्तवीति, स्तुते, स्तुवीति Perf. तुष्टाव, तुष्टुवे F. Fut. स्तोता Aor. अस्ता-
वीत्, अस्तोष्ट Ben. स्तूयात्, स्तोषीष्ट Des. तुष्टयति ते Pass.—Pre.
स्तूयते Aor. अस्तावि Cau.—Pre. स्तावयति—ते Aor. अनुष्टवत्—त
Pp. स्तुत.

स्तृ 5 U. to spread about, to scatter, to cover; Pre. स्तृणाति,
स्तृणुते Perf. तस्तार, तस्तरे F. Fut. तर्ता Aor. अस्तार्षीत्,
अस्तरिष्ट, अस्तृत Ben. स्तर्यात्, स्तृषीष्ट, स्तरिषीष्ट Des. तिस्तीर्षति
Pass.—Pre. स्तर्यते Cau.—Pre. स्तारयति—ते.

स्तृ 9 U. to spread, to cover; Pre. स्तृणाति, स्तृणीते Perf. तस्तार,
तस्तरे F. Fut. स्तरिता, स्तरीता Aor. अस्तरीत्, अस्तरिष्ट, अस्तरीष्ट,
अस्तीष्ट Ben. स्तीर्यात्, स्तरिषीष्ट, स्तीर्षीष्ट Pass.—Pre. स्तीर्यते
Pp. स्तीर्ण.

स्त्यै 1 P. collect into a heap, to spread about, to sound; Pre.
स्त्यायति Perf. तस्त्यौ F. Fut. स्त्याता Aor. अस्त्यासीत् Ben.
स्त्यायात्, स्त्येयात् Des. तिस्त्यासति Pp. स्त्यान.

स्था 1 P. to stand, to wait, to be at hand, &c.; Pre. तिष्ठति
Perf. तस्थौ F. Fut. स्थाता Aor. अस्थात् Ben. स्थेयात् Des.
तिष्ठासति Pass.—Pre. स्थीयते Aor. अस्थायि Cau.—Pre. स्थाप-
यति—ते Aor. अतिष्ठिपत्—त Pp. स्थित Ger. स्थित्वा.

स्ना 2 P. to bathe, to perform ablution; Pre. स्नाति Perf. सन्नौ
F. Fut. स्नाता Aor. अस्नासीत् Ben. स्नायात्, स्नेयात् Des.
सिष्णासति Cau. Pre. स्नापयति—ते Pass.—Pre. स्नायते Aor. अस्नायि
Pp. स्नात.

स्निह् 4 P. to have affection for, to be kind to; Pre. स्निह्यति
Perf. सिष्णेह F. Fut. स्नेहिता, स्नेग्धा, स्नेहा Aor. अस्निहत् Pp.
सिग्ध Ger. स्निहित्वा, स्नेहिस्वा, स्निग्ध्वा, स्नीद्वा.

स्पन् 1 A. to throb, to go; Pre. स्पन्दते Perf. पस्पन्दे F. Fut.
स्पन्दिता Aor. अस्पन्दिष्ट.

स्पर्ध् 1 A. to contend with, to challenge; Pre. स्पर्धते Perf. पस्पर्धे
F. Fut. स्पर्धिता Aor. अस्पर्धिष्ट Pp. स्पर्धित.

स्पृष्ट 6 P. to touch, to come in contact with, to affect, to wash;
Pre. स्पृशति Perf. पस्पृश F. Fut. स्पृष्टा, स्पृष्टा Aor. अस्पृशतीत्
अस्पृशतीत्, अस्पृशत् Ben. स्पृश्यात् Des. विस्पृशति Pp. स्पृष्टौ—
Pre. स्पृशयति—ते.

स्पृह 10 U. to envy; Pre. स्पृहयति—ते Perf. स्पृहयाश्चकार—चक्रे F.
Fut. स्पृहयिता Aor. अपिस्पृहत्—त Pass.—Pre. स्पृह्यते Pp. स्पृहित.

स्फुर 6 P. to tremble, to throb, to struggle, to flash, to shine;
Pre. स्फुरति Perf. पुस्फोर F. Fut. स्फुरिता Aor. अस्फुरीत् Pp.
स्फुरित.

स्मि 1 A. to smile, to bloom; Pre. स्मयते Perf. सिष्मिये F. Fut.
स्मेता Aor. अस्मेष्ट Des. सिस्मयिषते Cau.:—Pre. स्माययति,
स्मापयते.

स्मृ 1 P. to recollect, to think upon; Pre. स्मरति Perf. सस्मार F.
Fut. स्मर्ता Aor. अस्मार्थीत् Des. सुस्मूर्षते Pass.:—Pre. स्मर्यते
Pp. स्मृतौ Cau.:—Pre. स्मारयति—ते.

स्यन्द 1 A. to run, to trickle, to flow out; Pre. स्यन्दते Perf.
सस्यन्दे F. Fut. स्यन्दिता, स्यन्ता Fut. स्यन्त्यस्यति—ते, स्यन्दिष्यते
Aor. अस्यन्वत्, अस्यन्विष्ट, अस्यन्त Ben. स्यन्दिषीष्ट, स्यन्त्सीष्ट Des.
सिस्स्यन्ति—ते, सिस्स्यन्दिषते Pp. स्यन्न Ger. स्यन्दिता, स्यन्त्वा
Cau.—Pre. स्यन्दयति—ते.

संस्र 1 A. to fall down, to sink, to hang down, to be pleased;
Pre. संस्रते Perf. संस्रते F. Fut. संस्रता Aor. असंस्रिष्ट, असंस्रत्
Ben. संस्रिषीष्ट Pass.—Pre. संस्रयते Pp. संस्रत Ger. संस्रित्वा, संस्रत्वा.

स्रु 1 P. to flow, to trickle away; Pre. स्रवति Perf. सुस्राव F. Fut.
स्रोता Aor. असुस्रवत्, Ben. स्रूयात् Cau.—Pre. स्रावयति Aor.
असुस्रवत्, असिस्रवत् Pp. स्रुत.

स्वञ्ज 1 A. to embrace; Pre. स्वजते Perf. सस्वञ्जे, सस्वजे F. Fut.
स्वञ्क्ता Aor. अस्वञ्क्त Ben. स्वञ्क्षीष्ट Des. सिस्वञ्क्षते Pass.—Pre.
स्वञ्जयते Cau.—Pre. स्वञ्जयति—ते Pp. स्वञ्क्त.

स्वन् 1 P. to sound, to make a noise, to sing; Pre. स्वनति Perf. सस्वान F. Fut. स्वनिता Aor. अस्वनीत्, अस्वानीत् Pp. स्वनित.

स्वप् 2 P. to sleep, to repose; Pre. स्वपिति Perf. सुप्वाप् F. Fut. स्वप्ता Aor. अस्वाप्सीत् Ben. सुप्यात् Des. सुप्यसति Pass:—Pre. सुप्यते Pp. सुप्त.

स्वाद 1 A. to taste; Pre. स्वादते Perf. सस्वादे Aor. अस्वादित Pp. स्वादित.

स्विद् 4 P. to sweat, to perspire; Pre. स्विद्यति Perf. सिष्वेद् F. Fut. स्वेत्ता Aor. अस्विदत् Pp. स्विदित, स्विन्न.

ह.

हृ 2 P. to kill, to beat, to hurt, to conquer, &c.; Pre. हन्ति Perf. जघान F. Fut. हन्ता Aor. अवधीत् Ben. वध्यात् Des. जिघांसनि Pass:—Pre हन्यते Aor. अघानि, अवधि Cau:—Pre. घातयति—ते Aor. अजीघतत्—त Pp हत Ger. हत्वा.

हस् 1 P. to smile, to laugh at, to excel, to bloom, &c.; Pre. हसति Perf. जहास F. Fut. हसिता Aor. अहसीत् Pass:—Pre. हस्यते Cau:—Pre. हासयति—ते Aor. अजीहसत्—त Pp. हसित.

हा 3 A. to go, to attain, to get; Pre. जिहीते Perf. जहे F. Fut. हाता Aor. हासीष्ट, अहास्त Des. जिहासते Pass:—Pre. हायते Aor. अहायि Pp. हात.

हा 3 P. to abandon; Pre. जहाति Perf. जहौ F. Fut. हाता Aor. अहासीत् Ben. हेयात् Des जिहासति Pass:—Pre. हीयते Cau:—Pre. हापयति—ते Aor. अजीहपत्—त Pp. हीन Ger. हित्वा.

हिंस्र 1 P. to hit, to injure; Pre. हिंसति Perf. जिहिंस F. Fut. हिंसिता Aor. अहिंसीत् Pass:—Pre. हिंस्यते Aor. अहिंसि Pp. हिंसित.

हु 3 P. to offer, to perform a sacrifice, to eat; Pre. जुहोति Perf. जुहाव, जुहवाश्चकार F. Fut. होता Aor. अहौषीत् Ben. ह्यात् Des. जुह्वति Cau:—Pre. हावयति—ते Aor. अजूहवत्—त Pp. हुत.

- ह 1 U. to take, to lead, &c.; Pre. हरति—ते Perf. जहार & जहे
F. Fut. हर्ता Aor. अहर्षात्, अहत Ben. ह्रियात्, हर्षीष्ट Des.
जिहीर्षति—ते Pass:—Pre. ह्रियते Aor. अजीहरत्—त Pp. हत.
- हु 2 A. to take away, to conceal; Pre. हुते Perf. जुहुवे F. Fut.
होता Ben. होषीष्ट Aor. अहोष्ट Pp. हुत.
- ही 3 P. to blush, to be ashamed; Pre. जिह्वेति Perf. जिह्वयाञ्चकार,
जिह्वाय &c., F. Fut. हेता Aor. अह्वेषीत् Ben. हीयात् Des. जिही-
षति Pass:—Pre. ह्रियते Cau:—Pre. ह्वेयति—ते Aor. अजिहि-
पत्—त Pp. हीत or हीण.
- ह्वे 1 U. to call by name, to invoke, to call upon; Pre. ह्वयति—
ते Perf. जुहाव, जुहुवे F. Fut. हाता Aor. अह्वत्—त, अह्वास्त
Ben. ह्व्यात्, ह्वासीष्ट Des. जुह्वति Pass.—Pre. ह्वयते Aor.
अह्वायि Cau:—Pre. ह्वाययति—ते Aor. अजूहवत्—त (अजूहावत्
—त) Pp. ह्वत Ger. ह्त्वा.